

Національна академія наук України
Інститут керамології – відділення
Інституту народознавства НАН України

Міністерство культури і туризму України
Національний музей-заповідник
українського гончарства в Опішному

**ГОНЧАРСЬКА КНИГОЗБІРНЯ УКРАЇНИ
КЕРАМОЛОГІЧНА БІБЛІОТЕКА УКРАЇНИ**

Матеріали до літопису українського гончарства • Лексикографічна серія • Випуск 11-й

БІБЛІОГРАФІЯ УКРАЇНСЬКОГО ГОНЧАРСТВА

2005

Національний науковий щорічник
Випуск 7

За редакцією
доктора історичних наук
Олеся Пошивайла

«Українська Народознавство»
Видавництво
Національного музею-заповідника
українського гончарства в Опішному

Національний науковий щорічник охоплює публікації про українське гончарство, кераміку, керамологію 2005-го року. Тематичне спрямування матеріалів – археологія, історія, етнографія і мистецтво гончарювання. До реєстру включено книги, брошури, журнали, буклети, статті, повідомлення, що надійшли до Гончарської книгозбірні України та Національного архіву українського гончарства Національного музею-заповідника українського гончарства в Опішному, а також Керамологічної бібліотеки України й Українського керамологічного архівного фонду Інституту керамології – відділення Інституту народознавства НАН України. Усі бібліографічні позиції мають анотації та суцільну нумерацію, починаючи з першого випуску. Подано додаток публікацій 2004 року, огляди й рецензії керамологічної літератури, інформацію про нові надходження до Гончарської книгозбірні України та Керамологічної бібліотеки України; коротку бібліографію публікацій про поета й літературознавця Петра Ротача з його життєписом; коротку бібліографію публікацій доктора історичних наук, керамолога Олександра Бобринського; коротку бібліографію публікацій про заслужених майстрів народної творчості України, гончарів Миколу Пошивайла та Василя Омеляненка з їх життєписом і репродукціями творів; список добродійників.

Для керамологів, етнологів, істориків, археологів, мистецтвознавців, краєзнавців, бібліотечних працівників, викладачів і студентів вищих навчальних закладів.

Національний науковий щорічник
Інституту керамології – відділення Інституту народознавства Національної академії наук України
та Національного музею-заповідника українського гончарства в Опішному

ЗАСНОВНИКИ:

Інститут народознавства Національної академії наук України,
Національний музей-заповідник українського гончарства в Опішному

Виходить з 2000 року

АДРЕСА РЕДАКЦІЇ:

Партизанська, 102, Опішне, Полтавщина, 38164, Україна
Тел. (05353) 421175, 42416, 42415. Факси (05353) 42416, 42175
E-mail: ceramology_inst@poltava.ukrtel.net, opishne_museum@poltava.ukrtel.net;
www.opishne-museum.gov.ua, www.ceramology-inst.gov.ua, www.ceramology.gov.ua

СЛУЖБА РЕАЛІЗАЦІЇ:

Тел./факс (05353) 42416

*Упорядник і науковий редактор,
доктор історичних наук*
Ольес ПОШИВАЙЛО

УКЛАДАЧІ:
завідувач Гончарської книгозбірні України
Галина ПАНАСЮК

завідувач Керамологічної бібліотеки України
Оксана АНДРУШЕНКО

*провідні бібліотекарі Гончарської книгозбірні України
та Керамологічної бібліотеки України*

**Ольга ГИРМАН,
Ольга КАРУННА,
Тетяна ХРИПУН**

Відповідальний редактор
Жанна ЧЕЧЕЛЬ

Літературні редактори
**Ольес ПОШИВАЙЛО,
Інна ПРОКОПЕНКО**

Коректори
**Ольес ПОШИВАЙЛО
Інна ПРОКОПЕНКО**

Комп'ютерний набір і макетування
Юлія ПАНАСЮК

Художній редактор і макетування
Юрко ПОШИВАЙЛО

Переклад англійською мовою
Костянтин РАХНО

Директор випуску
Вікторія СПІЛЬНИК

Права видання «Українське Народознавство» поширюються на всі країни. Перевидання, репродукції, відтворення, виконання за допомогою розмножувальної, аудіовізуальної техніки чи будь-якими іншими засобами, а також приватні копії можуть бути виконані лише з дозволу видавництва «Українське Народознавство».

All rights reserved. No part of this book may be reproduced or utilized in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, recording or otherwise, without the prior written permission of the copyright owner

Науково-довідкове видання

Рекомендовано до друку
Вченою радою Інституту керамології –
відділення Інституту народознавства
НАН України

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

ВАЛЕНТИНА БОРИСЕНКО
викладач кафедри етнології та краєзнавства
Київського національного університету імені
Тараса Шевченка, заслужений діяч науки і техніки України,
доктор історичних наук, професор

ЛАРИСА КРУШЕЛЬНИЦЬКА
почесний директор Львівської наукової бібліотеки
імені Василя Стефаника, доктор історичних наук

ВСЕВОЛОД НАУЛКО
головний науковий співробітник Інституту української
археології та джерелознавства імені Михайла
Грушевського НАН України, професор Київського
славістичного університету, заслужений працівник
освіти України, член-кореспондент НАН України,
доктор історичних наук, професор

СТЕПАН ПАВЛЮК
директор Інституту народознавства НАН України,
член-кореспондент НАН України, доктор історичних наук,
професор

ОЛЬЕС ПОШИВАЙЛО
директор Інституту керамології – відділення Інституту
народознавства НАН України, заслужений діяч науки і
техніки України, доктор історичних наук

ГАЛИНА СЕМЧЕНКО
головний науковий співробітник кафедри технології
кераміки, вогнетривів, скла та емалей Національного
технічного університету «Харківський політехнічний
інститут», доктор технічних наук, професор

Зміст

5.....	Керамологічна бібліографія 2005 року	
7.....	Публікації про українське гончарство, кераміку, керамологію 2005 року (<i>періодичні видання, книги тощо</i>)	
111.....	Додаток публікацій про українське гончарство, кераміку, керамологію 2004 року (<i>періодичні видання, книги тощо</i>)	
125.....	Іменний покажчик	
135.....	Географічний покажчик	
140.....	Перелік використаних періодики і видань, що продовжуються	
142.....	Огляди та рецензії деяких керамологічних видань 2005 (2004) року	
	* Тарас Левків // Художники України.....	142
	* Другий Всеукраїнський молодіжний симпозіум гончарного мистецтва «Чигирин–2004»: Альбом-каталог.....	143
	* Краший твір–2005. Українське народне мистецтво. Всеукраїнська виставка-конкурс народного мистецтва на краший твір року.....	145
	* Боро Георгій: Каталог.....	147
	* Україна соборна: Всеукраїнський симпозіум художньої кераміки /Слов'янськ–2005: Каталог.....	148
	* Слободян Олег. Пістинська кераміка XIX – першої половини XX століття.....	150
	* Ткачук Тарас. Знакові системи трипільсько-кукутенської культурно-історичної спільності (мальований посуд етапів VII–CII–yII) Ткачук Тарас, Мельник Ярослав. Семіотичний аналіз трипільсько-кукутенських знакових систем (мальований посуд).....	153
	* Поливная керамика Средиземноморья и Причерноморья X–XVIII вв.: Сборник научных трудов.....	155
	* Давидюк Віктор. Первісна міфологія українського фольклору.....	157
	* Шмагало Ростислав. Мистецька освіта в Україні середини XIX – середини XX ст.: структурування, методологія, художні позиції.....	160
	* Калинин А.Т. Русские и зарубежные сосуды с секретами.....	165
	* «Незатребувана спадщина» як майдан політичних спекуляцій.....	170
	* Щербань Анатолій Леонідович. Прядіння і ткацтво у населення Лівобережного Лісостепу України VII – початку III ст. до н.е. (за керамічними матеріалами): Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата історичних наук.....	172

	* Шмагало Ростислав Тарасович. Мистецька освіта в Україні середини XIX – середини XX століття: структурування, методологія, художні позиції: Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня доктора мистецтвознавства	179
	* Олександр Ганжа (1905–1982): До 100-річчя від дня народження славетного українського гончаря	186
	* Гоберман Давид. Мотиви гуцульського керамічного розпису	194
207	Деякі керамологічні надходження Гончарської книгозбірні України та Керамологічної бібліотеки України	
209	Олександр Бобринський: короткий життєпис і бібліографія керамологічних публікацій	
	* Життєпис	209
	* Бібліографія керамологічних праць славетного керамолога, доктора історичних наук Олександра Бобринського (з нагоди 75 річчя від дня народження)	212
217	Микола Пошивайло: короткий життєпис і бібліографія	
	* Життєпис	217
	* Коротка бібліографія публікацій про Миколу Пошивайла (з нагоди 75 річчя від дня народження)	220
	* Твори	230
237	Василь Омеляненко: короткий життєпис і бібліографія	
	* Життєпис	237
	* Коротка бібліографія публікацій про Василя Омеляненка (з нагоди 80 річчя від дня народження)	240
	* Твори	249
253	Гончарська книгозбірня України: каталоги колекційних книг із приватних бібліотек: Колекція книг із приватної бібліотеки поета й літературознавця Петра Ротача	
	* Життєпис	253
	* Каталог	255
259	Гончарська книгозбірня України та Керамологічна бібліотека України щиро сердно дякують своїм добродійникам	
277	Інформація	

КЕРАМОЛОГІЧНА БІБЛІОГРАФІЯ 2005 РОКУ

Інститут керамології – відділення Інституту народознавства НАН України та Національний музей-заповідник українського гончарства в Опішному продовжують видання Національного наукового щорічника «Бібліографія українського гончарства». Сьомий випуск підготували співробітники Гончарської книгозбірні України та Керамологічної бібліотеки України – всеукраїнських спеціалізованих бібліотек з проблем українського та світового гончарства.

Щорічник охоплює вітчизняні публікації про українське гончарство, кераміку, керамологію, у вихідних даних яких зазначено 2005-й рік як рік видання. У додатку подано також публікації 2004 року, які з різних причин не ввійшли до попереднього випуску. Тематичне спрямування бібліографічних матеріалів – керамологія, археологія, історія, етнографія і мистецтво гончарювання. До реєстру включено різні види друкованої продукції наукового, науково-популярного, навчального, довідкового, публіцистичного тематичного спрямування. Зокрема, описано книги (монографії, збірники наукових праць, тези доповідей наукових конференцій), брошури, буклети, автореферати дисертацій, статті зі збірників, журналів, газет, інших періодичних і серійних видань.

Ступінь повноти реєстрації публікацій визначається наявністю їх у Гончарській книгозбірні України або в Національному архіві українського гончарства Національного музею-заповідника українського гончарства в Опішному або ж у Керамологічній бібліотеці України чи в Українському керамологічному архівному фонді Інституту керамології – відділення Інституту народознавства НАН України. На жаль, поза щорічником залишається значний масив інформації, опублікованої в місцевих книжкових і періодичних виданнях. Деякі з них взагалі не потрапляють до міських, районних чи обласних бібліотек, не кажучи вже про національні книгозбірні. За нинішніх негативних умов розвитку бібліотечно-інформаційної справи в Україні чи не єдиною можливістю підготовки максимально повних тематичних бібліографічних покажчиків залишається співпраця регіональних бібліотечних, наукових установ, закладів культури і мистецтва. **Саме тому видавці «Бібліографії українського гончарства» звертаються до вчених – керамологів, археологів, істориків, етнологів, мистецтвознавців, краєзнавців, журналістів, працівників регіональних, місцевих бібліотек України – з проханням інформувати Гончарську книгозбірню України та Керамологічну бібліотеку України про всі відомі їм матеріали з проблем гончарства, кераміки, щоб цей доробок влився у загальнонаціональний інформаційний потік, був**

належно пошанований і став відомим всеукраїнському і зарубіжному колу фахівців. Як уже зазначалося, важливою умовою публікації матеріалів у щорічнику є наявність їх у Гончарській книгозбірні України, у Національному архіві українського гончарства, у Керамологічній бібліотеці України або в Українському керамолігічному архівному фонді. Оригінали чи ксерокопії статей слід надсилати за адресою: Гончарська книгозбірня України, вул.Партизанська, 102, Опішне, Полтавщина, 38164, Україна, тел. (05353) 42416, 42415, 42175; факси (05353) 42416, 42175.

При цьому необхідно чітко зазначити джерело публікації за схемою:

для книг: Автор. Назва книги. – Місце видання: Видавництво (видавець),
Рік видання. – Кількість сторінок;

для статей: Автор. Назва статті // Назва книги (періодичного видання),
де надруковано статтю. – Місце видання: Видавництво (видавець),
Рік. – Том. – №. – Випуск. – Число. – День. – №№ сторінок.

Надіслані матеріали не повертаються: вони залишаються для постійного зберігання в Опішному. За необхідності, Гончарська книгозбірня України оплатить вартість надісланих видань та поштових витрат.

Бібліографічний опис видань здійснено мовою оригіналів, згідно з діючими в Україні стандартами. За відсутності назви публікації, останню сформульовано на основі вивчення змісту й узятю у квадратні дужки. Усі бібліографічні позиції щорічника мають анотації та суцільну нумерацію, починаючи з першого випуску. Матеріали систематизовано в алфавітному порядку за прізвищами авторів або назвами публікацій. Для зручності користування бібліографічна частина має іменний та географічний покажчики. Усі публікації, зазначені в щорічнику, переглянуті співробітниками Гончарської книгозбірні України чи Керамологічної бібліотеки України *de visu*. Добір матеріалів закінчено станом на 01.01.2008 року.

У щорічнику подано також огляди й рецензії керамолігічної літератури 2005 (2004) року, інформацію про останні надходження до Гончарської книгозбірні України та Керамологічної бібліотеки України; короткі бібліографії публікацій про заслужених майстрів народної творчості України, гончарів Миколу Пошивайла та Василя Омеляненка з їх життєписами і репродукціями деяких творів; коротку бібліографію публікацій та життєпис доктора історичних наук, керамолога Олександра Бобринського; каталог колекційних книг із особистої бібліотеки (зберігається в Гончарській книгозбірні України) поета й літературознавця Петра Ротача; список добродійників.

© Олесь Пошивайло,
директор Інституту керамолігії –
відділення Інституту народознавства НАН України,
доктор історичних наук,
заслужений діяч науки і техніки України

ПУБЛІКАЦІЇ ПРО УКРАЇНСЬКЕ ГОНЧАРСТВО, КЕРАМІКУ, КЕРАМОЛОГІЮ 2005 РОКУ

(періодичні видання, книги тощо)

- 2855. Абашина Н.С. Журавка, археологічна пам'ятка // Енциклопедія історії України. – К.: Наукова думка, 2005. – Т.3. – С.175-176.**

Про комплекс археологічних матеріалів поселення і могильника черняхівської культури III–IV століть, які знаходяться в Городищенському районі Черкаської області. На поселенні відкрито дві гончарні двоярусні печі та майстерню гончаря. Подано фото виявленого горщика.

- 2856. Айбабина Е.И. Керамика из раскопок золотоордынского поселения близ Феодосии // Поливная керамика Средиземноморья и Причерноморья X–XVIII вв.: Сборник научных трудов. – К.: ИД «Стилос», 2005. – Т.1. – С.229-246.**

Про гончарний комплекс із розкопок золотоординського поселення на північно-західній території Феодосії в гирлі р.Байбуги. Кераміку представлено кухонним і столовим неполив'яним і полив'яним посудом, свічниками й світильниками. Вона має аналоги у виробництві Азова золотоординського часу і городищ Поволжя. Подано малюнки гончарних матеріалів із поселення.

- 2857. Андрієнко Тетяна. Людмила Шилімова-Ганзенко // Український керамологічний журнал. – 2005. – №1-4. – С.200.**

Про відомого художника-кераміста з Черкас Людмилу Шилімову-Ганзенко.

- 2858. Андрієнко Тетяна. Олена Бланк // Український керамологічний журнал. – 2005. – №1-4. – С.214-216.**

Про художницю-керамістку Олену Бланк (Київ), яка переконливо й органічно трансформує мистецтво кераміки вжиткове у станкове. Подано фото мисткині та її глиняних творів «Природа і мистецтво», «Безкінечність».

- 2859. Андрущенко Оксана. Гончарська книгозбірня України // АНТ: Вісник археології, мистецтва, культурної антропології. – 2005. – №13-15. – С.63-64.**

Про Гончарську книгозбірню України – республіканську спеціалізовану бібліотеку з проблем гончарства, що функціонує в структурі Національного музею-заповідника українського гончарства в Опішному.

- 2860. Анцишкін І. Пам'ятки епохи Київської Русі у фондах НДКМ // Старожитності Вишгородщини: Збірник тез доповідей і повідомлень 12-ої науково-практичної конференції, присвяченої 10-й річниці з дня створення Вишгородського історико-культурного заповідника та міжнародного дня музеїв 16-17-18 травня 2005 р., м. Вишгород. – Вишгород: Вишгородський історико-культурний заповідник, 2005. – С.7-11.**
Серед експонатів музею – хазарські глиняні фляги з короткою шийкою, низькими вушками, ребристим тулубом червоно-коричневого кольору; дві татарські баклаги жовтого й рожевого кольорів; фрагменти слов'янської кераміки XI–XII століть.
- 2861. Арсенич П.І. Веляник Євген Дмитрович // Енциклопедія сучасної України. – К.: Координаційне бюро ЕСУ НАН України, 2005. – Т.5. – С.234.**
Про художника декоративно-ужиткового мистецтва з Івано-Франківська, автора глиняних пластів «Мінеральні води Трускавця» (1999), «Троїсті музики», «Пори року», «Гуцульське весілля» (2000).
- 2862. Багдасаров Р.В. Мистика огненного креста. – М.: Вече, 2005. – 400 с.: илл.**
Подано авторське бачення символіки свастики, зображеної на виробах, у тому числі й на глиняних. Охарактеризовано зображення свастики на предметах матеріальної культури, зокрема на глиняному посуді з території України. Подано малюнки залучених до аналізу виробів.
- 2863. Баран В.Д. Зимне, археологічна пам'ятка // Енциклопедія історії України. – К.: Наукова думка, 2005. – Т.3. – С.357-358.**
Про археологічну пам'ятку в урочищі Городище, біля с.Зимне Володимир-Волинського району Волинської області. Подано фото глиняних виробів з поселення культури лійчастого посуду.
- 2864. Баран Р.Р. Вербівська Надія Василівна // Енциклопедія сучасної України. – К.: Координаційне бюро ЕСУ НАН України, 2005. – Т.5. – С.250-251.**
Про славетну майстриню художньої кераміки з Косова Івано-Франківської області. Подано фото декоративної глиняної посудини гончарки.
- 2865. Батеровська Ірина. Дещо про канівських гончарів // Український керамологічний журнал. – 2005. – №1-4. – С.179-180.**
Подано відомості про канівських гончарів кінця XIX–XX століття: Саву Петровича Баліцького, Романа Ситника, Олександра Ситника, Івана Ситника, Григорія і Гордія Баліцьких, Івана Баліцького, Марію Афонівну Баліцьку, Ганну Давидівну Баліцьку, братів Белінських – Хому і Макара та їх синів Мусія Хомича, Олександра і Степана Макаровичів, Григорія Климовича Сергієнка, Миколу Юхимовича Белінського, його сестру Ганну Юхимівну, Михайла Кириловича Гордієнка, Якіма Гордійовича Мазуркевича, Андрія Федоровича Баліцького, Івана Гордійовича Бадю, Миколу Олександровича Решетняка, Олексія Савовича Слинька.
- 2866. Батизат Г., Росохацький А. К изучению мировоззрения населения Тиря в античный период // Вісник Одеського історико-краєзнавчого музею. Грудень 2005: Спецвипуск до 50-річчя з дня заснування музею. – Одеса: Астропринт, 2005. – С.4-22.**

Подано матеріали археологічних досліджень античної Тіри, отримані в результаті роботи Білгород-Тірської експедиції Інституту археології НАН України впродовж 1996–1998 років. За археологічними знахідками, зокрема за глиняними посудинами, розкрито деякі аспекти вірувань, що існували в населення Тіри в пізньоантичний період (II–III століття нашої ери).

- 2867. Батура Л. За біблією, всі ми вийшли з глини // Чигиринські вісті. – Чигирин, 2005. – №58. – 30 липня. – С.1.**

Про III-й Всеукраїнський молодіжний симпозіум гончарного мистецтва «Чигирин-2005», у якому взяли участь 18 талановитих мистців-гончарів із різних куточків України, серед яких Яків Брюховецький, Олександр Вільчинський, Сергій Радько, Леонід Нагірняк, Анатолій Байда, Світлана Качан, Ігор Науменко та інші.

- 2868. Бачинська Марта. Український Музей у Нью-Йорку // Образотворче мистецтво. – 2005. – №2. – С.74–75.**

Про Український музей у Нью-Йорку, заснований Союзом українок Америки 1976 року. Колекція творів образотворчого мистецтва музею складається з робіт, створених українськими мистцями в Україні, Європі, США. В експозиції музею серед інших виробів народного мистецтва представлено й кераміку.

- 2869. Безпалків Ольга. Роздуми про кераміку під час мандрівки Дністром // Український керамологічний журнал. – 2005. – №1–4. – С.238–241.**

Роздуми Ольги Безпалків про творчість художників-керамістів Романа Петрука, Ігоря Ковалевича, Леоніда Богинського, Марії Савки-Круглової, Ярослави Мотики, Уляни Ярошевич, Анни Лисик, Тамари та Ігоря Берез, Ганни-Оксани Липи, Сергія Береженка, Сергія Радька. Подано фото автора та її роботи, а також твори Леоніда Богинського «З глибини віків», Ігоря Берези «Воїн», Сергія Береженка «Сонет», Сергія Радька «Кібець».

- 2870. Безпальків Михайло. Майстер реалістичної пластики (До 80-річчя від дня народження Івана Кушніра) // Вісник Львівської національної академії мистецтв. – Львів: ЛНАМ, 2005. – Вип.16. – С.196–203.**

Зроблено спробу осягнути мистецький шлях і творчий доробок одного з відомих львівських майстрів пластики – скульптора Івана Кушніра, який працює з шамотом. Обдарований багатьма природними талантами, він обрав скульптурну студію у Львівському інституті прикладного та декоративного мистецтва, намагався знаходити власні ідейно-естетичні риси й форми творення в умовах панування догм і приписів так званого «соціалістичного реалізму», подавати образи неофіційних, але знаних людей України, які завжди поставатимуть гордістю українського народу, його культури.

- 2871. Белинский И.В., Масловский А.Н. Импортная поливная керамика Азака (XIV в.) // Поливная керамика Средиземноморья и Причерноморья X–XVIII вв.: Сборник научных трудов. – К.: ИД «Стилос», 2005. – Т.1. – С.160–177.**

Подано характеристику як найбільш поширених, так і деяких рідкісних груп імпортованих глиняних виробів. Завдяки великій кількості надійно датованих

закритих комплексів визначено час надходження кераміки, у тому числі окремих груп і серій посуду. Подано малюнки імпортової кераміки різних груп.

- 2872. Белый А.В., Волошинов А.А., Карлов С.В. Поливная керамика золотордынского времени из района Эски-Юрта // Поливная керамика Средиземноморья и Причерноморья X–XVIII вв.: Сборник научных трудов. – К.: ИД «Стилос», 2005. – Т.1. – С.183-189.**

Про знахідку декількох фрагментів поливної кераміки XIV століття золотоординського виробництва в районі ранньотатарського поселення Ескі-Юрт у м.Бахчисарай. Фрагменти виробів відносяться до XIV – початку XV століття. Подано малюнки фрагментів посудин із геометричним орнаментом та полив'яних посудин із геометричним і рослинним орнаментами, виконаних технікою сграфіто.

- 2873. Белько Олег. Роль Полтавської губернської управи в організації підготовки спеціалістів із вогнетривкого будівництва // Полтавський краєзнавчий музей: Збірник наукових статей 2004 р. – Полтава: Дивосвіт, 2005. – С.380-389.**

Про протипожежні заходи Полтавського губернського земства початку XX століття. Згадано перші черепичні земські заводи в с.Малі Будища, що поблизу Полтави, організацію при Миргородській художньо-промисловій школі імені Миколи Гоголя нижчої гончарної майстерні, яка мала виконувати функції невеличкого черепичного і керамічного заводу.

- 2874. Бердник Ольга. Вітаймо ляльку // Український керамологічний журнал. – 2005. – №1-4. – С.223-224, 318.**

Про глиняні ляльки-обереги відомої художниці-керамістки з Черкас Людмили Шилімової-Ганзенко. Подано фото ляльки «Портрет Марії» та фрагментів експозиції виставки творів мисткині «Рятуйте ляльку», що експонувалася в Галереї «Гончарі» в Києві 2003 року.

- 2875. Бережи мене, мій оберіг // Житомирщина. – Житомир, 2005. – №14. – 14 квітня. – С.4.**

Про молоду викладачку дитячої художньої школи Юлію Шинкаренко, яка захопилася створенням оригінальних і неповторних оберегів, зокрема навчилася виготовляти дрібні глиняні фігурки. Подано фото мисткині з власними роботами.

- 2876. Березюк Т.І. Виноградівський керамічний завод // Енциклопедія сучасної України. – К.: Координаційне бюро ЕСУ НАН України, 2005. – Т.5. – С.420.**

Про керамічний завод у м.Виноградів Закарпатської області та асортимент його продукції – посуд, виготовлений за мотивами народної кераміки Закарпаття.

- 2877. Беркут Анатоль. Ярмаркує «Сільський час» // Сільський час. – Київ, 2005. – №41. – 3 червня. – С.1, 10.**

Статтю проілюстровано фото самодіяльного майстра-ліпника з Опішного, що на Полтавщині, Віктора Комаревцева.

- 2878. Боро Георгий: Каталог. – Б/м: б/в, б/р. – 19 с.**

Про художника-кераміста, викладача Донецького художнього училища Георгія Боро, твори якого різноманітні як за технікою виконання, так і за матеріалами. Каталог містить підбірку творів мистця.

- 2879. Бессонова С.С. Жаботинське поселення // Енциклопедія історії України. – К.: Наукова думка, 2005. – Т.3. – С.135-136.**

Про археологічну пам'ятку ранньоскіфської доби, розташовану поблизу с.Жаботин Кам'янського району Черкаської області в урочищі Тарасова Гора (басейн р.Тясмин, притока Дніпра). Під час розкопок знайдено простий і димлений лискований посуд, античну кераміку. Подано фото фрагментів глиняних виробів, знайдених під час розкопок.

- 2880. Белов Дмитро. Смуток і радість за чашечкою чаю // Київські відомості. – 2005. – №35. – 23-29 вересня. – С.11.**

Про колекцію виробів зі скла, деревини й глини, що знаходиться в Музеї народного декоративного мистецтва (Київ), про проблеми реставрації творів мистецтва. Подано фото посуду Волокитинського фарфорового заводу.

- 2881. Бичкова Любов. Доля української кераміки очима педагога // Український керамологічний журнал. – 2005. – №1-4. – С.143-146.**

Про суспільне значення новітньої наукової дисципліни – керамології, закономірності розвитку традиційного гончарства в ХІХ–ХХ століттях. Зроблено висновки про остаточне завершення тривалого процесу відмирання вжиткової функції традиційної кераміки та про особливу роль учителів середніх шкіл у вихованні свідомих шанувальників українського мистецтва, у тому числі й кераміки.

- 2882. Біленко Василь. Трипілля: Тіні забутих предків. Вони повертаються // Культура і життя. – 2005. – №45-46. – 16 листопада. – С.4.**

Про розвиток і занепад трипільської цивілізації на теренах сучасної України, і про трипільську кераміку зокрема. Подано фото біноклеподібної посудини з експозиції Легедзинського музею.

- 2883. Білий Дмитро. Кубань і Україна // Пам'ятки України. – 2005. – №3-4. – С.3-47.**

Подано фото екстер'єру й фрагментів керамологічної експозиції Таманського археологічного музею, що в Кубані, та експозиції «Кубанська старовина» Краснодарського державного історико-археологічного музею-заповідника.

- 2884. Біляєва Світлана, Фиалко Олена. Люльки з Карантинного двору Аккерманської фортеці (за матеріалами розкопок 2004 р.) // Нові дослідження пам'яток козацької доби в Україні: Збірник наукових статей. – К.: ХІК, Часи козацькі, 2005. – Вип.14. – С.79-86.**

Про колекцію глиняних люльок, знайдених на території Карантинного (Портового) двору Аккерманської фортеці в Білгороді-Дністровському. Серія люльок складається з 49 одиниць – переважно великих уламків, прикметна значною різноманітністю форм і орнаментальних рішень. Подано малюнки глиняних люльок різних форм.

- 2885. Блажевич Н.В. Іван, археологічна пам'ятка // Енциклопедія історії України. – К.: Наукова думка, 2005. – Т.3. – С.393.**

Про давньоруське городище, розташоване біля м.Ржищів, на березі р.Дніпро. Під час розкопок у центральній частині городища розкрито 4 гончарні двоярусні гори.

- 2886. Богуславська Анастасія.** Країна мрій матеріалізувалася на Співочому полі // Літературна Україна. – 2005. – №29. – 28 липня. – С.1.
Про етнофестиваль у Києві, де можна було також купити кераміку й спробувати ліпити разом із гончарями.
- 2887. Богуславський Г.С.** Поливная керамика с кобальтовой росписью из золотоордынского Белгорода (по материалам раскопок 1997 года) // Поливная керамика Средиземноморья и Причерноморья X–XVIII вв.: Сборник научных трудов. – К.: ИД «Стилос», 2005. – Т.1. – С.379–384.
Про дослідження поливної кераміки з мальовкою кобальтом із розкопок золотоордынского Білгорода 1997 року. Опубліковано найбільш характерні її зразки, які представляють собою імпорту із різних регіонів середньовічного світу – Західного Середземномор'я, Поволжя, можливо, Ірану. Подано малюнки імпортованої поливної кераміки XIV століття з Білгорода.
- 2888. Бодні чи макітри не бажаєте?** // Вінницька газета [Хочу все знати]. – Вінниця, 2005. – №24. – 25 червня. – С.3.
У Національному історико-культурному заповіднику «Чигирин» тепер можна не тільки оглянути виплетені з рогами кошики, зерновики, дерев'яні бодні, жлукта, глиняні макітри, а й придбати ці речі.
- 2889. Бондарук Леся.** Трипілля: науковці проти колекціонерів // Шлях перемоги. – Київ, 2005. – Ч.15. – 13 квітня. – С.14.
Про виставку «Трипільська культура в Україні», що експонувалася в Національному заповіднику «Софія Київська», де серед інших експонатів було представлено глиняний посуд, який свідчить про високу майстерність трипільських гончарів.
- 2890. Бондарчук Олександр Миколайович.** Обмеження струму в кераміці на основі оксиду індію: Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата фізико-математичних наук. – Дніпропетровськ: Дніпропетровський національний університет, 2005. – 19 с.
Дисертацію присвячено оксидній кераміці із сублінійною залежністю струму від напруги.
- 2891. Бородай Василь.** Окрилення душі // Літературна Україна. – 2005. – №50. – 22 грудня. – С.7.
*Про виставку «Душі моєї трепетна колиска», яка експонувалася в Білій залі Українського фонду культури, що в Києві. Експозицію виставки склали твори трьох майстрів глини з Харкова: Вячеслава Рисцова, Бориса Пяниди, Петра Мося. Подано фото керамістів та декоративного горщика «Козаки Стецько та Грицько» Вячеслава Рисцова.
Через більше ніж 15 років від часу «скинення з олімпу», несподівано знову вирунула з-за обрію «зоря» Вячеслава Рисцова, самодіяльного гончаря, відомого тим, що видавав гончарні вироби опішненських гончарів за свої власні. І, зрозуміло, не самотньою тінню, а вже в сляві почесного звання «Заслуженого діяча мистецтв України» і в колі знаних харківських художників-керамістів Петра Мося та Бориса Пяниди. Як і 1986 року разом із Яковом Падалкою в залах Спілки письменників України, так і наприкінці 2005 року, разом зі знаковими постатями харківської*

художньої кераміки, останній з можікан влаштував групову виставку слобідської кераміки «Душі моєї трепетна колиска» в залі Українського фонду культури (Київ). Як і 1986 року, на роль свого найтитулованішого промоутера Вячеслав Рисцов знову обрав народного художника України, академіка Василя Бородея. У невеликому, але знаковому повідомленні в газеті «Літературна Україна» про виставку, яке підписав київський скульптор, мова йде майже виключно про «гончарські досягнення» Вячеслава Рисцова. Про Петра Мося і Бориса Пяниду згадано тільки в підпису до групового фото та в першому абзаці текстової частини, тобто ці справжні мистці стали своєрідною оправою для мистецтвознавчого портрета «залюбленого в теракоту» філолога. Все ж інше, що, як стає зрозумілим, і було метою публікації, це панегірик «творчості» Вячеслава Рисцова. Чого там тільки немає: і «досконале знання матеріалу», і «володіння пластикою різних форм», і втілення «у глиняному матеріалі поетичних образів природи»!!!, і віднайдення в утилітарному посуді «оригінальних об'ємних форм, пов'язаних із самою природою теракоти», а в підсумку дізнаємося про «непідробні витвори з теракоти», які «захоплюють майстерністю виконання... та яскравістю обраних рішень», привертають увагу «пластичним вирішенням оздоблення, лаконічністю форм з гравіювальним і скульптурним декором», і при цьому «традиційна форма українського народного гончарства у Рисцова невід'ємно співіснує з його особистістю»?! Проте, родзинка новітньої піар-новели полягає не стільки в цитованому словоблудстві, і не стільки в часові його написання – характеристику Вячеслава Рисцова скомпоновано переважно з публікацій Василя Бородея про «художника-харків'янина», що побачили світ... майже 20 років тому (1986-1987)! Виявляється, «харківський кераміст» запустив уже по другому колу свої давні, малохудожні, компілятивні роботи, виготовлені ще в першій половині 1980-х років й опубліковані в його ж книзі «При гончарному кружі» (1987), образність яких запозичено в основному з творчого доробку валківського гончаря Федора Гнідого! Більше того, сповідь Василя Бородея про виставку 2005 року проілюстровано фотографією виробів Вячеслава Рисцова, взятої з його ж книги 1987 року! *O sancta simplicitas!*

2892. Борткевич Виктор. Тени забытых предков // Керамика: Стиль и мода. – 2005. – №3. – С.120-123.

Про акцію, присвячену трипільській культурі, яка пройшла 22 червня в рамках проекту «Розкрий загадки минулого» в приміщенні ресторану «Керама-мама». На постійно діючій виставці-продажу можна було придбати речі, які відтворили за матеріалами археологічних розкопок. Там же було представлено вироби самодіяльного майстра Людмили Смолякової, виготовлені за мотивами трипільської кераміки.

2893. Бочаров С.Г. Группа Византийских поливных чаш второй половины XIV в. // Поливная керамика Средиземноморья и Причерноморья X–XVIII вв.: Сборник научных трудов. – К.: ИД «Стилос», 2005. – Т.1. – С.306-323.

Про археологічні дослідження на середньовічних пам'ятках Північного Причорномор'я. Проаналізовано одну групу полив'яних чаш, декор яких виконано

у виямчастій техніці або «champleve». У європейській літературі цю групу чаш називають «Eloborate incised Ware». Черепок на зламі – яскраво-червоного кольору. Зовнішню поверхню посудини покрито ангобом та зеленою поливою практично до самого денця. Внутрішню поверхню вкрито прозорою поливою по білому ангобу. Чаші прикрашено зображеннями леопарда, птаха, галери, рослинним і геометричним орнаментами. Можливо, цей посуд був продукцією однієї з константинопольських майстерень другої половини XIV століття. Подано малюнки візантійських полив'яних чаш.

- 2894. Браславець Вікторія. Дзеркало душі Петра Куценка // Вісті Придніпров'я. – Дніпропетровськ, 2005. – №75. – 29 вересня. – С.11.**

Про виставку скульптора Петра Куценка. Улюбленим матеріалом мистця був і є шамот.

- 2895. Бритюк О.О. Нова енеолітична стація в Подонеччі // Проблеми дослідження пам'яток археології Східної України: Матеріали II-ї Луганської міжнародної історико-археологічної конференції, присвяченої 85-річчю Луганського обласного краєзнавчого музею. – К.: Шлях, 2005. – С.43-47.**

Подано матеріали розкопок багатощарового поселення Кайдащине-2 неподалік м.Кремінна Луганської області. Серед знахідок – 17 фрагментів глиняного посуду доби енеоліту. Особливо цікавою є знахідка в пізньоенеолітичному шарі поселення посудини, орнаментация та форма якої близькі до таких, що походять з Костянтинівського поселення. Подано малюнки фрагментів глиняного посуду з поселення Кайдащине-2.

- 2896. Брязгунова Валентина. Універсальна мова порцеляни // Вечірній Київ. – 2005. – №217. – 19 листопада. – С.8.**

Про іспанську порцеляну. Також зазначено, що українці увесь світ дивують опішненською керамікою.

- 2897. Бугаєнко О. Історія села Нові Петрівці з найдавніших часів до кінця XIX століття // Старожитності Вишгородщини: Збірник тез доповідей і повідомлень 12-ої науково-практичної конференції, присвяченої 10-й річниці з дня створення Вишгородського історико-культурного заповідника та міжнародного дня музеїв 16-17-18 травня 2005 р., м.Вишгород. – Вишгород: Вишгородський історико-культурний заповідник, 2005. – С.12-27.**

Про історію створення Межигірської фаянсової фабрики. Названо імена тамтешніх майстрів (Семен Шевченко, Петро Волошин, Афанасій Шупик, Давид Парилов, Леонтій Бізуновський).

- 2898. Бузян Галина, Роздобудько Михайло, Тетеря Дмитро, Товкайло Микола. Археологічні дослідження давньоруського Переяслава протягом останнього десятиріччя // Наукові записки з української історії: Збірник наукових статей. – Переяслав-Хмельницький: Кафедра історії та культури України ПХДПУ імені Григорія Сковороди, 2005. – Вип.16. – С.143-149.**

Про результати археологічних досліджень Переяслава Руського останнього десятиріччя. У культурному шарі виявлено кераміку XI – початку XIII століття,

серед якої виділено типологічну групу, для якої характерні манжети із заокругленим «дзьобиком» і «борідкою» та добре вираженим виступом для покриття з внутрішнього боку. Таке моделювання вінець характерне для посуду кінця X – початку XI століття. Також виявлено піч, споруджену на глиняній основі з уламками плінфи. Подано малюнки глиняних виробів, знайдених під час досліджень.

- 2899. Бузян Галина, Якубенко Олена. Тамара Григорівна Мовша (20.IV.1922, м.Любеч, Чернігівська обл. – 4.III.2003, Київ) // АНТ: Вісник археології, мистецтва, культурної антропології. – 2005. – №13-15. – С.101-102.**

Про археолога, музеєзнавця, дослідника трипільської культури Тамару Мовшу. Під час її польових досліджень трипільська колекція Національного музею історії України збагатилася більше ніж на 17 тисяч експонатів. Серед них – велика кількість виробів із глини.

- 2900. Буйських А.В. Єлизаветівське городище // Енциклопедія історії України. – К.: Наукова думка, 2005. – Т.3. – С.117.**

Про одне з найбільших у степовій смузі Північного Причорномор'я поселення V–III століть до н.е. У процесі розкопок городища виявлено понад 1000 амфорних тавр.

- 2901. Булгаков В.В. Глазури северопричерноморской поливной керамики XIII–XV вв. (Предварительные результаты) // Поливная керамика Средиземноморья и Причерноморья X–XVIII вв.: Сборник научных трудов. – К.: ИД «Стилос», 2005. – Т.1. – С.359-378.**

Подано попередні результати аналізу полив'яного посуду, виготовленого в кримських гончарних цетрах (Херсонес, Каффа, Солхат, Судак, гончарного браку з Алушти і Фуни). Охарактеризовано компонентний склад поливи, запропоновано класифікацію матеріалів.

- 2902. Бунятян К.П. Залізний вік // Енциклопедія історії України. – К.: Наукова думка, 2005. – Т.3. – С.229-234.**

Про останню добу в археологічній періодизації історії. Подано фото мальованої кераміки гальштатської та латенської культур.

- 2903. Бунятян К.П. Кіммерійці та їхні сусіди // Археологія України: Курс лекцій /За редакцією доктора історичних наук, професора Л.Л.Залізняка. – К.: Либідь, 2005. – С.209-224.**

Подано інформацію про чорноліську та висоцьку археологічні культури, зокрема детально охарактеризовано кераміку тієї доби. Статтю проілюстровано малюнками, на яких зображено гончарні вироби.

- 2904. Бунятян К.П. Сармати. Пізні скіфи. Таври // Археологія України: Курс лекцій /За редакцією доктора історичних наук, професора Л.Л.Залізняка. – К.: Либідь, 2005. – С.255-272.**

Про багатий і своєрідний комплекс сарматської матеріальної культури. У похованнях серед інших речей виявлено ліплений місцевий посуд та античні гончарні вироби. Упродовж IV–II століть до н.е. різко скоротився асортимент ліпленого посуду й набув поширення грецький. Статтю проілюстровано малюнками давніх глиняних виробів.

- 2905. Бунятян К.П.** Скіфія і хлібороби лісостепової та лісової смуг // *Археологія України: Курс лекцій / За редакцією доктора історичних наук, професора Л.Л.Залізняка. – К.: Либідь, 2005. – С.238-255.*
Подано інформацію про кераміку Скіфії, з'ясовано лінію розвитку місцевого посуду. Статтю проілюстровано малюнками глиняних виробів скіфської доби.
- 2906. Бунятян К.П.** Хронологія та періодизація поховань середньодніпровської культури Правобережної України // *Археологія. – 2005. – №4. – С.26-36.*
Подано опис та малюнки знахідок з поховань середньодніпровської культури, зокрема фрагменти глиняних культових посудин, що вказує на співіснування в одному регіоні двох груп населення – середньодніпровського й катакомбного. Стаття є першою частиною праці з хронології й періодизації середньодніпровської культури.
- 2907. Бурда Борис.** Кераміка Італії // *Кераміка: Стель и мода. – 2005. – №4. – С.118-123.*
Про італійську кераміку. Зазначено, що в Україні (у Криму) знайдено багато римської кераміки.
- 2908. Буренок.** У гончарному крузі, де народжується глиняний посуд, поєднуються космічна та земна енергії // *Хрещатик. – Київ, 2005. – №9. – 21 січня. – С.5.*
Про гончаря Романа Чмирука, який переконаний, що глина – це сила Землі. Професійний художник 15 років тому відчув, що його вабить гончарство. Подано фото майстра та його виробів.
- 2909. Буцька Наталія.** Мандрівка до легендарної Опішні зі Світланю Пасічною // *Вісті. – Полтава, 2005. – №35. – 26 серпня. – С.10.*
Про Національний музей-заповідник українського гончарства в Опішному. Названо імена художників-керамістів: Світлани і Миколи Пасічних (Полтава), Володимира Шаповалова (Харків), Леоніда Богинського (Київ), Василя Гудака (Львів), Миколи Вакулєнка (Ялта); гончарів-лауреатів Державної премії України імені Тараса Шевченка – Василя Омеляненка, Івана Білика, Михайла Китриша (Опішне). Подано фото керамологічних експозицій музею.
- 2910. В Суботові стартував I Всеукраїнський симпозіум народного мистецтва та декоративної творчості // Чигиринські вісті. – Чигирин, 2005. – №71. – 14 вересня. – С.1, 3.**
Про I Всеукраїнський симпозіум народного малярства та декоративного розпису «Суботів-2005». Побіжно згадано про три Всеукраїнські молодіжні симпозіуми гончарного мистецтва, проведені в Чигирині. Подано фото учасників симпозіуму.
- 2911. В Чигирині відкрився третій Всеукраїнський молодіжний симпозіум гончарів // Чигиринські вісті. – Чигирин, 2005. – №51. – 6 липня. – С.1.**
Про урочисте відкриття III-го Всеукраїнського молодіжного симпозіуму гончарного мистецтва «Чигирин-2005», яке відбулося 5 липня 2005 року в Національному історико-культурному заповіднику «Чигирин». Названо імена учасників симпозіуму – майстрів-гончарів Якова Брюховецького (Чигиринщина), Олександра Вільчинського (Запоріжжя), Володимира Кусика (Луцьк), Лесі Денисенко-Єременко

(Васильків Київської області) та інших. Подано фото Олександра Вільчинського та Ігоря Бобкова за роботою.

- 2912. Вакуленко Л.В. Іза, могильник // Енциклопедія історії України. – К.: Наукова думка, 2005. – Т.3. – С.420.**

Про курганний могильник кінця II–III століття, виявлений на околиці с.Іза Хустського району Закарпатської області. Поховальний інвентар склали ліплена та виготовлена на крузі кераміка, вістря списа, ключі, сердолікове намисто. Подано фото глиняного посуду.

- 2913. Вакуленко Микола. Два дні. Два майстри // Український керамологічний журнал. – 2005. – №1-4. – С.217-220.**

Автор ділиться враженнями від зустрічі 1987 року на етнографічному ярмарку в Пирогово із заслуженими майстрами народної творчості України Михайлом Тодосовичем Тарасенком (Дибинці, Київщина) та Гаврилом Ничипоровичем Пошивайлом (Опішне, Полтавщина). Подано фото гончарів.

- 2914. Вакуленко Микола. Кераміст із Ялти (Микола Вакуленко про Миколу Алпєєва) // Український керамологічний журнал. – 2005. – №1-4. – С.251-253.**

Розповідь автора про майстра декоративно-ужиткового мистецтва України з Ялти Миколу Алпєєва. Подано фото самодіяльного кераміста та його глиняних творів «Переможець», «Бичок», «Кінь», «Друзі».

- 2915. Вакуленко Микола. [Лист] // Український керамологічний журнал. – 2005. – №1-4. – С.296.**

Лист мистця-кераміста з Ялти до редакції «Українського керамологічного журналу».

- 2916. Василевич Людвіг. Буде в Довбиші музей // Слово Полісся. – Баранівка, 2005. – №54. – 23 липня. – С.4.**

Про створення місцевим Товариством поляків імені Яна Павла II етнографічного музею краю. Серед великої кількості різних експонатів є й гончарні вироби: глечики, горщики, ринка, макітра, а також фарфорові й фаянсові старовинні твори. Подано фото однієї з експозицій музею.

- 2917. Ващук Оксана. Про бабусю, Асю, Русланку, Сірухана і Білухана // Дачник. – Полтава, 2005. – №11. – Березень. – С.8.**

Статтю проілюстровано фото глиняних виробів Інни Гуржій під назвою «Котовасія».

- 2918. Вебер Юлія, Пестов Максим. Глина і живопис – чим не дуєт? // Сільський час. – Київ, 2005. – №69-70. – 23 вересня. – С.6.**

Про виставку кераміки й живопису. Подано прізвища мистців – художника Миколи Грималюка та кераміста Василя Боднарчука. Статтю проілюстровано фото з виставки.

- 2919. Верговський Сергій. Витоки традиційної культури українців // Образотворче мистецтво. – 2005. – №3. – С.66-70.**

Подано фото глиняних робіт К.Ф.Гаврилюка «Миска-чаша» (Волинь) та Дем'яна Косяченка «Банька» (Черкащина).

2920. Верменич Я.В. Ічня // *Енциклопедія історії України*. – К.: Наукова думка, 2005. – Т.3. – С.650-651.
Про місто Чернігівської області, відоме з XVIII століття як осередок художнього гончарного виробництва.
2921. Виногородська Лариса. Колекція керамічних виробів XVII–XVIII ст. з розкопок у Чернігові // *Нові дослідження пам'яток козацької доби в Україні: Збірник наукових статей*. – К.: ХІК, Часи козацькі, 2005. – Вип.14. – С.86-94.
2002 року під час археологічних досліджень на території посаду в Чернігові в культурних нашаруваннях XVII–XVIII століть було зібрано велику колекцію глиняних виробів, репрезентовану посудом, кахлями, люльками, іграшками-свистунцями та іншими предметами. Також було відкрито залишки горна для випалювання кераміки. Є унікальна знахідка – пристосування для сушіння люльок.
2922. Відейко М.Ю., Терпиловський Р.В., Петрашенко В.О. Давні поселення України: Монографія. – К.: Товариство Коло-Ра, 2005. – 190 с.
Показано основні етапи розвитку давньої архітектури на території України, переважно в Подніпров'ї. Подано реконструкції горна, майстерні гончаря та малюнки фрагментів кераміки різних етапів трипільської культури.
2923. Віценя Лідія, Гринь Григорій, Макаренко Олександр, Яловегіна Ганна. Віктор Ющенко: «Те, що вигідно українському вчителю, – вигідно Україні!» // *Зоря Полтавщини*. – Полтава, 2005. – №22-23. – 11 лютого. – С.3.
Статтю проілюстровано фото Президента України з глиняним виробом.
2924. Віценя Лідія. Чому ж не любимо свого?! // *Зоря Полтавщини*. – Полтава, 2005. – №14-15. – 28 січня. – С.13.
Про проблеми й здобутки єдиного в Україні Миргородського державного керамічного технікуму імені Миколи Гоголя, з нагоди його 110 річчя.
2925. Возний Ігор. До проблеми історіографії, походження назви та часу появи літописного Василева // *Наукові записки з української історії: Збірник наукових статей*. – Переяслав-Хмельницький: Кафедра історії та культури України ПХДПУ імені Григорія Сковороди, 2005. – Вип.16. – С.253-258.
Згадано, що 1900 року відомий науковець Р.Ф.Кайндль на березі Дністра дослідив залишки гончарної майстерні з піччю. В результаті досліджень літописного міста Б.О.Тимощуком теж виявлено горни для випалювання посуду. У 1980-х роках Б.П.Томенчук дослідив гончарні печі на посаді літописного міста. Дослідник О.М.Іоаннісян подав згадку про полив'яні кахлі, знайдені під час розкопок, із геральдичними зображеннями орлів.
2926. Войцехівський Петро. Переяславські скарби // *Президентський вісник*. – Київ, 2005. – №16. – 25 березня. – С.4.
Про Національний історико-етнографічний заповідник «Переяслав», у якому зберігаються тисячі пам'яток XI–XIX століть, зокрема колекція більше десяти тисяч виробів народної кераміки – справжня перлина художньої культури українців. Подано фото музейної експозиції.

- 2927. Волков И.В. Поливная керамика комплекса Кабарды (1240–1260) // Поливная керамика Средиземноморья и Причерноморья X–XVIII вв.: Сборник научных трудов. – К.: ИД «Стилос», 2005. – Т.1. – С.122–159.**

Про колекцію поливної кераміки, розкопаної на середньовічному поселенні на території Семенівської фортеці в Приазов'ї. Комплекс характеризує дуже короткий період побутування предметів і дозволяє отримати їх детальну хронологію для XIII століття. Подано малюнки різних груп кераміки.

- 2928. Всеукраїнська науково-практична конференція «Криза традиційних осередків народного мистецтва України: Трансгресія «мистецтва сутінків» як виклик національній ідентичності» // Український керамологічний журнал. – 2005. – №1–4. – С.298–299.**

Подано запрошення до участі в конференції зазначеної тематики, що відбудеться в гончарній столиці України – Опішному.

- 2929. В'ячеславова Олена. Міфологічна логіка як логіка мистецького мислення. Естетико-мистецтвознавчі аспекти міфологічних концепцій у психоаналізі та структуралізмі // Образотворче мистецтво. – 2005. – №3. – С.8–21.**

Подано фото глиняної роботи Василя Гудака «Світовид».

- 2930. Гаврилюк Н.О. Золота Балка, археологічна пам'ятка // Енциклопедія історії України. – К.: Наукова думка, 2005. – Т.3. – С.372–373.**

Про городище і могильник, розташовані біля с.Золота Балка Нововоронцовського району Херсонської області, на правому березі Каховського водосховища. Матеріальну культуру представлено глиняними виробами, прикрасами, зброями праці.

- 2931. Гаєвська Галина. І храм, і майстерня // Хрещатик. – Київ, 2005. – №12. – 27 січня. – С.14.**

Про вивчення гончарства в київській гімназії №109, якій виповнюється сімдесят років.

- 2932. Галатченко Дарина. Мистецтво на шляхах дитинства // Зоря Полтавщини. – Полтава, 2005. – №132. – 30 серпня. – С.4.**

Про виставку під назвою «Шляхами дитинства», на якій представлено 52 твори, серед них – 10 дипломних робіт цьогорічних випускників, учнів талановитих учителів гончарної справи – Світлани Мотрій та Андрія Собянїна. Такі виставки відкривають нові імена майбутньої мистецької еліти, яка йде на зміну літнім майстрам-гончарям.

- 2933. Галерея «Гердан» – 10 років успішної роботи на артринку України // Люн Арт: місячник мистецьких подій. – Львів, 2005. – №12. – С.36.**

Про галерею «Гердан» – першу мистецьку галерею в Західній Україні. Основний напрямок діяльності галереї – традиційні види мистецтва: малярство, графіка, кераміка, текстиль, скло.

- 2934. Галина Севрук у контексті часу // Образотворче мистецтво. – 2005. – №4. – С.82–83.**

Про відому українську художницю-керамістку, графіка й живописця, заслуженого художника України Галину Севрук, яка своїми неповторно-вишуканими творами, сповненими значущості й краси, вносить у сьогодення цілюще відчуття рідної живої правичності. Подано фото робіт мисткині з дерева і кераміки – «Байда (Дмитро Вишневецький)», «Іван Мазепа».

- 2935. Галич Оксана. Ковток вина із «давньогрецької» чаші... // Голос України. – 2005. – №47. – 16 березня. – С.16.**

Про Михайла Кордіяку – львівського творця декоративної кераміки, який опанував секрет античного лаку, в основі якого – суміш глини й заліза. Подано фото мистця в майстерні.

- 2936. Галян Галина. До історії Києво-Межигірського фаянсу // Український керамологічний журнал. – 2005. – №1-4. – С.181-182, 316-317.**

Про історію Києво-Межигірської фабрики – першої фаянсової фабрики в Україні. Подано фото продукції заводу.

- 2937. Галян Галина. Полтавський земський дім (краєзнавчий музей) і родина Кричевських // Полтавський краєзнавчий музей: Збірник наукових статей 2004 р. – Полтава: Дивосвіт, 2005. – С.551-567.**

Земський будинок у Полтаві й донині залишається візиткою міста. Він набув значення храму тисячолітньої історії народу. Є згадка про архітектора Василя Кричевського, за проектом якого було збудовано земський будинок (краєзнавчий музей), а також земську гончарну майстерню 1916 року в Опішному. Подано інформацію про реорганізацію Василем Кричевським Миргородської керамічної школи в інститут, який існував упродовж 1918–1919 років.

- 2938. Гандзій Василь. Мелодія прадавнього ремесла // Дністровізорі. – Сокиряни, 2005. – №46. – 11 листопада. – С.3.**

Про заслуженого працівника культури України, члена Національної спілки майстрів народного мистецтва України Івана Івановича Гончара – спадкоємця гончарів Коболчина. Подано фото мистця за гончарним кругом.

- 2939. Гапочка С.Н. Кераміка с Днепро-Донецкими чертами в материалах стоянок Щучье II и Затон I // Проблемы дослідження пам'яток археології Східної України: Матеріали II-ї Луганської міжнародної історико-археологічної конференції, присвяченої 85-річчю Луганського обласного краєзнавчого музею. – К.: Шлях, 2005. – С.30-31.**

Подано аналіз кераміки з нетиповою для середньодонської неолітичної культури орнаментациєю з двох пам'яток Лісостепоного Побитужжя.

- 2940. Гейко А.В. Керамічна матриця для виготовлення кахель із с.Глинськ // Проблеми дослідження пам'яток археології Східної України: Матеріали II-ї Луганської історико-археологічної конференції, присвяченої 85-річчю Луганського обласного краєзнавчого музею. – К.: Шлях, 2005. – С.193.**

Упродовж XVII–XVIII століть невід'ємною частиною інтер'єру української хати не тільки козацької старшини, а й заможних селян та міщан, були кахлі. Більшість із них виготовляли майстри гончарних осередків України, але, на жаль, визначити,

де саме було налагоджено їх виробництво, вдається не завжди. Дуже рідко трапляються зразки виробничого інструментарію, зокрема самі матриці для виготовлення кахель. Рідкісною знахідкою є глиняна матриця-негатив лицьового боку «коробчастої» кахлі з відомого гончарного осередку колишньої Гетьманщини – містечка Глинськ Роменського району Сумської області. Під час керамологічної експедиції працівників Національного музею-заповідника українського гончарства в Опішному її було виявлено на кутку Поділ, де мешкали гончарі. Вчені датують матрицю другою половиною XVII – XVIII століттям. На основі пам'ятки можна стверджувати, що саме в містечку Глинськ на той час виготовляли кахлі.

- 2941. Герасименко Ольга. Хтонадів коневі капелюха // Слобідський край. – Харків, 2005. – №81. – 5 травня. – С.4.**

Про єдиний у Центральній Слобожанщині гурток народного мистецтва «Зав'язь» у Харкові, в якому займаються керамікою. Подано фото глиняної роботи юної мисткині Марії Білоусової «Кінь у капелюсі».

- 2942. Герцен А.Г., Науменко В.Е. Поливная керамика из раскопок цитадели Мангупа // Поливная керамика Средиземноморья и Причерноморья X–XVIII вв.: Сборник научных трудов. – К.: ИД «Стилос», 2005. – Т.1. – С.257-287.**

Про знахідки полив'яної кераміки на розкопках цитаделі Мангупа, розміщеної на мисі Тешклі-Бурун. Представлено цікаву керамологічну колекцію, яка охоплює вироби від X до XVIII століття. Подано малюнки полив'яної кераміки.

- 2943. Гірник Галина. Сучасна керамічна іграшка // Народне мистецтво. – 2005. – №3-4. – С.44-45.**

Спроба автора систематизувати творчий доробок родини керамістів із Хмельниччини Людмили Нікітюк, її дочок Дарії Крамар, Ольги Сичової та онуки Анни Сичової. Подано фото родини керамістів та їхніх робіт.

- 2944. Гнилиця Ігор Дмитрович. Формування структури та зміцнення керамічних матеріалів на основі нітриду кремнію при високотемпературному деформуванні: Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата технічних наук. – Івано-Франківськ: Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу, 2005. – 20 с.**

Про отримання структурно-зміцненого нітридокремнієвого матеріалу шляхом деформаційної обробки вільноспеченої нітридокремнієвої кераміки, на основі встановлення закономірностей формування структури і механічних властивостей при високотемпературному деформуванні та під дією високого тиску. Предметом дослідження є формування структури та зміцнення керамічних матеріалів на основі нітриду кремнію при високотемпературному деформуванні.

- 2945. Гоберман Д.Н. Мотиви гуцульського керамічного розпису. – К.: Дух і літера, 2005. – 184 с.**

Книгу присвячено мистецтву гуцулів – етнічної гілки українців, що заселяє Східні Карпати на межі території трьох теперішніх областей – Івано-Франківської, Чернівецької та Закарпатської. Подано відомості та ілюстративні матеріали про сюжети кахель переважно XIX століття. Є описи стилів, технології роботи гончарів: Баранюків, Словицьких, Совіздранюків, Волощуків, Тим'яків.

За творами відомих у Гуцульщині майстрів (Ковальський, Зінтюк, Бахматюк, Табахорнюк, Кошак, Цвілик та інших) можна з'ясувати особливості косівської, коломийської, пістинської кераміки краю. Дані про місцезнаходження виробів гончарів Гуцульщини належать до 1960^х – початку 1970-х років, коли автор провадив фотографування.

Загалом же мова в книзі йде не стільки про мотиви, скільки про сюжети гончарної малювки, а тому її назва не зовсім відповідає змістові. Книгу підготовлено як-так, непрофесійно, ні з наукової, ні з літературної точки зору. Імена власників кахляних печей, зазначених у переліку книги, часто спотворені, порівняно з тими, які подано в анотаціях. Відсутнє датування багатьох творів. Не зазначено дати виготовлення навіть тоді, коли на самій кахлі автором проставлено дату «1849». Тим часом фрагмент кахлі із зазначеною на ній датою (1849) у анотації датовано 1949 роком; фрагмент кахляної печі роботи Я.Іваницького датовано 1940 роками, хоча насправді треба 1840-ми. Окремі анотації написано так, немовби упорядники книги взагалі не бачили перед собою кахельних малюнків.

Переклад англійською мовою транскрибовано не з української, а з російської мови. Ще одна з прикмет альбому – тримовна низькопробність. У тестах російською мовою трапляються слова українською мовою, а в текстах українською мовою – з російськими літерами. У анотації однією мовою не подаються ініціали власників творів, в інших подаються. Перелік скорочень назв музеїв у книзі подано «суперумно», наприклад: «Довідка МЕХПІН НАНУ з абрєвіатури назв музеїв». У «Переліку музеїв, колекцій та місцезнаходження печей» відомості подано безсистемно: одні прізвища мають ініціали, інші їх не мають; до одного розшифровано ще й ім'я, а до іншого – ім'я та по-батькові. Там же опинилися прізвища осіб, яких ні разу не згадано в анотаціях до ілюстрацій. Як додатки до альбому упорядники подали списки ілюстрацій українською, російською та англійською мовами. Проте необхідність цих списків сумнівна, оскільки їхні анотації дослівно повторюють тримовні підписи під ілюстраціями. Текстову частину майже дослівно переписано з альбому Давида Гобермана «Искусство гуцулов» (1980). До окремих творів взагалі не зазначено їх місцезнаходження.

Новітнє популярне альбомне видання приятель Давида Гобермана – Валерій Димшиць – нав'язливо пропонує вважати в Україні, що саме його друг «першим вивчив і зробив широко відомою» гуцульську кераміку. Ось так просто: першим був Гоберман, а до нього немовби нічого й не було! Не було в Україні академічного центру з вивчення народного мистецтва Гуцульщини, яким був Львівський державний музей етнографії та художнього промислу АН УРСР. Не було керамологічних досліджень учених-керамологів цієї поважаної наукової установи: Юрія Лащука і Катерини Матейко. Сам Давид Гоберман добре був ознайомлений з вище переліченими працями українських дослідників косівської кераміки, використовував віднайдені ними факти й аналітичні матеріали в своїх книгах. При цьому мав їх за безперечні авторитети й враховував результати їхніх пошуків. Отже, упорядники, в своєму намаганні возвеличити неіснуючі наукові досягнення Давида Гобермана, тим часом перестаралися й до певної міри тільки дискредитували старанність популяризатора старожитностей Гуцульщини.

- 2946. Головащенко Олеся. Пишайся, рідна земле, своїми дітьми // Вінницька газета. – Вінниця, 2005. – №130. – 28 жовтня. – С.8.**
Про 57 виставку образотворчого й декоративно-ужиткового мистецтва у Вінницькому обласному краєзнавчому музеї. Згадано Тетяну Шпак – майстриню гончарства з Бубнівки, заслуженого майстра народної творчості України.
- 2947. Головащенко Олеся. Торкнись народного мистецтва // Вінницька газета. – Вінниця, 2005. – №92. – 2 серпня. – С.5.**
Про виставку народного мистецтва «Калинове намисто», яка відбулася в рамках серії «Митці Поділля» у Вінниці. Було представлено твори понад 50 майстрів із Калинівщини. Кераміку експонував гончар Леонід Коваль. Подано фото його робіт.
- 2948. Головки Оксана. Робочий звіт у вихідні // Урядовий кур'єр. – 2005. – №89. – 17 травня. – С.1, 2.**
Подано фото Прем'єр-міністра України Юлії Тимошенко при спробі долучитися до гончарного ремесла під час відвідин Музею народної архітектури та побуту НАН України в Пирогово.
- 2949. Голубев Віталій, Дацюк Лидія. Зачарованный глиной // Киевские ведомости. – 2005. – №132. – 1 июля. – С.13.**
Про творчість народного майстра Віктора Андрощука з Рівненщини, який виготовляє димлену кераміку. Згадано сім'ю Мар'яна Бакусевича з Львівської області, який є наставником Віктора Андрощука. Подано фото мистця.
- 2950. Голубець Орест. Різні обличчя художньої пластики // Образотворче мистецтво. – 2005. – №4. – С.80-81.**
Про кераміку Василя Боднарчука, твори якого повертають нас до простих, втрачених цінностей, приваблюють щирістю й безпосередністю. Подано фото робіт художника із шамотної маси «Метаморфози. Триптих», «Діалог», «Декоративний пласт».
- 2951. Голубева И., Колода В., Кущенко А. Использование петрографических методов при изучении позднесредневековой керамики // Нові дослідження пам'яток козацької доби в Україні: Збірка наукових статей. – К.: ХІК, Часи козацькі, 2005. – Вип.14. – С.46-50.**
Про вивчення глиняних виробів верхньосалтівського селища доби пізнього середньовіччя з використанням хімічних, термомеханічних, петрографічних методів.
- 2952. Гончар Іван. І жінок немало серед гончарів // Дністрові зорі. – Сокиряни, 2005. – №28. – 9 липня. – С.3.**
Про історію гончарства в Чернівцях, а також про жінок-гончарів, які жили колись, і які нині гончарюють у Коболчині. Згадано імена майстринь: Гафини Павлівни Гончар (дівоче – Шевчук), Тетяни Іванівни Шевчук, Акуліни Іванівни Мамавко, Тетяни Дмитрівни Бекір, Ольги Василівни Черній, Оксани Іванівни Ротар, Олександри Семенівни Решетнік, Оксани Іванівни Гончар, Таїсії Яківни Лугініч,

Марії Іванівни Гончар, Катерини Йосипівни Урсуляк, Оксани Кочан, а також чоловіків-гончарів: Івана Семеновича Мазура, Івана Чернія, Михайла Лугініча, Федора Мамавки.

- 2953. Гончар Іван. Солдат із Коболчина подивував китайських гончарів // Дністрові зорі. – Сокиряни, 2005. – №19. – 7 травня. – С.4.**

Про відомого в Коболчині гончаря Максима Григоровича Мамавку. Подано фото майстра з гончарними виробами.

- 2954. Горенко Н. Історико-культурна спадщина Києво-Святошинського району // Старожитності Вишгородщини: Збірник тез доповідей і повідомлень 12-ої науково-практичної конференції, присвяченої 10-й річниці з дня створення Вишгородського історико-культурного заповідника та міжнародного дня музеїв 16-17-18 травня 2005 р., м.Вишгород. – Вишгород: Вишгородський історико-культурний заповідник, 2005. – С.37-48.**

Подано відомості про творчість гончаря Якова Падалки, певний період життя якого був пов'язаний з Києво-Святошинським районом.

- 2955. Готун І. Гончарні осередки Вишгород та Автуничі: загальне і особливе // Старожитності Вишгородщини: Збірник тез доповідей і повідомлень 12-ої науково-практичної конференції, присвяченої 10-й річниці з дня створення Вишгородського історико-культурного заповідника та міжнародного дня музеїв 16-17-18 травня 2005 р., м.Вишгород. – Вишгород: Вишгородський історико-культурний заповідник, 2005. – С.49-68.**

Введено до наукового обігу матеріали розкопок гончарних осередків у давньоруських поселеннях Вишгород та Автуничі, які дають можливість визначити основні прикмети місцевого гончарного виробництва. Оpubліковано матеріали розкопок вишгородських горнів, вивчення яких уже має більше ніж півстолітню історію і поповнюється новими даними. На Автуницькому поселенні вивчено споруди, які репрезентують виробничий цикл створення глиняних виробів. Подано малюнки гончарних горнів із Вишгорода та Автуничів.

- 2956. Готун І., Коваль О., Петраускас А. Роботи з експериментального відтворення конструкції та функціонування давньоруських гончарних горнів типу горну №6 з селища Автуничі // Старожитності Вишгородщини: Збірник тез доповідей і повідомлень 12-ої науково-практичної конференції, присвяченої 10-й річниці з дня створення Вишгородського історико-культурного заповідника та міжнародного дня музеїв 16-17-18 травня 2005 р., м.Вишгород. – Вишгород: Вишгородський історико-культурний заповідник, 2005. – С.69-76.**

Про експериментальне моделювання давньоруських ремесел і промислів, проведене Відділом давньоруської та середньовічної археології Інституту археології НАН України на базі Північної археологічної експедиції біля с.Ходосівка Києво-Святошинського району. За основу моделюваної споруди було взято горно №6, досліджене Л.Шевцовою і Т.Новік на давньоруському поселенні Автуничі 1992 року.

- 2957. Готун Ігор, Петраускас Андрій. Експериментальна археологія в роботі Північної експедиції // Наукові записки з української історії: Збірник наукових статей.**

– Переяслав-Хмельницький: Кафедра історії та культури України ПХДПУ імені Григорія Сковороди, 2005. – Вип.16. – С.243-252.

Про приклади використання експериментальної археології в роботі Північної експедиції Інституту археології НАН України. Проведено кілька керамологічних експериментів: з добування глини, виготовлення гончарного круга, підготовки гончарної формувальної маси, формування посуду, випалювання посуду в експериментальному горні.

- 2958. Готун І.А., Петраускас А.В., Петраускас О.В. Експериментальна археологія у роботі Північної експедиції. Дослідження в галузі гончарства // Археологія. – 2005. – №2. – С.70-79.**

Про експериментальні студії в польових умовах на базі Північної археологічної експедиції Інституту археології НАН України. Було поставлено завдання відтворити не лише давні об'єкти, а й виробничі процеси. Дослідження середньовічного гончарства за допомогою моделювання споруд за давньо-руськими прототипами дало цікаві результати. Вдалося відтворити певні особливості середньовічної теплотехніки, повторити деякі технологічні прийоми. У процесі експерименту дотримано параметрів будівель, виявлених авторами під час польових археологічних досліджень на селищах X–XIII століть. Отриманий під час моделювання посуд придатний для застосування. У галузі керамології було проведено кілька експериментів: з виготовлення гончарного круга, добування глини, підготовки формувальної маси, формування посуду, спорудження гончарного горна.

- 2959. Грачова Софія. [Огляд] Гоберман Д. Мотиви гуцульського керамічного розпису. – К.: Дух і літера, 2005 // Критика. – 2005. – №3. – Березень. – С.30.**

Подано огляд альбому, який складається зі ста тридцяти фотографій і вступної статті, де стисло визначено основні напрями, школи та індивідуальні творчі особливості майстрів гуцульської кераміки.

- 2960. Гринь Григорій, Ігнатенко Олена, Самойлова Людмила. Сьогодні свято в нашій хаті // Зоря Полтавщини. – Полтава, 2005. – №127-128. – 19 серпня. – С.2-3.**

Про перебування Президента України Віктора Ющенка на Національному Сорочинському ярмарку, про його зацікавленість народними промислами. Кераміку Президент України придбав у опішненського гончаря, заслуженого майстра народної творчості України, лауреата Всеукраїнської літературно-мистецької премії імені Івана Нечуя-Левицького Миколи Пошивайла. Подано фото Віктора Ющенка з директором Інституту керамології – відділення Інституту народознавства НАН України, керамологом Олесем Пошивайлом.

- 2961. Губарь В.М., Тарасенко О.К. Перспективи мистецької освіти на Полтавщині в умовах демократизації суспільства // Дизайн, архітектура, образотворче мистецтво, археологія: Науково-технічний збірник. – Полтава: видавництво ПІЕП, 2005. – Вип.2. – С.8-13.**

Про місце кераміки в народному мистецтві Полтавщини. Розповідь про історію Миргородського державного керамічного технікуму імені Миколи Гоголя. Згадка про навчальні комплекси за професійним спрямуванням: Національний ліцей

імені Івана Котляревського м.Полтава, Опішнянський гончарний і Полтавський порцеляновий заводи, Миргородський державний керамічний технікум імені Миколи Гоголя, Колегіум мистецтв у Опішному.

- 2962. Гугля Віктор, Сиволап Михайло. Керамічний комплекс із с.Новоселиці Чигиринського району: пічні кахлі XVIII ст. // Нові дослідження пам'яток козацької доби в Україні: Збірка наукових статей. – К.: ХІК, Часи козацькі, 2005. – Вип.14. – С.50-54.**

Подано опис археологічних матеріалів з поселення Попове Озеро поблизу с.Новоселиця Чигиринського району Черкаської області. Гончарний комплекс налічує 5753 фрагменти (39,55% знахідок). Подано детальний опис колекції фрагментів кахель із Попового Озера, яку автори датують серединою другої половини XVIII століття.

- 2963. Гудак Василь. Народні традиції у відродженні світоглядних позицій мистця, народу // Український керамологічний журнал. – 2005. – №1-4. – С.120-130.**

Згадано про I Міжнародний симпозіум кераміки (Вільнюс, 1971), що мав назву «Національні традиції в сучасній кераміці».

- 2964. Гуренко Андрій. Політконкретність гри з архетипами дітей трешу в експериментальному просторі // Образотворче мистецтво. – 2005. – №1. – С.14-18.**

Подано фото глиняної скульптури Ольги Пильник «Без назви».

- 2965. Гусаров Сергей. Вместе копать легче // Проспект правды. – Харьков, 2005. – №28. – 23-30 августа. – С.4.**

Про черняхівську культуру середини III – початку V століття. Тогочасне населення мало навички виготовлення різноманітного посуду на гончарному крузі. Згадано черняхівське поселення Войтенки на р.Мерчик, де було відкопано горно для випалювання посуду; знайдено фрагменти кераміки. Подано фото.

- 2966. Давидюк Віктор. Первісна міфологія українського фольклору. – Луцьк: Волинська обласна друкарня, 2005. – 310 с.**

У монографії порушено проблему походження в українському фольклорі образів і сюжетів первісної міфології. Для з'ясування цього нелегкого завдання залучено, окрім фольклористичних, археологічні та етнологічні матеріали. Автор використовує глиняні вироби як одне із джерел для вивчення світогляду українського народу.

- 2967. Данюк Іван. «Багато талановитих, та мало буйних» // Вечірній Київ. – 2005. – №184. – 5 жовтня. – С.8.**

Про виставку кераміки «Нова генерація», яка експонувалася в галереї «Гончарі», що на Андріївському узвозі в Києві. Зокрема, названо ряд імен нової генерації українських керамістів, серед яких – Христина Головка, Наталя Трасковська, Марія Літичевська, Лариса Дзюбенко, Дмитро Шинкаренко, Юлія Козятник, Олександр Яровий, Анастасія Козаченко, Ярослава Тодорчук, Сергій Тодорчук, Святослав Денисенко, Леся Костюк, Ярослава Вереш, Зоя Прядко, Богдан Матвієнко, Олена Козак, Олександр Козак. Подано фото експонатів виставки.

- 2968. Данюк Іван. Vivat, Academia! // Вечірній Київ. – 2005. – №193. – 18 жовтня. – С.6.**

Про святкування ювілею Києво-Могилянської академії. Зазначено, що під час святкування в майстернях академії можна було повчитися гончарювати. Подано фото гончаря за роботою.

- 2969. Данюк Іван. Надихнуло свято Купала // Вечірній Київ. – 2005. – №121. – 7 липня. – С.15.**

Про молодого скульптора Андрія Дерев'янка (Львів) та його глиняну скульптурну композицію «Купала». Подано фото художника біля роботи.

- 2970. Данюк Іван. Пірати підводної історії // Вечірній Київ. – 2005. – №185. – 6 жовтня. – С.15.**

Про виставку археологічних скарбів Чорного моря в музеї Київського національного університету імені Тараса Шевченка. На виставці демонстрували амфори шести типів та колекцію полив'яного посуду. Подано фото гончарних експонатів виставки.

- 2971. Данюк Іван. Створять музей Трипільської культури // Вечірній Київ. – 2005. – №62. – 7 квітня. – С.16.**

Про виставку «На зорі світових цивілізацій. Трипільська культура в Україні» в «Софії Київській». У експозиції – близько 2000 експонатів (посуд, антропоморфна і зооморфна пластика, моделі храмів, знаряддя праці). Подано фото глиняних виробів.

- 2972. Данюк Іван. Чай з вождем // Вечірній Київ. – 2005. – №125. – 13 липня. – С.8.**

Про виставку «Чайний посуд XVIII–XX століть. Стиль епохи» у Музеї українського народного декоративного мистецтва в Києві. На виставці було представлено чайний посуд фарфорових і фаянсових заводів України з фондів музею. Подано фото експонатів виставки.

- 2973. Дацюк Лариса. По сувеніри до пана Савки // Хрещатик. – Київ, 2005. – №55. – 15 квітня. – С.4.**

Про Леоніда Шилова, який дідівський спадок обладнав під садибу-музей старожитностей і етнографії Полісся. Відвідувачі можуть постежити за випалюванням горщиків і глиняних фігурок у гончарній печі та придбати готові вироби, подібні до трипільських. Статтю проілюстровано фотознімками.

- 2974. Дем'янчук Ольга. На гостини до музею // Вісті Рівненщини. – Рівне, 2005. – №37. – 20 травня. – С.4.**

Про традиційне фольклорно-етнографічне свято «Музейні гостини» на подвір'ї Рівненського краєзнавчого музею. Участь у ньому взяли майже 100 майстрів декоративно-ужиткового мистецтва. Згадано ім'я гончаря Віктора Андросюка із Березного.

- 2975. Денисенко Леся. Дуже свіжі, але... вже спогади! [Лист] // Український керамологічний журнал. – 2005. – №1-4. – С.295.**

Лист гончарки з Василькова до редакції «Українського керамологічного журналу». Авторка ділиться враженнями про перебування в Національному музеї-заповіднику

українського гончарства в Опішному та про виставку творів відомих мистців васильківської кераміки Григорія Денисенка, Михайла Денисенка, Валерія та Надії Протор'євих.

- 2976. Дениско Тетяна. Що минулось – не забулось // Зоря Полтавщини. – Полтава, 2005. – №22-23. – 11 лютого. – С.3.**

Про дарунок активного краєзнавця, хорольця Юрія Бови Хорольському районному краєзнавчому музею глиняного посуду, виготовленого гончарем на початку ХХ століття. Подано фото краєзнавця Юрія Бови та директора районного краєзнавчого музею Віталія Кривов'язка.

- 2977. Десятерик Дмитро. Ремесло затишку // День. – 2005. – №39. – 4 березня. – С.2.**

Про виставку родини художників-керамістів Сергія і Надії Козаків у галереї «Арт-блюз» на Андріївському узвозі в Києві. Стиль гончарів автор називає салонним. Він покликаний створювати середовище життєвого комфорту й відповідає запитам салонної публіки. Подано фото творів мистців.

- 2978. Дзядик Євгенія. Народне мистецтво // Національний музей у Львові. 100 років: Альбом. – К.: Родовід, 2005. – С.219-249.**

У збірці Національного музею у Львові представлено колекцію гончарних виробів, яка нараховує 1823 одиниці збереження і представляє майже всі основні осередки гончарного виробництва, які діяли в Україні впродовж ХVІІІ–ХХ століть. У колекції зберігаються пам'ятки різноманітних форм та декору. Згадано імена ушавлених народних мистців – О.Бахматюка, П.Цвілик, І.Гончара та сучасних художників декоративно-ужиткового мистецтва – Т.Левківа, Г.Ошуркевич, З.Берези. Подано фото гончарних виробів із колекції музею.

- 2979. Диво Марії Ковальчук. – Коломия: Коломийський музей народного мистецтва Гуцульщини та Покуття імені Йосафата Кобринського, 2005. – 10 с.**

Про Марію Ковальчук із села Великого Ключева на Коломийщині, яка виліплювала глиняні фігурки людей, відтворювала в них народні традиції гуцулів і покутян, здебільшого своїх односельців.

- 2980. Дмитро Кривач // Образотворче мистецтво. – 2005. – №2. – С.103.**

Про народного художника України, лауреата Національної премії України імені Тараса Шевченка Дмитра Кривача. Матеріали, з якими працював Маєстро Львівської академії мистецтв, – камінь, шамот, глина.

- 2981. Додатки: Народні ремесла Полтавщини // Полтавщина. Історичний нарис. – Полтава: Дивосвіт, 2005. – С.516-522.**

Про гончарне виробництво Полтавщини. За даними статистичного бюро Полтавського губернського земства 1898–1900 років, у гончарному промислі в Полтавщині було зайнято 810 господарств. Згадано населені пункти, в яких гончарний промисел набув більшого поширення: Більськ, Глинськ, Будищечки, Попівка, Млини Зіньківського повіту, Мала Комишня, Велика Грем'яча, Попівка, Хомутець Миргородського повіту. Подано матеріали про багатотікову історію опішненської кераміки. Згадано прізвища гончарів, які жили й працювали в Полтавщині: Петра Мосійця, Якова Коломійця, кахельників Узназдева, Коробки,

Терещенка, Андрія Ступки, Осипа Карпенка, Василя П'ятецького, Уласа Кривошилка, Федора Чирвенка, Івана Гладиревського, Івана Шияна, Михайла Китриша, Петра Омеляненка, Василя Біляка, Василя Омеляненка, Насті Білик-Пошивайло, Олександри Селюченко, Григорія Пошивайла. Подано інформацію про Національний музей-заповідник українського гончарства в Опішному та про Колегіум мистецтв у Опішному. Подано фото робітниць заводу «Художній керамік» та гончарних виробів.

2982. Донченко Наталка. Апельсини від «Теракоти» // Україна. – Київ, 2005. – №4-5. – С.20-21.

Про сувенірну продукцію, представлену українськими майстрами під час «Євробачення-2005» в Україні. Це глиняні глечики, комічні глиняні фігурки. Працівники зі столичного ТОВ «Теракота» виготовили помаранчеві апельсини – глиняні скарбнички. Подано фото виробів.

2983. Доріченко Олесь. Жорницький чародій // Народне мистецтво. – 2005. – №1-2. – С.21-24.

До 100-річчя від дня народження жорницького гончаря Олександра Ганжі. Подано автобіографічні дані з життя гончаря, авторську оцінку творчості майстра. Представлено фото творів: «Автопортрет», «Різник із Немирова», свічник «Виводжу коней», «Чоловік», «Білий вершник», «Віл», «Сусіди гуляють», «Чоловік-глечик», більшість із яких, щоправда, виготовлено не старим гончарем, а його сином Петром.

2984. Доріченко Олесь. Подільський чародій // Київ. – 2005. – №5. – С.190-192.

Про відомого гончаря із с.Жорнище в Вінниччині Олександра Ганжу. Подано фото його робіт «Материнство», «Подружжя», «Дід Пилип», які, проте, виготовлено не старим гончарем, а його сином Петром.

2985. Драчинський Анатолій. Тут оживає і промовляє глина // Полтавський вісник. – Полтава, 2005. – №7. – 18 лютого. – С.24.

Про студію «Керамік», що працює при Полтавському обласному центрі науково-технічної творчості учнівської молоді, якою керує Ірина Матвієнко – досвідчений педагог, архітектор за фахом. Настя Ковригіна – переможниця обласного конкурсу юних дизайнерів «Космічні фантазії» – демонструвала свої вироби в Українському домі в Києві під час проведення акції «Україна – дітям»; її нагороджено дипломом Українського державного центру позашкільної освіти. Подано фото глиняних виробів вихованців студії «Керамік».

2986. Дронова Надія. Візитна картка Полтавщини // Освіта. – 2005. – №35. – 24-31 серпня. – С.14.

Про Національний Сорочинський ярмарок, на якому завжди можна побачити глиняні вироби – мальовані макітри, полумиски, а також поспостерігати за роботою майстрів гончарства.

2987. Другий всеукраїнський молодіжний симпозіум гончарного мистецтва «Чигирин-2004»: Альбом-каталог /Автор-упорядник Євген Шевченко. – К.: Народні джерела, 2005. – 48 с.: іл.

До альбому ввійшли фотознімки глиняних творів учасників симпозіуму «Чигирин-2004» – Леоніда Нагірняка (Київ), Євгена Бакусевича (с.Гавареччина, Львівська область), Анатолія Байди (Вінниця), Івана Бобкова (Київ), Анжели Драч (Умань, Черкаська область), Іванки Кізян (Умань, Черкаська область), Світлани Качан (с.Хомутець, Полтавська область), Юлії Козятник (с.Малютянка, Київська область), Ігоря Кривенця (Чигирин, Черкаська область), Юрія Нечая (Кременчук, Полтавська область), Сергія Пластуна (Черкаси), Лариси Скишляк (с.Золочівка, Львівська область), Ярослави Спасьонові (Київ), Сергія Тодорчука (Київ), Дмитра Шинкаренка (Київ), а також майстра-наставника Лесі Денисенко-Єременко (Васильків, Київська область).

На жаль, ілюстративний ряд каталогу не містить інформації, яку ж номінацію представляють ті чи інші твори, як, до речі, й відомостей про твори-переможці. Ілюстративну частину видання побудовано таким чином, що вона не висвітлює хронології всіх подій та основних здобутків учасників. З огляду на це, неможливо скласти повноцінне уявлення, чи справилися майстри з поставленим завданням.

Каталог складається з ілюстративних матеріалів, поділених на три розділи: учасники, майстри-наставники та хроніка симпозіуму. Вдала панорамна фотозйомка та колаж подій, пов'язаних із будівництвом горна та випалюванням у ньому творів, стали родзинкою видання. Щоправда, за відсутності коментарів-анотацій до фото не завжди вдається «розшифрувати», хто, де і чим займається. Переглядаючи частину, присвячену безпосередньо конкурсантам, важко повірити в оприлюднену інформацію про те, що деякі майстри немовби є «юними». Наукову й пізнавальну вартість видання також применшує поверхова інформація про конкурсантів, яка обмежується відомостями про ім'я, прізвище, рік народження та місце мешкання. Тим часом для читача залишається невідомою інформація про те, як ці гончарі потрапили на Всеукраїнський симпозіум, які вони мають «гончарні» досягнення, освіти, у яких конкурсах чи виставках брали участь, де працюють тощо. Окрім того, не підписано жодного каталожно-симпозіумного твору (чи вони взагалі не мали назв?), не кажучи вже про обов'язкове зазначення в подібних каталогах техніки виготовлення, використаних матеріалів і розмірів творів, місця їх зберігання, чого в каталозі, зрозуміло, теж немає.

2988. Дубинка Павло. 3 минулого й пережитого // Народне слово. – Кіровоград, 2005. – Спецвипуск. – Грудень. – С.3.

Короткі нотатки автора, присвячені його рідним і близьким, усім тим, хто загинув під час голодомору 1932–1933 років. Згадано Опішне та опішенські гончарні вироби.

2989. Думка Юлія. Глиняні шедеври Василя Омеляненка // Зоря Полтавщини. – Полтава, 2005. – №129. – 23 серпня. – С.4.

Про святкування вісімдесятиріччя лауреата Державної премії України імені Тараса Шевченка та Премії імені Данила Щербаківського, опішенського гончаря Василя Онуфрійовича Омеляненка. Подано фото майстра.

2990. Думка Юлія. Святкували, танцювали, феєрверком привітали // Зоря Полтавщини. – Полтава, 2005. – №130-131. – 26 серпня. – С.3.

Про Національний Сорочинський ярмарок-2005 та про те, що найпопулярнішим товаром ярмарку були вироби з глини – як опішненські, так і запорізькі, криворізькі, острозькі. Подано фото ярмаркової кераміки.

- 2991. Дутка С. Український орнамент // Вісник Одеського історико-краєзнавчого музею. Грудень 2005: Спецвипуск до 50-річчя з дня заснування музею. – Одеса: Астропринт, 2005. – С.100-101.**

Про етнографічну виставку «Український орнамент» в Одеському історико-краєзнавчому музеї. На ній було представлено близько 150 експонатів із традиційною українською орнаментикою – меблі, кераміка, дитячі іграшки, одяг, рушники, килими, писанки, друковані видання. Подано згадку про музей «Степова Україна», який існував у Одесі в 1920-х роках. Серед його матеріалів, що репрезентували українську народну культуру, найбільш вагомими були вишивки, килими, кераміка, писанки з Полтавщини, Чернігівщини, Київщини, Поділля, Північного Причорномор'я.

- 2992. Дяків Олена. Західноподільські осередки гончарства XIX–XX століть // Народне мистецтво. – 2005. – №3-4. – С.15-17.**

Про кераміку Поділля XIX–XX століть. На початок XX століття було 35 осередків західноподільської народної кераміки. Згадано сучасні осередки гончарства: с.Гончарівка Монастирського району, с.Товсте-Кут на Гусятинщині. Подано прізвища майстрів гончарної справи – Теофіла Земського, Якова Пригарського; давніх гончарних родів – Парубочих, Жилавих, Галаїв, Бойків, Вдовиних, Удовиних, Цікал, Шляриків, Поповичів, Головачуків. Тепер гончарюють лише родини Удовинів (Віктора та Івана) і старшого серед усіх – Бойка Івана Михайловича. Скульптуру малих форм на Борщівщині творить художник-кераміст Лідія Стасюк з Королівки. Подано фото гончарів та виробів із глини.

- 2993. Дяченко Ірина. Пробудиться душа й у глини, якщо її торкається натхнення // Полтавський вісник. – Полтава, 2005. – №18. – 6 травня. – С.24.**

Про виставку кращих глиняних робіт учнів майстра-педагога Наталі Осташової у полтавській Галереї мистецтв. Подано фото творів, експонованих на виставці.

- 2994. Єфремова Лариса. Мотив гри з долею // Міст (Мистецтво, історія, сучасність, теорія). – Київ: ВХ [студіо], 2005. – №2. – С.68-73.**

Розповідь про минуле й сьогодення опішненської кераміки. Подано прізвища майстрів гончарної справи, яких було прийнято до Спільки художників України: Івана Білика, Вячеслава Білика, Василя Біляка, Володимира Нікітченка, Гаврила Пошивайла, Олександри Селюченко, Насті Білик-Пошивайло, Григорія Киричка, Трохима Демченка, Михайла Китриша, Василя Омеляненка, Миколи Пошивайла, а також Петра Ганжі. Згадано прізвища ентузіастів-патріотів гончарної справи: Г.Пацули, О.Каніболоцької, Ю.Куліша, Д.Громова, В.Мацко, Л.Злидар, Л.Бурди, Л.Колодки, Н.Сень, Т.Дяченко, Н.Городніченко, Л.Кальної, Л.Зубань.

- 2995. Журавель Володимир. «Вологу й теплу глину до щоби я притулю, як мамину долоню» // Сільські вісті. – 2005. – №91. – 5 серпня. – С.2.**

Про III Всеукраїнський молодіжний симпозіум гончарного мистецтва «Чигирин-2005», який відбувся в Черкащині з 4 до 25 липня 2005 року. Названо

учасників симпозіуму: Якова Брюховецького (Чигиринщина), Сергія Радька (Черкащина), Володимира Кусика (Луцьк), Ларису Скишляк (Львівщина), Лесю Денисенко-Єременко (Васильків), Олександра Вільчинського (Запоріжжя), Леоніда Нагірняка (Київ), Євгена Бакусеви́ча (Гавареччина), Івана Бобкова (Київ), Світлану Качан (Хомутець, Полтавщина), Юлію Козятник (Київщина), Анатолія Байду (Вінниця), Ярославу Верешу (Київ), Дмитра Шинкаренка (Київ), Ігоря Кривенця, Ігоря Науменка (Чигирин), Миколу Іващенко (Чернігів). Подано фото майстрів-учасників симпозіуму і їхніх робіт.

- 2996. Журавський Владислав. Тясминське городище // Вісті Світловодщини. – Світловодськ, 2005. – №23. – 10 червня. – С.2, 5.**

Про археологічні розкопки на Тясминському городищі. Згадка про Чорноліську культуру. Подано фото уламків глиняних виробів.

- 2997. Журунова Тетяна. Магістр керамологічної філософії // Український керамологічний журнал. – 2005. – №1-4. – С.203-206.**

Про творчий шлях одного з провідних художників-керамістів сучасної України Володимира Овраха (Вінниця). Подано фото глиняних робіт художника: «Месія», «Панацея», «Модель і форма», «Трійця».

- 2998. Журунова Т.Г. Вакалюк Валерій Анатолійович // Енциклопедія сучасної України. – К.: Координаційне бюро ЕСУ НАН України, 2005. – Т.5. – С.31.**

Про майстра художньої кераміки з Житомира.

- 2999. Загаєцька Олена. Вернісаж до дня художника // Образотворче мистецтво. – 2005. – №4. – С.34-35.**

Про Всеукраїнську художню виставку, яка відбулася в жовтні в залах Центрального будинку художника в Києві. Досить різнобічно на виставці було представлено декоративно-ужиткове мистецтво, у тому числі й кераміку. Подано фото глиняної роботи скульптора Людмили Шилімової-Ганзенко «Лялька».

- 3000. Заєць Василь. Світ, який ніколи не буде втрачений // Культура і життя. – 2005. – №3-5. – 23 лютого. – С.5.**

Про Центр дитячої творчості «Мозаїка» в Голосіївському районі Києва, зокрема про керівника народної дитячої студії художньої кераміки Юлію Чикирісову. При центрі діє музей унікальних глиняних творів дітей.

- 3001. Заїка Тетяна. Не перервися, нитко традиційної майстерності // Культура і життя. – 2005. – №28-29. – 27 липня. – С.3.**

Про гончарство с.Адамівка Хмельницької області – одного з найбільших центрів гончарства не тільки в Поділлі, а й в Україні. Найвідоміші гончарі – Яків Бацуца (1854–1932) і його дочка – Олександра Пиріжок (1897–1983).

- 3002. Зайоніківська Олена. Сенсаційні археологічні знахідки в Україні // Духовна велич України: Науково-публіцистичний збірник. – К.: Видавничий центр «Просвіта», 2004. – С.48-54.**

Про унікальну пам'ятку сивої давнини – глиняний горщик – календар епохи бронзи (І тис. до н. е.), орнамент якого повторює фази місяця.

- 3003. Залізняк Л.Л. Неоліт України // Археологія України: Курс лекцій /За редакцією доктора історичних наук, професора Л.Л.Залізняка. – К.: Либідь, 2005. – С.90-103.**

Про неоліт – епоху зародження та поширення відтворювального господарства, археологічним критерієм якої є найдавніший глиняний посуд. Згадка про лінійно-стрічкову, плоскостонну, гостродонну, ямково-гребінцеву кераміку. Статтю проілюстровано малюнками глиняного посуду епохи неоліту.

- 3004. Звіздецький Богдан. Про деякі підсумки та перспективи досліджень укріплених поселень древлянської землі VIII–XVI ст. // Наукові записки з української історії: Збірник наукових статей. – Переяслав-Хмельницький: Кафедра історії та культури України ПХДПУ імені Григорія Сковороди, 2005. – Вип.16. – С.217-220.**

Подано матеріали археологічних досліджень укріплених поселень Древлянської землі VIII–XVII століть. Серед знахідок – ліплена неорнаментована кераміка типу луки-райковецької, ліплена пражсько-корчаківська кераміка VI–VII століть, кераміка давньоруського часу IX–XIII століть, а також пізньосередньовічна XIV–XVIII століть.

- 3005. Звіт про археологічні та наукові роботи на Волині Волинського товариства приятелів наук за 1935–1937 рр. // Археологічна спадщина Яна Фітцке /За редакцією кандидата історичних наук Григорія Охріменка. – Луцьк: Волинська обласна друкарня, 2005. – С.112-116.**

Серед інших знахідок є й глиняні вироби. Подано фото горщика культури кулястих амфор, виявленого в селі Козлін (Рівненщина).

- 3006. Зелений туризм на Полтавщині // Жовта газета [Коло]. – Полтава, 2005. – №26. – 7-13 липня. – С.8.**

Про зелений туризм у Полтавщині, зокрема в Опішному Зіньківського району, яке вважається гончарною столицею України, де діє Національний музей-заповідник українського гончарства в Опішному.

- 3007. 3 малечих літ – до білих скронь // Трибуна трудящих. – Харків, 2005. – №97. – 3 грудня. – С.4.**

Про ветерана «Будянського фаянсового заводу», художника-кераміста Миколу Ніколаєва. Подано фото художника зі своїми творами.

- 3008. Знаменні дати і події 2006 року: культура і мистецтво. – К.: Національна парламентська бібліотека України, 2005. – С.11, 12, 22, 30, 31, 35, 41, 70, 74, 93.**

Подано біографічні й історичні довідки про гончарів, керамістів та збирачів творів гончарства: Івана Баранюка, Петра Баранюка, Василя Шостопальця, Романа Червоняка, Євгенію Зарицьку, Івана Гончара, Надію Протор'єву, Ярославу Мотику, Якова Падалку, Ольгу Безпалків, Богдана Яциковського, Володимира Бакусевича, Михайла Китриша.

- 3009. Зубар В.М. Грецька колонізація і виникнення античних поселень // Археологія України: Курс лекцій. – К.: Либідь, 2005. – С.274-288.**

Про культуру ранніх грецьких поселень. Згадано ліплену кераміку. Серед пам'яток матеріальної культури виділяються фрагменти імпортої східно-грецької кераміки, яка вирізняється орієнталістським стилем мальовки. Подано малюнки із зображеннями гончарних виробів.

- 3010. Зубар В.М. [Кленина Е.Ю. (при участии В.В.Созник). Керамические сосуды II–III вв. н.э. из усадьбы «Близнецы» (Хора Херсонеса Таврического). – *Roznau*, 2004. – 113 с., 31 рис., 7 табл.] // *Археологія*. – 2005. – №4. – С.111-113.**

Рецензія на монографічне дослідження О.Ю.Кленіної, присвячене гончарному комплексу II-III століть н.е. з розкопок на території садиби «Близнюки» Херсонеса Таврійського.

- 3011. Зубар В.М. Кочівники Північного Причорномор'я і Середньовічний Крим // *Археологія України: Курс лекцій /За редакцією доктора історичних наук, професора Л.Л.Залізняка. – К.: Либідь, 2005. – С.480-498.***

Про степове населення на землях Північного Причорномор'я. Гончарний комплекс складався з амфор місцевого та імпортного виробництва, горщиків і кухлів різних типів. Ліплена кераміка змінювалася виготовленою на гончарному крузі. Подано малюнок кримської середньовічної кераміки.

- 3012. Иванова С.В. Знак и денотат: смысловая нагрузка орнаментальных схем в ямной и катакомбной культурах (один из возможных вариантов интерпретации) // *Структурно-семиотические исследования в археологии. – Донецк: Донецкий национальный университет, 2005. – С.143-152.***

Про ямну і катакомбну археологічну культуру причорноморських степів першої половини бронзового тисячоліття. Найбільш масовою категорією знахідок із поховань є кераміка. Подано порівняльну характеристику глиняних виробів двох культур, проаналізовано їх композицію й орнаментацию. Подано малюнки глиняних виробів із поховань ямної і катакомбної культури.

- 3013. Иванова С.В., Петренко В.Г., Ветчинникова Н.Е. Курганы древних скотоводов междуречья Южного Буга и Днестра. – Одесса: Институт археологии НАН Украины. – 2005. – 207 с.**

Про один із найбільш складних періодів давньої історії Південно-Західної України – кінець епохи енеоліту і початок епохи бронзи. Під час археологічних досліджень курганів Одеської області було виявлено глиняні вироби та їх фрагменти. Згадано про ліплену кераміку, культуру багатовапеликової кераміки та культуру кулеподібних амфор.

- 3014. Іванникова Л.В. Вакуленко Микола Миколайович // *Енциклопедія сучасної України. – К.: Координаційне бюро ЕСУ НАН України, 2005. – Т.5. – С.36.***

Про майстра художньої кераміки з Ялти Миколу Вакуленка.

- 3015. Івашків Галина. «На пошуки кахлів я мав «легку руку» // *Міст (Мистецтво, історія, сучасність, теорія). – Київ: ВХ [студіо], 2005. – №2. – С.85-90.***

Про відомого збирача кераміки, реставратора й музейного діяча Петра Лінінського (1920–2003). Всю свою збірку експонатів (більше 1300 предметів) колекціонер подарував Музею етнографії та художнього промислу. Більшу частину колекції складають кахлі XV–XVIII століть.

- 3016. Івашків Галина. Образи циган на гуцульських кахлях // Народнознавчі зошити. – 2005. – №3-4. – С.402-415.**
Про гуцульські кахлі другої половини XIX століття із циганською тематикою. Подано фото кахель та мисок відомого косівського гончаря Олександра Бахмінського, а також Івана Баранюка, Петра Кошака.
- 3017. Івашків Галина. Прадавні та християнські мотиви на кахлях зі збірки Петра Лінинського // Український керамологічний журнал. – 2005. – №1-4. – С.93-107.**
Проаналізовано окремі прадавні та християнські мотиви на давніх кахлях зі збірки відомого львівського колекціонера Петра Лінинського. Акцентовано увагу на давніх солярних мотивах, а також на мотивах, пов'язаних із християнською тематикою; з'ясовано їх семантичну і знакову сутність (зображення свастики, різних видів хреста, місяця, деяких реалій космосу, Богоматері, популярних святих, ангелів тощо).
- 3018. Ігорева Олена. І оживає під руками глина... // Думська площа. – Одеса, 2005. – №3. – 28 січня. – С.2.**
Про молоду майстриню-гончарку з Одещини Майю Константинову. Її глиняні фольклорні персонажі, вбрані в яскраві національні костюми, випромінюють теплоту й життєдайну енергію. Подано фото юної гончарки з власними витворами.
- 3019. І оживають гоголівські герої // Урядовий кур'єр. – 2005. – №138. – 28 липня. – С.1.**
Про Юрія Куриліна – майстра монументальної скульптури, виробів із глини, який живе й працює в с.Білики, поблизу Миргорода в Полтавщині. Подано фото автора та його робіт.
- 3020. Його плиткою можна оповити екватор // Урядовий кур'єр. – 2005. – №125. – 9 липня. – С.2.**
Про 10-річний ювілей ЗАТ «А/Т Глини Донбасу». За роки існування підприємство виготовило 20 млн. тон глиняної маси і 1 млрд. кв.м глиняної плитки.
- 3021. Каплун Наталія. Символічне і обрядове значення глиняного посуду у селянському середовищі наприкінці XIX – на початку XX ст. (за матеріалами Старобільського повіту Харківської губернії // Матеріали наукової конференції археологів і краєзнавців, присвяченої 75-річчю від дня народження Л.В.Бєдіна (24-25 вересня 2003 р.). – Луганськ: Луганський обласний краєзнавчий музей, 2005. – С.209-219.**
Етнографічне дослідження про роль гончарних виробів у житті селян Луганщини кінця XIX – початку XX століття, вивчення традиційних місць зберігання глиняного посуду та правил поводження з ним. Про використання гончарних виробів у родинних, календарних та інших обрядах.
- 3022. Каплун Н.М. Народне мистецтво Луганщини кінця XIX – першої половини XX століть // Проблеми дослідження пам'яток археології Східної України: Матеріали II-ї Луганської міжнародної історико-археологічної конференції, присвяченої 85-річчю Луганського обласного краєзнавчого музею. – К.: Шлях, 2005. – С.208-210.**

Серед інших народних промислів Луганського краю згадано й гончарство. Названо найбільші осередки гончарного виробництва – село Макарів Яр та слободу Євсуг. Місцеві майстри виготовляли різноманітний посуд: горщики, глечики, ринки, макітри, миски, квітники тощо. За відомостями автора, гончарство побутувало в 21 селі Луганщини.

- 3023. Кара-Васильєва Т.В., Чегусова З.А. Декоративне мистецтво ХХ століття: У пошуках «великого стилю». – К.: Либідь, 2005. – С.73-76, 161-167.**

Подано сучасну концепцію розвитку декоративного мистецтва ХХ століття. Представлено складну і розмаїту панораму художнього життя в Україні: зміни напрямів і стилів, взаємовпливи народного та професійного мистецтва, творення нових ідей – від авангарду на початку століття, до пошуків стилю сучасних майстрів декоративно-ужиткового мистецтва, у тому числі й гончарства.

- 3024. Карпикова Л.О. Василенко Ніна Іванівна // Енциклопедія сучасної України. – К.: Координаційне бюро ЕСУ НАН України, 2005. – Т.5. – С.110, 343.**

Про майстриню художньої кераміки з міста Дружківка Донецької області. Подано фото її робіт.

- 3025. Карпикова Л.О. Василенко Юрій Єрмолайович // Енциклопедія сучасної України. – К.: Координаційне бюро ЕСУ НАН України, 2005. – Т.5. – С.113, 343.**

Про майстра художньої кераміки з міста Дружківка Донецької області. Подано фото його робіт.

- 3026. Карпова Ольга, Васильєва М.В. Постхабанская керамика в фондах Российского этнографического музея // Материалы IX научной конференции «Экспертиза и атрибуция произведений изобразительного и декоративно-прикладного искусства» (Москва, 26-28 ноября 2003 г.) – М., 2005. – С.25-28.**

- 3027. Кацун Юлія. Відвідувачів – черги, а грошей немає... // День. – 2005. – №157. – 1 вересня. – С.7.**

Статтю проілюстровано фото глиняних виробів з виставки «Кобальт у кераміці Сходу і Заходу ХІІ–ХІХ століть» (Музей Західного і Східного мистецтв імені Богдана і Варвари Ханенків, м.Київ).

- 3028. Квітницький М., Кузьмук О. Деякі аспекти розвитку пізньосередньовічного села (на прикладі досліджень в с.Великі Дмитровичі на Правобережній Київщині) // Нові дослідження пам'яток козацької доби в Україні: Збірка наукових статей. – К.: ХІК, Часи козацькі, 2005. – Вип.14. – С.171-178.**

Про матеріали археологічного дослідження багатощарової пам'ятки в с.Великі Дмитровичі Обухівського району Київської області. У культурному шарі виявлено фрагменти димленої кераміки ХVІІ–ХVІІІ століть, фрагменти кераміки доби раннього залізного віку, уламок глиняної люльки, глиняної печини з відбитками тканини. Подано малюнки глиняного посуду.

- 3029. Керамічні дзвоники з церковної майстерні // Урядовий кур'єр. – 2005. – №240. – 16 грудня. – С.16.**

Про міжнародну виставку-ярмарок «Православна Україна», на якій серед виробів декоративно-ужиткового мистецтва було представлено глиняні дзвоники, оригінальні глиняні свічники й кадила, виготовлені в церковних майстернях.

- 3030. Кирилко В.П. К вопросу об авторской идентификации некоторых средневековых керамических изделий // Поливная керамика Средиземноморья и Причерноморья X–XVIII вв.: Сборник научных трудов. – К.: ИД «Стилос», 2005. – Т.1. – С.349–358.**

Про серію полив'яних чаш та миски з орнаментом, виконаними в техніці сграфіто невідомим майстром другої половини XV століття. Він також створив самобутній іконографічний тип голуба. Дослідженням виділено 6 творів мистця. Зображення птахів виконано тонкою одинарною лінією з підфарбовуванням малюнка зеленим і коричневим пігментами. Форма виробів характерна для середньовічного Криму, можливо, Каффи. Подано малюнки глиняних полив'яних чаш червоного кольору з Луси та Каффи.

- 3031. Кириллова Маргарита. Керамика будущих зодчих // Керамика: Стиль и мода. – 2004–2005. – №1–4. – С.34–37.**

Про Київський національний університет будівництва й архітектури, зокрема про використання кераміки в сучасній архітектурі. Подано фото глиняних творів студентів університету.

- 3032. Кириллова Маргарита. Творчество как бесконечный поиск // Керамика: Стиль и мода. – 2005. – №2. – С.102–107.**

Про творчість українського художника-кераміста Володимира Шаповалова (Харків) та його персональну виставку, яка експонувалася в лютому 2005 року в Харківському художньому музеї, присвячену 60-літньому ювілею майстра. Подано фото мистця за роботою та його глиняних робіт.

- 3033. Кізлова Антоніна. Таємниці живої глини // Сільські вісті. – 2005. – №76. – 1 липня. – С.2.**

Про святкування Дня гончаря в Музеї народної архітектури і побуту України в Пирогово, під Києвом. Зібралось майже 80 майстрів з Волині, Донеччини, Полтавщини, Київщини та інших куточків України. Подано фото майстра за гончарним кругом та фото виробів Ольги Андрусак.

- 3034. Клименко Валентина. Трипільський синдром // Україна молода. – 2005. – №62. – 6 квітня. – С.8.**

Близько 2000 глиняних предметів віком понад 6 тисяч років експонували в залі «Хлібня» Національного заповідника «Софія Київська». Статтю проілюстровано фото глиняних виробів Трипілля.

- 3035. Клименко Олена. Деякі аспекти розвитку української народної кераміки XX століття // Міст (Мистецтво, історія, сучасність, теорія). – К.: ВХ[студію], 2005. – №2. – С.94–106.**

Про розвиток української народної кераміки XX століття. Згадано визначні осередки гончарства першої третини XX століття з великою кількістю гончарів: Опішне в Полтавщині, Нову Водолазу в Харківщині, Дибинці в Київщині, Бубнівку у Вінниччині, Олешню в Чернігівщині. Подано прізвища дибинецьких гончарів – Василя Масюка, Оріона Старцева, Герасима Гарнаги, Михайла Тарасенка, які виготовляли вироби з підполив'яною мальовкою.

- 3036. Клименко Олена. Розвиток українського гончарства в ХХ ст. // Народне мистецтво. – 2005. – №1-2. – С.38-40.**
Про шляхи розвитку українського гончарства в ХХ столітті. Згадано завод «Художній керамік», вироби якого представлені в колекції Музею українського народного декоративного мистецтва (Київ); імена майстрів, які є лауреатами Премії імені Данила Щербаківського, – Василя Омеляненка, Ганни Діденко, Якова Брюховецького, гончарів 1960-х років – Василя Масюка, Оріона Старцева, Герасима Гарнаги, та 1980-х років – Михайла Тарасенка. Подано фото виробів другої половини ХІХ – початку ХХ століття.
- 3037. Клименко О.О. Васильківський майоліковий завод // Енциклопедія сучасної України. – К.: Координаційне бюро ЕСУ НАН України, 2005. – Т.5. – С.136.**
Про підприємство з виготовлення художніх майолікових виробів у м.Васильків Київської області.
- 3038. Клименко О.О., Метка Л.О. Вишневецька-Яценко Варвара Григорівна // Енциклопедія сучасної України. – К.: Координаційне бюро ЕСУ НАН України, 2005. – Т.5. – С.475.**
Про майстриню глиняної іграшки й мальовки з Опішного Зіньківського району Полтавської області.
- 3039. Климчак Марія. Перша українська презентація Олександра Архипенка в Америці // Образотворче мистецтво. – 2005. – №4. – С.70-73.**
Про життєвий і творчий шлях відомого українського скульптора Олександра Архипенка, який, як ніхто інший, володів даром «вдихати» душу в глину й камінь, метал і сухе дерево.
- 3040. Книга Скорботи України: Полтавська область. – Полтава: Полтавський літератор, 2005. – Т.3. – 824 с.**
З-поміж іншого подано короткі біографічні відомості про гончарів Полтавської області, які загинули в роки Великої Вітчизняної війни.
- 3041. Кобинская Елена. Мастер, влюбленный в глину // Керамика: Стиль и мода. – 2004. – №4. – 2005. – №1. – С.84-89.**
Про молодого українського кераміста Івана Бобкова та його роботи. Майстер вважає, що найбільший вплив на формування його особистості зробили класики української кераміки – Іван Білик, Михайло Денисенко, Надія і Валерій Протор'єви. Подано фото глиняних творів мистця.
- 3042. Ковалевская-Сарновска Л.А. [Кленина Е.Ю. (при участии Созник В.В.). Керамические сосуды II–III вв. н.э. из усадьбы «Близнецы» (Хора Херсонеса Таврического). Институт истории Университета им. А.Мицкевича. – Poznań, 2004. – 113 с., 31 рис., 7 табл.] // Археологія. – 2005. – №4. – С.113-119.**
Рецензія на вищезазвану книгу. Подано результати досліджень гончарних матеріалів, знайдених під час розкопок території ближньої сільської округи Херсонеса.

- 3043. Коваленко В., Ситий Ю. Давньоруський Батурин // Наукові записки з української історії: Збірник наукових статей. – Переяслав-Хмельницький: Кафедра історії та культури України ПХДПУ імені Григорія Сковороди, 2005. – Вип.16. – С.237-242.**

Подано матеріали археологічних досліджень давньоруського Батурина. У культурному шарі виявлено фрагменти кераміки XII–XIII століть, глинобитну піч, складену з жовтої глини, уламки посудин XII–XIII століть, виготовлених на гончарному крузі.

- 3044. Коваленко Оксана. Розкопки нашарувань козацького часу на Соборному майдані у Полтаві // Українське козацтво: історія, сучасність, майбутнє. – Полтава: АСМІ, 2005. – С.69-78.**

Подано матеріали археологічних розкопок на Соборному майдані в Полтаві (1999–2000). Вони включають описи археологічних об'єктів XVII–XVIII століть та аналіз гончарних комплексів із них.

- 3045. Коваленко Оксана. Спостереження над прізвищами гончарів Миргородського полку початку XVIII ст. (за матеріалами переписної книги 1723 р.) // Нові дослідження пам'яток козацької доби в Україні: Збірка наукових статей. – К.: ХІК, Часи козацькі, 2005. – Вип.14. – С.182-188.**

На основі писемних джерел першої чверті XVIII століття, зокрема за матеріалами ревізії 1723 року, проаналізовано прізвища гончарів Миргородського полку. З'ясовано питання чисельності, статевої структури цієї категорії ремісників Миргородського полку, здійснено персоніфікацію розвитку гончарства в окресленому районі.

- 3046. Коваль Ю.В., Волошинов А.А. Псевдоселадониз Бахчисарая // Поливная керамика Средиземноморья и Причерноморья X–XVIII вв.: Сборник научных трудов. – К.: ИД «Стилос», 2005. – Т.1. – С.457-461.**

Про знахідку 2002 року псевдоселадонової миски в м.Бахчисарай на території Ханського палацу. Подано атрибуцію, а також малюнки бахчисарайської посудини.

- 3047. Козак Д.Н. Зубрицька культура // Енциклопедія історії України. – К.: Наукова думка, 2005. – Т.3. – С.386.**

Про археологічну культуру, яка сформувалася в середині I століття нашої ери в процесі взаємодії носіїв пшеворської культури та прийшлого з Прип'ятського Полісся населення зарубинецької культури. Під час розкопок виявлено ліплену кераміку, невеликий набір знарядь ремесла (кружала, ножі, проколки, шила, голки), прикраси (фібули, намистини), предмети особистого вжитку (гребені) та мисливські знаряддя (наконечники стріл, списів, шпори). Подано фото ліпленої кераміки.

- 3048. Козельська Ганна. «По кресленнях його не зробиш» // Вечірня Полтава. – Полтава, 2005. – №44. – 3 листопада. – С.8.**

Про містечко Опішне – край, багатий на глину, майстрів і історію. Згадано корифеїв гончарства – Михайла Китриша, Івана Білика, Василя Омеляненка.

Подано біографічні дані опішненського гончаря Івана Порохівника та його дружини – майстрині гончарної мальовки Олександри Микитівни. Є фото майстра з дружиною та глиняного самовара, аналоги якого в Україні не відомі.

- 3049. Козельська Ганна. Свято полтавських художників відзначали виставкою і грамотами // Вечірня Полтава. – Полтава, 2005. – №48. – 1 грудня. – С.11.**
Про святкування 35-ї річниці Полтавської обласної організації Національної спілки художників України. Йдеться, зокрема, про те, що до складу першого правління обласної організації НСХУ 1970 року ввійшли й опішненські майстри кераміки – Іван Білик та Микола Пошивайло. Подано репродукцію картини Валерія Мозка, на якій зображено Івана Білика.
- 3050. Колеснікова Вікторія. До історії досліджень В.В.Хвойки у садибі М.Петровського в Києві // Наукові записки з української історії: Збірник наукових статей. – Переяслав-Хмельницький: Кафедра історії та культури України ПХДПУ імені Григорія Сковороди, 2005. – Вип.16. – С.259-266.**
Про історію дослідження території давнього Києва, зокрема садиби М.Петровського, упродовж 1907–1908 років хранителем Київського міського музею Вікентієм Хвойкою. Одним зі значущих відкриттів були залишки давньоруських майстерень з виробництва кахель.
- 3051. Колодійчук Євген. Косівські зустрічі // Урядовий кур'єр. – 2005. – №106. – 9 червня. – С.10.**
Про косівських майстрів декоративно-ужиткового мистецтва та косівську традиційну кераміку: кахлі, тарелі, баклаги, дзбанки.
- 3052. Колодійчук Євген. Співає глина музику століть // Урядовий кур'єр. – 2005. – №211. – 5 листопада. – С.11.**
Про життя і творчість славетного опішненського гончаря Василя Омеляненка. Подано фото майстра за роботою.
- 3053. Конотопський краєзнавчий музей імені О.М.Лазаревського // Музей третього тисячоліття: Путівник-довідник. – Дніпропетровськ: Дніпропетровський історичний музей імені Дмитра Яворницького, 2005. – С.67.**
Серед експозиції музею одне із чільних місць займає унікальна колекція мармурових та глиняних ваз заводу «Абрамцево».
- 3054. Константинов В., Пашун Л. Журнал «Искусство. Живопись. Графика. Художественная печать» – джерело для вивчення історії Межигірської фаянсової фабрики // Старожитності Вишгородщини: Збірник тез доповідей і повідомлень 12-ої науково-практичної конференції, присвяченої 10-й річниці з дня створення Вишгородського історико-культурного заповідника та міжнародного дня музеїв 16-17-18 травня 2005 р., м.Вишгород. – Вишгород: Вишгородський історико-культурний заповідник, 2005. – С.96-99.**
Подано короткий зміст 3-х статей з історії Межигірської фаянсової фабрики, надрукованих у журналі «Искусство. Живопись. Графика. Художественная печать» (1911, вип.6-7).

- 3055. Коптева Елена. Золотые ручки для души // Луганская правда. – Луганск, 2005. – №6. – 18 января. – С.3.**

Про обласний конкурс декоративно-ужиткового й образотворчого мистецтва учнів профтехучилищ та виставку «Народна творчість – невичерпне джерело», яка відкрилася у виставковій залі Луганського художнього музею. У експозиції – гончарні вироби.

- 3056. Коржов Р. Единство четырех стихий // Керамика: Стил ь и мода. – 2005. – №4. – С.108-109.**

Про міжнародну виставку Expo Shawans-2005, на якій 65 керамістів із 16 країн світу зібралися на свій традиційний професійний форум. Україну на ньому представляли два майстри вітчизняної кераміки: Геннадій Писарєв і Володимир Шаповалов. Подано фото робіт учасників виставки.

- 3057. Коротенко В.В. Полтавська губернія у пореформені роки (1861–1917) // Полтавщина: Історичний нарис. – Полтава: Дивосвіт, 2005. – С.165-191.**

Про розвиток економіки й кустарних промислів у Полтавщині після селянської реформи 1861 року. Згадка про опішненських та миргородських гончарів, а також про Опішненську гончарну навчальну майстерню, яка почала діяти 1894 року. Статтю проілюстровано фото гончарних виробів.

- 3058. Корохина А.В. Семантика некоторых знаков на керамике бондарихинской культуры // Проблемы дослідження пам'яток археології Східної України: Матеріали II-ї Луганської міжнародної історико-археологічної конференції, присвяченої 85-річчю Луганського обласного краєзнавчого музею. – К.: Шлях, 2005. – С.113-115.**

Про землеробську символіку на глиняних посудинах бондарихинської культури. Розглянуто значення символів «ромб», «хрест з гачками», «драбинка», «кривулька» в композиціях орнаменту на кераміці бондарихинської культури. Подано малюнки фрагментів глиняних виробів із землеробською символікою.

- 3059. Корпусова Валентина. Нотатки до генези писанок // Чумацький шлях. – 2005. – №2. – С.18-22.**

Про використання глиняних культових моделей яєць та глиняних брязкалец у формі яйця давнім населенням України.

- 3060. Косиченко Лесь. В аурі Сорочинського ярмарку // Урядовий кур'єр. – 2005. – №166. – 3 вересня. – С.12.**

Про Сорочинський ярмарок – єдиний загальнодержавний, що має статус національного. Згадка про містечко Опішне, яке називають Афінами українського гончарства.

- 3061. Коскін Володимир. «Майстерня скульптора – це місце для примирення й об'єднання» // Демократична Україна. – Київ, 2005. – №172. – 15 жовтня. – С.10.**

Про народного художника України, дійсного члена чотирьох академій, лауреата Державної премії України імені Тараса Шевченка, почесного громадянина Києва Валентина Івановича Знобу, який усі свої звання заслужив завдяки унікальному вмінню оживляти глину. Подано фото скульптора.

- 3062. Космолінська Наталя. Черепки – секс // Міжнародний туризм. – 2005. – №5. – С.134-135.**

Про патріарха львівських колекціонерів Петра Лінінського, який подарував єдину в світі колекцію давньої галицької кераміки (понад 1300 предметів) львівському Музею етнографії та художнього промислу. Подано фото збирача та кераміки з родинного архіву Лінінських.

- 3063. Косовська Марія. На світанку світових цивілізацій // Нація і держава. – Київ, 2005. – №13. – 5-11 квітня. – С.6.**

Про виставку «На зорі світових цивілізацій. Трипільська культура в Україні», яка відкрилася в Національному заповіднику «Софія Київська», присвячену пам'яті мецената й колекціонера Сергія Платонова. Серед експонатів виставки – посуд, антропоморфна й зооморфна пластика, глиняні моделі жителів.

- 3064. Кочержук І.С. Вахняк Ганна Василівна // Енциклопедія сучасної України. – К.: Координаційне бюро ЕСУ НАН України, 2005. – Т.4. – С.160.**

Про майстриню художньої кераміки, члена Національної спілки художників України Ганну Вахняк з Косова Івано-Франківської області (1958 р.н.). Основні роботи у галузі гончарства – тарелі, сервізи, вази. Подано фото майолікової вази.

- 3065. Кошовий Микола. «Іхав козак через місто...» // Урядовий кур'єр. – 2005. – №207. – 1 листопада. – С.4.**

Про гончарний витвір молодого майстра, переможця двох Всеукраїнських молодіжних симпозіумів гончарного мистецтва Леоніда Нагірняка, присвячений 15-річчю появи першого номера газети «Урядовий кур'єр». Подано фото глиняного твору гончаря.

- 3066. Кравченко А.А. Венецианская поливная керамика XVI в. из Белгорода-Днестровского // Поливная керамика Средиземноморья и Причерноморья X–XVIII вв.: Сборник научных трудов. – К.: ИД «Стилос», 2005. – Т.1. – С.411-414.**

Уперше введено в науковий обіг полив'яну кераміку XVI століття з оригінальним декоративним сюжетом – зображеннями людей. Вона відноситься до періоду турецького володарювання на півдні України впродовж XV–XVIII століть. Це імпортовані вироби, попередньо визначені як венеціанські. Кераміка малочисельна – усього в Білгороді знайдено три фрагменти. Подано опис і малюнки фрагментів полив'яних посудин із зображеннями голів жінки, чоловіка, юнака.

- 3067. Кравченко Марта. Тварини? Товар? – Творчість! // ЛюнArt: місячник мистецьких подій. – Львів, 2005. – №12. – С.27-29.**

Про виставку «Скляний звіринець», яка відбулася в середині жовтня в галереї «Дзига». Це виставка кераміки трьох молодих мисткинь із Ужгорода – Беати Корн, Ольги Пильник та Нати Попової. Статтю проілюстровано фото їхніх робіт.

- 3068. Кравченко Э.Е. Средневековая керамика Среднего Подонцовья // Поливная керамика Средиземноморья и Причерноморья X–XVIII вв.: Сборник научных трудов. – К.: ИД «Стилос», 2005. – Т.1. – С.415-430.**

Про полив'яну кераміку, знайдену на середньовічних пам'ятках Середнього Подонцов'я. У виробництві посуду вона відображає різноманітні культурні

традиції, які мали вплив на території середньої течії Сіверського Донця впродовж XI–XVII століть. Подано малюнки полив'яної кераміки Середнього Подонців'я, Середземномор'я та Причорномор'я X–XVIII століть.

- 3069. Кравчук Тетяна. Юлине керамічне диво // Веселочка. – Київ, 2005. – №5-6. – С.20-21.**

Про юну гончарку Юлю Касьянову, для якої важлива мета – допомогти своєю творчістю всім. Подано фото майстрині та її творів.

- 3070. Країна мрій // Робітнича газета. – Київ, 2005. – №100. – 13 липня. – С.4.**

Про музичний фольклорний фестиваль на Співочому полі, де до співтворчості було запрошено майстрів іграшки із соломи, ниток та глини. Статтю проілюстровано фото гончаря за роботою.

- 3071. Краший твір-2005. Всеукраїнська виставка-конкурс народного мистецтва. – К.: Народні джерела, 2005. – С.19-24.**

Про Всеукраїнську виставку-конкурс на краший твір народного мистецтва, яка експонувалася у виставковій залі Національної спілки майстрів народного мистецтва України за сприяння Міністерства культури і туризму України. У номінації «Художня кераміка» було представлено роботи Івана Бібіка (Олешня, Чернігівська область), Василя Омеляненка (Опішне, Полтавська область), Михайла Китриша (Опішне, Полтавська область), Віктора Андручука (Березне, Рівненська область), Сергія Спасонова (Київ), Сергія Тодорчука (Київ), Олександра Вільчинського (Пологи, Запорізька область), Миколи Пошивайла (Опішне, Полтавська область), Василя Бесєдіна (Васильків, Київська область), Якова Брюховецького (Чигирин, Черкаська область), Надії Вербівської (Косів, Івано-Франківська область), Ендре Гіді (Велика Добронь, Закарпатська область), Сергія Денисенка (Васильків, Київська область), Ганни Діденко (Опішне, Полтавська область), Ніни Дубинки (Опішне, Полтавська область), Дмитра Каганюка (Соснівка, Львівська область), Леоніда Нагірняка (Київ), Володимира Онищенка (Київ), Ольги Отнякіної (Черкаси), Ірини Пастернак (Київ), Івана Рйопки (Косів, Івано-Франківська область), Людмили Смолякової (Київ), Галини Трушик (Косів, Івано-Франківська область), Михайла Трушика (Косів, Івано-Франківська область), Мамута Чурулу (Сімферополь), Тетяни Шпак (Бубнівка, Вінницька область), Андрія і Лідії Уляницьких (Червоноград, Львівська область).

- 3072. Крижанівський Микола. Тризубчи сварга? // Подоля. – Вінниця, 2005. – №106. – 2 серпня. – С.4.**

Про унікальну трипільську археологічну культуру. Викопані речі – посуд, невеликі скульптури – вражають магічним орнаментом та вишуканістю форм. Подано малюнки трипільських глиняних фігурок.

- 3073. Кримський республіканський краєзнавчий музей // Музей третього тисячоліття: Путівник-довідник. – Дніпропетровськ: Дніпропетровський історичний музей імені Дмитра Яворницького, 2005. – С.15.**

У експозиції музею – колекція фарфору та предмети декоративно-ужиткового мистецтва.

3074. Кубицька Наталя. Кульчинський гончар Володимир Ковальчук // Український керамологічний журнал. – 2005. – №1-4. – С.209-213.
Про життєвий шлях і творчу діяльність майстра гончарної справи з Кульчина (Волинь) Володимира Ковальчука. Подано фото гончаря за роботою та його глиняних виробів.
3075. Кузин-Лосев В.И. Область смыслов, знаков, символов катакомбной культурно-исторической общности // Структурно-семиотические исследования в археологии. – Донецк: Донецкий национальный университет, 2005. – С.153-196.
Про використання геометричних орнаментальних форм у образотворчій діяльності степовими культурами Східної Європи. Образотворча система катакомбної культури базувалася на таких геометричних елементах, як трикутники, ромби, кола, спіралі, півкола, кутовий орнамент у вигляді горизонтальної ялинки. В орнаментативній посуді частіше використовували кутові елементи, які були складовими трикутників або ромбів. Подано малюнки глиняних виробів з орнаментальними мотивами, які повторюють схеми текстильних переплетень.
3076. Кузин-Лосев В.И., Шамрай А.В. Кухонный набор с поселения срубной культуры у с.Лозовое на р.Оскол // Проблеми дослідження пам'яток археології Східної України: Матеріали II-ї Луганської міжнародної історико-археологічної конференції, присвяченої 85-річчю Луганського обласного краєзнавчого музею. – К.: Шлях, 2005. – С.96-98.
Про знахідки 3-х глиняних посудин зрубної культури поблизу с.Лозове Червонолиманського району Донецької області. Подано їх опис та малюнки.
3077. Кузнєцова Анна. Вернісаж опішненських дипломників // Полтавський вісник. – Полтава, 2005. – №27. – 8 липня. – С.11.
Про виставку дипломних робіт вихованців Державної спеціалізованої художньої школи-інтернату «Колегіум мистецтв у Опішному», яка відбулася в Полтавській Галереї мистецтв. Було представлено 52 роботи. Найвищу оцінку отримав гончарний твір Івана Лободіна і Вадима Погрібняка «Син землі». Подано фото учителів та учнів Колегіуму мистецтв біля дипломних робіт.
3078. Кузнєцова Анна. Сорочинський ярмарок – музей під відкритим небом // Полтавський вісник. – Полтава, 2005. – №34. – 26 серпня. – С.21.
Про Національний Сорочинський ярмарок та про гончарні вироби, які є популярними і бажаними для багатьох відвідувачів свята.
3079. Кулатова І., Мироненко К., Супруненко О. Давньоруські старожитності Кременчуцького Подніпров'я // Наукові записки з української історії: Збірник наукових статей. – Переяслав-Хмельницький: Кафедра історії та культури України ПХДПУ імені Григорія Сковороди, 2005. – Вип.16. – С.228-234.
Про матеріали давньоруського часу, виявлені на узбережжі Кременчуцького водосховища. Серед інших знахідок – кераміка XI–XIII століть, а також залишки цегельного будівництва – кладка і фрагменти давньоруської цегли-плінфи. Подано малюнки уламків давньоруського посуду XII століття.

- 3080. Кулатова І.М. Сарматська епоха на теренах Полтавщини // Дизайн, архітектура, археологія і образотворче мистецтво. – Полтава: видавництво ПІЕП, 2005. – Вип.2. – С.81-90.**

Про старожитності сарматської доби – яскравий феномен української історії. На території Полтавщини вже виділено порівняно значну групу пам'яток всіх етапів сарматської епохи, представлених окремими речовими знахідками, зокрема й виробами з глини.

- 3081. Кулатова Ірина. Городище скіфського часу поблизу Клепачів у Посуллі // Полтавський краєзнавчий музей: Збірник наукових статей 2004 р. – Полтава: Дивосвіт, 2005. – С.55-66.**

Про відому пам'ятку археології національного значення – Клепачівське городище скіфського часу. На майданчику городища виявлено фрагменти ліпленого посуду – горщиків, мисок, до десятка глиняних кружал різних форм, уламки обмазки, глиняних конусів та залізного шлаку, а також посуду пізньоскіфської доби.

- 3082. Куликова Олена. На святі народного рукомислу // Урядовий кур'єр. – 2005. – №89. – 17 травня. – С.16.**

Про виставку, присвячену 10-й річниці Київського осередку Національної спілки майстрів народного мистецтва України. Подано фото відвідувачів виставки біля гончарних виробів.

- 3083. Куроленко Наталія. Трипільський міф // Київські відомості. – 2005. – №34. – 16-22 вересня. – С.7.**

Подано інтерв'ю з київським археологом, доктором історичних наук Віталієм Отроценком про трипільську кераміку.

- 3084. Курочка Ірина. Від батька до сина // Зоря Полтавщини. – Полтава, 2005. – №84-85. – 3 червня. – С.5.**

Про родину самодіяльних майстрів-ліпників Комаревцевих з Опішного. Подано їх фото.

- 3085. Кучинко Михайло. Археологія Волині. – Луцьк: Волинська обласна друкарня, 2005. – 202 с.**

Монографія містить багато цінної інформації про археологічні гончарні пам'ятки різних епох з території Волині й Волинського Полісся. Згадано про культуру лійнино-стрічкової кераміки, волинську неолітичну культуру з гребінцево-накольчастою керамікою, столову й кухонну кераміку маліцької культури, волино-люблінську культуру, культуру лійчастого посуду, трипільську культуру, культуру кулястих амфор, городоцько-здобицьку, стжижовську, тшинецьку, комарівську, лужицьку, пам'ятки лежницької та могилянської груп, милоградську культуру, поморсько-кльошову, зарубинецьку культуру Волині й Західного Полісся, пам'ятки пшеворської культури, волино-подільську групу, вельбарську культуру, пам'ятки черняхівської культури, корчацько-празьку культуру, культуру Луки-Райковецької. Книгу проілюстровано малюнками глиняних виробів, характерних для кожної з названих культур.

- 3086. Куштан Д.П. Восточные элементы в керамическом комплексе поселения эпохи поздней бронзы Мошны на Черкашине // Проблемы дослідження пам'яток археології Східної України: Матеріали II-ї Луганської міжнародної історико-археологічної конференції, присвяченої 85-річчю Луганського обласного краєзнавчого музею. – К.: Шлях, 2005. – С.104-106.**
Про дослідження гончарного комплексу поселення поблизу села Мошни Черкаського району Черкаської області. У ньому, окрім тшинецької кераміки, для якої прикметна орнаментация з ритованих ліній, зустрічається також кераміка ще 4-х культурних груп: білогрудівської, пізньосабатинівсько-ранньобілозерської, пізньозрубної, малобудковсько-бондарихівської. Подано опис та малюнки фрагментів кераміки цих груп.
- 3087. Лагановський Леонід. Волинські скарби // Урядовий кур'єр. – 2005. – №149. – 12 серпня. – С.13.**
Про Борочицький скарб, знайдений у Волині 1928 року. Подано малюнок глиняного горщика з цього скарбу.
- 3088. Ламанова Оксана. Примхи кераміки та мудрість живопису // Культура і життя. – 2005. – №49. – 7 грудня. – С.4.**
Про скульптора Віктора Товкайла зі Світловодська, кераміка якого є примхливою і фантастичною, майже завжди – іронічною, іноді навіть з легким присмаком гротеску.
- 3089. Лань Олена. І сотворив Бог художницю // Високий замок. – Львів, 2005. – №210. – 16 листопада. – С.6.**
Про IX Міжнародну мистецьку виставку-конкурс Львівський осінній салон «Високий замок». Подано фото глиняної композиції Наталі Куберської «І сотворив Бог жінку».
- 3090. Лань Олена. Маски друзів і ворогів // Високий замок. – Львів, 2005. – №203. – 7 листопада. – С.8.**
Про втілення теми маски в гончарстві. Подано фото автора. Художники-керамісти – Юрій Мусатов, Тарас Рось, Ігор Ковалевич. Куратор експозиції – Ганна Друль.
- 3091. Лань Олена. Пластичні цитати Марії Савки-Качмар // Високий замок. – Львів, 2005. – №218. – 28 листопада. – С.8.**
Про відкриття персональної виставки львівського художника-кераміста Марії Савки-Качмар у Львівській галереї мистецтв. Подано фото творів «Енеїда», «Діва Марія».
- 3092. Латанський С.В. Вільчинський Олександр Олександрович // Енциклопедія сучасної України. – К.: Координаційне бюро ЕСУ НАН України, 2005. – Т.5. – С.554.**
Про майстра художньої кераміки з м.Пологи Запорізької області. Подано фото його виробів.
- 3093. Лебеденко Н. Нові обличчя // Чигиринські вісті. – Чигирин, 2005. – №53. – 13 липня. – С.3.**

Про III Всеукраїнський молодіжний симпозиум гончарного мистецтва в Чигирині. Подано імена гончарів: Лесі Денисенко-Єременко, сім'ї Спасьонових з Києва, Івана Бобкова з Києва та його учня Миколи Іващенко, Сергія Радька, патріарха чигиринського гончарства Якова Брюховецького, Ігоря Кривенця. Подано фото гончарів за роботою та гончарних виробів.

- 3094. Леbedенко Н. Чигиринці на святі Богдана // Чигиринські вісті. – Чигирин, 2005. – №80. – 15 жовтня. – С.3.**

Про виставку виробів майстрів народної творчості «Золота підкова Черкащини», присвячену 410-й річниці з дня народження Богдана Хмельницького. Одна з експозицій виставки – доробок заслуженого майстра народної творчості України, гончаря Якова Брюховецького, а також роботи молодіжних симпозиумів гончарного мистецтва, традицію проведення яких започатковано в Чигирині. Подано фото гончаря Якова Брюховецького.

- 3095. Лепеха Т.В. Народні ремесла та художні промисли // Українознавство. – К.: Просвіта, 2005. – С.220-228.**

Про народні ремесла та художні промисли, зокрема про гончарство в Україні. Згадка про мальовану кераміку трипільської доби та майоліку XVIII століття.

- 3096. Ликова Оксана. II Міжнародний фестиваль гончарів у Скопині // Український керамологічний журнал. – 2005. – №1-4. – С.188-190.**

Про II Міжнародний фестиваль гончарів, який відбувся 6-10 вересня 2004 року в м.Скопин Рязанської області (Росія). Подано фото робочих моментів фестивалю та робіт учасників.

- 3097. Ликова Оксана. Львівські збирачі кераміки кінця XX – початку XXI століття: деякі аспекти формування приватних колекцій // Український керамологічний журнал. – 2005. – №1-4. – С.154-161, 309-315.**

Про деякі аспекти формування приватних колекцій кераміки у Львові. З'ясовано способи поповнення колекцій, їх асортимент, стан атрибутування та реставрації творів у домашніх умовах, форми популяризації зібраних матеріалів. Подано фото колекціонерів: Юрка Юркевича, Тараса Лозинського, Любомира Яремчука, Андрія Цибка; фото керамологічних експозицій українських колекціонерів.

- 3098. Ликова Оксана. Національний музей-заповідник українського гончарства в Опішному в 2004 році // Український керамологічний журнал. – 2005. – №1-4. – С.195-199.**

Про творчу роботу Національного музею-заповідника українського гончарства в Опішному (Полтавщина) впродовж 2004 року, спрямовану на збереження, вивчення та популяризацію гончарної спадщини України. Подано фото співробітників музею та фрагмент виставки творів родини Пошивайлів.

- 3099. Лимар Оксана. Нагороджено цьогорічних лауреатів премії імені Володимира Малика // Коло. – Полтава, 2005. – №7. – 24 лютого-2 березня. – С.5.**

Про нагородження лауреатів щорічної Літературно-мистецької премії імені Володимира Малика. Преміями в номінації «Краєзнавство і народна творчість» було відзначено кілька номінантів, серед яких – член Національної спілки майстрів

народного мистецтва України, старший науковий співробітник відділу етнографії Національного музею-заповідника українського гончарства в Опішному Віктор Міщанин за книгу «Хутори ви мої, хутори».

- 3100. Липа Ганна-Оксана. Діалог у просторі // Український керамологічний журнал. – 2005. – №1-4. – С.227-231.**

Про виставку-інсталяцію художника-кераміста Ганни Оксани-Липи та графіка Ельшада Рустамова «СУМАХ (CUMAQ)» у Львівському палаці мистецтв (Львів, 2004). Подано фото мистця Ельшада Рустамова та фрагментів виставки-інсталяції.

- 3101. Липа Ганна-Оксана. Коли в моді мистецтво «Бить баклуши» // Український керамологічний журнал. – 2005. – №1-4. – С.225-226.**

Про виставку-інсталяцію «СУМАХ (CUMAQ)» художника-кераміста Ганни-Оксани Липи та графіка Ельшада Рустамова у Львівському палаці мистецтв (Львів, 2004). Подано фото Ганни-Оксани Липи та її робіт: фотогобелена «Небо» та фрагмента інсталяції «СУМАХ».

- 3102. Литвиненко Діана. Археологи знаходять на Полтавщині нові докази існування одного з найбільших укріплених поселень Європи // Коло. – Полтава, 2005. – №26. – 7-13 липня. – С.9.**

Про Більське городище скіфської доби VII–III століття до н.е. в Полтавщині, на місці якого майже 100 років ведуться археологічні розкопки, під час яких, з поміж іншого, виявлено рештки майстерень гончарів. Полтавська обласна рада затвердила Програму створення історико-археологічного заповідника «Більське городище».

- 3103. Литвиненко Світлана. Інститут керамології – відділення Інституту народознавства НАН України в 2004 році // Український керамологічний журнал. – 2005. – №1-4. – С.191-194.**

Про фундаментальні керамологічні дослідження Інституту керамології – відділення Інституту народознавства НАН України (Опішне, Полтавщина), здійснені впродовж 2004 року. Подано фото наукових співробітників Інституту – учасників керамологічної експедиції до колишніх гончарних осередків Сумщини.

- 3104. Литвиненко Світлана. Мотивація назв українських глиняних іграшок // Лексико-графічний бюлетень. – Київ, 2005. – Вип.11. – С.78-81.**

Зважаючи на особливості зовнішніх ознак та функціональні властивості іграшок, виділено чотири їх основні різновиди: свистуни, торохтушки, монетки та барини. Зроблено узагальнення мотиваційних ознак, що дозволило вичленити три принципи номінації: за властивістю, за функцією, за ознакою.

- 3105. Литвиненко Світлана, Пошивайло Олесь. Михайлу Худашу – 80! // Український керамологічний журнал. – 2005. – №1-4. – С.280.**

Вітання з нагоди 80-літнього ювілею вченого-мовознавця, старшого наукового співробітника відділу історичної етнології Інституту народознавства НАН України, члена редколегії «Українського керамологічного журналу», доктора філологічних наук, професора Михайла Худаша.

- 3106. Литвин Марія. У сув'язі часу // Шлях перемоги. – Київ, 2005. – Ч.7. – 16 лютого. – С.12.**

Про презентацію в Українському центрі народної культури «Музей Івана Гончара» подарункових наборів мистецьких листівок. Побачили світ перші три комплекти: «Українська народна ікона», «Українська народна картина», «Давні українські листівки». У останньому комплекті є фото українки з глечиками.

- 3107. Литовко Тетяна. Післямова до персональної виставки «Антонова в Будах» // Український керамологічний журнал. – 2005. – №1-4. – С.232-236.**

Про персональну виставку художника-кераміста Лариси Антонової «Антонова в Будах», що відбулася в Харківському художньому музеї (2003). На виставці експонували твори різних років, виконані з фаянсової та шамотної мас. Подано фото Лариси Антонової та її робіт.

- 3108. Лісовенко Микола. Матимемо свою кераміку // Урядовий кур'єр. – 2005. – №18. – 1 лютого. – С.16.**

Про будівництво у Слов'янську сучасного заводу з виготовлення глиняної плитки. Підприємство щороку випускатиме 15 мільйонів квадратних метрів плитки.

- 3109. Лобінцева Лариса. Майбутні архітектори самотверджуються в мистецтві // Вечірня Полтава. – Полтава, 2005. – №8. – 24 лютого. – С.4.**

Про виставку робіт студентів архітектурного факультету Полтавського національного технічного університету імені Юрія Кондратюка, яка відбулася в Літературно-меморіальному музеї Івана Котляревського. На ній було представлено кераміку, скульптуру, малярські роботи тощо.

- 3110. Локатир Ольга. Біноклеподібні предмети в культурі Трипілья-Кукутені // Вісник Львівської національної академії мистецтв. – Львів: ЛНАМ, 2005. – Вип.16. – С.58-66.**

Досліджено біноклеподібні предмети в контексті композиційних структур кераміки культури Трипілья-Кукутені, що дозволило розкрити їх семантику та функціональне призначення. З'ясовано, що у формі «біноклів» відображено уявлення населення цієї культури про тридільний поділ світу по вертикалі. Встановлено й обґрунтовано зв'язок біноклеподібних предметів із ритуалами, пов'язаними з культом родючості, у яких вони слугують медіаторами для здійснення функції «вмирання-воскресіння», визначеної як універсальна й символічна.

- 3111. Луговий Р.С. Глиняний посуд у дитячих похованнях ямної культурно-історичної спільності // Проблеми дослідження пам'яток археології Східної України: Матеріали II-ої Луганської міжнародної історико-археологічної конференції, присвяченої 85-річчю Луганського обласного краєзнавчого музею. – К.: Шлях, 2005. – С.54-57.**

На основі поховальних пам'яток носіїв ямної спільноти проаналізовано місце глиняного посуду в поховальних звичаях населення ямної культури. З'ясовано, що чисельність глиняного посуду в дитячих похованнях значно переважає аналогічний показник у дорослих похованнях, що може свідчити про його обов'язкову належність певній категорії дітей.

- 3112. Луговий Роман. Глиняна модель «колиски» з дитячого поховання біля с.Мале Ладигене Полтавської області //** Полтавський краєзнавчий музей: Збірник наукових статей 2004 р. Маловідомі сторінки історії, музеєзнавство, охорона пам'яток. – Полтава: Дивосвіт, 2005. – С.12-15.
Про глиняний виріб із дитячого поховання ямної культури з кургану поблизу с.Мале Ладигене Полтавської області. Висловлено припущення, що виріб є моделлю дитячої колиски, покладеної до поховання із сакральною метою. Про це свідчать форма виробу та орнамент, що імітує техніку плетіння з лози.
- 3113. Людина, яка зупиняє мить //** Сільський час. – Київ, 2005. – №44. – 15 червня. – С.5.
Статтю проілюстровано фото виробів декоративно-ужиткового мистецтва, зокрема кераміки.
- 3114. Лямец Сергей. Инфляционная модель роста //** Киевские ведомости. – 2005. – №50. – 16 марта. – С.11.
Статтю проілюстровано фото гончаря з Опішного Дмитра Громового з його глиняними виробами.
- 3115. «Львівська слава» – обласна премія в галузі культури //** ЛюArt: місячник мистецьких подій. – Львів, 2005. – №12. – С.14.
Про присудження обласної премії 2005 року в галузі культури Архипу Григоровичу Данилюку за багаторічні дослідження й фіксацію в своїх працях найцінніших пам'яток народної архітектури в західному регіоні України. У книзі «З глини, дерева і соломи. Пам'ятки народної архітектури Західного Поділля» мова йде і про використання глини в народному будівництві.
- 3116. Магомедов Б.В. Вельбарська культура //** Енциклопедія сучасної України. – К.: Координаційне бюро ЕСУ НАН України, 2005. – Т.4.– С.232-233.
Про археологічну культуру, назва якої походить від могильника Вельбарк поблизу м.Мальборк (Польща). В останній чверті II століття пам'ятки вельбарської культури з'явилися на Волині та у верхній течії Південного Бугу. Ліплений посуд вельбарської культури включає горщики, лисковані миски, вази, глечики, келихи, у декорі яких переважають штучно ошершавлена поверхня, малі вушка, орнамент із трикутників або зигзагу. У пізньоримський час з'явилася невелика кількість глиняних виробів, виготовлених на гончарному кружі.
- 3117. Маковецька Христина. Скульптура давня //** Національний музей у Львові. 100 років: Альбом. – К.: Родовід, 2005. – С.49-66.
Про колекцію трипільської глиняної пластики (3 тис. до н.е.), що належить до найдавніших скарбів зі збірки Національного музею у Львові. Це жіночі статуетки, фігурки тварин (бика, птаха, коника і свинки), знайдені у селах Кочержинці, Більче, Кошилівці, що в Тернопільщині, та Буковинському селі Городниця під час розкопок 1928–1939 років. Подано фото трипільських статуеток.
- 3118. Малаков Дмитро. Київська цегла //** Столиця. – Київ, 2005. – №19. – 13-19 травня. – С.28.
Про різновиди київської цегли та історію її виробництва. Фонди Музею історії Києва зберігають предмети тисячолітньої давнини – плінфи – попередниці цегли,

а також – цеглу XVII–XVIII століть, 150 різновидів київської цегли XIX – початку XX століття з таврами місцевих виробників. Подано фото старовинної цегли.

- 3119. Маріна Зоя. Типологія керамічних виробів XVII–XVIII ст. з території Богородицької фортеці // Нові дослідження пам'яток козацької доби в Україні: Збірка наукових статей. – К.: ХІК, Часи козацькі, 2005. – Вип.14. – С.55-60.**

Про дослідження кераміки Богородицької фортеці. Колекцію виробів з глини зібрано впродовж 2001–2003 років. Вона налічує понад 8 тисяч фрагментів глиняного посуду та архітектурно-декоративної кераміки. Побутовий глиняний посуд представлено уламками вінець, крис, вушок, стінок і денець посудин, що репрезентують майже всі типи української кераміки. За функціональним призначенням виділено деякі форми кухонного й столового посуду.

- 3120. Марків Наталка. Етно в моді // Хрещатик. – Київ, 2005. – №101. – 15 липня. – С.13.**

Про гончарний промисел в Україні. Подано фото об'ємних глиняних картин донецьких майстрів, полтавських троїстих музик.

- 3121. Марків Наталка. Свято гончарів // Хрещатик. – Київ, 2005. – №93. – 1 липня. – С.13.**

Про етнографічний ярмарок у Музеї народної архітектури та побуту України в Пирогово. Йдеться також про заслуженого майстра народної творчості України Михайла Китриша (Опішне, Полтавщина), а також гончарів – Івана Панкова (Луцьк), Романа Мицкана (Косів), Ольгу Отнякіну (Черкащина). Подано фото учасників ярмарку та їхніх творів.

- 3122. Мартинець Світлана. Сорочинський ярмарок // Експрес. – Львів, 2005. – №95. – 19-21 серпня. – С.8.**

Критичні нотатки автора про Сорочинський ярмарок і, зокрема, про гончарство. Подано фото гончарки за роботою.

- 3123. Марущак Александр. В Пирогово министры баловались шашлычком. А глава правительства занялась гончарством // Сегодня. – Київ, 2005. – №107. – 16 мая. – С.2.**

Подано фото гончаря Івана Панкова, який допомагає Юлії Тимошенко виліпити глиняний свічник.

- 3124. Марценишин Дмитро. Історія, відтворена у фарфорі // Пенсійний кур'єр. – Київ, 2005. – №14. – 8 квітня. – С.12.**

Про історію Баранівського фарфорового заводу відвідувачі можуть дізнатися в музеї, відкритому 1952 року, директором якого є Іван Семенович Пушкарь. Подано фото директора музею та фарфорових виробів.

- 3125. Матюшина Анастасія. Підземні і підводні скарби // Урядовий кур'єр. – 2005. – №186. – 1 жовтня. – С.3.**

Про знахідки археологічних матеріалів зі стоянки в селі Гінці Полтавської області та з дна Чорного моря в районі міста Судак. Серед інших морських знахідок – амфори, полив'яний посуд. Подано фото знахідок.

3126. Мезенцев Володимир. Археологічні розкопки у Батурині // *Культура і життя*. – 2005. – №1-2. – 16 лютого. – С.3.
Про канадсько-українську археологічну експедицію, яка проводила розкопки в Батурині. Подано фото фрагментів кахель з рельєфним декором мазепинського часу.
3127. Мезенцев Володимир. Звіт про археологічні розкопки у Батурині 2003–2004 рр. // *Молодь України*. – 2005. – №15. – 10 лютого. – С.4.
Про археологічні дослідження в Батурині впродовж 2003–2004 років, під час яких науковцями з університетів Чернігова, Ніжина, Луганська та Києво-Могилянської академії було розкопано цегляну споруду з цегляною підлогою й печами, декорованими багатокольоровими полив'яними кахлями.
3128. Мельник Віктор. Храм для богів глини // *Україна молода*. – 2005. – №146. – 10 серпня. – С.4.
Про відкриття у Вінниці Музею гончарного мистецтва імені Олексія Григоровича Луцишина, який є підрозділом Вінницького обласного художнього музею. Подано фото настінної вази Олексія Луцишина та фрагмента композиції «Ненажера» Євгена Слободинського.
3129. Мельникова Ірина. Пам'ятки археології Полтавщини як туристичний об'єкт // *Полтавський краєзнавчий музей: Збірник наукових статей 2004 р.* – Полтава: Дивосвіт, 2005. – С.535-550.
Про археологічні дослідження в Полтавщині. Загальна кількість знахідок на території Полтавського городища – понад 20 тисяч предметів. Серед них – глиняний посуд. Під час розкопок Більського городища було виявлено, серед інших знахідок, рештки майстерень гончарів, глиняну пластику. Є згадка про Броварківський курганний могильник, де серед поховального інвентарю було виявлено ліплений посуд.
3130. Метка Людмила. Іван Курас // *Український керамологічний журнал*. – 2005. – №1-4. – С.288.
Некролог на смерть відомого українського вченого, члена редколегії «Українського керамологічного журналу», академіка НАН України Івана Кураса. Подано короткі біографічні відомості, зазначено внесок в українську науку.
3131. Метка Людмила. Межиріцьке гончарство – слава Слобідської України // *Шлях перемоги*. – Київ, 2005. – №17. – 27 квітня. – С.12-13.
Про гончарні осередки Слобідської України – село Межиріч, що в Харківщині, село Боромля, місто Охтирка Сумської області, та про гончарів, які творили в цих осередках: Самійла Семенченка, Івана Скляренка, Віктора Худолія, Петра Лисянського, Андрія Скибу, Максима Бондара, Петра Піскового, Віктора Шкурка, Павла Петренка, Михайла та Якова Сікалів, Миколу Лисянського, Федора Ворону, Максима Бережного, Терентія Бережного. Подано фото окремих гончарів та гончарних виробів із с.Боромля.
3132. Метка Людмила. [Сморж Леонід. Гончарівна (одержима керамікою)] // *Український керамологічний журнал*. – 2005. – №1-4. – С.290-291.

Подано огляд книги Леоніда Сморжа «Гончарівна (одержима керамікою)», яка є вагомим внеском у вивчення творчого шляху славетної української гончарки, заслуженого майстра народної творчості України Олександри Селюченко (1921–1987) і яскравим прикладом життєпису самобутнього народного мистця. Зазначено основні рубрики, структуру подачі матеріалів та короткі відомості про автора. Подано фото Олександри Селюченко за роботою в Музеї народної архітектури та побуту УРСР.

- 3133. Метка Л.О. Випалювання гончарних виробів на Слобожанщині наприкінці XIX – на початку XX століття // Проблеми дослідження пам'яток археології Східної України: Матеріали II-ї Луганської міжнародної історико-археологічної конференції, присвяченої 85-річчю Луганського обласного краєзнавчого музею. – К.: Шлях, 2005. – С.194.**

На основі матеріалів керамологічних експедицій до гончарних осередків Слобожанщини [Охтирка, Межиріч, Боромля (Сумщина, 2004), Ізюм, Валки, Барвінкове, Нова Водолага, Топольське (Харківщина, 2002), Євсуг, Литвинівка, Брусівка, Бутківка (Луганщина, 2001), Пискунівка, Діброва (Донецчина, 2003), Котельва (Полтавщина, 2004)] відтворено технологічний процес випалювання гончарних виробів у Слобожанщині наприкінці XIX – на початку XX століття. Охарактеризовано етапи випалювання та їх місцеві назви, а також гончарні назви частин горна, інструментів тощо.

- 3134. Меткая Людмила. Гончарство как составная часть традиционно-бытовой культуры Слободской Украины // Меркурий. – Донецьк, 2005. – №10. – Октябрь. – С.78-80.**

Узагальнено відомості про гончарство Слобожанщини: проаналізовано народознавчі аспекти його побутування, відтворено послідовність технологічного процесу, вивчено традиційний асортимент глиняних виробів, визначено форми їх збуту, охарактеризовано домашній побут слобожанських гончарів, визначено причини занепаду промислу в гончарних осередках.

- 3135. Мизгіна В.В. Вакула Раїса Савівна // Енциклопедія сучасної України. – К.: Координаційне бюро ЕСУ НАН України, 2005. – Т.4. – С.34, 337.**

Про майстриню художньої кераміки з с.Попівка Комишнянського району Лубенської округи, нині Глобинського району Полтавської області. Створювала сервізи, декоровані квітково-рослинним орнаментом. Пошук нових форм виявився у створенні фігурного посуду. Подано фото декоративної тарелі «Білі лілеї».

- 3136. Миколайчук Людмила. Диво дивнеє // Сільські вісті. – 2005. – №89. – 2 серпня. – С.2.**

Про виставку, присвячену 100-річчю від дня народження українського гончаря Олександра Дорофійовича Ганжі, яку організувала Національна спілка майстрів народного мистецтва України, започаткувавши вшанування призабутих майстрів народного мистецтва. Подано фото творів майстра.

- 3137. Миколайчук Людмила. Прадавньої культури хранителі // Сільські вісті. – 2005. – №58. – 20 травня. – С.5.**

Про виставку робіт хранителів прадавньої культури, яка відкрилася у виставкових залах Національної спілки майстрів народного мистецтва України. На ній було представлено твори молодих майстрів, особливо в таких видах мистецтва, як писанкарство, художня кераміка. Згадано Всеукраїнський молодіжний симпозіум гончарного мистецтва в Чигирині. Подано фото гончарних виробів.

- 3138. Мироненко Костянтин, Супруненко Олександр. Старожитності доби Київської Русі у Кременчуцькому Подніпров'ї // Полтавський краєзнавчий музей: Збірник наукових статей 2004 р. – Полтава: Дивосвіт, 2005. – С.37-48.**

Про археологічні розкопки на території Кременчуцького Подніпров'я. Під час досліджень 1990 року в Комсомольську, в урочищі Барбара, виявлено кераміку, а на сусідньому поселенні Барбара I – уламки гончарного посуду XII–XIII століть. Подано опис стародавніх глиняних знахідок, виявлених у Комсомольську, Кременчуці, датованих XII–XIII століттями. Є малюнки фрагментів давньоруського посуду.

- 3139. [Мистецька хроніка] // Образотворче мистецтво. – 2005. – №2. – С.82.**

Про Всеукраїнську виставку декоративно-ужиткового мистецтва «Світ Божий, як Великдень» у Львові. На виставці подружжя О. і Л.Жолуді (Запоріжжя) показало твори кераміки.

- 3140. [Мистецька хроніка] // Образотворче мистецтво. – 2005. – №1. – С.70.**

Про першу персональну виставку скульптури й кераміки заслуженого художника України Юлії Укадер, яка експонувалася у виставкових залах Національної спілки художників України в Києві.

- 3141. [Мистецька хроніка] // Образотворче мистецтво. – 2005. – №1. – С.86.**

Подано короткі відомості про персональну виставку глиняних творів скульптора М.Сівака, яка експонувалася у виставковій залі міста Луцьк.

- 3142. Миська Р.Г. Княжа Теребовля (історіографічний огляд) // Археологія. – 2005. – №1. – С.92-95.**

Подано огляд писемних джерел та історіографію княжої Теребовлі. Серед дослідників названо М.О.Ягодинську, яка звернулася до проблематики давньоруських тавр на гончарних виробах на теренах Західного Поділля, систематизувала й класифікувала їх.

- 3143. Миськів Юрій. Вибір творчості Олександри Дяченко-Кочман // Образотворче мистецтво. – 2005. – №2. – С.66-67.**

Про творчість художниці-емігрантки з США Олександри Дяченко-Кочман, яка є прикладом нестандартної, глибокої художньої думки, сучасного ставлення до традиційної техніки. Праця з глиною відкрила художниці багату спадщину світових культур, яка йде до передісторії. У своїх вазах-раку Олександрі Кочман пощастило досягнути монументальну скульптурну властивість, що нагадує прикмети виробів неоліту. Подано фото творів мисткині, виконаних технікою раку.

- 3144. Мисюк Іван. Григорій Колос: мистець і педагог // Гуцульський край. – Косів, 2005. – №36. – 3 вересня. – С.5.**

Про провідного мистця Київщини, члена Національної спілки художників України, викладача кафедри художньої кераміки Інституту прикладного та декоративного мистецтва Григорія Макаровича Колоса. Подано фото глиняних скульптур художника.

- 3145. Мисюк Іван. Подвійна радість мистця // Гуцульський край. – Косів, 2005. – №15. – 9 квітня. – С.5.**

Про самобутнього мистця-кераміста, заслуженого майстра народної творчості України Михайла Трушика (Косів). Подано фото майстра біля своїх робіт.

- 3146. Мисюк Іван. Політ за двох // Народне мистецтво. – 2005. – №3-4. – С.18-19.**

Про прадавнє й сучасне мистецтво гуцульської художньої кераміки. Розповідь про життя і творчість талановитого подружжя керамістів із Косова – Івана Васильовича та Марії Михайлівни Рйопків. Подано фото глиняних виробів, виготовлених Рйопками.

- 3147. Михайлова Рада. Мистецтвознавство і археологія // Міст (Мистецтво, історія, сучасність, теорія). – Київ: ВХ [студію], 2005. – №2. – С.132-142.**

Про деякі проблеми вивчення пам'яток давньоруського часу. Подано інформацію про декоративні глиняні плитки галицького типу – їх технічні, формально-структурні, композиційні та хронологічні особливості. Розповідь про львівський та київський наукові осередки, які займалися вивченням пам'яток Галичини і Волині. Згадка про Михайла Грушевського, який зібрав колекцію давньоруських художніх виробів, полив'яних кахель зокрема.

- 3148. Михайльчї Марина. Подарунком до ювілею трьох полтавських митців стала виставка в краєзнавчому музеї // Вечірня Полтава. – 2005. – №22. – 2 червня. – С.8.**

Про ювілейну виставку в приміщенні Полтавського краєзнавчого музею, на якій було представлено роботи відомого майстра порцеляни, народного художника України Івана Віцька, якому виповнилося 75 років; його ровесника Миколи Пошивайла – члена Національної спілки художників України та члена Національної спілки майстрів народного мистецтва України, заслуженого майстра народної творчості України, лауреата Всеукраїнської літературно-мистецької премії імені Івана Нечуя-Левицького, та Василя Омеляненка – члена Національної спілки художників України та члена Національної спілки майстрів народного мистецтва України, лауреата Премії імені Данила Щербаківського, лауреата Державної премії України імені Тараса Шевченка, який влітку святкуватиме своє 80-ліття. Подано фото виробів відомих мистців.

- 3149. Мишакова Алла. Мисткиня-філософ, викладач-наставник // Український керамологічний журнал. – 2005. – №1-4. – С.201-202.**

Про викладацько-наставницьку діяльність талановитого художника-кераміста з Черкас Людмили Шилімової-Ганзенко. Названо імена відомих майстрів кераміки: Насті Білик-Пошивайло (Опішне), Володимира Хижинського (Луцьк), Михайла Дідківського (Львів), Олександра Шкурпели (Опішне). Подано фото мисткині зі своїми вихованцями.

3150. Мірошніченко Олена. Сучасний стан гончарства в селі Олешня Ріпкинського району Чернігівської області // Український керамологічний журнал. – 2005. – №1-4. – С.177-178.
Про один із гончарних осередків Чернігівщини – село Олешню. Названо імена сучасних олешнянських гончарів: Івана Бібіка, Михайла Нечипоренка, Анатолія Кобзара, Михайла Кобзара, Володимира Денисенка, Миколи Бібіка, Івана Неруша, Василя Савенка, Григорія Бібіка, для яких гончарювання стало основною роботою.
3151. Мірчук Зеновій, Мірчук Марина. Кругла скульптура (урок у 5-му класі) // Мистецтво та освіта. – 2005. – №4. – С.37-39.
Описано технологічний процес ліплення з глини круглої скульптури, зокрема ляльки. Статтю проілюстровано репродукціями скульптурних портретів.
3152. Міщанин Віктор. Гончарні осередки Малобудищанської сільської ради в період голодомору 1932–1933 рр.: сторінки історії // Полтавський краєзнавчий музей: Збірник наукових статей 2004 р. Маловідомі сторінки історії, музеєзнавство, охорона пам'яток. – Полтава: Дивосвіт, 2005. – С.122-134.
На основі спогадів старожилів, відтворено трагічні події, що відбулися в період голодомору 1932–1933 років у гончарних осередках – Безруки, Глинське, Малі Будища, Старі Млини, Хижняківка, розташованих на території Малобудищанської сільської ради Зіньківського району Полтавської області. Згадано імена близько 40 гончарів – жертв голодомору, а також імена тих гончарів, які були безпосередніми учасниками акцій геноциду.
3153. Міщанин Віктор. З допомогою дружини отаман викрав кулемета і двох коней // Полтавська думка-2000. – Полтава, 2005. – №2. – 7 січня. – С.7.
Про повстанський загін Павла Бея, який діяв упродовж 1919–1922 років у колишньому гончарному осередку – Глинську. Згадано Феоктиста Семеновича Мокляка – колишнього гончаря.
3154. Міщанин Віктор. Невідомі листи з кримінальної справи Якова Риженка // Український керамологічний журнал. – 2005. – №1-4. – С.254-257.
Про керамолога, який зробив значний внесок у дослідження Опішненського гончарного району, – Якова Риженка (1892–1974). Оpubліковано п'ять листів, адресованих Якову Риженку, які було вилучено під час його арешту за вигаданою кримінальною справою 1931 року. Подано фото керамолога.
3155. Міщанин Віктор. Північна група малих осередків гончарства Опішненського гончарного району (друга половина XIX–XX століття). – Опішне: Українське Народознавство, 2005. – 304 с.
Монографія є першим в українській керамології комплексним дослідженням малих осередків гончарства. В її основу покладено матеріали, зібрані автором у польових керамологічних експедиціях, у бібліотеках та архівах упродовж 1994–2005 років. З'ясовано історичний розвиток гончарних осередків, що знаходяться в Зіньківському районі Полтавської області, на північ від гончарної столиці України – Опішного, а саме – Безруків, Глинського, Лазьків, Малих Будищ, Старих Млинів і Хижняківки. Відтворено місцеву технологію виготовлення глиняних виробів та

способи їх збуту, професійні звичаї гончарів. Повернено із забуття десятки імен місцевих майстрів.

- 3156. Міщанин Віктор. Сторінки з історії антибільшовицької боротьби в селі Глинському Зіньківського повіту на рубежі 1910-х – 1920-х років // Полтавська Петлюріана: Матеріали сьомих Петлюрівських читань, проведених у Полтаві 25 травня 2004 року. – Полтава: ТОВ «Рік», 2005. – Ч.6. – С.300-310.**

На основі маловідомих архівних джерел вивчено історію діяльності одного з батяток повстанських загонів, що діяв на території сучасного Зіньківського району Полтавської області впродовж 1919–1922 років, а саме – загону Павла Бея із села Глинського. Подано деякі імена повстанців, серед яких є й колишні гончарі – Феоктист Семенович Мокляк, Іван Павлович Пічка.

- 3157. Міщанин В. Повстанський загін Павла Бея в селі Глинському в 1919–1922 роках // Голос Зіньківщини. – Зіньків, 2005. – №12. – 12 лютого. – С.2; №13. – 16 лютого. – С.3; №14. – 19 лютого. – С.2.**

Про історію полтавського повстанського руху на межі 1910-х – 1920-х років у колишньому гончарному осередку – селі Глинське Зіньківського району Полтавської області. Подано матеріали з кримінальної справи дружини командира загону Онисії Бей, список членів повстанського загону під керівництвом отамана Павла Омеляновича Бея та осіб, пов'язаних із діяльністю загону. Згадано гончарів: Івана Пічку, Феоктиста Мокляка.

- 3158. Міщанин В. Розкопки гончарного горна першої третини ХХ ст. у Малих Будищах // Проблеми дослідження пам'яток археології Східної України: Матеріали II-ої Луганської міжнародної історико-археологічної конференції, присвяченої 85-річчю Луганського обласного краєзнавчого музею. – К.: Шлях, 2005. – С.195-197.**

Подано опис горна гончаря із Малих Будищ Зіньківського району Полтавської області Івана Даниловича Чуприни, розкопаного автором восени 2003 року. Зазначено конструктивні особливості гончарних печей Малих Будищ першої третини ХХ століття; проведено порівняння їх конструкції з горнами тогочасного Опішненського гончарного району; з'ясовано асортимент гончарних виробів у Малих Будищах у першій третині ХХ століття.

- 3159. Міщенко Григорій. «Проза життя» чи прозоріння душі // Образотворче мистецтво. – 2005. – №3. – С.72-73.**

Про персональну виставку в Києві малої скульптури відомого художника-кераміста Івана Фізера. Вона привернула увагу інноваційним пластичним вирішенням образів і тим, що в них знайшли своє завершення стилістичні пошуки в круглій пластичі, до яких мистець ішов упродовж останніх десяти років. Подано фото глиняних робіт скульптора «Мати», «Картопля», «Годувальниця».

- 3160. Міщенко Григорій. Родом із Закарпаття – серцем з Україною // Визвольний шлях. – Київ, 2005. – Кн.6. – С.78-85.**

Про творчість заслуженого художника України, члена Національної спілки художників України, художника-кераміста Івана Фізера з Черкащини. Подано фото мистця та його творів.

- 3161. Міщенко Григорій. Чигирин–2004 // Народне мистецтво. – 2005. – №1-2. – С.15-17.**

Про виставку II Всеукраїнського молодіжного симпозіуму гончарного мистецтва «Чигирин–2004» (жовтень). Згадано імена досвідчених наставників молоді – Якова Брюховецького, Олександра Вільчинського, Лесі Денисенко-Єременко, Сергія Спасьонова. Подано аналіз твору Леоніда Нагірняка під назвою «Поєдинок» та твору Юлії Козятник «Глечик з вушками». Згадано гаварецьку димлену лисковану кераміку та її представника – гончаря Євгена Бакусеви́ча. Подано фото виробів учасників симпозіуму: Світлани Качан, Лариси Скишляк, Івана Бобкова, Лесі Денисенко-Єременко, Євгена Бакусеви́ча, Леоніда Нагірняка, Юлії Козятник.

- 3162. Мовчан І.І., Козловський А.О., Ієвлев М.М. Локальні оборонні споруди Верхнього Києва X–XI ст. // Наукові записки з української історії: Збірник наукових статей. – Переяслав-Хмельницький: Кафедра історії та культури України ПХДПУ імені Григорія Сковороди, 2005. – Вип.16. – С.105-115.**

Подано матеріали археологічних досліджень локальних оборонних споруд Верхнього Києва. Виявлено кераміку другої половини XI – початку XII століття, представлену фрагментами кухонних горщиків, глеків, амфор. Подано малюнки фрагментів кераміки XI століття.

- 3163. Мовша Т.Г. Жванець-Шовб, археологічна пам'ятка // Енциклопедія історії України. – К.: Наукова думка, 2005. – Т.3. – С.141.**

Про городище жванецької культури трипільсько-кукутенської спільноти. На ньому виявлено велику кількість побутових і культових виробів, зокрема найдавніше з відомих на сьогодні зображень богині з луком на черепку з мальованої посудини. Імпортна кераміка вказує на взаємини із сусіднім населенням культури лінійчастого посуду.

- 3164. Мозолецький Б.М. Етнічна географія Скіфії. – К.: Корвін ПРЕСС, 2005. – 102 с.**

Монографію присвячено одній з найактуальніших проблем скіфознавства – етнічній географії Скіфії. Подано характеристику культури тогочасного населення різних регіонів Скіфії, значне місце в якій займало гончарство. У загальних рисах описано глиняні вироби.

- 3165. Мозолецький Б.Н., Полин С.В. Кургани скифского Герроса IV в. до н.э. (Бабина, Водяна и Соболева могилы). – К.: ИД «Стилос», 2005. – 600 с.; 24 табл. цв. илл.**

Подано матеріали дослідження курганів скіфської знаті IV століття до н.е. (Бабина, Водяна й Соболева могили), досліджених експедицією Інституту археології НАН України впродовж 1986 та 1991–1992 років у окрузі Орджонікідзе Дніпропетровської області. Охарактеризовано поховальні комплекси та інвентар, серед якого – цілі та фрагментовані античні амфори, фрагмент чорної лискованої посудини («підкиси»). На частину з них нанесено тавра. Визначено час та місце виготовлення знайдених виробів, подано їх малюнки.

- 3166. Мойсеєнко Валентин. Незатребувана спадщина // Дзеркало тижня. – 2005. – №32. – 20 серпня. – С.22.**

Про велику і майже незатребувану в Україні культурну спадщину під назвою Трипілья – Кукутені, та про необхідність створення потужної мережі

реставраційних осередків, які б спеціалізувалися на збереженні трипільської кераміки. Подано фото трипільської кераміки.

Автор, завідувач відділу інформаційної роботи Державної наукової сільськогосподарської бібліотеки, висловив чимало «новітніх» думок про вплив трипільців на інші давні культури, у тому числі й на ті, що існували на теренах Ірану, Туреччини, Єгипту, Китаю, Греції, Японії. Як і годиться в газетній публікації, замість порад селянам, співробітник сільськогосподарської бібліотеки висловив чимало традиційних докорів українським ученим-історикам, які «не так масштабно» висвітлюють цю проблему, й повідомив про власне відкриття: у реставрації трипільських шедеврів «реально сподіватися можна лише на патріотизм заможних українців та симпатиків нової України в світі. Саме серед них є найбільше потенційних шанувальників Трипілья». Спасителями трипільської культури автор вважає лише Віктора Ющенко та його дружину.

- 3167. Мойсеєнко Валентин. Остання нездійснена мрія Платонова // Урядовий кур'єр. – 2005. – №44. – 11 березня. – С.8-9.**

Йдеться, зокрема, про трипільську археологічну культуру та знайдені 1947 року глиняні конуси з кульками для лічби і футляри для них, які свідчать, на думку автора, про безпосередні контакти між шумерською та трипільською цивілізаціями.

- 3168. Мойсеєнко Валентин. Хрест із півмісяцем – вічні символи // Урядовий кур'єр. – 2005. – №112. – 17 червня. – С.1, 8-9.**

Про історію знаків хрест і півмісяць. Знак хреста простежується на кераміці всіх археологічних культур, які змінювали одна одну в Україні, а численні зображення півмісяця можна, зокрема, бачити на кераміці трипільського періоду.

- 3169. Мойсей Антоній. Комплекс обрядів викликання та зупинення дощу у румунів Буковини // Народна творчість та етнографія. – 2005. – №4. – С.45-52.**

Згадка про використання глиняних ляльок у землеробській обрядовості румунів Буковини.

- 3170. Мокляк Л.М., Бабенко Л.Л. Полтавщина у 1782–1861 роках // Полтавщина: Історичний нарис. – Полтава: Дивосвіт, 2005. – С.142-163.**

Про розвиток кустарних промислів, гончарства зокрема, у Полтавській губернії впродовж 1782–1861 років. Згадано опішненську та миргородську кераміку. Подано фото гончаря за роботою, а також гончарної продукції.

- 3171. Молоде мистецтво // Закарпатська правда. – Ужгород, 2005. – №9. – 12-18 березня. – С.3.**

Про виставку молодого мистецтва «Скляний звіринець», що експонувалася в Ужгороді (Закарпаття), в однойменній виставковій залі. Йдеться зокрема і про кераміку молодої художниці Наталки Попової. Подано фото її глиняної скульптурки.

- 3172. Мотика М.Я. Вислинський Дмитро Олексійович // Енциклопедія сучасної України. – К.: Координаційне бюро ЕСУ НАН України, 2005. – Т.4. – С.444.**

Про майстра художньої кераміки, заслуженого майстра народної творчості УРСР з Гавареччини Золочівського району Львівської області (09.11.1901–08.04.1984). Подано фото виробів у техніці димлення. Серед робіт – баньки, дитячі іграшки-свистунці у вигляді пташок, коників, баранців.

3173. Мотиль Романа. Трипільська культура як мистецький феномен доби енеоліту // Український керамологічний журнал. – 2005. – №1-4. – С.71-80.

Трипілля – одна з найдавніших землеробських цивілізацій Європи (V–III тис. до н.е.), що залишила пам'ятки матеріальної культури на територіях сучасних України, Молдови та Румунії. Найбільш масовими з-поміж них є знахідки кераміки, яка постає одним із найбільш яскравих явищ світового мистецтва. Глиняні моделі жител, антропоморфні й зооморфні статуетки, ужиткові й ритуальні посудини вражають своїми формами та складними символічними орнаментами. Трипільські гончарі витворили багату декоративно-орнаментальну систему поліхромного мальованого посуду, основні принципи якої вплинули на гончарство пізніших часів: Давньої Греції, Північного Китаю та інших цивілізацій. Деякі варіанти праісторичних трипільських мотивів дожили до сучасності. Нині їх можна бачити на народних вишивках, килимах, писанках і кераміці.

3174. Моця О.П. Звенигород, археологічна пам'ятка // Енциклопедія історії України. – К.: Наукова думка, 2005. – Т.3. – С.314.

Про городище стародавнього міста. Пам'ятка розташована на березі р.Білка, на території сучасного села Звенигород Пустомитівського району Львівської області. Подано фото кераміки XII–XIII століть, знайденої під час розкопок.

3175. Моця О.П. Період феодальної роздробленості // Археологія України: Курс лекцій /За редакцією доктора історичних наук професора Л.Л.Залізняка. – К.: Либідь, 2005. – С.459-480.

Про епоху Київської Русі, де найбільш масовими були гончарні вироби. Глиняний посуд – найчисленніша категорія знахідок. Зроблено поділ давньоруського посуду на типи (за його функціональним призначенням). Статтю проілюстровано малюнком, на якому зображено типи давньоруської кераміки.

3176. Музейна студія «Жива глина» // Музей і відвідувач. – Дніпропетровськ: Дніпропетровський історичний музей імені Дмитра Яворницького, 2005. – С.134.

Про роботу музейної студії «Жива глина». Вивчаючи музейний предмет, дитина отримує поштовх для розвитку фантазії й уявлення і створює свій, новий образ під час роботи з глиною.

3177. Музейне бездоріжжя // Образотворче мистецтво. – 2005. – №4. – С.12-14.

Про Коломийський музей народного мистецтва Гуцульщини та Покуття. У фондах музею сьогодні понад 50 тисяч експонатів народного мистецтва Прикарпаття, серед яких і шедеври кераміки. Порушено проблему вилучення музейних скарбів радянськими та польськими владними органами. Подано фото керамологічної експозиції музею.

- 3178. Музейне свято просто неба «Чисті джерела» // Музей і відвідувач. – Дніпропетровськ: Дніпропетровський історичний музей імені Дмитра Яворницького, 2005. – С.128.**

Про свято до Міжнародного дня музеїв 18 травня, де відвідувачі спостерігали за народженням витворів декоративно-ужиткового мистецтва. Гончарний круг і руки майстра на очах гостей давали життя новим виробам. Свої сили в гончарній творчості могли спробувати всі бажаючі. Статтю проілюстровано фото гончаря за роботою, а також робіт вихованців музейної студії «Жива глина».

- 3179. Мыц В.Л. Историко-культурный комплекс некоторых букв, монограмм и надписей на поливной керамике Крыма XIV–XV вв. // Поливная керамика Средиземноморья и Причерноморья X–XVIII вв.: Сборник научных трудов. – К.: ИД «Стилос», 2005. – Т.1. – С.288-305.**

Про монограми на полив'яному посуді з розкопок середньовічних пам'яток Криму: Херсонеса, Мангуна, Чембало, Гурзуфа, Алушти, Фуни, Судака, Каффи, Солхата. Монограми систематизовано на 14 груп; деякі з них мають близькі аналогії в матеріалах з розкопок міст Візантії, Болгарії, Молдови, де вони, як правило, датуються XIV–XV століттями. До числа найбільш поширених у Криму відноситься двоярусна монограма, яка читається дослідниками, як ім'я «Михайл», і пов'язана, ймовірно, з пошануванням Архангела Михаїла. Появу подібних монограм і написів можна пояснити цікавістю до містичних ідей ісіхазма, що посилюлися з середини XIV століття та знайшли відображення в монументальному й ужитковому мистецтві, у тому числі – виробництві полив'яної кераміки з декором у вигляді монограм і написів. Подано малюнки полив'яної кераміки з монограмами.

- 3180. Нагірняк Зоряна. «Живий вогонь далеких предків» // Шлях перемоги. – Київ, 2005. – №43. – 26 жовтня. – С.13.**

Про однойменну виставку, відкриту в Музеї українського народного декоративного мистецтва в Києві. На ній показано твори народного мистецтва Гуцульщини, серед яких – кераміка. На кахлях і мисках гончарі зобразили низку традиційних сюжетів – людей, святих, церкву, різноманітні побутові сцени, військо, відтворили рослинний і тваринний світ Карпат.

- 3181. Нагірняк Зоряна. Творча фантазія Дмитра Головка – гідна подиву // Шлях перемоги. – Київ, 2005. – №46. – 16 листопада. – С.13.**

Про виставку творів народного художника України, художника-кераміста Дмитра Головка. Статтю проілюстровано фото виробів мистця.

- 3182. Назарова Н. Тут готують майстрів художніх промислів // Освіта України. – 2005. – №71. – 27 вересня. – С.3.**

Про Кам'янець-Подільський професійний художній ліцей. У музейній кімнаті ліцею – кращі зразки дипломних і курсових робіт. Серед виробів можна побачити скульптурну кераміку, декоративні глиняні вази тощо.

- 3183. Назаров Е. Жизнерадостная керамика солнца // Керамика: Стиль и мода. – 2005. – №4. – С.114-117.**

Про творчість відомого художника-кераміста, члена Національної спілки художників України Віри Томашевської. Подано фото глиняних полотен мисткині «Весняний сад», «Пейзаж», «Літній пейзаж», «Спогади про Ужгород», «Карпати», «Гірський пейзаж», «Верховинці», «Пори року».

- 3184. Найден Олександр. Творчість українських народних майстрів як феномен мистецтва ХХ сторіччя. Традиції образності: від Якова Бацуци до Марії Приймаченко // Образотворче мистецтво. – 2005. – №3. – С.76-79.**

Про мистецький феномен, яким, на думку автора, постає творчість видатних українських народних майстрів ХХ століття – Михайла Тарасенка, Марії Галушко, Якова Бацуци та інших. Подано фото мальовки глиняних виробів з майстерні Якова Бацуци.

- 3185. Найметі Мар'яна. Мистецтво, яке тужить з нами // Новини Закарпаття. – Ужгород, 2005. – №57. – 14 квітня. – С.7.**

Про виставку творів декоративного мистецтва в галереї «Ужгород». Згадка про Ольгу Скандій, яка створила серію глиняних коломийок.

- 3186. Намакштанська Інна. Мандрівники із «Світлиці» // Сільська школа. – Київ, 2005. – №29-30. – 3 серпня. – С.4, 8.**

Про експедицію викладачів і студентів Донбаської національної академії будівництва і архітектури (НМЦ «Світлиця»). Згадано Миргородський державний керамічний технікум імені Миколи Гоголя та витвір майстрів навчального закладу – глиняний іконостас. Музей технікуму зібрав унікальні зразки вітчизняної, західної та східної кераміки ХІХ–ХХ століть. Подано матеріал про Опішне: згадано Музей гончарства, Колегіум мистецтв у Опішному, меморіальні музеї-садиби Олександри Селюченко та родини Пошивайлів, родину Біликів, майстра-гончаря Миколу Пошивайла, Василя Омеляненка, Ніну Дубинку, Ірину Чабан, Наталю Матвійчук. Подано фото: святкування Дня гончаря в Опішному, гончаря Василя Омеляненка за роботою, косівських виробів.

- 3187. Национальная сорочинская ярмарка // Керамика: Стиль и мода. – 2005. – №4. – С.106-107.**

Про Національний Сорочинський ярмарок, який проходив з 17 до 21 серпня 2005 року, та про кераміку, яка, як і в минулі роки, принесла славу гончарям України. Подано фото експонованих на ярмарку глиняних виробів.

- 3188. Національний музей-заповідник українського гончарства в Опішному // Музей третього тисячоліття: Путівник-довідник. – Дніпропетровськ: Дніпропетровський історичний музей імені Дмитра Яворницького, 2005. – С.64.**

Фондові колекції кераміки в Національному музеї-заповіднику українського гончарства в Опішному налічують 27819 одиниць зберігання, серед яких: археологічна кераміка, гончарство Правобережної й Лівобережної України тощо. Загалом фондове зібрання складається з 35 тисяч одиниць зберігання.

- 3189. Непийпиво Володимир. Перепієць – це не той, хто перепив, а... // Полтавський вісник. – Полтава, 2005. – №46. – 18 листопада. – С.7.**

Про унікальну виставку нових надходжень Національного музею-заповідника українського гончарства в Опішному, де можна побачити кераміку XIX–XX століть. Подано фото глиняного виробу.

- 3190. Нечепас Василь. Славний Іван Бібік // Народне мистецтво. – 2005. – №3-4. – С.30-31.**

Про життя і творчість заслуженого майстра народної творчості України, відомого гончаря з Олешні (Чернігівщина) Івана Бібіка. Подано фото майстра за роботою та його робіт.

- 3191. Ніколаєнко Леонард. У Миргороді побував Президент України. Без ескорту й показуки // Зоря Полтавщини. – Полтава, 2005. – №151-152. – 30 вересня. – С.2.**

Про візит Президента України Віктора Ющенка до Миргородського державного керамічного технікуму імені Миколи Гоголя. Музей технікуму має майже дві тисячі експонатів, серед яких є унікальні. Віктор Ющенко схвально відгукнувся про таланти місцевих майстрів художньої кераміки, висловив слушні поради, пообіцяв надати практичну допомогу в упорядкуванні будівлі технікуму.

- 3192. Ніколаєнко Руслана. Оригінальна річ – лише ручної роботи // Вечірній Київ. – 2005. – №50. – 22 березня. – С.4.**

Уперше в столичній мерії відбирали кращу сувенірну продукцію до пісенного конкурсу «Євробачення-2005». Серед представлених робіт багато сучасних виробів із глини.

- 3193. Ніколенко В.А. «Великоанадольський вогнетривкий комбінат» // Енциклопедія сучасної України. – К.: Координаційне бюро ЕСУ НАН України, 2005. – Т.5. – С.214.**

Про підприємство металургійної галузі, що займається видобутком каоліну та виготовленням з нього вогнетривких виробів, неформованих вогнетривів, іншої вогнетривкої сировини. Розташований у селищі Володимирівка Донецької області.

- 3194. Нікопольський краєзнавчий музей // Музей третього тисячоліття: Путівник-довідник. – Дніпропетровськ: Дніпропетровський історичний музей імені Дмитра Яворницького, 2005. – С.28.**

Зібрання музею складається з 30 тисяч експонатів: цікаві природні колекції, археологічні пам'ятки (кераміка доби неоліту, бронзи та скіфського періоду); глиняний, дерев'яний посуд тощо.

- 3195. Новак Андрій. В Одеському центрі наукової та технічної інформації проходить друга міжнародна виставка-ярмарок «Світ Православний» // Одеські вісті. – Одеса, 2005. – №221-222. – 26 листопада. – С.4.**

Про виставку-ярмарок «Світ Православний». Серед експонатів можна було бачити й придбати вироби з глини, фарфорової маси.

- 3196. Новикова Ольга. На аглицький манер // Антиквариат. – Москва, 2005. – №5. – С.26-33.**

Про становлення та розвиток Києво-Межигірської фаянсової фабрики. Подано фото виробів підприємства.

3197. Новини з Пирогова // Український музей. – Київ, 2005. – №2. – Травень. – С.5.
Про проблеми Державного музею народної архітектури і побуту України в Пирогово, порушені закладом у березні цього року. Публікація привернула увагу найвищих урядовців до проблем музею. Статтю проілюстровано фото гончаря за роботою.
3198. Новиченко Ірина, Жебка Сергій. Загадки трипільської культури // Духовна велич України: Науково-публіцистичний збірник. – К.: Видавничий центр «Просвіта», 2004. – С.36-46.
Про спробу розгадування магії орнаментів на трипільській кераміці. Стаття складається з низки неперевіраних та непідтверджених науково гіпотез щодо трипільської археологічної культури. Окремі подані факти фальсифіковано.
3199. Новосвітній Валерій. Країна мрій // Хрещатик. – Київ, 2005. – №99. – 13 липня. – С.8-9.
Статтю проілюстровано фото гончаря з творчої спілки «Дайте спокій», який допомагає аматорам виготовити з глини красивий виріб.
3200. Новосідлюк Г.В. Традиційна гончарна орнаментика кераміки Волині (семантика, колористичні особливості) // Традиція і культура: Матеріали міжнародної наукової конференції 16-17 грудня 2005 р. – К.: Новий Акрополь, 2005. – Ч.3. – С.22-23.
3201. Новосідлюк Г. Колекція гончарних виробів Волині у фондах Волинського краєзнавчого музею (1920–1931 рр.) // Наукові записки Рівненського обласного краєзнавчого музею: До 150-річчя від дня народження Д.І.Яворницького. (Матеріали наукової конференції 24-25.11.2005 р.). – Рівне: Волинські обереги, 2005. – Вип.3. – С.91-93.
3202. Новосідлюк Г. Народне мистецтво кераміки південних районів Волині на зламі XIX–XX ст. (за рукописами фондів Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології імені М.Т.Рильського НАН України та музейними фондами Рівненського краєзнавчого музею) // Минуле і сучасне Волині й Полісся: народне мистецтво і духовність: Збірник наукових праць. Матеріали Другої Волинської обласної науково-етнографічної конференції 12-13 травня 2005 р. – Луцьк, 2005. – Вип.15. – С.60-61.
3203. Новосідлюк Г. Традиційна кераміка західного Українського Полісся кінця XIX – початку XX ст. // Поліссьєзнавство: наукові фольклорно-етнологічні та мистецтвознавчі студії. – Рівне: Волинські обереги, 2005. – С.147-155.
3204. Образотворче мистецтво Полтавщини: 1970-2005: Живопис. Графіка. Скульптура. Графічний дизайн. Сценографія. Декоративне мистецтво. – Полтава: ВАТ «Видавництво «Полтава», 2005. – 200 с.
Альбом – перше від часу заснування Полтавської обласної організації Національної спілки художників України фундаментальне видання, присвячене образотворчому мистецтву Полтавщини 1970–2005 років. Опубліковано твори членів Національної спілки художників України. Серед інших, подано роботи гончарів, художників-керамістів: Вячеслава Білика, Івана Білика, Анастасії Білик-Пошивайло, Василя

Біляка, Івана Віцька, Трохима Демченка, Михайла Китриша, Григорія Киричка, Василя Мельника, Володимира Нікітченка, Василя Омеляненка, Світлани Пасічної, Гаврила Пошивайла, Миколи Пошивайла, Олександри Селюченко, Юрія Чамари.

- 3205. Оврах Володимир. Глина – то жива матерія // Український керамологічний журнал. – 2005. – №1-4. – С.242-244, 329.**

Роздуми автора про проблеми найдревнішого мистецтва кераміки та спроба визначити подальші шляхи розвитку сучасної української кераміки в усіх її виявах. Подано фото глиняних творів Володимира Овраха: «Сім'я», «Народження форми», «Еволюція образу», «Великдень».

- 3206. Овчаренко Л.М. Васильєва Валентина Федорівна // Енциклопедія сучасної України. – К.: Координаційне бюро ЕСУ НАН України, 2005. – Т.4. – С.131, 338.**
Про майстриню художньої кераміки [10(23).02.1900, Полтава–04.02.1998, Вінниця]. Авторка декоративних глиняних виробів, художньої мальовки. Була викладачем Макарово-ярівської керамічної кустарно-промислової школи (1927–1935). Подано фото її витинанки «Квіти».

- 3207. Овчаренко Л.М. Миргородська художньо-промислова школа імені Миколи Гоголя: перші роки діяльності, причини невдач (1896–1902) // Мистецька освіта та мистецтво освіти в контексті формування сталого суспільства: Збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції, Київ, 12-13 травня 2005 року. – К.: видання Державної академії керівних кадрів культури і мистецтв, 2005. – С.89-97.**

Про передумови відкриття Миргородської художньо-промислової школи імені Миколи Гоголя, основні напрямки функціонування закладу впродовж 1896–1902 років та причини невдач. Здійснено аналіз діяльності керівництва закладу і заходів земства, спрямованих на виправлення його помилок. Простежено вплив фабричної продукції на асортимент виробів гончарної школи; з'ясовано специфіку діяльності гончарних майстерень; подано відомості про перші випуски художньо-промислової школи та її участь у Всеросійській кустарно-промисловій виставці (Санкт-Петербург, 1902).

- 3208. Овчаренко Людмила. Миргородська художньо-промислова школа імені Миколи Гоголя: перші роки діяльності (1896–1902) // Український керамологічний журнал. – 2005. – №1-4. – С.134-142.**

Про передумови відкриття Миргородської художньо-промислової школи імені Миколи Гоголя, основні аспекти функціонування закладу впродовж 1896–1902 років та причини перших невдач. Проаналізовано діяльність керівництва школи та заходи земства, спрямовані на налагодження її ефективної роботи. Простежено вплив фабричної продукції на асортимент виробів учнів та майстрів; з'ясовано специфіку діяльності гончарних майстерень; подано відомості про перші випуски учнів художньо-промислової школи та її участь у Всеросійській кустарно-промисловій виставці 1902 року в Санкт-Петербурзі.

- 3209. Олександр Ганжа: (1905–1982): До 100-річчя від Дня народження славетного українського гончаря /Автор-упорядник Євген Шевченко. – К.: Народні джерела, 2005. – 28 с.: іл.**

Про життєвий і творчий шлях відомого гончаря із с.Жорнище, що у Вінниччині. Подано репродукції творів українського майстра гончарного мистецтва із фондів Музею народної архітектури та побуту НАН України і збірки Степана Ганжі. Недостатня поінформованість про всі обставини виготовлення й популяризації скульптурних творів, авторство яких беззастережно приписувалося Олександру Ганжі, призвели до того, що щире бажання Володимира Титаренка вшанувати добрим словом народного майстра, свого земляка, насправді постало черговим накопиченням спотворених фактів про реальні заслуги гончаря. Репродукції творів у альбомі упорядковано за усталеним самодіяльним принципом: без жодної анотації до творів, тобто без жодної назви, без зазначення матеріалів і техніки їх виготовлення, без жодного розміру, без жодної дати і без конкретного місця виготовлення й зберігання того чи іншого твору. Такого профанного опублікування творів гончарства Україна не знала від останньої чверті XIX століття.

- 3210. Омелянчук Інна. А найбільше різьбярів та вишивальниць // Урядовий кур'єр. – 2005. – №90. – 18 травня. – С.16.**

13 років поспіль на подвір'ї Рівненського краєзнавчого музею відбувається народне свято «Музейні гостини». Серед інших видів декоративно-ужиткового мистецтва на ньому представлено й художню кераміку. Статтю проілюстровано фото гончаря Віктора Андрощука з Березного за роботою.

- 3211. Онацький Никанор Харитонович // Білоусько О.А., Єрмак О.П., Ревеґук В.Я. Новітня історія Полтавщини. Перша половина XX століття: Підручник для 10 класу загальноосвітньої школи. – Полтава: Оріана, 2005. – С.301.**

Про життєвий і творчий шлях художника, народознавця, етнографа, уродженця хутора Хоменки Гадяцького повіту Никанора Онацького. Він є автором кількох керамологічних розвідок: «Старовинні кахлі Сумщини», «Українська порцеляна», «Межигірський фаянс».

- 3212. Онищенко Володимир. Величне мистецтво Галини Севрук // Український керамологічний журнал. – 2005. – №1-4. – С.207-208.**

Про етапи творчого зростання однієї з кращих представниць української творчої інтелігенції з когорти шістдесятників, мисткині-керамістки Галини Севрук (Київ).

- 3213. Онищенко Володимир. Всеукраїнські молодіжні симпозиуми гончарного мистецтва: два протилежні погляди одного учасника // Український керамологічний журнал. – 2005. – №1-4. – С.258-263.**

Про два молодіжні симпозиуми з гончарного мистецтва, які відбулися в Черкащині: «Чигирин-2003» і «Чигирин-2004». Названо імена відомих майстрів-наставників та молодих гончарів з різних куточків України. Серед них – Олександр Вільчинський (Пологи, Запоріжжя), Володимир Онищенко (Київ), Яків Брюховецький (Чигирин, Черкащина), Володимир Кусик (Луцьк), Юрій Нечай (Кременчук), Максим Толстой (Запоріжжя), Сергій Жолудь (Львів), Анжела Кізян (Умань), Сергій Пластун, Федір Шковира (Черкаси), Ігор Кривенець, Сергій Комар (Чигирин), Олександр Шафіров, Дмитро Шинкаренко, Леонід Нагірняк (Київ), Юрій Гордієнко (Суми), Геннадій Бакусевич (Гавареччина, Львівщина), Лариса Скишляк (Золочів, Львівщина),

Сергій Пластун (Черкаси), Леся Єременко-Денисенко (Васильків, Київщина) та інші. Подано фото художника-кераміста Володимира Онищенка з творами та гончарних виробів Черкащини.

Володимир Онищенко відверто висловлює погляди на критерії відбору учасників симпозіумів і їх організацію, роботу журі. Окрім цього автор подає власні критичні характеристики творчості присутніх на симпозіумі майстрів.

Публікація викликала чимало різнопланових відгуків організаторів симпозіумів, їх учасників, пересічних читачів.

3214. Онищенко Володимир. Долго и медленно шёл он к славе // Керамика: стиль и мода. – 2005. – №3. – С.106-107.

Про творчість гончаря Олександра Ганжі з нагоди його 100-річчя від дня народження. Також є згадки про майстрів гончарної справи Якова Бацуцу (Адамівка) та Івана Гончара (Кришинці). Подано фото Олександра Ганжі за гончарним кругом та приписуваних йому виробів.

3215. Онищенко Володимир. Є така мисткиня у Львові // Шлях перемоги. – Київ, 2005. – №34. – 24 серпня. – С.13.

Про творчість талановитої львівської мисткині Ярослави Мотики. Названо також імена відомих керамістів, що належать до великої когорти мистців Львова, а саме: Тараса Драгана, Зеновія Флінти, Романа Петрука, Тараса Левківа, Марії Савки, Неллі Федчун, Мілади Кравченко, Ольги Безпалків, Уляни Кравченко, Ігоря Ковалевича, Ганни Лисик, Ганни Друль. Подано фото глиняної композиції Ярослави Мотики «Баран».

3216. Онищенко Володимир. Життя прожити – не поле перейти // Шлях перемоги. – Київ, 2005. – №47. – 23 листопада. – С.14.

Про життєвий та творчий шлях Тараса Драгана – відомого мистця кераміки зі Львова, якому нещодавно було присвоєно почесне звання «Заслужений діяч мистецтв України».

3217. Онищенко Володимир. Закохана в керамічну пластику // Шлях перемоги. – Київ, 2005. – №48. – 30 листопада. – С.13.

Про львівську мисткиню-керамістку Ольгу Безпалків, уродженку Полтави. Згадано представників львівської школи кераміки: Романа Петрука, Марію Савку-Качмар, Григорія Кичулу, Зеновія Флінту, Андрія Бокотея, Міладу Кравченко, Неллі Федчун, Тараса Левківа, Ольгу Безпалків, Ярославу Мотику, Інну Туманову, Галину Ошуркевич, Людмилу та Ігоря Ковалевичів, Уляну Ярошевич, Ганну Друль, Ганну Лисик. Подано аналіз творів Ольги Безпалків та фото її виробу «Конфлікт» (1986).

3218. Онищенко Володимир. Легенда в мистецтві // Шлях перемоги. – Київ, 2005. – №37. – 14 вересня. – С.13.

Про відомого львівського мистця-кераміста, члена Національної спілки художників України, учасника обласних і республіканських художніх виставок Зеновія Флінту. Подано автопортрет художника.

3219. Онищенко Володимир. Мистці гірського краю // Шлях перемоги. – Київ, 2005. – №89. – 28 вересня. – С.13.

Провиставку «Золота осінь», яка експонувалася в Центральному будинку художника в Києві. На виставці було представлено живопис Миколи Грималюка та кераміку Василя Боднарчука, які напрочуд добре в експозиції підтримують одне одного. Подано фото глиняного твору Василя Боднарчука «Самотні острови».

- 3220. Онищенко Володимир. Символічна назва «Чатир-Даг» // Культура і життя. – 2005. – №32-33. – 24 серпня. – С.8.**

Про виставку «Чатир-Даг» у салоні «Гончарі» на Андріївському узвозі в Києві та представлені там роботи Мамута Чурлу, Абдюля Сеїт-Аметова, Рустема Скибіна, Асана Галімова, Ділявера Зіядінова, Ніяри Решатової, Сабріє Еюпової, Шефіку Баймамбетової, Шаміля Ільясова. Подано фото глиняних творів Мамута Чурлу.

- 3221. Онищенко Володимир. Симпозіум «Буша-2005» // Шлях перемоги. – Київ, 2005. – №34. – 24 серпня. – С.13.**

Про симпозіум каменотесного мистецтва «Буша-2005». Майстри виготовили вісім іменних камінних хрестів, якими буде вшановано пам'ять про гончарів і художників-керамістів Григорія Денисенка, Якова Падалки, Олександри Селюченко, Олександра Ганжі. Подано фото іменного хреста.

- 3222. Онищенко Володимир. Син патріота // Шлях перемоги. – Київ, 2005. – №27. – 6 липня. – С.10.**

Про життєвий і творчий шлях художника-кераміста, заслуженого діяча мистецтв України Тараса Левківца, який щойно відзначив своє 65-річчя. Подано фото ювіляра.

- 3223. Онищенко Володимир. Схвилювало мою гончарну душу // Український керамологічний журнал. – 2005. – №1-4. – С.221-221, 319-327.**

Про Всеукраїнську виставку «Сучасне професійне декоративне мистецтво України: Трансформація образу», яка експонувалася в Палаці мистецтв «Український дім» у Києві в червні 2003 року. Названо імена відомих в Україні сучасних керамістів: Володимира Хижинського (Луцьк), Світлани Пасічної (Полтава), Наталки Борецької, Ярослава Борецького (Ужгород), Лесі Рось, Олександра Рося, Зеновія Берези, Тамари Берези, Ганни Друль, Ганни-Оксани Липи, Ольги Безпалків, Уляни Ярошевич, Ганни Лисик, Людмили Ковалевич, Ігоря Ковалевича, Зеновія Флінти, Івана Франка (Львів), Надії Козак, Сергія Козака, Володимира Онищенка, Галини Севрук (Київ), Володимира Шаповалова (Харків), Миколи Теліженка (Черкаси), Лілії Береженко, Сергія Береженка (Запоріжжя), Галини Кломбицької (Буди, Харківщина). Подано фото деяких експонованих на виставці глиняних творів.

- 3224. Онищенко Володимир. Так було завжди среди мастеров // Керамика: Стиль и мода. – 2005. – №3. – С.108-111.**

Про майстрів сучасної львівської кераміки Ярослава і Ярославу Мотик. Згадано прізвища Юрія Лащука, Ореста Голубця, Мар'яна Бакусевича. Подано фото глиняних творів.

- 3225. Онищенко Володимир. Художник з гірського краю // Профспілкові вісті. – Київ, 2005. – №71. – 14 вересня. – С.1, 3.**

Про виставку «Василь Боднарчук – кераміка». У творах майстра кераміка виявляється цілком органічною й доцільною для творення елементів ландшафту,

пейзажів, рельєфних і об'ємних зображень людських торсів чи фігур. Подано фото однієї з композицій.

- 3226. Онищенко Володимир. Чарівна сила маленького дива // Шлях перемоги. – Київ, 2005. – №40. – 5 жовтня. – С.13.**

Про книгу Віри Манько «Українська народна писанка», що побачила світ у львівському видавництві «Свічадо». У ній подано відомості про глиняні писанки, мальовані ангобами технікою фляндрівки.

- 3227. Онищенко Володимир. Чатир-Даг – татарська Фудзіяма // Шлях перемоги. – Київ, 2005. – №11. – 16 березня. – С.13.**

Про виставку «Чатир-Даг», яка експонувалася в салоні «Гончарі», що на Андріївському узвозі в Києві. На виставці було показано досягнення декоративного мистецтва, зокрема кримсько-татарського та українського гончарства. Названо імена кримських майстрів кераміки: Мамута Чурлу, Рустема Скибіна, Абдюль Сеїт-Аметова, Шаміля Ільєсова.

- 3228. Описание керамических изделий эпохи неолита – энеолита: Методические рекомендации /Составитель Шестаков И.А. – К.: Шлях, 2005. – 36 с.**

Подано методичні рекомендації працівникам музеїв, які працюють із глиняними виробами щодо їх прийому й наукового опису з основними параметрами кераміки, термінологією, прийнятною для її опису в дослідницькій практиці, з основними етапами виготовлення глиняного орнаментованого посуду нео-, енеолітичного часу на Сході України.

- 3229. Орлов Р. Культурно-історичний потенціал Вишгородської археологічної спадщини // Старожитності Вишгородщини: Збірник тез доповідей і повідомлень 12-ої науково-практичної конференції, присвяченої 10-й річниці з дня створення Вишгородського історико-культурного заповідника та міжнародного дня музеїв 16-17-18 травня 2005 р., м.Вишгород. – Вишгород: Вишгородський історико-культурний заповідник, 2005. – С.105-128.**

У культурному шарі XI–XIII століть на території давнього Вишгорода виявлено великий гончарний осередок (усього знайдено 20 горнів), серед яких – горно I половини XVII століття та горно XI століття, яке було законсервовано й збережено для створення музейної експозиції. Серед інших знахідок – цегла, полив'яні плитки для підлоги, рештки амфори.

- 3230. Отрощенко В.В. Доба пізньої та фінальної бронзи // Археологія України: Курс лекцій/За редакцією доктора історичних наук, професора Л.Л.Залізняка. – К.: Либідь, 2005. – С.179-201.**

Подано характеристику глиняних виробів доби пізньої бронзи, знайдених під час археологічних робіт. Посуд цього періоду прикметний тюльпаноподібною формою. Статтю проілюстровано малюнками глиняних виробів.

- 3231. Отрощенко В.В. Доба ранньої бронзи // Археологія України: Курс лекцій /За редакцією доктора історичних наук, професора Л.Л.Залізняка. – К.: Либідь, 2005. – С.141-155.**

Про ранній період доби бронзи, який дав життя культурі кулястих амфор. Ця культура отримала назву за характерну форму глиняного посуду – кулясті амфори з невеликими вушками на плечиках. Подано інформацію про ліплену кераміку, яка якісно поступалася кращим зразкам енеолітичної кераміки. Статтю проілюстровано малюнками давніх глиняних виробів.

3232. Отрощенко В.В. Зрубна культурно-історична спільність // Енциклопедія історії України. – К.: Наукова думка, 2005. – Т.3. – С.384-385.

Про спільність археологічних культур доби пізньої бронзи. Серед глиняного посуду переважали банкуваті та ребристі форми, прикрашені геометричним візерунком. Подано фото кераміки.

3233. Отрощенко В.В. Культурно-історична спільнота Кукутені – Трипілля // Археологія України: Курс лекцій / За редакцією доктора історичних наук, професора Л.Л.Залізняка. – К.: Либідь, 2005. – С.106-125.

Про енеолітичну добу в Україні. У тогочасних похованнях виявлено кераміку: широкогорлі й біконічні горщики, опуклі посудини, конічні чаші, амфори, мініатюрний посуд, а в деяких житлах під час археологічних розкопок було знайдено двоярусні горни для випалювання посуду. Подано описи типів трипільського посуду і малюнки глиняних виробів томашівської групи кукутенсько-трипільської спільноти.

3234. Отрощенко В.В. Оточення Кукутені-Трипілля та енеоліт Степу // Археологія України: Курс лекцій / За редакцією доктора історичних наук, професора Л.Л.Залізняка. – К.: Либідь, 2005. – С.126-140.

Про історичні культури, яким дала життя спільнота Кукутені – Трипілля: Болград – Алдень, Полгар, культуру лійчастого посуду. Подано детальну характеристику глиняних виробів, притаманних кожній культурі. Статтю проілюстровано малюнками глиняного посуду степового енеоліту, матеріалів нижньомихайлівської та усятівської культур.

3235. Отрощенко В.В. Період середньої та перехід до пізньої бронзи // Археологія України: Курс лекцій / За редакцією доктора історичних наук професора Л.Л.Залізняка. – К.: Либідь, 2005. – С.155-179.

Для середнього періоду бронзи характерна культура багатоваликової кераміки (бабинська), культура шнурової кераміки, ямково-гребінцевої кераміки. Подано детальну характеристику глиняних виробів цього періоду, а також проілюстровано відповідними малюнками.

3236. Охріменко Григорій. Волинь та Волинське Полісся в неоліті, енеоліті, епоху бронзи // Археологічна спадщина Яна Фітцке / За редакцією кандидата історичних наук Григорія Охріменка. – Луцьк: Волинська обласна друкарня, 2005. – С.122-163.

Подано матеріали археологічних досліджень та характеристики культур епох неоліту, енеоліту, епохи бронзи, зокрема таких культур, як дунайська з лінійно-стрічковою керамікою, волино-люблінська з мальованою керамікою, тишинецька культура кулястих амфор. Прослідковано взаємовпливи між культурами в період

добу ранньої бронзи у Волині. Подано малюнки кераміки Волині та Волинського Полісся досліджуваного періоду.

- 3237. Охріменко Григорій, Маркус Ігор. Пам'ятки Східнотшинецької культури на Волині // Археологічна спадщина Яна Фітцке /За редакцією кандидата історичних наук Григорія Охріменка. – Луцьк: Волинська обласна друкарня, 2005. – С.448-486.**

За останні роки кількість відкритих пам'яток східнотшинецької культури завдяки розвідкам В.Ткача, О.Позіховського, Г.Охріменка, В.Романчука в західному її ареалі значно зросла (близько 100 пам'яток). При цьому зібрано колекцію глиняних виробів (близько 500 орнаментованих фрагментів та цілих або придатних для реставрації виробів). Особливо показовою є колекція з Острозького музею-заповідника, зібрана О.Позіховським. Відзначено подібність форм глиняного посуду східнотшинецької культури в різних регіонах Волинського Полісся. Подано малюнки кераміки східнотшинецької культури Волині.

- 3238. Охріменко Григорій. Неолітизація на теренах Волині у VI–II тис. до н.е. // Археологічна спадщина Яна Фітцке /За редакцією кандидата історичних наук Григорія Охріменка. – Луцьк: Волинська обласна друкарня, 2005. – С.164-205.**

Виділено три періоди неолітизації у Волинському Поліссі: почалася вона приблизно в VI–IV тис. до н.е. під впливом населення дунайської культури з лінійно-стрічковою керамікою. Глиняні матеріали бронзової доби (15 фрагментів), що зберігаються в Любомльському краєзнавчому музеї, складаються з кількох фрагментів, прикрашених відтисками шнура (у тому числі стжижовської культури), «рогатого» кружала східнотшинецької культури. Частина з них може належати до межановицької, дзвоноподібних кубків, Хлопце–Веселе культур, відомих на території Польщі. Статтю проілюстровано малюнками і фото глиняних виробів.

- 3239. Охріменко Григорій. Пам'ятки та поховальний обряд Стжижовської культури // Археологічна спадщина Яна Фітцке /За редакцією кандидата історичних наук Григорія Охріменка. – Луцьк: Волинська обласна друкарня, 2005. – С.386-418.**

Серед знахідок переважає кераміка стжижовської культури, прикрашена переважно у верхній частині шнуровим орнаментом, відтисками різних штампів. Окремим виробам притаманні пластичні виступи, вуха (по два або чотири). Основними формами є амфори, горщики, черпаки, миски, кубки. Подано малюнки глиняних виробів стжижовської культури у Волині.

- 3240. Павленко Оксана Трохимівна // Білоусько О.А., Єрмак О.П., Ревегук В.Я. Новітня історія Полтавщини. Перша половина XX століття: Підручник для 10 класу загальноосвітньої школи. – Полтава: Оріяна, 2005. – С.208.**

Про Оксану Павленко – маляра-монументаліста, графіка. Упродовж 1922–1929 років працювала в Миргородському художньо-керамічному технікумі, з 1929 року вона – на посаді вченого секретаря керамічного факультету Московських вищих художньо-технічних майстерень.

- 3241. Павлюк С.П. Інститут народознавства НАН України // Енциклопедія історії України. – К.: Наукова думка, 2005. – Т.3. – С.495-496.**

Про науково-дослідну установу в системі Національної академії наук України. У структурі Інституту народознавства НАН України функціонує на правах відділення Інститут керамології (знаходиться в Опішному).

- 3242. Павлюк Степан, Чмелик Роман. Скарби Музею етнографії та художнього промислу Інституту народознавства НАН України. – Львів: Інститут народознавства НАН України, 2005. – 228 с.**

У книзі-альбомі подано історію створення унікального осередку збереження пам'яток української традиційної культури, відтворено процес формування виняткової збірки. У фондowych колекціях Музею етнографії та художнього промислу Інституту народознавства НАН України представлено пам'ятки історії та культури багатьох народів світу. Фондова колекція народної та сучасної кераміки (понад 10 тисяч експонатів) презентує традиційні гончарні осередки України кінця XIX – початку XX століття і творчість сучасних професійних майстрів. Народне гончарство представлено також будівельною керамікою, виробами декоративного характеру, предметами ужиткового призначення. Подано фото гончарних виробів з фондів музею.

- 3243. Падалка Іван Іванович // Білоусько О.А., Єрмак О.П., Ревегук В.Я. Новітня історія Полтавщини. Перша половина XX століття: Підручник для 10 класу загальноосвітньої школи. – Полтава: Оріана, 2005. – С.207-208.**

Про Падалку Івана Івановича – живописця-монументаліста, графіка, кераміста, творча діяльність якого пов'язана з Полтавщиною. Упродовж 1920-х років він викладав у Миргородському керамічному технікумі імені Миколи Гоголя та в Межигірському художньо-керамічному технікумі.

- 3244. Паламарчук Євген, Андрієвський Іван. Зоря Трипілья. – Вінниця: Теза. – 2005. – Вид.2. – 144 с.**

Про місце трипільської культури в історії Європи. Серед археологічних пам'яток трипільської культури кераміку виділено в окрему групу. Вона постає найкolorитнішою сторінкою давньої історії. Книга містить опис трипільських виробів із глини та їх малюнки.

- 3245. Пам'ять у кераміці // Слобідський край. – Харків, 2005. – №61. – 5 квітня. – С.4.**

Про музей глиняної плитки й сантехніки в Харкові. Місто має значні історичні корені розвитку гончарної промисловості. Подано фото стародавнього фільтра для води та глиняної плитки харківського виробництва.

- 3246. Панасюк Галина. [Бібліографія українського гончарства. 2002: Національний науковий щорічник/За редакцією доктора історичних наук Олеса Пошивайла. – Опішне: Українське Народознавство, 2003. – Вип.4. – 144 с.:іл.] // Український керамологічний журнал. – 2005. – №1-4. – С.289.**

Про національний науковий щорічник, який охоплює публікації про українське гончарство, кераміку, керамологію 2002 року.

- 3247. Панасюк Галина. [Міщанин В. Хутори ви мої, хутори... – Полтава: Верстка, 2002. – 400 с.; 205 іл.] // АНТ: Вісник археології, мистецтва, культурної антропології. – 2005. – №13-15. – С.126-127.**

Подано огляд книги, створеної на основі маловідомих джерел, які відтворюють історичний розвиток хуторів Безруки і Хижняківка, що в сучасному Зінківському районі Полтавщини, як осередків кустарного гончарного виробництва. Словникові статті містять відомості про гончарів цих поселень від середини XIX століття до 1980-х років.

- 3248. Панасюк Галина. Столиця українського гончарства поповнилася виданнями МАУП // Персонал плюс. – Київ, 2005. – №49. – 7-13 грудня. – С.6.**

Про колекцію книг, подарованих Гончарській книгозбірні України Національного музею-заповідника українського гончарства в Опішному Міжрегіональною академією управління персоналом.

- 3249. Папіш Михайло. Мрія-музей Ганни Горват має здійснитися в її рідному місті // Новини Закарпаття. – Ужгород, 2005. – №123. – 18 серпня. – С.8.**

Про художницю й скульптора майстра кераміки, берегівчанку Ганну Горват, яка передає свою творчу спадщину місту й плекає мрію про музей її імені. Подано фото майстрині.

- 3250. Пачкова С.П. Зарубинецька культура // Енциклопедія історії України. – К.: Наукова думка, 2005. – Т.3. – С.279-280.**

Про археологічну культуру кінця III століття до н.е. – II століття н.е., поширену в Прип'ятському Поліссі, Середньому і Верхньому Придніпров'ї. Подано фото глиняного посуду.

- 3251. Пелипейко Ігор. Її творіння випромінюють радість // Гуцульський край. – Косів, 2005. – №50. – 3 грудня. – С.5.**

Про творчість члена Національної спілки художників України, члена Національної спілки майстрів народної творчості України, гончарки Марії Михайлівни Рйопки. Згадано прізвища гончарів – Баранюка, Бахметюка, Цвілик. Подано фото Марії Рйопки за роботою.

- 3252. Пеляшенко К.Ю. К вопросу выделения посуды степных форм на поселениях скифского времени лесостепной части бассейна Северского Донца // Проблеми дослідження пам'яток археології Східної України: Матеріали II-ї Луганської міжнародної історико-археологічної конференції, присвяченої 85-річчю Луганського обласного краєзнавчого музею. – К.: Шлях, 2005. – С.124-126.**

Серед посуду на поселеннях землеробів скіфського часу Дніпровського Лісостепу автор виокреслив фрагменти посудин, типових для кераміки степових скіфів, але, стверджує, що це кераміка місцевого виробництва. Подано малюнки фрагментів ліплених виробів Люботинського городища.

- 3253. Передерій Людмила. Мистецтво, народжене з землі // Полтавський вісник. – Полтава, 2005. – №22. – 3 червня. – С.4.**

Про виставку творів відомих майстрів кераміки, ювілярів 2005 року – полтавця Івана Віцька, якому виповнилося 75 років, і опішненців – його ровесника Миколи Пошивайла та Василя Омеляненка, котрий влітку святкуватиме своє 80-річчя.

3254. Передерій Людмила. Чому опішненський лев не буває сердитий? // Полтавський вісник. – Полтава, 2005. – №23. – 10 червня. – С.4.

Про життєвий і творчий шлях заслуженого майстра народної творчості України, члена Національної спілки художників України, члена Національної спілки майстрів народного мистецтва України, лауреата Премії імені Данила Щербаківського, лауреата Державної премії України імені Тараса Шевченка, опішненського гончаря Василя Омеляненка.

3255. Переосмислення успадкованої традиції // Образотворче мистецтво. – 2005. – №4. – С.112.

Про виставку дипломних та інших робіт студентів і викладачів Київського державного інституту декоративно-прикладного мистецтва і дизайну імені Михайла Бойчука, що відбулася в центральному виставковому залі Національної спілки художників України, і яка репрезентувала широкий спектр мистецької творчості, у тому числі й кераміку. Подано фото роботи із шмотної маси Ольги Гаврилової «Місячний човен».

3256. Петрашенко В.А. Древнерусское село (по материалам поселений у с. Григоровка). – К.: Институт археологии НАН Украины, 2005. – 261 с.: илл.

Опубліковано археологічні матеріали з давньоруських поселень біля села Григорівка (Черкащина), які дають унікальну можливість стратифікувати найбільш масову категорію знахідок – кераміку. Подано малюнки гончарних орнаментів, тавр на денцях посудин та глиняної писанки.

3257. Петрашенко Валентина. Давньоруський комплекс пам'яток поблизу с.Бучак (До проблеми соціально-економічної типології давньоруських поселень) // Наукові записки з української історії: Збірник наукових статей. – Переяслав-Хмельницький: Кафедра історії та культури України ПХДПУ імені Григорія Сковороди, 2005. – Вип.16. – С.23-31.

Подано матеріали дослідження багатошарового поселення в урочищі Рожана Криниця з комплексу давньоруських пам'яток поблизу села Бучак Канівського району Черкаської області. Серед інших знахідок – фрагменти кераміки кінця XI – початку XIII століття, переважно горщики. Подано малюнки фрагментів кераміки з поселення.

3258. Петрашенко В.О., Козюба В.К. Давньоруські поселення поблизу с.Бучак // Археологія. – 2005. – №2. – С.55-69.

Подано матеріали археологічних досліджень багатошарового поселення поблизу села Бучак Канівського району Черкаської області. Серед знахідок виявлено фрагменти ліпленої кераміки, залишки глинобитної печі з фрагментами кераміки, глиняні кружало і тигель. Подано малюнки кераміки з поселення.

3259. Петрова Світлана. Від вишуканого «гіпюрового» сервізу до чашки з вождем усіх народів // Хрещатик. – Київ, 2005. – №101. – 15 липня. – С.12.

Про виставку вітчизняного глиняного чайного посуду XVIII–XX століть в Музеї українського народного декоративного мистецтва.

- 3260. Петро Печорний: Альбом.** – К.: Видавничий центр «Софія-А», 2005. – Кн.2. – 112 с.
Про творчий шлях заслуженого діяча мистецтв України, лауреата Всеукраїнської літературно-мистецької премії імені Івана Нечуя-Левицького, народного художника України, мистця-кераміста Петра Печорного з Києва.
- 3261. Піскова Е.М. Закарпатський музей народної архітектури і побуту в Ужгороді // Енциклопедія історії України.** – К.: Наукова думка, 2005. – Т.3. – С.205.
Про один із перших в Україні музеїв просто неба. Пам'ятки народної архітектури експонуються в комплексі з предметами загального вжитку, що дають уявлення про розвиток народного мистецтва й домашніх ремесел – ткацтва, гончарства, вишивки, лозоплетіння, ковальства, обробки дерева і художніх виробів з нього тощо, а також про формування місцевих традицій і обрядів.
- 3262. Плачинда Сергій. Етногенез українців // Столиця.** – Київ, 2005. – №6. – 11-17 лютого. – С.22.
Про трипільське гончарне мистецтво, яке під Ржищевом є «явищем кожного двору», тобто масовим явищем. IV тисячоліттям до н.е. вчені датують знайдені трипільські шедеври. Подано авторський аналіз малюнка археолога П.Корнієнка «Діяльність людини за неолітичної доби».
- 3263. Плачинда Сергій. Етногенез українців // Столиця.** – Київ, 2005. – №12. – 25-31 березня. – С.27.
Про багатство старожитностей давньоукраїнської трипільської Оратти VI – першої половини II тисячоліття до н.е. Подано фото глиняних виробів доби Трипілля.
- 3264. Плачинда Сергій. Лебедія: Як і коли виникла Україна.** – К.: Українська видавнича спілка, 2005. – 170 с.
Про шляхи зародження й розвитку української нації та державності. Книга містить інформацію про гончарство та гончарні вироби, а також малюнки із зображеннями стародавніх витворів із глини.
- 3265. Плачинда Сергій. Розкіш Трипільської цивілізації // Столиця.** – Київ, 2005. – №15. – 15-21 квітня. – С.22.
Про тематичну виставку «На зорі цивілізації: Трипільська культура в Україні», яка відкрилася в «Софії Київській». Експонувалася багата колекція старожитностей трипільської культури Платонова-Тарути: мальована кераміка, жіночі статуетки, посуд з біхроною мальовкою, зооморфні статуетки. Статтю проілюстровано фото стародавніх гончарних виробів.
- 3266. Плуготор Галина. Майстри від бога // Експрес.** – Львів, 2005. – №106. – 16-18 вересня. – С.19.
Про Перший фестиваль народного ужиткового мистецтва «Карпатський вернісаж», який проходив у туристичному Івано-Франківську. На фестивалі в широкому асортименті було представлено гуцульські ґердани, буковинські вишивки, космацькі постолі, подільські обереги і львівську кераміку, посуд з трипільськими орнаментами. Подано фото учасників фестивалю з власними виробами.

- 3267. Повідомлення про захист дисертацій на здобуття наукового ступеня кандидата наук // Науковий світ: [Атестаційний вісник]. – 2005. – №4. – С.9.**
Інформація про передбачуваний захист дисертацій на здобуття наукового ступеня кандидата історичних наук молодшого наукового співробітника Інституту керамології – відділення Інституту народознавства НАН України Анатолія Щербаня на тему: «Прядіння і ткацтво у населення Лівобережного Лісостепу України VII – початку III століття до н.е. (за керамічними матеріалами)».
- 3268. Позіховський Олександр. Матеріали до каталогізації пам'яток Трипільської культури Середнього Погориння // Археологічна спадщина Яна Фітцке /За редакцією кандидата історичних наук Григорія Охріменка. – Луцьк: Волинська обласна друкарня, 2005. – С.279-314.**
Цією публікацією започатковано роботу зі складання каталогу пам'яток трипільської культури середньої течії річки Горинь, де виявлено значну кількість нових поселень. Подано перелік цих поселень та виявлених знахідок, зокрема кераміки, що дозволяє в досить повному об'ємі висвітлити життя трипільської общини. Подано автобіографічні дані та перелік основних праць дослідників пам'яток трипільської культури Ю.М.Захарука, В.М.Коноплі, М.А.Пелешишина, О.М.Романчука.
- 3269. Позіховський (Острог) Олександр. Поселення Лендль-Полгарської культурно-історичної спільноти біля села Вільбівне на Волині (за матеріалами розкопок 2002 року) // Археологічна спадщина Яна Фітцке /За редакцією кандидата історичних наук Григорія Охріменка. – Луцьк: Волинська обласна друкарня, 2005. – С.206-215.**
Подано матеріали археологічних досліджень поселення Лендль-Полгарської культурно-історичної спільноти біля села Вільбівне, що у Волині, у 1990-х роках. Серед інших знахідок виявлено 2 групи кераміки – кухонну і столову. Столовий посуд складає 80% гончарного комплексу. Серед форм цієї групи посуду переважають миски. Виділено 4 типи мисок та подано їх описи. Є також малюнки посуду костянецького та зимнівського етапів.
- 3270. Позіховський О., Охріменко Г. Пізньотрипільське поселення біля с.Голишів на Західній Волині // Археологічна спадщина Яна Фітцке /За редакцією кандидата історичних наук Григорія Охріменка. – Луцьк: Волинська обласна друкарня, 2005. – С.216-278.**
Подано матеріали археологічних досліджень з поселення біля села Голишів Луцького району Волинської області. Сформовано колекцію кераміки, яка нараховує близько 3000 одиниць збереження. За функціональними ознаками вона належить до кухонної та столової кераміки. На долю кухонної кераміки припадає 97% знахідок. Серед інших глиняних виробів виявлено близько 40 штук глиняних кружал, зооморфні фігурки, конічної форми ткацькі важки з горизонтальним отвором у верхній частині, мініатюрні горщики, миски, чаші. Подано малюнки кераміки пізнього Трипілля.
- 3271. Позняк-Хоменко Наталка. Скарбник народної душі // Сільський час. – Київ, 2005. – №10. – 12 лютого. – С.8.**

Біографічні дані з життя Івана Макаровича Гончара – художника, скульптора, етнографа, колекціонера. Згадано Опішне. Подано фото репродукцій картин мистця.

- 3272. Поклад Наталка. Непроминальність справжності, або Іван Гончар як національний митець // Слово просвіти. – Київ, 2005. – № 13. – 20-26 січня. – С.13.**

Про життя, творчість та роль постаті Івана Гончара в нашій культурі. Згадано Опішне. Подано фото Івана Гончара, а також частини його музейної експозиції.

- 3273. Поливная керамика Средиземноморья и Причерноморья X–XVIII вв.: Сборник научных трудов. – К.: ИД «Стилос», 2005. – Т.1. – 511 с.**

Книгу присвячено питанням вивчення полив'яної кераміки країн Середземномор'я, Причорномор'я та південно-європейських степів періоду зрілого й пізнього середньовіччя.

- 3274. Полидович Ю.Б. О некоторых семиотических аспектах функционирования сосудов в погребальных обрядах предскифского времени // Структурно-семиотические исследования в археологии. – Донецк: Донецкий национальный университет, 2005. – С.197-218.**

Про семиотичний підхід до вивчення поховальних археологічних комплексів. Глиняні посудини – це одні з найбільш характерних і масових знахідок у похованнях різних культур давнини. Є згадка про чорногорівську культуру. Подано малюнки із зображенням глиняних посудин у поховальних комплексах передскіфського часу.

- 3275. Попельницька Олена. Зібрання кахель XIV–XVIII століть Національного музею історії України: огляд колекції, історія формування // Український керамологічний журнал. – 2005. – №1-4. – С.81-92.**

Про історію формування та загальну характеристику зібрання кахель XIV–XVIII століть у колекції Національного музею історії України. Зроблено спробу систематизації і створення типології середньовічних кахель. З'ясовано шляхи надходження виробів до музейного зібрання. Проаналізовано художні особливості декору різночасових зразків кахель з різних регіонів України в контексті загальноєвропейського кахлярства.

- 3276. Попельницька О. Полив'яний декоративний і столовий посуд XVII–XVIII століття з Києва // Поливная керамика Средиземноморья и Причерноморья X–XVIII вв.: Сборник научных трудов. – К.: ИД «Стилос», 2005. – Т.1. – С.468-475.**

Про розташування гончарних осередків XVII–XVIII століть на території Києва. Гончарну продукцію, виготовлену в Києві, систематизовано за відмінностями формувальної маси і способами декорування. Зазначено, що київські гончарі мали досить високу кваліфікацію і вправлялися з виготовленням складного посуду, прикрашеного мальовкою, кольоровою поливою й емалями. Подано малюнки полив'яного декоративного і столового посуду XVII–XVIII століть з Києва.

- 3277. Порцелянова казка // Луцький замок. – Луцьк, 2005. – №23. – 9 червня. – С.1.**

Про виставку молодого художника-кераміста Володимира Хижинського. Майстер працює переважно з шамотною, порцеляною та кам'янковою масами, демонструє майстерне володіння гончарною мальовкою. Подано фото мистця з власними творами.

- 3278. Потапчук Леонід. Справи, поціновані сучасниками і нащадками (до 70-річчя заснування Волинського товариства приятелів наук) // Археологічна спадщина Яна Фітцке /За редакцією кандидата історичних наук Григорія Охріменка. – Луцьк: Волинська обласна друкарня, 2005. – С.17-19.**

Про діяльність Волинського товариства приятелів наук, метою якого була організація наукової роботи у Волині. У галузі етнографії досліджували народну кераміку. Ці роботи було розпочато 1937 року, коли вивчали гончарні осередки в західній частині Волині: у Кульчині Луцького, Рокиті Ковельського і Солтисях Володимирського повітів. Серед експонатів – глиняний посуд, зібраний у селах Заболоття і Рокита Ковельського повіту.

- 3279. Пошивайло Ігор. Вселенський дух народного мистецтва // Народне мистецтво. – 2005. – №1-2. – С.54-58.**

Про проект 2004 року «Збереження культурної спадщини» у США, який включив у себе низку програм громадського дослідження культурних традицій місцевих спільнот. Розкішні альбоми про творчість старійшин-керамісток Марії Мартінес та Люїс Люїс знаходяться у Гончарській Книгозбірні України Національного музею-заповідника українського гончарства в Опішному. Подано фото гончарних виробів американських індіанців.

- 3280. Пошивайло Ігор. Гончарська самозреченість роду // Культура і життя. – 2005. – №28-29. – 27 липня. – С.3.**

Про незабутнє подружжя опішненських гончарів – Явдохи та Гаврила Пошивайлів. Названо імена майстрів минувшини: Федора Чирвенка, Остапа Ночовника, Івана та Герасима Гладиревських, Василя Поросного, Юхима Різника, Юрія Лебіщак, Петра Шумейка, Івана Задорожного, Мефодія Сердюченка, Захара Коломіїця, Терентія Наливайка, Івана Багрія, Семена Животовського, Макара Пругла, Якова Пічки, Олександри Селюченко, Зінаїди Линник, Василя Біляка, Миколи Пошивайла, Ганни Діденко, Івана Білика, Василя Омеляненка, Михайла Китриша. Подано фото Явдохи та Гаврила Пошивайлів у своєму родинному музеї та фото їх глиняних скульптур.

- 3281. Пошивайло Олесь. Анатомія гончарського суперміфа України (мистецтвознавчі студії як антураж приватного авантюризму) // Український керамологічний журнал. – 2005. – №1-4. – С.9-70; с.1-4 обкладинки.**

Здійснено керамологічний аналіз публікацій на тему творчості подільського гончаря Олександра Ганжі, що побачили світ упродовж 1971–2005 років. Зроблено висновок, що автори частини з них творили фальсифіковані уявлення про буцімто виготовлені Ганжею скульптурні глиняні вироби та геніальність гончаря, а інші – бездумно повторювали написане попередниками. Насправді ж, стиль та декор творів, приписуваних Олександру Ганжі, були витворені його сином – художником-керамістом; батько був лише виконавцем-копіювальником окремих виробів чи їх частин. Порушено проблему відповідальності вчених за поширення неперевіреної інформації й свідоме фальшування відомих фактів. Прослідковано один із шляхів

народження сучасних міфів про вияв у творах окремих мистців «генетичної пам'яті про архаїчні культури». Актуалізовано завдання відновлення правдивого літопису творчості українських гончарів.

- 3282. Пошивайло Олесь. [Івашків Галина. Декор традиційної української кераміки XVIII – першої половини XX століття (іконографія, домінантні мотиви, художні особливості)] // Український керамологічний журнал. – 2005. – №1-4. – С.267-275.**

Про захист дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата мистецтвознавства охоронцем фонду народної кераміки Музею етнографії та художнього промислу Інституту народознавства НАН України Галиною Івашків. Зазначено мету і завдання дослідження, структуру дисертації. Проаналізовано головні положення наукової праці, відзначено досягнення й недоліки, з-поміж яких такі: невідповідність теми дослідження змістові дисертації; відсутність аналізу таких прикметних для української народної кераміки видів декору, як ангобування, скління (крайкування), димлення, лискування, штампування, риткування; а також самобутніх технік декорування виробів, як фляндрування і затікання, скульптурні наліплені прикраси; не проаналізовано специфіку оздоблення зооморфного та антропоморфного посуду, глиняної іграшки; у дослідженні мова йде не про декор в цілому, а лише про окремі, на думку авторки, роботи, домінантні мотиви, а розкриття змісту декору безпідставно звужено до малювання та рельєфного оздоблення; аналіз декору української народної кераміки зроблено майже виключно за матеріалами гончарних осередків Галичини, авторка значною мірою обмежилася аналізом декору кахель, таким чином дещо применшивши значущість осягнення теми в цілому.

- 3283. Пошивайло Олесь. Лідія Мельничук: Бути ЗАВЖДИ! // Український керамологічний журнал. – 2005. – №1-4. – С.282-287.**

Некролог на смерть відомого українського керамолога, доктора історичних наук Лідії Семенівни Мельничук. Охарактеризовано ставлення вченої до проблем збереження та популяризації гончарної спадщини України, її внесок у наукове вивчення подільського гончарства. Подано спогади про особисті зустрічі з народознавцем.

- 3284. Пошивайло Олесь. [Олексій Роготченко. Образотворче мистецтво Радянської України 1930-х років] // Український керамологічний журнал. – 2005. – №1-4. – С.276-279.**

Про захист дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата мистецтвознавства головою бюро секції критики та мистецтвознавства Київської організації Національної спілки художників України Олексієм Роготченком. Зазначено мету і завдання дослідження, структуру дисертації. Проаналізовано головні положення наукової праці, відзначено досягнення й недоліки, з-поміж яких такі: вкрай необхідною була авторська оцінка не лише адміністративного впливу системи, а й піддатливості багатьох мистців, відсутності в них

відповідного спротиву ідеологічному свавілля і наявності догідливості як своєрідної плати за певні соціальні блага. Ведучи мову про тотальний вплив більшовицької ідеології на всі сфери художнього життя в Україні, одним із його виявів названо створення в 1930-х роках кон'юнктурних праць – портретів Йосипа Сталіна, Володимира Леніна та інших партійних керівників. Проте, серед тих мистців, хто нібито протистояв цьому тискові, названо, скажімо, ім'я уродженки Кременчука, скульптора Леонори Абрамівни Блох, яка за власними уподобаннями почала створювати скульптурну галерею вождів світового пролетаріату ще в добу революційних демократичних перемін (портрети Карла Маркса, Фрідріха Енгельса, Жана Жореса та інших 1918–1920-го років); також Григорія Самойловича Тендера, який увічнював у скульптурі ідеологів більшовизму ще від середини 1920-х років; територіальні межі дослідження заявлено, але чітко не визначено: замість них подано не зовсім конкретні місця походження матеріалів, залучених до аналізу; у «Висновках» згадано «модерністські пошуки і знахідки О.Архипенка», творчість якого до теми образотворчого мистецтва саме радянської України не має ніякого відношення, адже з 1908 року він жив за межами України.

- 3285. Пошивайло Олесь. Перше фундаментальне дослідження малих осередків українського гончарства // Міщанин Віктор. Північна група малих осередків гончарства Опішненського гончарного району (друга половина XIX–XX століття). – Опішне: Українське Народознавство, 2005. – С.4–11.**

Про книгу відомого українського керамолога Віктора Міщанина «Північна група малих осередків гончарства Опішненського гончарного району (друга половина XIX–XX століття)» (Опішне, 2004). Монографія є першою у вітчизняній керамології фундаментальною працею про малі осередки гончарства. В її основу покладено матеріали, зібрані автором у польових експедиціях, у бібліотеках і архівах упродовж 1994–2005 років. Визначено чотири локальні групи малих осередків гончарства навколо Опішного та сформульовано основні прикмети цих малих осередків. Зазначено, що книга Віктора Міщанина завершила піонерський науковий проект Національного музею-заповідника українського гончарства в Опішному та Інституту керамології — відділення Інституту народознавства НАН України, присвячений вивченню північної групи малих осередків гончарства Опішненського гончарного району Полтавської області, а саме – Безруків, Глинського, Лазьків, Малих Будищ, Старих Млинів і Хижняківки. Відтворено місцеву технологію виготовлення глиняних виробів та способи їх збуту, професійні звичаї гончарів, повернено із небуття десятки імен місцевих майстрів. Робота над новітнім науковим проектом переконує в можливості застосування його досвіду і для керамологічних студій гончарних осередків інших регіонів України. Книга є вкрай повчальною як для самого автора, так і для великих керівників держави; вона дає відповідь на численні патріотичні заклики української інтелігенції «відроджувати» зниклі художні промисли та ремесла.

- 3286. Пошивайло Олесь. І Міжнародний фестиваль гончарів у Скопині або дещо про українську традицію в скопинському гончарстві // МІСТ (Мистецтво, історія, сучасність, теорія). – К.: ВХ [студіо], 2005. – №2. – С.210-216.**

Про заходи та особливості І Міжнародного фестивалю гончарів, що відбувся 23-27 вересня 2002 року в м.Скопин Рязанської області Російської Федерації. Звернено увагу на ознаки спорідненості кераміки Скопина та Опішного (вироби скопинських гончарів дуже нагадують опішненські за формою, пластикою і прийомами декоративного оздоблення). На думку автора, російські ремісники запозичили скульптурну кераміку українських майстрів з Харківщини чи з Полтавської губернії (Межирича? Хомутця? Опішного?). Зроблено висновок, що скопинські гончарі наповнили запозичені іноетнічні традиції власним змістом і баченням світу; їхні вироби лише за формою та стилістикою виявляють зв'язок з українською керамікою.

- 3287. Пошивайло Олесь. Положення про атрибутування глиняних виробів експертною комісією Інституту керамології – відділення Інституту народознавства НАН України // Український керамологічний журнал. – 2005. – №1-4. – С.297.**

Подано інформацію про умови проведення фахівцями Інституту керамології – відділення Інституту народознавства НАН України атрибутування глиняних виробів.

- 3288. [Пошивайло Олесь]. [Про Георгія Опря] // Український керамологічний журнал. – 2005. – №1-4. – С.176.**

Подано інформацію й фото про те, що «Український керамологічний журнал» читає завідувач виставок Національного художнього музею Молдови Георгій Опря (Кишинев, Молдова).

- 3289. [Пошивайло Олесь]. [Про Олеся Ногу] // Український керамологічний журнал. – 2005. – №1-4. – С.180.**

Подано інформацію й фото про те, що «Український керамологічний журнал» читає науковий співробітник Інституту народознавства НАН України, кандидат мистецтвознавства, керамолог Олесь Нога (Львів).

- 3290. [Пошивайло Олесь]. [Про Тараса Лозинського] // Український керамологічний журнал. – 2005. – №1-4. – С.199.**

Подано інформацію й фото про те, що «Український керамологічний журнал» читає відомий львівський колекціонер, фундатор однієї з найбільших приватних збірок кераміки Гуцульщини Тарас Лозинський (Львів).

- 3291. [Пошивайло Олесь]. [Про Тетяну Кара-Васильєву] // Український керамологічний журнал. – 2005. – №1-4. – С.296.**

Подано інформацію про те, що «Український керамологічний журнал» читає провідний науковий співробітник Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології імені Максима Рильського НАН України, член-кореспондент Академії мистецтв України, лауреат Премії імені Данила Щербаківського, доктор мистецтвознавства, професор Тетяна Кара-Васильєва.

- 3292. [Пошивайло Олесь]. [Про Тудора Збирню] // Український керамологічний журнал. – 2005. – №1-4. – С.220.**

Подано інформацію й фото про те, що «Український керамологічний журнал» читає директор Національного художнього музею Молдови Тудор Збирня (Кишинев, Молдова).

- 3293. Пошивайло Олесь. Про щорічний національний конкурс публікацій на теми керамології, гончарства, кераміки // Український керамологічний журнал. – 2005. – №1-4. – С.301.**

Подано інформацію про умови щорічного національного конкурсу публікацій на теми керамології, гончарства, кераміки. Його метою є визначення рейтингу публікацій в Україні з означеної проблематики, заохочення науковців до активних досліджень вітчизняного та світового гончарства, до започаткування та участі в керамологічних дискусіях, написання ґрунтовних рецензій та критичних статей; заохочення популяризації знань про давнє й сучасне гончарство і його мистців. Зазначено 5 номінацій конкурсу та етапи його проведення.

- 3294. Пошивайло Олесь. Фоторепортаж із Всеукраїнської виставки «Сучасне професійне декоративне мистецтво України: Трансформація образу» // Український керамологічний журнал. – 2005. – №1-4. – С.319-327.**

Подано добірку кольорових фотографій вибраних творів кераміки, що експонувалися на Всеукраїнській виставці «Сучасне професійне декоративне мистецтво України. Трансформація образу» у червні 2003 року в Палаці мистецтв “Український дім”. Зокрема, представлено мистецький доробок Тамари Берези, Леоніда Богинського, Вячеслава Вінковського, Ганни Друль, Неллі Ісупової, Надії та Сергія Козаків, Ганни Лисик, Володимира Овраха, Володимира Анатолійовича та Володимира Михайловича Онищенків, Світлани Пасічної, Сергія Радька, Мирослави Росул, Лесі Рось, Андрія Скорого, Миколи Теліженка, Івана Франка, Володимира Хижинського, Людмили Шилімової-Ганзенко, Уляни Ярошевич.

- 3295. Пошивайло Олесь. Фундаментальна наукова праця про народного мистця // Український керамологічний журнал. – 2005. – №1-4. – С.292-294.**

Про книгу відомого українського філософа, професора Леоніда Сморжа «Гончарівна (одержима керамікою)» (Опішне, 2004), присвячену самотутній постаті заслуженого майстра народної творчості України, славетної опішненської гончарки Олександри Селюченко (1921–1987). Подано концептуальне визначення творчої спадщини мисткині та її значення для вітчизняної культури. Зазначено, що в уявленнях сучасників Олександра Селюченко постає не тільки провідним творцем гончарної культури нашої держави другої половини ХХ століття, але й своєрідним гончарським мудрецем, народним філософом, ідеологом вітчизняного культу глини. Систематизовано матеріали, що виявляють багатоаспектну діяльність Національного музею-заповідника українського гончарства в Опішному, спрямовану на збереження та популяризацію мистецької спадщини гончарки, у тому числі на видання унікального п'ятикнижжя під назвою «Олександра Селюченко. Трагедія самотності» (його першою книгою саме і є монографія Леоніда Сморжа). З'ясовано історію написання новітнього дослідження про

Олександр Селюченко, означене як «унікальне явище в сучасній українській керамології», «фундаментальна наукова праця про життєву й творчу долю народного майстра».

- 3296. [Пошивайло Олесь, Щербань Анатолій]. Олександр Бобринському – 75! // Український керамологічний журнал. – 2005. – №1-4. – С.281.**

Вітання відомому слов'янському керамологу, доктору історичних наук Олександру Бобринському (Москва, Росія) з нагоди його 75-річчя.

- 3297. Поющие рассветы // Сегодня. – Київ, 2005. – №299. – 30 декабря. – С.13.**

Про експозицію Державного музею українського народного декоративного мистецтва «Образ півника у кераміці». Подано фото глиняних півників.

- 3298. Президент України Віктор Ющенко в Опішні // Голос Зіньківщини. – Зіньків, 2005. – №66. – 20 серпня. – С.1.**

Про відвідини Президентом України Віктором Ющенком Національного музею-заповідника українського гончарства в Опішному, під час яких керівнику Держави було передано проект Державної програми розвитку Опішного як визначного центру народної художньої культури українців, підготовлений директором Інституту керамології – відділення Інституту народознавства НАН України, доктором історичних наук Олесем Пошивайлом. Славенні опішенські гончарі продемонстрували гостям свою неперевершену майстерність за гончарним кругом.

- 3299. Приступко Наталя. Ікони рідного краю // Хрещатик. – Київ, 2005. – №68. – 13 травня. – С.13.**

Про Володимира Козюка – художника й колекціонера, який, окрім ікон, збирає українські листівки та подільську кераміку.

- 3300. Присуджено науковий ступінь доктора наук // Бюлетень ВАК України. – 2005. – №4. – С.16.**

Про присудження вченому-керамологу Мельничук Лідії Семенівні наукового ступеня доктора історичних наук.

- 3301. Приходько А.І. «Ватутінський комбінат вогнетривів» // Енциклопедія сучасної України. – К.: Координаційне бюро ЕСУ НАН України, 2005. – Т.5. – С.158.**

Про підприємство металургійної галузі, що займається видобутком коаліну та виготовленням з нього вогнетривких виробів і матеріалів.

- 3302. Прокопець Вадим Миколайович. Лінійні та нелінійні оптичні властивості композитних керамічних матеріалів на основі SiC, AlN і Si₃N₄: Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата фізико-математичних наук. – К.: Київський національний університет імені Тараса Шевченка, 2005. – 20 с.**

Про комплексне дослідження структурно-фазового складу лінійних та нелінійних оптичних властивостей керамічних композитних матеріалів на основі SiC, AlN і Si₃N₄.

- 3303. Промартілі // Білоусько О.А., Єрмак О.П., Ревеґук В.Я. Новітня історія Полтавщини. Перша половина ХХ століття: Підручник для 10 класу загальноосвітньої школи. – Полтава: «Оріяна», 2005. – С.249-250.**

Про артіль «Художній керамік», організовану в селищі Опішному 1929 року. У артілі виготовляли ужитковий і декоративний посуд. Продукцію експонували на Всеукраїнській виставці народного мистецтва в Києві та міжнародній виставці в Парижі. Статтю проілюстровано фото: «Гончарі с.Рубані. Полтавщина».

- 3304. Просятківська Лариса. Диво трипільської цивілізації // Українське слово. – Київ, 2005. – Ч.17-18. – 27 квітня – 11 травня. – С.16.**

Про виставку «На зорі цивілізації: Трипільська культура в Україні». Було виставлено 800 експонатів з колекції старожитностей Трипільської культури, зібраної С.Платоновим і С.Тарутою. Загалом у колекції їх близько 2000. Це переважно мальована кераміка. Статтю проілюстровано знімками стародавніх гончарних виробів.

- 3305. Пругло Світлана. Будемо лікуватися рідною землею // Голос Зінківщини. – Зінків, 2005. – №15. – 23 лютого. – С.4; №19. – 10 березня. – С.4.**

Про лікувальні властивості глини, застосування її в медицині, корисні рецепти щодо її використання.

- 3306. Пругло Світлана. Вишуканість форм диктувала сама природа // Полтавська думка-2000. – Полтава, 2005. – №50. – 9 грудня. – С.7.**

Про дослідження українського гончарства науковцями Національного музею-заповідника українського гончарства в Опішному та Інституту керамології – відділення інституту народознавства НАН України. Тільки за 2005 рік зібрано 2200 керамологічних експонатів.

- 3307. Пругло Світлана. І став музей просвітницьким центром // Культура і життя. – 2005. – №16-17. – 20 квітня. – С.8.**

Про унікальний, єдиний у нашій державі Національний музей-заповідник українського гончарства в Опішному, заснований 1986 року Олесем Пошивайлом.

- 3308. Пругло Світлана. Мої роботи не умруть, а підуть у світ // Полтавська думка-2000. – Полтава, 2005. – №29. – 15 липня. – С.7.**

Про життєвий і творчий шлях Олександра Дорофійовича Ганжі – гончаря із с.Жорнище Вінницької області. З нагоди 100-річчя від дня його народження Національний музей-заповідник українського гончарства в Опішному вшанував гончаря відкриттям персональної виставки творів, які зберігаються в музеї-заповіднику.

- 3309. Пругло Світлана. У руках майстра глина оживає... // Зоря Полтавщини. – Полтава, 2005. – №109. – 20 липня. – С.4.**

Про виставку, присвячену 100-річчю від дня народження гончаря Олександра Ганжі з с.Жорнище (Вінниччина) в Національному музеї-заповіднику українського гончарства в Опішному. Експонували твори з музейної колекції. Вшанувати майстра прийшли відомі опішенські гончарі: Володимир Нікітченко, Михайло Китриш, Василь Омеляненко, Микола Пошивайло та інші. Спогадами про життя та творчість Олександра Ганжі поділився з присутніми Олександр Фисун. Подано фото творів гончаря.

- 3310. Пругло Світлана. Черговий «Керамологічний» // Культура і життя. – 2005. – №3-5. – 23 лютого. – С.5.**

Про випуск чергового «Українського керамологічного журналу» у видавництві «Українське Народознавство», що діє в складі Національного музею-заповідника українського гончарства в Опішному. Його присвячено консервації й реставрації кераміки.

- 3311. Прынь А.В. Средневековое поселение Дружный в северо-восточном Приазовье // Проблемы дослідження пам'яток археології Східної України: Матеріали II-ї Луганської міжнародної історико-археологічної конференції, присвяченої 85-річчю Луганського обласного краєзнавчого музею. – К.: Шлях, 2005. – С.167-170.**

Подано матеріали археологічних досліджень поселення салтово-маяцької культури Дружний, розміщеного на землях Волноваського району Донецької області. Колекція кераміки налічує близько 500 фрагментів посудин салтово-маяцької культури (середина VIII – середина X ст.). Подано малюнки фрагментів кераміки з поселення.

- 3312. Пустовалов С.Ж. Інгульська культура // Енциклопедія історії України. – К.: Наукова думка, 2005. – Т.3. – С.462.**

Про одну з провідних культур катакомбної культурно-історичної спільноти, що займала західну частину її ареалу. Подано фото кераміки.

- 3313. Радзивілл А.Я. Вогнетривкі глини // Енциклопедія сучасної України. – К.: Координаційне бюро ЕСУ НАН України, 2005. – Т.5. – С.692.**

Про глини, які використовують у виробництві вогнетривких матеріалів.

- 3314. Радченко В. На святі в Опішні // Голос Зіньківщини. – Зіньків, 2005. – №69. – 31 серпня. – С.1.**

Про урочистості до дня Незалежності України, які відбулися в Опішному. Національний музей-заповідник українського гончарства в Опішному визнано кращим закладом селища.

- 3315. Радько Сергій. Гряде III Національний стиль // Український керамологічний журнал. – 2005. – №1-4. – С.237.**

Роздуми художника-кераміста Сергія Радька про скульптурну кераміку та про її великі можливості. Подано фото мистця біля своєї скульптури «Гончар».

- 3316. Рахно К. Глинище у міфологічних уявленнях українців Харківщини // Проблеми дослідження пам'яток археології Східної України: Матеріали II-ої Луганської міжнародної історико-археологічної конференції, присвяченої 85-річчю Луганського обласного краєзнавчого музею. – К.: Шлях, 2005. – С.197-199.**

Про роль і місце глинища – ділянки землі, де видобували гончарну глину – в уявленнях українців Харківщини XIX – початку XX ст. Глинище сприймали як хтонічну, інфернальну зону, вкрай небезпечну для людей. Це медіативний центр, де можливий контакт цього й потойбічного світів, живих і мертвих. Загиблі на глинищі відходили в інший світ і споріднювалися з потойбіччям, стаючи чужими у світі цьому, ворожими йому. Відтак активність людей на глинищі, у тому

числі й діяльність гончарів з видобування глини, регулювалася й підтримувалася поминальною обрядовістю.

- 3317. Рахно Костянтин. Зелений полив'яний посуд в українській і балкано-слов'янській міфо-ритуальній традиції // Український керамологічний журнал. – 2005. – №1-4. – С.131-133, 307-308.**

Про символізм глиняного посуду, покритого зеленою поливою, у традиційній обрядовості українців, болгар, македонців і сербів. Такі гончарні вироби використовували в обрядах викликання дощу, цілительній і любовній магії. Проаналізовано колір як елемент міфологічної моделі світу в народних уявленнях.

- 3318. Рахно Костянтин. «Овесець»: до семантики мотиву традиційної орнаментики гончарних виробів Лівобережної України // Народна творчість та етнографія. – 2005. – №4. – С.89-95.**

Про семантику мотиву «овесець», «овесець» у мальовці гончарних виробів Лівобережної України, зокрема Полтавщини, для з'ясування якої детально проаналізовано символічне значення вівса у фольклорі та традиційній родинній обрядовості українців, у тому числі в післяпологових, весільних, поховальних ритуалах. Дослідження допомагає зрозуміти ставлення до життя й смерті в традиційному українському суспільстві.

- 3319. Рахно К. Я на тебе, Колодію, маю всю надію... // Полтавська думка-2000. – Полтава, 2005. – №10. – 4 березня. – С.4.**

З'ясовано обрядовість Масниці (Масляної, Сиропуста) в українців, витоки образу Колодія. Звернено увагу, що в Україні до святкових ярмарків-гульбищ на Масляній приурочували виготовлення глиняних іграшок, а вівторок на Масницю в Ніжині вважали «гончарним святом»; цього дня в приміщенні управи гончарного цеху гончарі влаштовували в складчину поминальний обід – «за дідами». Масницю як патрональне свято відзначав і гончарний цех села Дибинці в Київщині. Відзначено тісний зв'язок гончарної обрядовості із шануванням померлих, відправленням культу предків.

- 3320. Редчук Галина. Круг крутиться. Його спинить не можна // Голос Зіньківщини. – Зіньків, 2005. – №89. – 9 листопада. – С.4.**

Поезії учителя Державної спеціалізованої художньої школи-інтернату «Колегіум мистецтв у Опішному» Галини Редчук, присвячені гончарству, глині та Опішному. Подано фото автора.

- 3321. Редчук Галина. Незвичайна школа (треба приїхати, побачити, почути і відчути) // Український керамологічний журнал. – 2005. – №1-4. – С.147-153.**

Про Колегіум мистецтв у Опішному – унікальний навчальний заклад, де обдаровані діти, заодно з середньою освітою, опановують ази гончарства. Подано фото заслужених майстрів народної творчості України, гончарів Гаврила та Миколи Пошивайлів з юними послідовниками.

- 3322. [Ржищевський археодром-2: Дослідження, конференції та експериментальні студії 2002–2004 років / Головний редактор В.П.Коцур, упорядник О.В.Трачук. – /Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені**

Г.Сковороди, Центр пам'яткознавства НАН України та УТОПІК, об'єднання громадян «Товариство Коло-Ра», Ін-т археології НАН України/. – Київ: СПД Пугачов, 2004. – 208 с.] // Національна академія наук України. Анотований каталог книжкових видань 2004 року. – К.: НАН України, 2005. – С.113-114.
Про результати археологічних досліджень двошарового поселення Ріпниця-1 біля м.Ржищів та с.Улянка Кагарлицького району Київської області впродовж 2002–2003 років. Опубліковано матеріали про розкопки пам'яток трипільської та черняхівської культур.

3323. Риженко Яків Омелянович // Білоусько О.А., Єрмак О.П., Ревегук В.Я. Новітня історія Полтавщини. Перша половина ХХ століття: Підручник для 10 класу загальноосвітньої школи. – Полтава: «Оріяна», 2005. – С.300.

Про життєвий і творчий шлях керамолога, мистецтвознавця, музейника Якова Риженка.

3324. Рішення журі Всеукраїнської виставки-конкурсу народного мистецтва на кращий твір року // Кращий твір-2005: Всеукраїнська виставка-конкурс народного мистецтва. – К.: Народні джерела, 2005. – С.45.

Про Всеукраїнську виставку-конкурс на кращий твір народного мистецтва, яка відбулася у виставковій залі Національної спілки майстрів народного мистецтва України. У номінації «Художня кераміка» відзначено: Олександра Вільчинського (Пологи, Запорізька область), Василя Омеляненка (Опішне, Полтавська область), Михайла Китриша (Опішне, Полтавська область), Сергія Тодорчука (Київ), Сергія Спасьонова (Київ), Віктора Андросчука (м.Березне, Рівненська область).

3325. Розумний Ярослав. Роман Коваль // Образотворче мистецтво. – 2005. – №2. – С.103.

Про відомого українського мистця Романа-Івана Ковалю, який працював у жанрах малярства, скульптури й кераміки. Лінія українського мислення й відчуття проходить крізь усю творчість художника, філософією якої була невідривність від джерел, від рідного ґрунту.

3326. Романенко Елена. Гончарная столица Украины // Лиза. – Київ, 2005. – №42. – С.58-59.

Про гончарний осередок Лівобережної України – містечко Опішне (Полтавщина). Подано фото керамологічних експозицій Національного музею-заповідника українського гончарства в Опішному.

3327. Романів Євгенія. Така рідкісна і така гарна // Робітнича газета. – Київ, 2005. – №157. – 25 жовтня. – С.3.

Про унікальність гаварецької димленої кераміки та про проблеми гончарства Гавареччини. Згадано прізвища гончарів: Володимира Сушанського, Мар'яна і Євгена Бакусевичів, Володимира Гарбузинського. Подано фото глиняних виробів.

3328. Романчук А.И. Находки глазурованной керамики поздневизантийского времени в Херсонесе: местное производство и импорт // Поливная керамика Средиземноморья и Причерноморья X–XVIII вв.: Сборник научных трудов. – К.: ИД «Стилос», 2005. – Т.1. – С.93-109.

Про полив'яний посуд із двох різночасових шарів руйнування, досліджених у портовому кварталі 2 Херсонського городища. Для пізнішого (верхнього) характерні посудини головним чином з монохромним покриттям, рослинно-геометричним орнаментом, виконаним широким і глибоким риткуванням. Набір столового посуду, віднайдений у нижньому шарі, відрізняє наявність тарелей значних розмірів з поливою оливкового відтінку, сюжетним малюнком, виконаним тонкою лінією ангобу і доповнений плямами світло-коричневого кольору. Подано малюнки полив'яного посуду з двох різночасових шарів руйнування.

- 3329. Рыжов С.Г. Художественная керамика XII–XIII вв. из Херсонеса // Поливная керамика Средиземноморья и Причерноморья X–XVIII вв.: Сборник научных трудов. – К.: ИД «Стилос», 2005. – Т.1. – С.62–69.**

Про 4 групи полив'яних чаш та мисок, віднайдених під час розкопок VIII кварталу Північного району городища середньовічного Херсонеса. Увесь посуд датовано XII–XIII століттями. Першу групу представлено візантійськими імпортованими полив'яними тарелями із сюжетним малюнком, виконаним риткуванням. Простежено походження й аналогії сюжетних композицій цього посуду. Друга група – місцевого херсонеського походження: полив'яні тарілки з геометричним орнаментом, виконаним широкою ритованою лінією; третя група – візантійського виробництва: мальовані тарелі білого кольору із зображенням тварин. Четверта група – східного походження, представлена тарелею білого кольору із зображенням чоловіка, який сидить. Подано малюнки полив'яного посуду.

- 3330. Рыжова Ю.С. Некоторые проблемы реставрации поливной керамики // Поливная керамика Средиземноморья и Причерноморья X–XVIII вв.: Сборник научных трудов. – К.: ИД «Стилос», 2005. – Т.1. – С.505–506.**

Про деякі аспекти методики реставрації полив'яної кераміки на прикладі роботи з полив'яним посудом із розкопок Херсонеса. Основний акцент зроблено на дотриманні наукового підходу до зберігання експоната не лише як фізичного об'єкта, але й його автентичності.

- 3331. Рябчинська Оксана. Кераміка Людмили Філінської // Подолія. – Вінниця, 2005. – №84. – 24 червня. – С.15.**

Про вінницьку майстриню Людмилу Філінську, яка виготовляє глиняні сувеніри. Вона – учасниця різноманітних мистецьких форумів та свят, а 2003 року брала участь у Міжнародному фестивалі асоційованих шкіл ЮНЕСКО. Подано фото мисткині та її виробів.

- 3332. Савчук Ольга, Тисячна Надія. Український Вудсток // День. – 2005. – №122. – 12 липня. – С.1, 8.**

Про фестиваль «Країна мрій», який відбувся в Києві на Співочому полі. У святі брали участь майстри декоративно-ужиткового мистецтва, серед яких були й гончарі зі своїм крамом – косівською і опішненською керамікою. Подано фото глиняних виробів.

- 3333. Сагайдак Михайло. Нові відкриття на Подолі та деякі дискусійні питання історичної топографії середньовічного Києва // АНТ: Вісник археології, мистецтва, культурної антропології. – 2005. – №13–15. – С.6–24.**

Про археологічні розкопки на Київському Подолі в липні 2003 року. Знайдено залишки давньої будівлі значних розмірів. Подано інформацію про плінфу, з якої складено стіни та стовпи будівлі. Під час досліджень було зібрано значну кількість уламків плиток підлоги, знімки яких подано в статті.

- 3334. Самойлова Людмила. На ярмарок у Сорочинці разом з Валерієм Черкасом // Зоря Полтавщини. – Полтава, 2005. – №125. – 16 серпня. – С.4.**

Про фотоальбом заслуженого журналіста України Валерія Черкаса «На ярмарку в Сорочинцях». Подано фото народного майстра-гончаря з Опішного (Полтавщина) Миколи Пошивайла за гончарним кругом.

- 3335. Сандрович Наталя. Фарфор теплий, якщо пам'ятає людські руки // Сільські вісті. – 2005. – №30. – 15 березня. – С.1-2.**

Про роботу Коростенського фарфорового заводу. Вишукано-красива, стильна і зручна повсякдень, нарядна в свято, доречна вдома і в гостях продукція користується великим попитом серед населення. Про історію заводу й сьогодення найліпше промовляють матеріали заводського музею. Подано фото продукції заводу.

- 3336. Санжаров С.Н. Финальнокатакомбная керамика проказинского поселения // Проблемы дослідження пам'яток археології Східної України: Матеріали II-ї Луганської міжнародної історико-археологічної конференції, присвяченої 85-річчю Луганського обласного краєзнавчого музею. – К.: Шлях, 2005. – С.68-69.**

Про дослідження археологічної пам'ятки епохи бронзи біля с.Проказіно Старо-більського району Луганської області. Серед знахідок – уламки пізньокатакомбного глиняного посуду (234 посудини); фрагменти від 26 посудин відносяться до фінальнокатакомбного типу. Подано малюнки фінальнокатакомбної кераміки з поселення.

- 3337. Свідки далекої епохи // Урядовий кур'єр. – 2005. – №74. – 21 квітня. – С.24.**

Про глиняні вироби трипільської культури, знайдені під час археологічної експедиції в місті Острог. Науковці датують їх четвертим тисячоліттям до нашої ери.

- 3338. Свідрик Леся. У світі глиняної фантазії // Хрещатик. – Київ, 2005. – №10. – 25 січня. – С.14.**

Про творчість Ірини Плехової, яка є «професійним» живописцем, однак уже кілька років займається керамікою.

- 3339. Світлячок Наталія. З любов'ю про фаянсову столицю України // Слобідський край. – Харків, 2005. – №152. – 22 вересня. – С.12.**

Про презентацію книги відомого слобожанського краєзнавця, автора статей і досліджень з історії Будянщини Тетяни Безрукової «Буди – фаянсова столиця України», яка містить цікаві матеріали про місцевий фаянсовий завод, його майстрів та сьогодення.

- 3340. Севастьянова Лариса. «Я хочу допомогти дітям, у яких немає батьків» // Президентський вісник. – Київ, 2005. – №4. – 21 січня. – С.8.**

Про виставку творчого доробку восьмилітньої Юлі Касьянкової з Кіровограда, яка відбулася у Києві. На виставці було представлено сто глиняних виробів для продажу на благодійному аукціоні. Подано фото Юлі та її глиняних витворів.

- 3341. Седик Олена. Європейський бенефіс. Уперше країна стала офіційним партнером Міжнародної туристичної виставки «Holiday World» у Празі // Хрещатик. – Київ, 2005. – №35. – 11 березня. – С.12-13.**

Про учасника виставки, гончаря Івана Панкова. Його майстер-клас викликав захоплення у неофітів, котрі вперше в житті «викручували» на крузі перші в житті посудини. Подано фото майстра.

- 3342. Седляр Василь Феофанович // Білоусько О.А., Єрмак О.П., Ревегук В.Я. Новітня історія Полтавщини. Перша половина ХХ століття: Підручник для 10 класу загальноосвітньої школи. – Полтава: «Оріяна», 2005. – С.208.**

Про життєвий і творчий шлях Седляра Василя Феофановича – живописця-монументаліста, графіка, кераміста. Упродовж 1920–1930-х років він викладав у Межигірському художньо-керамічному технікумі, Межигірському технологічному інституті кераміки і скла.

- 3343. Селівачов Михайло. Лексикон української орнаментики (іконографія, номінація, стилістика, типологія). – К.: Редакція вісника «АНТ», 2005. – 400 с.**

Досліджено генезу, історію, еволюцію форм і стилістику в орнаментіці текстилю, кераміки, різьблення, декоративних малювань, інших видів декоративного мистецтва. На базі комплексного аналізу широкого кола джерел традиційну орнаментіку проаналізовано як особливу систему художньої інформації. Зіставлення графіки візуальних знаків і їх лексичних позначень у народних назвах візерунків допомогло з'ясувати зміст орнаменту, розкрити етнічні особливості асоціативного мислення та визначити, які компоненти мотиву є головними, а які – другорядними. Звернено увагу на дискусійні питання етнокультурного районування, типології та класифікації. Подано фото кахель та інших глиняних виробів з різних регіонів України.

- 3344. Сергеева М.С. О символике зооморфных композиций с осевой симметрией // Проблеми дослідження пам'яток археології Східної України: Матеріали II-ї Луганської міжнародної історико-археологічної конференції, присвяченої 85-річчю Луганського обласного краєзнавчого музею. – К.: Шлях, 2005. – С.130-131.**

Про використання зооморфних композицій, побудованих за принципом фігур з осевою симетрією – вихрових розеток, у графічних зображеннях і глиняних виробах, оформлених у скіфо-сибірському звіриному стилі. Представлено основні характеристики вихрових композицій на самарській кераміці.

- 3345. Скржинська Марина. Роль гімнастії у житті античних держав Північного Причорномор'я // Чумацький шлях. – 2005. – №2. – С.23-27.**

Подано фото античних глиняних посудин Північного Причорномор'я із зображеннями спортивних змагань.

- 3346. Скрипник Віктор. Каолін замість цукру // Подолія. – Вінниця, 2005. – №118. – 23 серпня. – С.1, 3.**

У Вінниччині знаходиться найбільше в Європі родовище каоліну, який використовують у гончарній (фаянсово-порцеляновій) промисловості.

- 3347. Сметанін Анатолій. У Сорочинцях у пошуках сорочки // Київські відомості. – 2005. – №32. – 2-8 вересня. – С.7.**

Про Сорочинський ярмарок та гончарів, які є його невід'ємною частиною.

- 3348. Смольянінова С.П. Ливарні форми з Тіри // Археологія. – 2005. – №1. – С.82-91.**

Подано аналіз знайдених останніми роками у Тірі ливарних форм, виготовлених з вушок родоських амфор та керамід. Виявлено близько 20 частин форм для відливання металевих та виготовлення глиняних виробів. Подано малюнки глиняних форм для виготовлення прикрас та глиняну форму для відтискування основи світильника.

- 3349. Сом-Сердюкова Олена. [Ланцов С.Б. Античное святилище на западном берегу Крыма. – К.: ИД «Стилос», 2003. – 119 с.] // АНТ: Вісник археології, мистецтва, культурної антропології. – 2005. – №13-15. – С.119.**

Рецензія на монографію Сергія Ланцова, опубліковану в серії наукових видань «Матеріали з археології Криму». Найбільш значні та яскраві матеріали виявлено вченими на одному з поселень біля м.Саки, зокрема глиняні вироби різноманітного призначення.

- 3350. Станіцина Г.О. Ветштейн Рива Йонівна // Енциклопедія сучасної України. – К.: Координаційне бюро ЕСУ НАН України, 2005. – Т.4. – С.325.**

Про археолога з Києва, яка брала участь в археологічних розкопках міст Ольвія і Тіри та скіфських городищ на Нижньому Дніпрі. Автор статті «Ольвійська керамічна піч».

- 3351. Старинський Володимир. Глиняні візитки // Хрещатик. – Київ, 2005. – №39. – 18 березня. – С.12-13.**

Про колекціонерів, які збирають старовинну київську цеглу. Сергій Костяний та Максим Ляшев зібрали вже більше ста різновидів. Подано фото колекційних цеглин.

- 3352. Стельмашенко Данило. Син неба // Сільські вісті. – 2005. – №137. – 24 листопада. – С.4.**

З тюркської «фарфор» – син неба. Про історію фарфору та відмінності його від виробів з фаянсу. Подано фото виробів.

- 3353. Степаненко Нелли. Культурное Эго современности // Меркурий. – Донецьк, 2005. – №10. – С.69.**

Побіжно згадано про феномен гончарного мистецтва України, яке своїм корінням сягає глибокої давнини та про захоплюючі дослідницькі матеріали про гончарство Слобідської України аспірантки Київського національного університету імені Тараса Шевченка Людмили Меткої.

- 3354. Субота Володимир. Схаменіться, місцеві можновладці // Культура і життя. – 2005. – №26-27. – 13 липня. – С.2.**
Про занепад традиційних осередків народних художніх промислів в Україні та про необхідність їх відродження. Названо імена відомих українських гончарів: Федора Гнідого, Олекси Бахматюка, Петра Кошака, Павлини та Григорія Цвіликів, династії Баранюків.
- 3355. Сувенір для леді Олбrait // Урядовий кур'єр. – 2005. – №225. – 25 листопада. – С.6.**
Надзвичайної краси глиняні вироби творять руки гончарів Валерія і Сергія Ленартовичів. Про їх життя і творчість розповідає автор статті. Подано фото Валерія Ленартовича разом з дружиною та глиняними виробами.
- 3356. Супрун Тетяна. Роль Полтавського губернського земства в розвитку народних ремесел краю // Полтавський краєзнавчий музей: Збірник наукових статей 2004 р. – Полтава: Дивосвіт, 2005. – С.369-379.**
Про самобутні народні ремесла полтавського краю: килимарство, декоративне ткацтво, вишивання, гончарство та інші. Є згадка про гончарну школу-майстерню в Опішному, відкриту 1894 року, а також про Миргородську художньо-промислову школу імені Миколи Гоголя.
- 3357. Супруненко О.Б., Артем'єв А.В., Маєвська С.В. Унікальний комплекс золотоординського часу поблизу Волошиного. – Київ-Полтава: Видавництво «Фірма «Техсервіс», ВЦ «Археологія», 2005. – Ч.ІІ. – 80 с. (Старожитності околиць Комсомольська).**
Подано матеріали археологічних досліджень кількох поховань кургану №9 золотоординського часу в околицях м.Комсомольська Полтавської області. Серед знахідок – уламки майолікових кахель з голубою та зеленкуватою поливами, плитки з підполив'яним візерунком, фрагменти теракотових архітектурних прикрас, фрагменти гончарного посуду червоного та жовтого кольорів.
- 3358. Супруненко О.Б., Кулатова І.М., Мироненко К.М., Артем'єв А.В., Маєвська С.В. Старожитності околиць Комсомольська. – Київ-Полтава: Видавництво «Фірма Техсервіс», 2005. – Ч.І. – 140 с.: іл.**
Опубліковано результати археологічних розкопок групи курганів поблизу с.Волошине, неподалік Комсомольська Полтавської області, досліджених 2003 року. Подано описи та малюнки глиняних знахідок.
- 3359. Супруненко О.Б., Мироненко К.М. Полтавщина за первісної доби // Полтавщина: Історичний нарис. – Полтава: Дивосвіт, 2005. – С.2-37.**
Про Полтавщину за первісної доби. Згадка про кераміку неолітичної епохи, лизогубівську кераміку, ямково-гребінцеву, багатоваликову. Статтю проілюстровано малюнками глиняних виробів.
- 3360. Супруненко Олександр. Микита Стан: доля і війна (1906–1943) // Полтавський краєзнавчий музей: Збірник наукових статей 2004 р. – Полтава: Дивосвіт, 2005. – С.673-693.**
Про талановитого й самовідданого археолога Микиту Стана. Улітку 1940 року він обстежив Глинське, Опішненське, Полтавське та Старо-Санжарське городища

скіфської і слов'яноруської доби. Дослідження увінчались першими знахідками роменської і давньоруської кераміки. Є згадка про опис Микитою Станом знахідок із ями на садибі Л.О. Чижа, де було виявлено дві лисковані глиняні миски та горщик із шерехатою поверхнею. Подано інформацію про знахідки кераміки біля с. Недогарки Градизького району, Старих Санжарах.

- 3361. Табінський Ігор. Збирач скарбів народних // Сільські вісті. – 2005. – №116. – 10 лютого. – С.2.**

Про колекціонера творів народного мистецтва з Косова Михайла Струтинського. Серед народних скарбів є унікальна колекція яскраво мальованих порцелянових мисок. Подано фото колекціонера в домашньому музеї.

- 3362. Тарас Левків // Художники України. – 2005. – №17. – 13 жовтня. – 16 с.**

Про славетного художника-кераміста, члена Національної спілки художників України, заслуженого діяча мистецтв України Тараса Левківа зі Львова. Подано фото мистця та його робіт.

- 3363. Телиженко Сергей. Этнокультурная ситуация в позднем неолите Среднего Подонечья (Предварительные данные по материалам анализа керамического и кремневого комплексов многослойного памятника Зановское-1) // Матеріали наукової конференції археологів і краєзнавців, присвяченої 75-річчю від дня народження Л.В.Бєдіна (24-25 вересня 2003 р.) – Луганськ: Луганський обласний краєзнавчий музей, 2005. – С.119-122.**

Подано матеріали археологічних досліджень багаточислової пам'ятки Зановське-1. Гончарні знахідки представлено посудом середньостогівської культури скелянського етапу. В пізньонеолітичному шарі виявлено групу кераміки періоду азово-дніпровської культури.

- 3364. Теліженко С.А. До питання про існування пам'яток Констянтинівської культури у Подонеччі // Проблеми дослідження пам'яток археології Східної України: Матеріали II-ї Луганської міжнародної історико-археологічної конференції, присвяченої 85-річчю Луганського обласного краєзнавчого музею. – К.: Шлях, 2005. – С.42-43.**

Одним із головних індикаторів констянтинівської культури є глиняний посуд, орнаментований геометричними візерунками, які складаються з відбитків дрібношнурового штамп. Подібний посуд зустрічається серед матеріалів з деяких поселень лівобережжя Сіверського Дінця, і його можна вважати складовою частиною гончарного комплексу пам'яток дереївського часу (можливо пізнього етапу).

- 3365. Терешко Микола. Цей чарівний світ кераміки // Вісті Рівненщини. – Рівне, 2005. – №41. – 3 червня. – С.2.**

Про новий магазин глиняної плитки та сантехніки «Світ кераміки», який нещодавно відкрито у Рівному.

- 3366. Терпиловський Р.В. Культури слов'ян (славів і антів) V–VII ст. // Археологія України: Курс лекцій /За редакцією доктора історичних наук, професора Л.Л.Залізняка. – К.: Либідь, 2005. – С.388-400.**

Подано інформацію про глиняні вироби празької культури, гончарний комплекс пенківської і колочинської культур. Є малюнки глиняних виробів.

- 3367. Терпиловський Р.В. Пізньолатенський і ранньоримський час (II ст. до н.е. – II ст. н.е.) // Археологія України: Курс лекцій / За редакцією доктора історичних наук, професора Л.Л.Залізняка. – К.: Либідь, 2005. – С.344-369.**

Про кераміку Закарпаття, з-поміж якої за особливостями технології можна виділити прості, лисковані, димлені та мальовані вироби. Є згадка про ліплену кераміку зарубинецької культури, гончарний комплекс пшеворської культури, зубрицьку кераміку, поєнешті-лукашівський і липицький гончарні комплекси.

- 3368. Терпиловський Р.В. Пізньоримський період і початок доби переселення народів (III–V ст. н.е.) // Археологія України: Курс лекцій / За редакцією доктора історичних наук, професора Л.Л.Залізняка. – К.: Либідь, 2005. – С.370-388.**

Подано інформацію про ліплену кераміку київської культури, посуд черняхівської культури, гончарний комплекс культури карпатських курганів. Статтю проілюстровано малюнками глиняних виробів.

- 3369. Терпиловський Р.В. Ранньосередньовічні пам'ятки півдня України // Археологія України: Курс лекцій / За редакцією доктора історичних наук, професора Л.Л.Залізняка. – К.: Либідь, 2005. – С.412-426.**

Подано інформацію про салтівську кераміку. Згадка про Пастирське городище та два гончарні осередки, де виготовляли кераміку північно-кавказького типу: неподалік від Запоріжжя, в балці Канцирка, і в Полтавщині, поблизу с.Мачухи. Подано малюнки гончарних виробів салтівської культури.

- 3370. Терпиловський Р.В. Східні слов'яни (літописні племена) у VIII–X ст. // Археологія України: Курс лекцій / За редакцією доктора історичних наук, професора Л.Л.Залізняка. – К.: Либідь, 2005. – С.400-412.**

Про гончарні пам'ятки райковецької, волинцевської та роменської культур. Подано малюнки глиняних виробів.

- 3371. Терпиловський Р.В., Петраускас О.В. Черняхівські поховання могильника Дідів Шпиль на Канівщині // Археологія. – 2005. – №1. – С.58-59.**

Подано матеріали археологічних досліджень могильника Дідів Шпиль на Дніпрі, між селами Бучак і Бобриця Канівського району Черкаської області. Кераміку з поховань другої чверті I тис. н.е. представлено ліпленим посудом: горщиком, форма, характер обробки поверхні, склад глини і випалювання якого характерні для місцевої «східноєвропейської» гончарної традиції; фрагментом приденцевої частини лискованої димленої миски, що має аналогії як у київській, так і у вельбарській культурах. Також виявлено глиняне кружало, характерне для черняхівської культури. Подано малюнки ліпленого посуду та глиняного кружала.

- 3372. Тесленко І.Б. Производство поливной керамики в крепости Алустон (Крим) // Поливная керамика Средиземноморья и Причерноморья X–XVIII вв.: Сборник научных трудов. – К.: ИД «Стилос», 2005. – Т.1. – С.324-348.**

Подано результати дослідження залишків гончарного виробництва, виявлених на території фортеці Алустон. Їх аналіз дозволяє гадати, що в північно-східній частині городища функціонувала майстерня з виготовлення поливної кераміки

з ритованим орнаментом, яка спеціалізувалася головним чином на виготовленні посуду відкритих форм. Початок її роботи вчені датують кінцем XIII – третьою чвертю XIV століття, на що вказує як контекст основної маси знахідок, так і морфолого-стилістичні характеристики самих виробів. Подано малюнки глиняних посудин з розкопок фортеці Алустон.

- 3373. Тесленко І.Б. Турецкая керамика с росписью кобальтом в Крыму (проблемы хронологии) // Поливная керамика Средиземноморья и Причерноморья X–XVIII вв.: Сборник научных трудов. – К.: ИД «Стилос», 2005. – Т.1. – С.385-410.**

Про проблеми хронології та інтенсивності надходження ранньої оттоманської художньої кераміки (так званих «Miletus wears») у Крим. На підставі аналізу стратиграфічного контексту знахідок і їх кількісного співвідношення у різних відкладеннях на 5 середньовічних пам'ятках (укріпленнях Алустон, Фуна, Чабан-Куле, Чембау та храмі на г.Аю-Даг) вдалося з'ясувати, що найбільш масово кераміка з мальовкою кобальтом надходила в Таврику наприкінці третьої – у останній чверті XV століття, можливо, на початку XVI століття. Подано малюнки турецької кераміки з розкопок в Криму.

- 3374. Тесло Ігор. Диво-піч Івана Сичова // Слобідський край. – Харків, 2005. – №89. – 18 травня. – С.4.**

Про музей сантехніки й глиняної плитки в Харкові. Подано фото однієї з експозицій музею та печі з рельєфних, багатокольорових кахель.

- 3375. Тимофійчук Я. Вміє бачити і творити прекрасне // Гуцульський край. – Косів, 2005. – №20. – 14 травня. – С.4.**

Про самобутнього майстра кераміки, члена Національної спілки художників України, учасника міжнародної, республіканських та всеукраїнських художніх виставок Василя Гривінського (Івано-Франківщина). Подано фото художника та його робіт.

- 3376. Тимошук Андрій. Горщик катакомбного часу з околиць Полтави // Полтавський краєзнавчий музей: Збірник наукових статей 2004 р. – Полтава: Дивосвіт, 2005. – С.48-50.**

Про цікаву археологічну знахідку, яка поповнила колекцію Полтавського краєзнавчого музею – горщик катакомбної культури. Подано детальний опис посудини. Статтю проілюстровано малюнком глиняного виробу.

- 3377. Титаренко Володимир, Шевченко Євген. Повернення народної пам'яті // Народне мистецтво. – 2005. – №3-4. – С.63-64.**

Про перший всеукраїнський симпозіум каменотесного мистецтва «Буша–2005», на якому було виготовлено пам'ятні знаки на могили гончарів Олександра Ганжі та Олександри Селюченко. Статтю проілюстровано фото пам'ятних знаків.

- 3378. Тихомолова І.Р., Попандопуло З.Х. Альбарелло городища Большие Кучугуры // Поливная керамика Средиземноморья и Причерноморья X–XVIII вв.: Сборник научных трудов. – К.: ИД «Стилос», 2005. – Т.1. – С.190-193.**

Аналіз поливної кераміки з поселень XIV–XV століть, що в Нижньому Подніпров'ї, дозволяє з'ясувати деякі аспекти появи виробництва й використання в Золотій Орді так званих «аптекарьських» посудин – альбарелло – і порушити питання про місцеве виробництво їх певних типів у деяких провінційних осередках.

- 3379. Тищук Євген. Мистецтво, загартоване вогнем // Народна армія. – Київ, 2005. – №7. – 15 січня. – С.8.**
Про виставку кераміки в Одеському філіалі Грецького фонду культури. Було представлено більше 150 давніх творів з фондів Одеського археологічного музею НАН України. Родзинкою виставки стала кераміка Трипілья. Статтю проілюстровано знімком давньогрецької амфори.
- 3380. Тітов Віктор. Дослідження пізньосередньовічних пам'яток в с.Мишури Ріг у 2005 р. // Нові дослідження пам'яток козацької доби в Україні: Збірка наукових статей. – К.: Тов «ХІК», Часи козацькі, 2005. – С.20-23.**
Подано матеріали археологічних досліджень пізньосередньовічних пам'яток в с.Мишури Ріг Верхньодніпровського району. Серед знахідок – уламки гончарного посуду, інколи димленого. Серед них є орнаментовані червоно-брунатною фарбою, поливою. Зустрічаються черепки посуду жовтого і червоного кольорів та з мальованим візерунком.
- 3381. Ткач В.В. Пам'ятка вельбарської культури в басейні середньої течії р.Іква // Археологія. – 2005. – №3. – С.69-77.**
Подано археологічну карту пам'яток вельбарської культури басейну середньої течії р.Іква (притоки р.Стир). Виявлено кераміку черняхівського типу, імпорту кераміку, глиняні кружала, гончарне горно. Подано малюнки кераміки з поселень.
- 3382. Ткаченко Борис. Кераміка велика й маленька // Дзеркало тижня. – 2005. – №39. – 8 жовтня. – С.13.**
Про розвиток малої гончарної індустрії в Слов'янську (Донбас).
- 3383. Ткачова Вікторія. «Херсонесская улитка». Международный фестиваль керамики // Керамика: стиль и мода. – 2005. – №3. – С.104-105.**
Про відкриття Міжнародного фестивалю кераміки «Херсонесская улитка, pop-stop-5» у севастопольській галереї сучасного мистецтва «Зелена піраміда». Ідея фестивалю – мистецтво кераміки, її багатогранність, джерела і нові горизонти. Подано фото гончарних виробів.
- 3384. Ткачук Тарас. Знакові системи трипільсько-кукутенської культурно-історичної спільності (мальований посуд етапів ВІІ-СІІ-уІІ). – Вінниця: «Нова Книга», 2005. – 418 с.**
Наукова робота досліджує гончарні орнаменти трипільсько-кукутенської культурно-історичної спільності, яка існувала на територіях сучасних України, Молдови, Румунії. У книзі вперше в значному обсязі зроблено синхронний та діахронний аналізи мальованого посуду всіх локальних груп трипільсько-кукутенської культурно-історичної спільності етапів ВІІ – СІІ, уІІ (кінця V – першої половини III тис. до н. е.) як «живих» динамічних знакових систем. Складовою частиною даного аналізу стало максимально повне (там, де дозволяли матеріали) складання таблиць-схем орнаменту посуду, повна графіка дрібних знаків; створено таблиці співвідношення знаків, схем мальовки та форм посуду.
- 3385. Ткачук Тарас, Мельник Ярослав. Семіотичний аналіз трипільсько-кукутенських знакових систем (мальований посуд). – Вінниця: «Нова Книга», 2005. – 208 с.**

Наукова робота досліджує гончарні орнаменти трипільсько-кукутенської культурно-історичної спільноти, яка існувала на територіях сучасних України, Молдови, Румунії.

- 3386. Ткачук Т.М. Знаковая система Бильче Золотое Вертебы І. Опыт практической семиотики // Структурно-семиотические исследования в археологии. – Донецк: Донецкий национальный университет, 2005. – С.85-92.**

Про археологічні дослідження в печері Вертеба біля с.Більче Золоте (Тернопільська область, Борщівський район) пам'ятки трипільської культури. Гончарний комплекс Вертеби І налічує 2369 гончарних виробів. Подано інформацію про знаки-символи, які використовували трипільці для орнаментації посуду.

- 3387. Трачук Олексій. Інноваційний проект: Подорожі до прадавніх хліборобських культур та традицій Східної Європи // Туризм сільський зелений. – 2005. – №4. – С.9.**

Про використання етнографічних, фольклорних, археологічних досліджень, зокрема трипільської культури, у туристичній галузі. Подано фото трипільської кераміки.

- 3388. Труднощі не зупиняють // Слово Полісся. – Баранівка, 2005. – №43. – 11 червня. – С.1.**

Про роботу фарфоровиків Баранівського району. Подано фото готової продукції заводу.

- 3389. Указ Президента України «Про відзначення державними нагородами України» // Народне мистецтво. – 2005. – №1-2. – С.1.**

Про присвоєння почесного звання «Заслужений майстер народної творчості України» Трушику Михайлу Вікторовичу – майстрові художньої кераміки, м.Косів Івано-Франківської області, – за вагомий особистий внесок у розвиток української культури і мистецтва, багаторічну сумлінну працю, високий професіоналізм та з нагоди Всеукраїнського дня працівників культури та аматорів народного мистецтва.

- 3390. Указ Президента України «Про відзначення державними нагородами України» // Народне мистецтво. – 2005. – №1-2. – С.1.**

Про присвоєння почесного звання «Заслужений майстер народної творчості України» Шпак Тетяні Іванівні – майстрові художньої кераміки, с.Бубнівка Вінницької області, – за вагомий особистий внесок у розвиток української культури і мистецтва, багаторічну сумлінну працю, високий професіоналізм та з нагоди Всеукраїнського дня працівників культури та аматорів народного мистецтва.

- 3391. Україна агротуристична // Туризм сільський зелений. – 2005. – №3. – С.8-31.**

Статтю проілюстровано фото самодіяльного ліпника з Опішного Полтавської області Віктора Комаревцева, а також знімками гончарних виробів майстрів із різних регіонів України.

- 3392. Україна соборна: Всеукраїнський симпозіум художньої кераміки /Слов'янськ–2005: Каталог. – Слов'янськ: ВХ [студіо], 2005. – 48 с.**

Подано матеріали всеукраїнського симпозіуму художньої кераміки «Україна соборна», який відбувся у Слов'янську 2005 року. Учасниками симпозіуму були 27

художників з різних регіонів України та 13 практикантів-студентів художніх вузів. Каталог проілюстровано знімками робіт керамістів: Ганни Друль, Сергія Кайдака, Лесі Рось, Володимира Хижинського, Світлани Сеніної, Сергія Радька, Сергія Козака, Лілії Береженко, Георгія Бєро, Ігоря Берези, Федора Куркчі, Лариси Антонової, Марка Галенка, Вячеслава Вінковського, Юрка Римаря, Юрія Нікітенка, Володимира Ковальова, Лесі Корж, Ірини Норець, Марії Кириленко, Тетяни Павлишин-Святух, Олександра Тризубова, Тетяни Потапенко, Олександра Рося, Олександра Фоменка, Андрія Собянїна, Людмили Шилімової-Ганзенко. Подано також фото робіт молодих учасників-студентів художніх навчальних закладів: Валентини Бєро, Олени Бєро, Наталі Губенко, Яніни Міронової, Вікторії Телетєєв, Вероніки Нікітюк, Сергія Горба, Євгена Черненка, Олега Шеїна, Наталі Корф, Інни Гуржій, Юрія Мирка, Олександра Шолухи.

- 3393. Український центр народної культури «Музей Івана Гончара» // Музей третього тисячоліття: Путівник-довідник. – Дніпропетровськ: Дніпропетровський історичний музей імені Дмитра Яворницького, 2005. – С.47.**

Збірка музею налічує близько 20 тис. творів народного мистецтва. Серед них, зокрема, і гончарні вироби різних гончарних осередків України (макітри, горщики, миски, зооморфна пластика, іграшки, кахлі).

- 3394. «Українські візерунки» в Косові // Пенсійний кур'єр. – Київ, 2005. – №6. – 11 лютого. – С.12.**

Про Косівщину – центр гуцульської культури та привабливе місце для туристів. У тутешніх музеях виставлено роботи місцевих ткачів, різьбярів, гончарів, вишивальниць, майстрів художньої обробки металу та шкіри. Починаючи з 2005 року, щорічно буде проводитись національний ярмарок «Українські візерунки», на який запрошуватимуть майстрів з усіх регіонів нашої держави. Подано фото родини Кішуків та експонати косівського музею.

- 3395. Уляна Ярошевич // Образотворче мистецтво. – 2005. – №1. – С.104-105.**

У рубриці «У робітні мистця» подано короткі відомості про творчість художника-кераміста Уляни Ярошевич та фото її творів: «Зачудована», «Очікування», «Сидяча», «Метаморфози пози», «Без назви».

- 3396. Усвідомлення двадцятиріччя: одинадцять актуальних запитань // Образотворче мистецтво. – 2005. – №2. – С.10-16.**

Про походження та становлення сучасного українського мистецтва: погляди мистця, критика та галериста. Подано фото глиняної роботи Юхима Харабета «Заслужений художник України Віктор Пономарьов».

- 3397. Усе скороминуло, а кераміка – вічна // Голос України. – 2005. – №221. – 22 листопада. – С.13.**

Про Музей глиняної плитки й сантехніки в Харкові. Подано знімки виробів ХІХ століття.

- 3398. Ушаков С.В. Поливная керамика из комплексов ХІІІ вв. северо-восточного района Херсонеса (квартал ХСVІІ, помещения 1, 3, 11) // Поливная керамика Средиземноморья и Причерноморья Х–ХVІІІ вв.: Сборник научных трудов. – К.: ИД «Стилос», 2005. – Т.1. – С.70-92.**

Про матеріали розкопок житлових комплексів середньовічного Херсонеса, зокрема, трьох приміщень кварталу ХСVII, проведених упродовж польового сезону 1991 року. Серед знахідок – комплекс столового та кухонного посуду. Полив'яну кераміку представлено 2 типами посудин, що розрізняються за кольором формувальної маси. Полив'яний посуд червоного кольору репрезентовано найбільш чисельною групою знахідок. Подано малюнки полив'яної кераміки з розкопок.

- 3399. Фаріон Іван. Не святі горшки ліплять – а жінки // Високий замок. – Львів, 2005. – 9 серпня. – С.3.**

Про гончарний промисел у Миколаївщині. Забуті традиції миколаївських гончарів взялася відродити Ганна Драголюк. Подано фото Ганни Драголюк та її виробів.

- 3400. Федевич Людмила. Роль художнього музею у вивченні, збереженні та розвитку традиційного народного мистецтва. Історія Глинської художньо-керамічної школи // Художній музей: Збірник статей і матеріалів. – Суми: Університетська книга, 2005. – С.45–49.**

- 3401. Федоренко Тетяна. Тепло кераміки, лози весняна ніжність // Вечірній Київ. – 2005. – №69. – 16 квітня. – С.5.**

Про єдиний в Україні салон «Лоза і кераміка», в якому зібрано рукотворні роботи з глини народних майстрів із усіх регіонів України. Подано фото керамологічної експозиції салону-магазину.

- 3402. Фесик Катерина, Супрун Тетяна. Концепція української експозиції на всесвітній виставці «Експо–2005», м.Айчі, Японія // Полтавський краєзнавчий музей: Збірник наукових статей 2004 р. – Полтава: Дивосвіт, 2005. – С.709–718.**

Про виставку Полтавського краєзнавчого музею «Дивосвіти Полтавщини». Один з розділів було присвячено опішненській кераміці, якій властиві декоративна сила, барвистість, багатство орнаментальних композицій. У експозиції виставки – вироби знаменитих опішненських майстрів: Олександри Селюченко, Михайла Китриша, Василя Омеляненка, родини Пошивайлів.

- 3403. Фітцке Ян. Багата збірка кахлів у музеї Волинського товариства приятелів наук у Луцьку // Археологічна спадщина Яна Фітцке /За редакцією кандидата історичних наук Григорія Охріменка. – Луцьк: Волинська обласна друкарня, 2005. – С.106–108.**

У складі історико-мистецького відділу музею Волинського товариства приятелів наук у Луцьку була багата збірка кахель, яка репрезентувала вироби пізньосередньовічні, ренесансові, барокові, рококо та інших художніх стилів до половини XIX століття. Подано описи кахель.

- 3404. Фітцке Ян. Відкриття землянок ранньої лінійної кераміки у Луцьку // Археологічна спадщина Яна Фітцке /За редакцією кандидата історичних наук Григорія Охріменка. – Луцьк: Волинська обласна друкарня, 2005. – С.97.**

Подано опис уламків глиняних матеріалів, віднайдених під час проведення археологічних робіт на території цегельні Глікліха в Луцьку.

- 3405. Фітцке Ян. Праісторичний Любомиль //** Археологічна спадщина Яна Фітцке /За редакцією кандидата історичних наук Григорія Охріменка. – Луцьк: Волинська обласна друкарня, 2005. – С.94-95.
Про матеріали дослідження в Любомилі Волинським товариством приятелів наук археологічних матеріалів Х–ХІ століть. Серед знахідок – ранньоісторичні глиняні вироби, виготовлені на гончарному крузі.
- 3406. [Фотофакт] //** Експрес. – Львів, 2005. – №47. – 22-24 квітня. – С.8.
Про відкриті в центрі Косова дві мистецькі крамниці, у яких можна придбати твори народного мистецтва, зокрема й вироби з глини.
- 3407. [Фотофакт] //** Київські відомості. – 2005. – №30. – 12-18 серпня. – С.4.
Про майстра монументальної скульптури Юрія Куриліна з с.Білики в Полтавщині. Подано фото майстра та його глиняних творів.
- 3408. [Функциональные материалы для науки и техники: Сборник статей /Под редакцией В.П.Семиноженко. (НТК «Інститут монокристалів»). – Харьков: НТК «Інститут монокристаллов»: 2001. – 624 с.] //** Національна академія наук України. Анатований каталог книжкових видів 2004 року. – К.: НАН України, 2005. – С.156.
Про основні напрямки діяльності Інституту монокристалів, одним із яких є наукові розробки в галузі технічної кераміки.
- 3409. Ханко В. Миргородський мистецький словник (кінець ХVІІ – початок ХХІ сторіччя): Персоналії. – Полтава, 2005. – 370 с.: іл.**
У словнику подано відомості про діячів архітектури, народного та образотворчого мистецтва миргородського краю. Серед інших подано короткі статті про відомих гончарів, художників-керамістів, керамологів та гончарні династії: Алфеева Світлана Іванівна, Багмети, Бакути, Балки, Безніщенко Павло Ілліч, Безпальки, Береженко Сергій Лукич, Бережний Петро Андрійович, Беркута (уроджена Анцибор) Наталя Іванівна, Білан Андрій Андрійович, Білоскурський Микола Іванович, Білоскурський Осип Миколайович, Богданов Володимир Якович, Бондаренко Данило Федорович, Бородавки, Брунько Степан Тимофійович, Бутенки, Вакула Іван Андрійович, Вакула (уроджена Тимін) Раїса Савівна, Ваулін Петро Кузьмич, Віцько Іван Михайлович, Волокити, Волошки, Галущенки, Гамирін Володимир Іванович, Гилюни, Гладкий Михайло Захарович, Гнатики, Гнатченки, Гришко Петро, Грищенки, Грякали, Гергіль (Гергель) Іван, Дем'янченки, Довгань Василь Олександрович, Дяченко Михайло Федорович, Заряжки, Зінич Олексій, Зозуля Петро Іванович, Іванюки, Іщенки, Їжаки, Кавунники, Калашник Павло Григорович, Кариков Федір Семенович, Кияниці, Кобзій Юрій Михайлович, Кобилани, Коломієць Митрофан Степанович, Кольовахи, Крячун Степан, Кубаї, Кулики, Курилін Юрій Васильович, Куц (уроджена Шелюг) Варвара Панасівна, Лашко Василь Михайлович, Лискун Прокіп Ілліч, Литвин Дмитро Степанович, Лічний Андрій Махтейович, Луганько Ніна Пилипівна (в заміжжі Місюна), Лускані, Маковецький Василь Прокопович, Максюти, Матухни, Мешкова Людмила Іванівна, Миколенко Василь Харитонович, Мисак Сергій Кузьмович, Мірошники, Москаленки, Нагула Андрій, Надтока Петро Іванович, Назаренки, Назаров Іван Михайлович, Недожді,

Непийводи, Никитченко Володимир Васильович, Ніколаєв Микола Борисович, Носань Пилип, Оврах Володимир Михайлович, Олексенко Зінаїда Володимирівна, Олійник Григорій Іванович, Олійники, Очеретні, Падалка (Падалко) Іван Іванович, Палій Семен, Панащатенки, Патковський Станіслав Антонович, Пащенки, Пестичі, Полов'яни, Прідьма Іван Федорович, Раданович Яків Францович, Реп'ях Анатолій Михайлович, Розсохи, Романенки, Руденко Андрій Іванович, Рудич Петро Петрович, Рудичі, Савченко Іван Васильович, Сагайдачний Євген Якович, Самійленко Яким Семенович, Сень Іван Порфирівич, Силки, Симони, Сисенки, Сіробаба-Климок Віра Іванівна, Сіроклини, Сказки, Скидани, Скляр Леонід Іванович, Сластьон (Сластіон) Опанас Юрійович (Георгійович), Сменьки, Солоха Петро Кирилович, Статкевич Леонід Петрович, Ступка Сергій Миколайович, Томах Сергій Іванович, Третяк Лаврін Гнатович, Трибушний Василь, Українець Іван Каленикович, Федоренки, Філянська Віра Григорівна, Ханко Віталій Миколайович, Ханко Остап Віталійович, Хожай Дмитро Іванович, Червоний Василь Степанович, Черкун Федір Йосипович, Чорноморці, Чумарні, Чучмаї, Шевченко (уроджена Рудич) Людмила Василівна, Шинкаренки, Янки.

- 3410. Ханко В.М. Ваулін Петро Кузьмич // Енциклопедія сучасної України. – К.: Координаційне бюро ЕСУ НАН України, 2005. – Т.5. – С.159.**

Про російського кераміста-технолога, який відновив роботу гончарної майстерні і заснував перший в Україні музей місцевих гончарних виробів у містечку Опішне Зіньківського повіту Полтавської губернії.

- 3411. Ханко В.М. Великі Будища // Енциклопедія сучасної України. – К.: Координаційне бюро ЕСУ НАН України, 2005. – Т.5. – С.212.**

Про село Диканського району Полтавської області, де були розвинені гончарство у тому числі кахлярство, ткацтво, вишивання, різьблення на дереві. Використовуючи білу вогнетривку глину, гончарі виготовляли неполив'яні рельєфні кахлі, декоровані рослинним орнаментом. Серед відомих майстрів – гончар З.Кармазин (XVIII століття) і кахельник С.Узназдев (кінець XIX століття).

- 3412. Ханко В.М. Віцько Іван Михайлович // Енциклопедія сучасної України. – К.: Координаційне бюро ЕСУ НАН України, 2005. – Т.5. – С.645, 339.**

Про художника-кераміста з Полтави, народного художника України Івана Віцька. Подано фото його твору.

- 3413. Хвостенко Григорій. Казка, втілена у порцеляні // Сумщина. – Суми, 2005. – №120. – 29 жовтня. – С.2.**

Про роботу акціонерного товариства закритого типу «Сумський фарфоровий завод». Продукція заводу – високохудожня, зручна й естетична. Асортимент нині складає близько 300 назв, серед яких: столові та чайні сервізи, набори іншого посуду, вази тощо. Подано фото зразків продукції.

- 3414. Хохлова Катерина. [Лист] // Український керамологічний журнал. – 2005. – №1-4. – С.296.**

Лист кандидата мистецтвознавства, керамолога Катерини Хохлової з Москви (Російська Федерація) до редакції «Українського керамологічного журналу».

- 3415. Цвилюховський Віктор. В Києве появился музей кирпича // Сегодня. – Київ, 2005. – №12. – 19 января. – С.5.**
На території столичного радіозаводу нещодавно з'явилася виставкова зала – Музей центру стінової кераміки, в якому представлено більше п'ятисот цеглин різноманітної форми, забарвлення та розмірів. Подано фото окремих експонатів.
- 3416. Цибенко Олена. Чорні «зачистки» історичних скарбів // Вечірній Київ. – 2005. – №235. – 15 грудня. – С.4.**
Про пам'ятку трипільської культури – поселення-гігант Таллянки, що в Черкащині, та зокрема про шкоду, завдану їй «чорними» археологами. Подано фото глиняної біноклеподібної трипільської посудини.
- 3417. Цивірко Микола. Від маяя до Майданця // Вечірній Київ. – 2005. – №125. – 13 липня. – С.8.**
Про трипільську глиняну пластику. Подано фото глиняної біноклеподібної посудини.
- 3418. Чайка Едуард Вікторович. Дослідження процесу деформування ультрадисперсійних оксидних порошків при холодному ізостатичному пресуванні з метою одержання високоміцної кераміки: Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата технічних наук. – Донецьк: Донецький національний технічний університет, 2005. – 21 с.**
Про вирішення актуального завдання – формування з агрегованих ультрадисперсійних оксидних порошків пресовок зі структурою, що забезпечує одержання конструкційної кераміки з високими властивостями. Визначено послідовність виготовлення керамічних виробів, що враховує різницю у властивостях вихідних порошків.
- 3419. Чегусова Зоя. Арт-проект «Декоративне мистецтво України кінця ХХ століття. 200 імен». Реальні підсумки та бажані перспективи // Міст (Мистецтво, історія, сучасність, теорія). – К.: ВХ [студію], 2005. – №2. – С.295-303.**
Розповідь про виставковий проект «Декоративне мистецтво України кінця ХХ століття. 200 імен». Увагу автора звернено до художників, які працюють з глиною, склом, текстилем та іншими матеріалами.
- 3420. Чергик Наталя. Пічні кахлі ХVІІ століття з Кодацької фортеці // Нові дослідження пам'яток козацької доби в Україні: Збірка наукових статей. – К.: ХІК, Часи козацькі, 2005. – Вип.14. – С.43-46.**
Кохлі ХVІІ століття з місця Кодацької фортеці презентують колекції Музею історії запорізького козацтва Національного заповідника «Хортиця» та Дніпропетровського історичного музею імені Дмитра Яворницького. Подано опис трьох лицевих кахель та карнизної кахлі ХVІІ століття з Кодацької фортеці. Подано малюнки цих кахель.
- 3421. Чернова Світлана. Юрій Пилипович Лашук (15.III.1922, с.Липки, тепер Гощанського району Рівненської обл. – 4.I.2003, Львів) // АНТ: Вісник археології, мистецтва, культурної антропології. – 2005. – №13-15. – С.100-101.**

Біографічна розповідь про Юрія Лашука – доктора мистецтвознавства, видатного дослідника давньої та новітньої української кераміки. Доробок ученого – 300 публікацій і ще понад 100 лишилися в рукописах. Подано фото Юрія Лашука.

- 3422. Черняк Лев Павлович.** Структура та властивості хімічно стійкої кераміки, синтезованої з використанням техногенної сировини: Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня доктора технічних наук. – Харків: Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут», 2005. – 36 с.
Про розробку фізико-хімічних засад технології виробництва хімічно-стійкої кераміки з підвищеними експлуатаційними властивостями.

- 3423. Черпакова Лідія.** Барви Великодня // Полтавський вісник. – Полтава, 2005. – №17. – 29 квітня. – С.24.

Про великодню виставку-продаж, яка відбулася в художньому салоні Полтави. Серед інших видів декоративно-ужиткового мистецтва було представлено кераміку Олени Власової з Полтави та Наталі Матвійчук з Опішного. Подано фото виробів.

- 3424. Чечель Ж.А.** Антропоморфна та зооморфна пластика як джерело вивчення міфологічних уявлень прадавніх українців // Вісник Державної академії керівних кадрів культури і мистецтв. – 2005. – №2. – С.59-62.

Про антропо- та зооморфну пластику України від прадавніх часів; про уявлення предків про перенесення душі та властивостей від живих істот до людини.

- 3425. Чечель Ж.А.** Зооморфна пластика Опішні XIX–XX ст. // Мистецька освіта та мистецтво освіти в контексті формування сталого суспільства: Збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції, Київ, 12-13 травня 2005 року. – К.: видання Державної академії керівних кадрів культури і мистецтв, 2005. – С.300-303.

Про асортимент зооморфної пластики Опішного; уявлення про тварин та їх трактування в глиняному зооморфному посуді.

- 3426. Чечель Ж.А.** Інтерпретація образу коня у пам'ятках української зооморфної пластики кінця XIX – середини XX століть (за матеріалами колекції Національного музею-заповідника українського гончарства в Опішному) // Духовна культура як домінанта українського життєтворення: Збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції, Київ, 22-23 грудня 2005 р. – К.: видання Державної академії керівних кадрів культури і мистецтв, 2005. – Ч.ІІ. – С.171-173.

Про символіку образу коня в народному гончарстві: асортимент, способи використання зооморфних посудин у побуті.

- 3427. Чечель Жанна.** Критичні нотатки на скрижальх святкового дня // Український керамологічний журнал. – 2005. – №1-4. – С.264-266, 330-335.

Про закриття II Всеукраїнського молодіжного симпозіуму гончарного мистецтва «Чигирин-2004». Авторка, відзначивши, що проведення подібних симпозіумів в Україні необхідне, звернула увагу читачів на недоліки в його організації та

проведенні: недостатність інформації про учасників симпозиуму та їх наставників; відсутність попереднього відбору учасників симпозиуму; непродуманність концепції проведення закриття симпозиуму, відсутність чітко окресленої тематики; відсутність чіткого визначення номінацій і критеріїв оцінювання творів; відсутність серйозної фахової роботи журі.

Публікація викликала чимало різнопланових відгуків організаторів симпозиумів, їх учасників, пересічних читачів.

- 3428. Чирка Ірина. Ще раз про краєзнавчі музеї // Культура і життя. – 2005. – №6-8. – 2 березня. – С.5.**

Про сучасне музейництво та про Національний музей-заповідник українського гончарства в Опішному (Полтавщина).

- 3429. Чміль Л. Керамические комплексы конца XV–XVI вв. из раскопок Михайловского Златоверхого собора в Киеве // Поливная керамика Средиземноморья и Причерноморья X–XVIII вв.: Сборник научных трудов. – К.: ИД «Стилос», 2005. – Т.1. – С.462-467.**

Про вивчення української кераміки XV–XVI століть. Подано матеріали з археологічних закритих комплексів, досліджених 1997 року на території Михайлівського Золотоверхого монастиря, які мають важливе значення для вивчення кераміки XV–XVI століть, зокрема полив'яної. Подано малюнки глиняного посуду XV–XVI століть.

- 3430. Чміль Л. Пізньосередньовічна кераміка з розкопок Вишгорода 2002 року // Старожитності Вишгородщини: Збірник тез доповідей і повідомлень 12-ої науково-практичної конференції, присвяченої 10-й річниці з дня створення Вишгородського історико-культурного заповідника та міжнародного дня музеїв 16-18 травня 2005 року, м.Вишгород. – Вишгород: Вишгородський історико-культурний заповідник, 2005. – С.158-164.**

Про дослідження гончарного горна пізньосередньовічного часу, виявленого під час археологічних розкопок у Вишгороді. Кераміку з горна представлено понад 160 виробами (горщики, покришки, макітри, ринки, тарілки, глечи). Характерним для кераміки з горна є відсутність поливи (за винятком крайкування на кількох горщиках і глечики та кількох дрібних вінець з поливою всередині). За гончарними матеріалами вишгородське горно автор датує першою половиною – серединою XVII століття. Подано малюнки фрагментів посудин з горна.

- 3431. Чміль Леся. Турецька кераміка XVI–XVIII ст. з території Михайлівського Золотоверхого монастиря // Нові дослідження пам'яток козацької доби в Україні: Збірка наукових статей. – К.: ХІК, Часи козацькі, 2005. – Вип.14. – С.60-64.**

Про знахідки османського фаянсу на території Михайлівського Золотоверхого монастиря. Подано малюнки турецької кераміки кінця XVII–XVIII століття.

- 3432. Чміль Леся, Чекановський Андрій. Підставка для випалення люльок // Нові дослідження пам'яток козацької доби в Україні: Збірка наукових статей. – К.: ХІК, Часи козацькі, 2005. – Вип.14. – С.94.**

Про знахідки на території київського урочища Гончарі-Кожум'яки підставок для випалювання люльок. Подано їх описи. Існування спеціального пристрою для випалювання глиняних люльок може свідчити про спеціалізоване виготовлення гончарями дрібної пластики.

- 3433. Чос Володимир. Клондайк для археологів // Українське слово. – Київ, 2005. – Ч.8. – 23 лютого–1 березня. – С.10.**

Про археологічні розкопки в Городищенському районі в Черкащині. Віднайдено різночасові фрагменти глиняних горщиків, мисок, черпаків. Подано фото гончарних виробів давнини.

- 3434. Чуб Николай. Окно в сказочное Закарпатье // Киевский вестник. – Київ, 2005. – №82. – 27 августа. – С.4.**

Про виставку закарпатських художників «Моя Україна», яка відбулася в Будинку художника в Києві. Подано фото глиняної скульптури Вячеслава Віньковського «Метаморфоза».

- 3435. Чусва Катерина. Естество древних // Україна молода. – 2005. – №158. – 30 серпня. – С.13.**

Про колекцію творів мистецтва стародавнього світу, що презентує Музей мистецтв імені Богдана та Варвари Ханенків. Подано фото теракотової статуєтки дівчини (Греція, IV століття до н.е.).

- 3436. Чутка Єва. Мистецтво без меншовартості // Закарпатська правда. – Ужгород, 2005. – №14. – 16-22 квітня. – С.3.**

Про виставку декоративно-ужиткового мистецтва в Ужгороді, в однойменній художній галереї. Названо імена кращих художників-керамістів Закарпаття: Мирослави Росул, Вячеслава Віньковського, Ярослава Борецького, Наталі Грабар. Подано фото глиняних скульптурок Мирослави Росул «Жінки втраченої доби».

- 3437. Шалкітене Ірина. З бабусиної скрині // Експрес. – Львів, 2005. – №137. – 29-30 липня. – С.14.**

Про виставку декоративно-ужиткового мистецтва та малярства обласних товариств «Бойківщина» і «Лемківщина», що діяла у виставковій залі Науково-методичного центру культури Прикарпаття в Івано-Франківську. Серед інших експонатів виставки були й глиняні вироби.

- 3438. Шапаровська Лілія. Так «виліпив» себе // Вечірній Київ. – 2005. – №181. – 30 вересня. – С.6.**

Про скульптора і художника Віктора Бову, який в своїй роботі використовує і глину.

- 3439. Шевелёва Светлана. Остаётся жить мечтой // Киевские ведомости. – 2005. – №141. – 12 июля. – С.2.**

Про міжнародний фольклорний фестиваль «Країна мрій», який уже вдруге відбувся на Співочому полі столиці України. Публіка насолоджувалася не лише музикою, – народні умільці навчали малечу робити іграшки із соломи і глини, писанки, рушники, розмальовувати глиняні хатки-дзвоники.

- 3440. Шевченко Євген. Золота нитка народного мистецтва // Народне мистецтво. – 2005. – №3-4. – С.2-4.**
Про діяльність київського осередку Національної спілки майстрів народного мистецтва України, головною метою діяльності якого було задекларовано відродження й розвиток стародавніх видів народного мистецтва та художніх промислів. Названо імена видатних і молодих майстрів кераміки: Григорія Денисенка, Михайла Денисенка, Лесі Денисенко-Єременко, Сергія Денисенка, Василя Бесєдіна, Надії Білик, Марії Хом'якової. Подано фото глиняних робіт названих мистців.
- 3441. Шевченко Є.І. Вербівська-Кабін Оксана Йосипівна // Енциклопедія сучасної України. – К.: Координаційне бюро ЕСУ НАН України, 2005. – Т.5. – С.251.**
Про майстриню художньої кераміки з Косова Івано-Франківської області. Подано фото декоративної тарелі та баклаги.
- 3442. Шевченко Є.І. Вербівський Олександр Йосипович // Енциклопедія сучасної України. – К.: Координаційне бюро ЕСУ НАН України, 2005. – Т.5. – С.251.**
Про майстра художньої кераміки з Косова Івано-Франківської області. Подано фото декоративної глиняної тарелі.
- 3443. Шевчук Анатолій. Сутність поліської порцеляни // Образотворче мистецтво. – 2005. – №3. – С.55.**
Про виставку талановитих майстрів порцеляни із Житомирщини, лауреатів Державної премії України імені Тараса Шевченка Валентини та Миколи Трегубових, які уже півстоліття формують творче обличчя Коростенського фарфорового заводу. Подано фото порцелянових робіт, які експонували на виставці.
- 3444. Шерстюк В.В. Роль зрубних племен у формуванні археологічних культур доби фінальної бронзи – раннього залізного віку // Дизайн, архітектура, археологія і образотворче мистецтво. – Полтава: Видавництво ПІЕП, 2005. – Вип.2. – С.90-93.**
Про зрубну культурно-історичну спільноту пізньобронзової доби. На теренах Лівобережного Лісостепу України існує низка пам'яток, матеріали яких свідчать про вплив зрубно́ї культури пізнього етапу на матеріальну культуру бондарихинських фінно-угорських племен, зокрема й на кераміку.
- 3445. Шилімова-Ганзенко Людмила. P.S.: Валява // Український керамологічний журнал. – 2005. – №1-4. – С.224.**
Лист-повідомлення художника-кераміста Людмили Шилімової-Ганзенко Олесю Пошивайлу про її виставку «Бережіть ляльку», присвячену тітці – Марії Ганзенко.
- 3446. Шквар Ганна. За три тижні Чигирин помітно збагатився // Черкаський край. – Черкаси, 2005. – №54. – 27 липня. – С.1.**
Про III Всеукраїнський молодіжний симпозіум гончарного мистецтва «Чигирин-2005». Згадано імена гончарів: Якова Брюховецького з Чигирина, 14-річного Олега Вертегеля із Запорізької області та Лесі Денисенко-Єременко. Подано фото юного гончаря за роботою, а також глиняних творів.

- 3447. Шмагало Ростислав. Мистецька освіта в Україні середини XIX – середини XX ст.: структурування, методологія, художні позиції.** – Львів: Українські Технології, 2005. – 528 с.: 742 іл.

Монографію присвячено мистецькій освіті України середини XIX – середини XX століття, у тому числі й гончарному шкільництву. Детально проаналізовано діяльність шкіл гончарства (кераміки) Галичини.

- 3448. Шмагало Ростислав Тарасович. Мистецька освіта в Україні середини XIX – середини XX століття: структурування, методологія, художні позиції: Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня доктора мистецтвознавства.** – Львів: Львівська національна академія мистецтв, 2005. – 44 с.

У реферативній формі подано результати монографічного дисертаційного дослідження, метою якого було комплексне вивчення стану мистецької освіти України середини XIX – середини XX століть. Значну увагу звернено на шкільництво Галичини, у тому числі й школи гончарства (кераміки).

- 3449. Шовкун Леся. Мед із дачі Президента // Україна молода.** – 2005. – №159. – 31 серпня. – С.4-5.

Про зацікавлення Президента України Віктора Ющенка народною творчістю, у тому числі й гончарством, а також про намір Президента України сприяти піднесенню гончарного мистецтва Опішненського осередку, що в Полтавщині. Подано фото Віктора Ющенка з сім'єю біля гончарних виробів.

- 3450. Шот Микола. «Вертеба» – пристановище трипільців // Урядовий кур'єр.** – 2005. – №120. – 2 липня. – С.7.

Про пам'ятку трипільської культури – печеру «Вертеба», що знаходиться в Борщівському районі в Тернопільщині. Подано фото трипільського посуду, глиняної фігурки.

- 3451. Шот Микола. Майстри зі старої Гончарівки // Урядовий кур'єр.** – 2005. – №33. – 22 лютого. – С.11.

Про знаного в Україні майстра гончарства Івана Бойка та продовжувача династії гончарів Івана Вдовина з села Гончарівка Монастириського району в Тернопільщині. Подано фото майстрів біля своїх глиняних виробів.

- 3452. Штанкіна Ірина. Ніжинські та ічнянські кахлі XIX – початку XX століття та їх автори // Український керамологічний журнал.** – 2005. – №1-4. – С.108-119.

Проаналізовано кахлі XIX – початку XX століть, виготовлені гончарями провідних осередків народного кахлярства Чернігівщини – Ніжина та Ічні, зі збірок Російського етнографічного музею (Санкт-Петербург, Росія), Чернігівського історичного музею імені Василя Тарновського, Музею українського народного декоративного мистецтва (Київ), Ічнянського й Ніжинського краєзнавчих музеїв. Подано фото кахель із досліджених колекцій.

- 3453. Шулик Н. На виставці в Києві // Голос Зіньківщини.** – Зіньків, 2005. – №79. – 5 жовтня. – С.4.

Про виставку творчих робіт учнів і учителів Державної спеціалізованої художньої школи-інтернату «Колегіум мистецтв у Опішному», яка відбулася в три етапи: у Кабінеті Міністрів України, у будівлі Верховної Ради України, в Українському фонді

культури. На виставці експонували роботи, виконані в різних техніках – живопис, графіку, гончарні вироби.

- 3454. Шустова Юліана. Сказка по имени Чатыр-Даг // Керамика: Стил ь и мода. – №2. – С.108-110.**

Про виставку кримсько-татарського мистецтва «Чатир-Даг», що експонували у виставковому салоні «Гончарі» в Києві, з 18 лютого до 3 березня 2005 року. На виставці було представлено близько 120 робіт, шістдесят із яких – глиняні твори. Подано фото керамологічних експозицій виставки.

- 3455. Шуткевич Олесь. Подорож до бабусиної хати // Вінницька газета. – Вінниця, 2005. – №128. – 25 жовтня. – С.6.**

Про загальноміське свято «З подільських джерел» у Вінниці. На міні-виставці було показано глиняні вироби: глечики, вази, свистунці.

- 3456. Шутко Маріанна. Від споглядання прекрасного на душі ніколи не з'являється мозолі // Новини Закарпаття. – Ужгород, 2005. – №50-51. – 2 квітня. – С.12.**

Подано матеріали про народного майстра Олександра Ороса, який уже три десятиліття збирає старовинні речі побуту наших пращурів. Найближчим часом колекціонер хоче зробити панно з глиняних мисок минулого й позаминулих століть, яких у нього 120 штук. Подано фото майстра з експонатами.

- 3457. Щербаківський Вадим. Латенський похорон біля Переяслава: Реферат читаний у Полтавському Науковому товаристві 20-лютого 1921 р. // Полтавський краєзнавчий музей: Збірник наукових статей 2004 р. – Полтава: Дивосвіт. – 2005. – С.16-25.**

Про реферат Вадима Щербаківського «Ла-Тенський похорон біля Переяслава», написаний майже 85 років тому. Це перша і єдина на сьогодні праця з детальним описом, зі спробою наукової інтерпретації відомого поховального комплексу черняхівської культури із Гречаників. Автор звернув увагу на більш пізній характер кераміки, яка входила до складу комплексу і відзначив її подібність до посуду Черняхівського могильника. Статтю проілюстровано малюнками знахідок з поховання черняхівської культури біля с.Гречаники.

- 3458. Щербань А.Л. Прядіння і ткацтво у населення Лівобережного Лісостепу України VII – початку III ст. до н.е. (за керамічними матеріалами): Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата історичних наук. – К.: Інститут археології НАН України, 2005. – 20 с.**

У реферативній формі подано результати дослідження, метою якого є комплексна реконструкція процесів прядіння і тkania у населення Лівобережного Лісостепу України в VII – на початку III ст. до н.е., здебільшого на основі дослідження глиняних виробів (кружал, важків, гудзико-, котушко-, блокоподібних виробів та відбитків тканини на глиняних виробах).

- 3459. Щербань О.В. Історія діяльності опішненського гончарного навчально-показового пункту (1912–1924) // Духовна культура як домінанта українського життєтворення: Збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції, Київ, 22-23 грудня 2005 р. – К.: Видання Державної академії керівних кадрів культури і мистецтв, 2005. – Ч.ІІ. – С.316-322.**

Проаналізовано діяльність спеціалізованого гончарного закладу від часу заснування до закриття, охарактеризовано основні етапи його діяльності, вплив на місцеве гончарство та гончарний промисел інших регіонів України.

- 3460. Щербань Олена. Кераміка Володимира Нікітченка // Український керамологічний журнал. – 2005. – №1-4. – С.245-250.**

Про життєвий та творчий шлях опішненського гончаря Володимира Нікітченка. Подано розповіді майстра, в яких він характеризує власні вироби, ставлення до глини, творчості, гончарної справи.

- 3461. Щербань Олена. Техніка виготовлення півників-свистунців у Опішному // Український керамологічний журнал. – 2005. – №1-4. – С.183-187.**

Описано процес виготовлення півників-свистунців у Опішному – продавньому гончарному осередку (Полтавщина). Названо імена відомих опішненських гончарів: Василя і Петра Омеляненків, Миколи Пошивайла, Михайла Китриша, Ганни Діденко, Анастасії Радченко, Віри Важничої, які займаються й виготовленням глиняної іграшки. Подано фото із зображенням послідовності виготовлення півника-свистунця у виконанні заслуженого майстра народної творчості України, лауреата Державної премії України імені Тараса Шевченка, гончаря Василя Омеляненка.

- 3462. Юрченко Олександр. Давньоруська спадщина пізньосередньовічного Переяслава // Наукові записки з української історії: Збірник наукових статей. – Переяслав-Хмельницький: Кафедра історії та культури України ПХДПУ імені Григорія Сковороди, 2005. – Вип.16. – С.155-164.**

Під час археологічних розкопок давньоруських монументальних споруд XI–XIII століть виявлено жолобчасту цеглу (литовку), яку завдяки зручній формі, ефективніше використовували для кладки печей, аніж плінфу.

- 3463. Юрченко-Микита О.В. Вінковський В'ячеслав Іванович // Енциклопедія сучасної України. – К.: Координаційне бюро ЕСУ НАН України, 2005. – Т.5. – С.578.**

Про відомого художника-кераміста Вячеслава Вінковського з Ужгорода. Подано фото його твору.

- 3464. Як дзвонить керамічний дзвін // Полтавський вісник. – Полтава, 2005. – №43. – 28 жовтня. – С.24.**

Про виставку викладачів і студентів Полтавського національного технічного університету імені Юрія Кондратюка в Полтавській Галереї мистецтв. Серед інших експонатів виставки – глиняні дзвони. Подано фото робіт.

- 3465. Яковлєва Ольга. Чарівний світ полонської порцеляни // Урядовий кур'єр. – 2005. – №159. – 23 серпня. – С.6.**

Про порцелянову корпорацію «Укрпромфарфор», яка об'єднує один із найстаріших вітчизняних заводів – Полонський, що в Хмельниччині, та Довбиський у Житомирщині. Подано фото художників заводу з власними виробами.

- 3466. Ямаева Т.Ю. Поливная керамика из загородных пещерных монастырей Херсона // Поливная керамика Средиземноморья и Причерноморья X–XVIII вв.: Сборник научных трудов. – К.: ИД «Стилос», 2005. – Т.1. – С.247-256.**

Про полив'яну кераміку, виявлену в пізньовізантійських печерних комплексах близької округи Херсонеса на Гераклейському півострові: у Сарантинакіній балці і на місці Виноградному. З'ясовано основні типи кераміки, яка збереглася в основному фрагментарно і в поодиноких екземплярах, які вчені датують у межах XIII–XV століть. Подано малюнки полив'яної кераміки з комплексів.

- 3467. Январова Валентина. Маленькі шедеври сувенірного мистецтва // Вечірній Київ. – 2005. – №124. – 12 липня. – С.3.**

Про виставку «Український сувенір–2005». Серед експонатів – полонський фарфор, майоліка. Статтю проілюстровано фото глиняних виробів.

- 3468. Яремійчук Ольга. Енергія творчості // Веселочка. – Київ, 2005. – №5-6. – С.42-43.**

Про виставку творів студентів і викладачів Київського державного інституту декоративно-прикладного мистецтва і дизайну імені Михайла Бойчука в будівлі Національної спілки художників України. Подано фото гончарної композиції «Цирк».

- 3469. Ярославець Ганна. Кераміка – то моя найбільша любов... // Вінницька газета. – Вінниця, 2005. – №89. – 26 липня. – С.8.**

Про відкриття у Вінниці нового музею, присвяченого пам'яті відомого подільського гончаря Олексія Луцишина. Подано фото гончаря і його гончарних виробів.

- 3470. Ясиновський Валерій. Вічні тривоги // Столиця. – Київ, 2005. – №20. – 20-26 травня. – С.24-25.**

Про нинішній стан народного мистецтва, зокрема, художніх промислів. Згадано Опішне, Косів, Бубнівку, Гавареччину, Діхтярі, Глиняни. Голова Національної спілки майстрів народного мистецтва України Євген Шевченко пропонує конкретні кроки, які зможуть протидіяти занепаду народних промислів в Україні. Статтю проілюстровано фото виробів з глини.

- 3471. Яців Р.М. Винниченко Ольга Миколаївна // Енциклопедія сучасної України. – К.: Координаційне бюро ЕСУ НАН України, 2005. – Т.4. – С.416, 338.**

Про художника-кераміста зі Львова Ольгу Винниченко (1958 р.н.). Основні роботи – у галузі декоративно-ужиткової кераміки. Для творчості художниці характерна актуалізація формотворчих ресурсів традиційного українського гончарства (заданість форми, система орнаменталізації). Подано фото глиняного твору «Народження ріки».

- 3472. Frangois Veronique. Elaborate incised ware: Un temoin du Rayonnement de la culture Byzantine a l'epoque paleologue // Поливная керамика Средиземноморья и Причерноморья X–XVIII вв.: Сборник научных трудов. – К.: ИД «Стилос», 2005. – Т.1. – С.195-208.**

Про фінальне візантійське виробництво полив'яної кераміки другої половини XIII–XIV століття. Виділено пізньовізантійські чаші кількох типів. З'ясовано географію знахідок кераміки цього типу. Відзначено роль італійських торговців у її поширенні в Причорномор'ї. Статтю подано французькою мовою.

ДОДАТОК ПУБЛІКАЦІЙ ПРО УКРАЇНСЬКЕ ГОНЧАРСТВО, КЕРАМІКУ, КЕРАМОЛОГІЮ 2004 РОКУ

(періодичні видання, книги тощо)

1. **Бабенко В.С., Чемшит В.Г.** Полтавська студія «Кераміка» та її керівник // Постметодика. – Полтава, 2004. – №6. – С.28-31.

Про роботу Наталі Євгенівни Асташової-Бабенко – учителя трудового навчання загальноосвітньої школи №2 міста Полтава, керівника шкільної студії «Кераміка». Студія має давні й плідні зв'язки з обласним археологічним центром, очолюваним Олександром Супруненьком; налагоджено співпрацю з Колегіумом мистецтв у Опішному. Подано фото керівника студії та її глиняних виробів.

2. **Білоусько О.А., Супруненко О.Б.** Давня історія Полтавщини (XX тисячоліття до н.е. – V ст.): Підручник для 6 класу загальноосвітньої школи. – Полтава: Оріяна, 2004. – 168 с.; іл., карти.

У підручнику викладено історію Полтавщини від найдавніших часів до кінця V століття. Подано відомості про основні археологічні пам'ятки різних епох. Серед виявлених старожитностей – кераміка неоліту, енеоліту, бронзової та ранньозалізної доби. Книгу проілюстровано знахідками кераміки, характерними для кожної з цих епох.

3. **Бобрищев К.В.** Отчий край. – Полтава: Сімон, 2004. – С.13 кол. іл.

Подано фото майстра з Опішного, що в Полтавщині, – Віктора Комаревцева, біля глиняних виробів.

4. **Братченко С.Н., Балонов Ф.Р., Гершкович Я.П.** Погребения эпохи энеолита и бронзового века Александровского кургана №9 на р.Лугань // Матеріали та дослідження з археології Східної України: Збірник наукових праць. – Луганськ: Видавництво СНу імені В.Даля, 2004. – Вип.3. – С.30-74.

Про дослідження поховального комплексу біля м.Олександрівськ, під час якого було виявлено глиняні вироби та їх фрагменти. Є згадка про зрубну культуру та культуру багатовапелкової кераміки. Статтю проілюстровано малюнками глиняних виробів і їх фрагментів.

5. Бурдо Н.Б. Гумельниця // Енциклопедія історії України. – К.: Наукова думка, 2004. – Т.2. – С.253-254.

Про енеолітичну археологічну культуру Балкано-Дунайського регіону початку другої половини V тисячоліття до н.е. Знайдено різноманітні глиняні вироби культового призначення.

6. Відязичництва до християнства // Білоусько О.А., Супруненко О.Б., Мироненко К.М. Середньовічна історія Полтавщини: V – I половина XVI століття: Підручник для 7 класу. – Полтава: Оріяна, 2004. – С.141-142.

Про утвердження християнства як державної релігії Київської Руси. На Воїні і в Глиниці знайдено рідкісні давньоруські полив'яні писанки.

7. Волинцевська культура // Білоусько О.А., Супруненко О.Б., Мироненко К.М. Середньовічна історія Полтавщини: V – I половина XVI століття: Підручник для 7 класу. – Полтава: Оріяна, 2004. – С.34-35.

Про волинцевські старожитності. Найбільш вивченою пам'яткою волинцевської культури є Опішненське городище. Під час археологічних досліджень було виявлено житла з глиняними виробами в урочищі Шимберьове в с.Хитці Лубенського району. Згадка про Новотроїцьке городище, Волинцевський археологічний комплекс, Битицьке городище. Подано малюнки глиняних виробів з опішненського городища.

8. Герус Людмила. Українська народна іграшка. – Львів: Інститут народознавства НАН України, 2004. – 264 с.

Про українську народну іграшку як вид декоративно-ужиткового мистецтва і як культурний феномен. З'ясовано витoki й висвітлено історію іграшки в Україні; окреслено регіони, осередки, подано імена майстрів. Окремо звернено увагу на найбільш поширені в традиційній культурі українців іграшки – дерев'яні, глиняні, з рослинних матеріалів (соломи, рогози, лози), з тканини, із сиру, з паперу. З'ясовано способи їх формотворення та декорування, функціональні властивості, особливості пластики, колориту, орнаментики. Визначено специфічні та загальноетнічні риси української народної іграшки. Подано фото глиняних іграшок Гаврила та Євдокії Пошивайлів, Олександри та Івана Порохівників, Олександри Селюченко, Насті Білик-Пошивайло, Миколи Пошивайла, Анастасії Радченко, Ганни Діденко (Опішне, Полтавщина); Якова Бацуци (Адамівка, Хмельниччина); Бальбіни Стоялівської (Стара Сіль, Львівщина); родини Марчуків (Великий Кунинець, Тернопільщина); Івана Бойка (Гончарівка, Тернопільщина); Омеляна Залізняка, Федора Олексієнка (Київ); Юрія та Розалії Ілюк, Павлини Цвілик (Косів, Івано-Франківщина); Семена Гончара (Бубнівка, Вінниччина); Ольги Шиян (Одеса); Аг. Кусик (Кульчин, Волинь).

9. Гершкович Я.П. Коментарий к статье С.Д.Лысенко «Феномен Субботовского городища» // Матеріали та дослідження з археології Східної України: Збірник наукових праць. – Луганськ: Видавництво СНУ імені В.Даля, 2004. – Вип.3. – С.268-270.

Авторський коментар до статті С.Д.Лисенка. Зокрема, йдеться про відсутність у статті аналізу колекції глиняних виробів.

10. Глина // Современная украинская энциклопедия. – Харьков, 2004. – С.398.

Подано означення глини – пластичної гірської породи.

11. Горбатюк Василь. Глина // Подільські вісті. – Хмельницький, 2004. – №111. – 14 серпня. – С.3.

Подано новелу про глину.

12. XII Археологічний з'їзд (Харків, 1902) // Юренко С.П. Археологічний з'їзд в Україні. – К.: Шлях, 2004. – С.21-30.

Про етнографічну програму, розроблену підготовчим комітетом XII археологічного з'їзду. Одним із напрямків цієї програми було зокрема, збирання предметів, які відзначалися художнім рівнем: вишиванок, писанок, різьблення по дереву, гончарних виробів.

13. Драган В.А., Ященко Е.Г., Юренко А.А. Коростенский фарфоровый завод: (краткий обзор деятельности в XX веке). – Житомир: АП «Житомирская облтипография», 2004. – 272 с.

Книгу присвячено 100-річному ювілею Коростенського фарфорового заводу.

14. Думки навздогін /Бобрищев Костянтин. Отчий край. – Полтава: Сімон, 2004. – Кн.2. – С.773-774.

Про Олеса Пошивайла, який очолює Національний музей-заповідник українського гончарства в Опішному. Його книги про українське гончарство нині є найбільш значущими й неперевершеними працями в галузі вивчення і всебічного розкриття феномена української народної кераміки.

15. Задорожний Федір Петрович // Реабілітовані історією: Полтавська область. – Київ-Полтава: Видавництво «АСМІ», 2004. – Кн.2. – С.483.

Подано короткі біографічні відомості про репресованого гончаря артілі з селища Опішне Зіньківського району Полтавської області, реабілітованого 1995 року.

16. Закревська Я.В. Гуцульщина // Енциклопедія історії України. – К.: Наукова думка, 2004. – Т.2. – С.264-265.

Про історико-етнографічний регіон на сході Українських Карпат. Подано фото кахель (Косів, Івано-Франківська область, середина XIX століття) та баньки (Івано-Франківська область, початок XX століття).

17. Иваницкий В.Р. Бондарихинское поселение Круглое–2 в среднем течении Северского Донца // Матеріали та дослідження з археології Східної України: Збірник наукових праць. – Луганськ: Видавництво СНУ імені В.Даля, 2004. – Вип.3. – С.271-279.

Про матеріали бондарихинського поселення Кругле–2. Диференційовано форми кераміки за типами. Подано малюнки фрагментів гончарних виробів.

18. Іван Сколоздра. Малярство на склі: Альбом репродукцій. – Київ–Стрий: «Духовна вість», 2004. – 90 с.

Про творчість талановитого художника живопису на склі, гончаря, заслуженого майстра народної творчості України, лауреата Всеукраїнської премії «Визнання» в галузі гуманітарних наук, культури та мистецтва Івана Сколоздри з Львівщини. Подано фото робіт майстра.

19. Івашків Галина. Великий жертводавець нашого часу Петро Лінинський // Музейна справа та музейна політика в Україні ХХ століття. – К.: Златограф. – 2004. – С.136-139.
Про збирача кераміки, реставратора й мистця Петра Лінинського. Свою унікальну збірку (більше 1300 предметів) він подарував Музею етнографії та художнього промислу Інституту народознавства НАН України. Статтю проілюстровано фото Петра Лінинського.
20. Іграшки // Українське народознавство: Навчальний посібник /За редакцією Степана Павлюка. – К.: Знання, 2004. – С.383-385.
Про іграшку, як витвір українського народного мистецтва, що об'єднує вироби з глини, дерева, лози, солом, паперу та інших матеріалів. Згадано три найбільші регіони виготовлення забавок: Подніпров'я, Поділля і Прикарпаття. Сучасними осередками глиняної іграшки є Опішне, Бубнівка і Косів. Згадано прізвище гончаря Остапа Ночовника.
21. Калинин А.Т. Русские и зарубежные сосуды с секретами. – М: Граница, 2004. – 288 с.: илл.
Книгу присвячено давнім і сучасним посудинам, у тому числі й глиняним, які сконструйовано із таємницями. Подано фото й малюнки численних посудин-головоломок. У одному з розділів книги мовиться про глиняні вироби із таємницями з України, у тому числі з колекції Національного музею-заповідника українського гончарства в Опішному.
22. Карпова Ольга. К истории атрибуции пузыревской керамики // Третьи Санкт-Петербургские этнографические чтения: Материалы конференции. – СПб., 2004. – С.229-233.
23. Карпова Ольга. Украинская керамика как источник изучения эволюции гончарства // Мавродинские чтения. 2004: Материалы юбилейной конференции, посвященной 70-летию исторического факультета Санкт-Петербургского государственного университета. – СПб., 2004. – С.273-274.
24. Кепін Дмитро. Наукова концепція відділення Київського обласного археологічного музею «Історія культури Південної Київщини» // Музейна справа та музейна політика в Україні ХХ століття. – К.: Златограф, 2004. – С.57-59.
Про Музей історії культури Південної Київщини на території Ржищівського індустріально-педагогічного технікуму. Там буде подано муляжі та реконструкції процесу виготовлення найдавніших знарядь праці та способи виготовлення неолітичної кераміки. Серед експозицій музею можна буде побачити реконструкцію гончарного горна з черняхівського поселення.
25. Керамика // Современная украинская энциклопедия. – Харьков, 2004. – С.257.
Подано означення слова «кераміка».
26. Кладько Олеся. Сумно, сумно, аж за край!.. // Столиця. – Київ, 2004. – №10. – 5-11 березня. – С.22.

Про популяризацію культурної спадщини українства. Згадано прізвище краєзнавця Вадима Мицка – знавця пам'яток трипільської цивілізації. Подано фото гончаря Володимира Ковальчука за роботою.

- 27. Ключенева І.Н.** История исследований памятников археологии Луганщины (начало XIX – середина XX ст.) // **Матеріали та дослідження з археології Східної України: Збірник наукових праць.** – Луганськ: Видавництво СНУ імені В.Даля, 2004. – Вип.3. – С.302-325.

Про археологічні дослідження пам'яток широкого хронологічного діапазону на території Луганської області (XIX – перша половина XX століття). Серед знахідок – глиняний глечик з великими ножоподібними пластинами із кремнію.

- 28. Козак Денис, Прищеп Богдан, Шкоропад Віталій.** Давні землероби Волині. – К.: Інститут археології НАН України, 2004. – 300 с.; 235 іл.

Монографію присвячено результатам діяльності Волинської археологічної експедиції під керівництвом доктора історичних наук Д.Н.Козака. Об'єкти, відкриті на багатощаровому поселенні поблизу с.Хрінники, відносяться до різних епох: періоду енеоліту – бронзи, доби раннього заліза, поморсько-кльошової, зубрицької, вельбарської культур, ранньослов'янського часу та княжої доби. Величезну колекцію складають археологічні матеріали: глиняні вироби, знаряддя праці, прикраси, частини одягу, зброя. Книгу проілюстровано малюнками глиняних виробів.

- 29. Коваленко О.П., Магдик О.О.** Зінківщина в житті Полтавщини // **Постметодика.** – 2004. – №6. – С.58-62.

Про Національний музей-заповідник українського гончарства, який є Всеукраїнським центром дослідження, збереження й популяризації гончарної спадщини України, та Інститут керамології – відділення Інституту народознавства НАН України – провідна в країні установа із дослідження гончарства.

- 30. Косовская школа керамической росписи // Современная украинская энциклопедия.** – Харьков: Книжный клуб «Клуб Семейного Досуга», 2004. – Т.7. – С.132.

Подано інформацію про косівську школу гончарної мальовки.

- 31. Котова Н.С.** Бассейн Северского Донца в эпоху энеолита // **Матеріали та дослідження з археології Східної України: Збірник наукових праць.** – Луганськ: Видавництво СНУ імені В.Даля. – 2004. – Вип.3. – С.5-29.

Про археологічні дослідження епохи енеоліту в басейні Сіверського Дінця. Подано опис типового гостроденцевого посуду зі складним орнаментом. Згадка про ямково-гребінцеву кераміку, репінську. Статтю проілюстровано малюнками глиняних виробів і їх фрагментів.

- 32. Кубицька Н.В.** Гончарство Волинського Полісся: сучасний стан та перспективи розвитку // **Українська культура: минуле, сучасне, шляхи розвитку: Збірник наукових праць: НЗ РДГУ.** – Рівне: РДГУ, 2004. – Вип.9. – С.49-59.

- 33. Кубицька Н.В.** Типологія форм гончарних виробів Волинського Полісся кінця XIX–XX ст. // **Вісник Львівської національної академії мистецтв: Збірник наукових праць.** – Львів: ЛНАМ, 2004. – Вип.15. – С.140-153.

34. Кубицька Н.В. Художні особливості давньоруської кераміки с.Кульчин Волинського Полісся (XII–XIII ст.) // Могилянські читання 2003 р.: Збірник наукових праць: Пам'ятки Давньої Русі в студіях сучасних вчених: історія, дослідження, збереження. – К.: ВІПОЛ, 2004. – С.221–229.
35. Кушнір Віктор. Львівський музей Наукового товариства імені Тараса Шевченка у 1895–1914 рр. // Музейна справа та музейна політика в Україні XX століття. – К.: Златограф, 2004. – С.107–110.
Про роботу Львівського наукового товариства імені Тараса Шевченка. У експозиції етнографічного відділу музею Товариства були килими, вишивки, рушники, кераміка.
36. Леоненко Ю.А. До питання про забезпечення сторожової служби козаків на Слобожанщині // Матеріали та дослідження з археології Східної України: Збірник наукових праць. – Луганськ: Видавництво СНУ імені В.Даля, 2004. – Вип.3. – С.292–297.
Про знахідки періоду заселення північної Луганщини. Особливий дослідницький інтерес становить віднайдена глиняна люлька. Згадка про розкопки 2002 року біля м.Старокосянтинів, де було зібрано багаті археологічні матеріали, представлені головним чином керамікою. Статтю проілюстровано малюнками глиняних люльок.
37. Лобода Петро Іванович. Фізико-хімічні основи створення нових боридних матеріалів для електронної техніки і розробка керамічних катодних вузлів з підвищеною ефективністю: Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня доктора технічних наук. – Київ: Інститут проблем матеріалознавства імені І.М.Францевича, 2004. – 44 с.
Про вирішення актуальної науково-технічної проблеми – одержання чистих спечених, композиційних та монокристалічних боридних матеріалів шляхом створення фізико-хімічних засад синтезу порошків боридів і розробку керамічних катодних вузлів з підвищеним терміном служби.
38. Лтава – південний форпост Переяславського князівства // Білоусько О.А., Супруненко О.Б., Мироненко К.М. Середньовічна історія Полтавщини: V–I половина XVI століття: Підручник для 7 класу. – Полтава: Оріяна, 2004. – С.137–139.
Про літописну Лтаву – унікальний куточок давньоруських земель. Під час розкопок на Першотравневому проспекті в Полтаві впродовж 1997–1998 років серед інших знахідок було виявлено гончарний посуд: горщики різних типів, миски, сковорідки. Подано малюнок горщика XII століття з князівським тавром у вигляді тризуба.
39. Луцкий Юрий. Кераміка – ключ до високих технологій // Постметодика. – Полтава, 2004. – №6. – С.34–39.
Про фізичні властивості керамічного цирконію і про його використання в різних галузях промисловості.

- 40. Лысенко С.Д. Феномен Субботовського городища // Матеріали та дослідження з археології Східної України: Збірник наукових праць. – Луганськ: Видавництво СНУ імені В.Даля, 2004. – Вип.3. – С.249-267.**

Про археологічні дослідження на Суботівському городищі. Є згадка про кераміку білогрудівського типу, чорноліську, бабинського типу, гальштатську, поволзько-приуральсько-казахстанську, верхньодонську кераміку.

- 41. Малик М.В. Гончарський край // Край. – Полтава, 2004. – №6. – С.14-17.**

Про українські старовинні звичаї, традиції, повір'я, пов'язані з гончарством, гончарями, керамікою. Згадка про перші гончарні цехи в Лохвиці, Гадячі, Зінькові, Глинську, Полтаві, Переяславі, Лубнах, Опішному, Прилуках, Ромнах, Хомутці; про заснування 1894 року опішненської гончарної показової майстерні, а 1896 року – Миргородської художньо-промислової школи імені Миколи Гоголя (згодом – керамічний технікум). Основні осередки гончарства в Полтавщині; найкращі гончарні глини в Зіньківському регіоні, на другому місці – Миргородський регіон, третій регіон – Лохвицький. Уродженцями Опішного є: родина Пошивайлів, родина Біликів, Поросний В.В., Ночовник О.С., Омеляненко В.О. Статтю проілюстровано фото глиняних робіт: «Баклага», «Барильце» – Гаврила та Явдохи Пошивайлів; «Набір столового посуду» – Китришів; «Зооморфна посудина для напоїв» – Миколи Пошивайла; «Куманці» та «Барильце» – В.А.Біляка, Т.Н.Демченка.

- 42. Маркітан Л.П. Гончара Івана Музей, Український центр народної культури «Музей Івана Гончара» // Енциклопедія історії України. – К.: Наукова думка, 2004. – Т.2. – С.155.**

Про Музей Івана Гончара, фонди якого налічують понад 15 тисяч експонатів XVI–XX століть, серед яких – колекції народних тканин, кераміки, ікон, народних інструментів, особиста бібліотека Івана Гончара, архівний фонд.

- 43. Матвієнко П. Славетні зіньківці // Постметодика. – 2004. – №6. – С.63-64.**

Згадано династії гончарів: Біликів, Пошивайлів, Омелянєнків; про створені меморіальні музеї-садиби гончарської родини Пошивайлів та славетної гончарки Олександри Селюченко.

- 44. Мацкевий Л.Г. Галіш-Ловачка, археологічна пам'ятка // Енциклопедія історії України. – К.: Наукова думка, 2004. – Т.2. – С.43.**

Про поселення III–I століття до н.е., залізообробний виробничий центр. Розташоване в північно-східній частині г.Ловачка, на схід від с.Клячаново Мукачівського району Закарпатської області. Займає 15 га, на яких зафіксовано 24 напівземлянкові житла, господарчі споруди, понад 1 тисячі виробів із металу, глиняний посуд.

- 45. Мацкевий Л.Г. Городниця, комплекс археологічних пам'яток // Енциклопедія історії України. – К.: Наукова думка, 2004. – Т.2. – С.171.**

Про комплекс археологічних пам'яток в околицях с.Городниця Городенківського району Івано-Франківської області. Комплекс складається з понад 20 археологічних пам'яток доби палеоліту, мезоліту, культури лінійно-стрічкової кераміки,

трипільської культури та культури кулястих амфор, доби раннього залізного віку, ранньослов'янського та давньоруського періодів.

- 46. Микола Потоцький /Бобрищев Костянтин. Отчий край. – Полтава: Сімон, 2004. – Кн.2. – С.581.**

Подано фото доктора історичних наук з Опішного, що в Полтавщині, – Олеса Пошивайла, – біля глиняних виробів.

- 47. Набок Людмила. Художня колекція меморіального музею Володимира Заболотного в Переяславі // Музейна справа та музейна політика в Україні ХХ століття. – К.: Златограф, 2004. – С.183-186.**

Про меморіальний музей Володимира Заболотного в Переяславі-Хмельницькому, фонди якого налічують 1500 одиниць зберігання. У експозиції є багато виробів із глини: горщики, вази, дитяча іграшка. Демонструються також предмети архітектурної кераміки, порцеляна.

- 48. Народне мистецтво Луганщини у фондах Державного музею народної архітектури та побуту України. – Луганськ: Поліпринт, 2004. – 80 с.**

Короткі відомості про основні пам'ятки народного декоративно-ужиткового мистецтва Луганщини, що зберігаються у фондах Державного музею народної архітектури та побуту України. Серед них є кераміка, віднайдена в Біловодському (Євсуг, Литвинівка), Білокуракинському (Олексіївка, Луб'янка, Нещеретове, Заїківка), Краснодонському (Пархоменко), Кремінському (Червонопопівка), Новоайдарському (Новоахтирка, Колядівка), Сватівському (Рудівка), Старобільському (Бутківка, Лозовівка) районах.

- 49. Новосіdlюк Галина. З історії Городоцького музею барона Федора Штейнгеля (за фондами Рівненського краєзнавчого музею та обласного архіву) // Музейна справа та музейна політика в Україні ХХ століття. – К.: Златограф, 2004. – С.121-126.**

Про етнографічно-мистецький музей, який знаходився в селі Городок на Волині понад 100 років тому. У його фондах зберігалися вироби з глини (місто Славута, тепер Хмельницької області) – миски, покришки, «гарнушки», а також глиняні іграшки: лялька, свистунці, іграшковий глиняний посуд. Село Народичі Овруцького повіту було представлене декорованими кахлями.

- 50. XI Археологічний з'їзд (Київ, 1899) // Юренко С.П. Археологічні з'їзди в Україні. – К.: Шлях, 2004. – С.14-21.**

Подано згадку про доповідь В.О.Городцова на засіданні відділу первісних старожитностей XI Археологічного з'їзду «Про необхідність вироблення номенклатури і системи опису доісторичної кераміки», у якій дослідник порушував питання напрацювання методики дослідження найбільш масової категорії археологічних знахідок. Учений запропонував розроблені ним зразки табличної класифікації глиняних матеріалів, у яких різні види орнаментациї було зведено до певної системи. Також згадано про реферат професора Е.Р. фон Штерна «Значення гончарних знахідок для культурної історії чорноморської колонізації».

- 51. Овчаренко Людмила. 3 історії Макаровоярівської керамічної кустарно-промислової школи // Історична пам'ять: Науковий збірник. – Полтава: АСМІ, 2004. – №2. – С.100-113.**

На основі архівних та польових матеріалів уперше з'ясовано передумови відкриття та основні напрямки діяльності Макаровоярівської керамічної кустарно-промислової школи (1927–1935) в Луганщині, склад учнівського та викладацького колективів; проаналізовано навчальні плани, програми й кошториси школи; визначено вплив органів державної влади на розвиток та ліквідацію єдиної в Луганщині гончарної школи.

- 52. Опошнянская керамика // Современная украинская энциклопедия. – Харьков: Книжный клуб «Клуб Семейного Досуга», 2005. – Т.10. – С.205.**

Подано інформацію про опішненську кераміку.

- 53. Орест Голубець: Бібліографічний покажчик /Автори вступних статей Роман Яців, Галина Стельмашук. – Львів: Львівська національна академія мистецтв. – 2004. – 46 с.**

Покажчик підготовлено з нагоди 25-річчя наукової праці й 50-річчя від дня народження відомого дослідника сучасного мистецтва, вченого-керамолога, доктора мистецтвознавства, професора, проректора з наукової роботи Львівської національної академії мистецтв Ореста Михайловича Голубця.

- 54. Основні риси економічного життя // Білоусько О.А., Супруненко О.Б., Мироненко К.М. Середньовічна історія Полтавщини: V – I половина XVI століття: Підручник для 7 класу. – Полтава: Оріяна, 2004. – С.190-194.**

Про економіку Полтавщини XIV–XV століть, основу якої становило землеробство й традиційні промисли. У селах існували окремі виробничі комплекси. Сліди гончарного та косторізного виробництва зафіксовано в житлах, які виконували функції помешкання й майстерні одночасно. Гончарство набуло поширення як життєво необхідна спеціальність. Подано фото решток гончарного горна.

- 55. Пам'ятки антиків на Полтавщині // Білоусько О.А., Супруненко О.Б., Мироненко К.М. Середньовічна історія Полтавщини: V – I половина XVI століття: Підручник для 7 класу. – Полтава: Оріяна, 2004. – С.13-17.**

Про «антський» етап історії Полтавщини, пов'язаний із поширенням пам'яток пеньківської археологічної культури. Пеньківську кераміку виготовляли вручну й випалювали на відкритому вогнищі. У асортименті були горщики й корчаги, диски й сковорідки, миски, мініатюрні посудинки. Серед археологічних знахідок є й причорноморські амфори, кухлі, глечи тощо. Подано малюнок ліпленого горщика пеньківської культури.

- 56. Пам'ятки давньоруської культури на Полтавщині // Білоусько О.А., Супруненко О.Б., Мироненко К.М. Середньовічна історія Полтавщини: V – I половина XVI століття: Підручник для 7 класу. – Полтава: Оріяна, 2004. – С.143.**

Подано фото глиняних виробів давньоруської культури в Полтавщині.

57. Пачкова С.П. Горошова, комплекс археологічних пам'яток // *Енциклопедія історії України*. – К.: Наукова думка, 2004. – Т.2. – С.175.
Про комплекс археологічних пам'яток біля с.Горошова Борщівського району Тернопільської області, у заплаві лівого берега Дністра. Тут відкрито залишки наземних жител з великою кількістю глиняного посуду та знарядь праці.
58. **Перещепинський «скарб»** // Білоусько О.А., Супруненко О.Б., Мироненко К.М. **Середньовічна історія Полтавщини: V – I половина XVI століття: Підручник для 7 класу.** – Полтава: Оріана. – 2004. – С.25-31.
Про ранньосередньовічний комплекс, залишений кочовим населенням Північного Причорномор'я і Середнього Подніпров'я – «перещепинське коло», де 1912 року було віднайдено багатющий скарб золотих і срібних речей. Під час проживання на території Полтавщини кочового болгарського і землеробського слов'янського населення формувалася нова матеріальна культура, прикметна глиняним імпортом якісної кераміки, кримськими амфорами та іншими виробами. Під час розкопок було віднайдено слов'янську ліплену кераміку (с.Вовки у Зінківському районі), а в околицях Полтави – рештки гончарної майстерні гончарів. Статтю проілюстровано малюнками гончарних виробів.
59. П'ядик Ю.В. Юхим Михайлів: Життя і творчість. – К.: Мистецтво, 2004. – 224 с.: іл.
60. **Релігійні уявлення слов'янського населення Полтавщини** // Білоусько О.А., Супруненко О.Б., Мироненко К.М. **Середньовічна історія Полтавщини: V – I половина XVI століття: Підручник для 7 класу.** – Полтава: Оріана, 2004. – С.68-69.
Про релігійні уявлення населення Полтавщини ранньосередньовічного часу. Під час археологічних досліджень давніх поховань слов'ян було виявлено фрагменти ліпленої кераміки, а також цілі вироби з глини. Подано малюнок роменського ліпленого горщика з кургану в с.Городище Чорнухинського району.
61. **Руська колонізація басейнів Псла і Ворскли** // Білоусько О.А., Супруненко О.Б., Мироненко К.М. **Середньовічна історія Полтавщини: V – I половина XVI століття: Підручник для 7 класу.** – Полтава: Оріана, 2004. – С.135-137.
Про колонізаційні процеси в Поворсклі й Попсіллі XII – I половини XIII століття. Розкопки невеликого поселення в урочищі Маджари в Нових Санжарах виявили фрагменти корчаги, давньоруських горщиків кінця XI – початку XII–XIII століття. Подано малюнок давньоруських горщиків.
62. **Русяєва А.С. Графіті** // *Енциклопедія історії України*. – К.: Наукова думка, 2004. – Т.2. – С.186.
Про стародавні написи й малюнки, зроблені гострими предметами на стінах архітектурних споруд, на поверхні глиняних виробів та інших речах.
63. **Самецкая Э. Советский агитационный фарфор. Справочник-определитель.** – М., 2004. – 477 с.
64. **Святослав Ігорович** // *Бобрищев Костянтин. Отчий край.* – Полтава: Сімон, 2004. – Кн.2. – С.633.

Подано фото глиняної посудини з написом, виконаним кирилицею, знайденої під час розкопок Гніздівського кургану (X століття) під Смоленськом 1949 року та фото майстра з Опішного, що в Полтавщині, – Віктора Комаревцева – з глиняним свистунцем.

- 65. Сергєєва М.С., Горбаненко С.А. Нова пам'ятка давньоруського часу в околицях Києва // Матеріали та дослідження з археології Східної України: Збірник наукових праць. – Луганськ: Видавництво СНУ імені В.Далі, 2004. – Вип.3. – С.280-291.**

Про поселення XI–XII століть в околицях давньоруського Києва. Виявлено три давньоруські житла. Артефакти репрезентовано давньоруською керамікою, металевими виробами, скляними браслетами. Статтю проілюстровано малюнками фрагментів глиняних виробів, а також фото давньоруської печі.

- 66. Сержант Людмила. Кераміка Чернігівщини у зібранні Музею українського народного декоративного мистецтва // Музейна справа та музейна політика в Україні XX століття. – К.: Златограф, 2004. – С.159-166.**

Про кераміку Чернігівщини в зібранні Музею українського народного декоративного мистецтва. Вона включає в себе понад 300 пам'яток гончарства, у тому числі близько 100 кахель. Є згадки про гончарні цехи, які діяли у XVIII столітті в Чернігові, Любечі, Ріпках, Семенівці, Новгороді-Сіверському, Глухові, Седневі, Борзні, Кролевці, Конотопі, Березні, Ніжині, Козельці; про гончарів: Сидора Перепілку, Никифора Веприка, Фігуру, Лаврентія Пузиря, Лазаревську, Орленку, Пінчука, Упирьова-Птушка, Попіва, Миколу Піщенка, Р.Санюту, Івана Бібіка, С.Кобзаря з Олешні, Я.Авраменка з Грибової Рудні, Михайла та Григорія Денисенків, Омеляна Желєзняка. Подано фото глиняних виробів.

- 67. Сіверяни // Білоусько О.А., Супруненко О.Б., Мироненко К.М. Середньовічна історія Полтавщини: V – I половина XVI століття: Підручник для 7 класу. – Полтава: Оріяна, 2004. – С.37-43.**

Про Полтавське сіверянське поселення. Під час археологічних досліджень на території Полтави найчисельнішою групою знахідок були уламки й цілі форми посуду різних типів – горщики, сковорідки, мініатюрні посудинки тощо. Виявлено кілька уламків зооморфної мініатюрної пластики. Серед глиняних виробів виділяється фрагмент круглого диска з отвором, який, за висловом авторів, буцімто слугував для розподілу напрямку вогню в печі. На території комплексу, серед поховального інвентаря було знайдено частину ліпленого горщика із «гусеничною» орнаментациєю. Статтю проілюстровано малюнками ліпленого глиняного посуду.

- 68. Сікорський М.І. Музеї землі Переяславської. – Ніжин: «Видавництво «Аспект-Поліграф», 2004. – 40 с.**

Священна Переяславська земля увібрала в себе великі історичні події періоду неоліту, героїчні події доби трипільської культури, Київської Русі, уроки Визвольної війни українського народу 1648–1657 років, Переяславської Ради 1954 року, боїв на Букринському плацдармі в роки I Світової війни. Найдавніший посуд з музейної колекції – це гостродонні посудини доби неоліту, в яких відображено духовну культуру окремих племен, їх уявлення про світ і красу. Надзвичайно цікавими експонатами є трипільська кераміка, колекція переяславських кахель.

69. Скрипник П.І. Генінг Володимир Федорович // *Енциклопедія історії України.* – К.: Наукова думка, 2004. – Т.2. – С.81.

Про доктора історичних наук, професора, археолога з Києва. Серед тем, якими цікавився вчений – стародавня історія, історія фінно-угорських племен, інших народів Поволжя та Приуралля, проблема ранніх аріїв, виготовлення кераміки та реконструкція жіночого вбрання. Володимир Генінг також займався розробкою статистико-математичних методів дослідження археологічної кераміки.

70. Слободян Олег. Пістинська кераміка XIX – першої половини XX століття. – Косів: Косівський державний інститут прикладного та декоративного мистецтва, 2004. – 154 с.

Про гончарство Пістиня як унікальне явище мистецтва Гуцульщини. Висвітлено історичні етапи розвитку місцевого гончарства, визначено характерні риси локальної школи та її роль у становленні гуцульської стилістики гончарної мальовки. Значну увагу звернено на з'ясування типології та художньо-технологічних особливостей пістинської кераміки. Досліджено персоналії провідних гончарів. Подано словник майстрів.

71. Стадник А.И. Новые материалы из фондов археологического музея ВНУ им.В.Даля // *Матеріали та дослідження з археології Східної України: Збірник наукових праць.* – Луганськ: Видавництво СНУ імені В.Даля, 2004. – Вип.3. – С.299-301.

Про нові надходження до Археологічного музею Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля. Серед них – ліплений горщик з орнаментом, характерний для гончарних традицій розвиненого періоду зрубної культури Сіверського Дінця. Подано малюнок глиняного виробу.

72. Старожитності післямонгольської доби на Полтавщині // *Середньовічна історія Полтавщини V – I половини XVI століття: Підручник для 7 класу.* – Полтава: Оріяна, 2004. – С.162-166.

Про матеріальні свідчення життя місцевої людності в післямонгольську добу. Гончарні вироби XIII–XIV століть, виявлені при обстеженнях і розкопках посульських городищ. На посаді літописної Лтави досліджено кілька господарських ям та приміщення з рештками гончарного горна; виявлено чимало уламків кераміки. Під час досліджень золотоординських некрополів і поховань було виявлено майолікові кахлі, плитки, а також фрагменти теракотових архітектурних прикрас.

73. Стоцька Олена. Це ще гончарний круг, чи вже персональний комп'ютер? // *Постметодика.* – Полтава, 2004. – №6. – С.32-33.

Подано фото гончарного круга з електродвигуном, а також знімки виробів із глини.

74. Телегін Д.Я. Деріївське поселення і могильник // *Енциклопедія історії України.* – К.: Наукова думка, 2004. – Т.2. – С.367.

Про Деріївське поселення і могильник, який належить до середньостогівської культурно-історичної спільноти. Розташований на правому березі Дніпра поблизу с.Деріївка Онуфріївського району Кіровоградської області. Знайдено глиняні гостроденцеві горщики, оздоблені гребінцевим, шнуровим та іншим орнаментами, глиняну статуетку людини, фігурки тварин тощо.

- 75. Телиженко С.А., Супрун А.В. Исследования многослойного памятника Зелена Горница-4 // Матеріали та дослідження з археології Східної України: Збірник наукових праць. – Луганськ: Видавництво СНУ імені В.Далі. – 2004. – Вип.3. – С.188-228.**

Про археологічні дослідження багат шарової пам'ятки Зелена Горница-4. Гончарний комплекс неолітичного часу складається з дрібних фрагментів двох горщиків. Знахідки енеолітичного часу відносяться до кераміки ямно-репінського часу. Епоху середньої бронзи представлено керамікою з багатоваликовою і ритованою орнаментацією. Аналіз гончарного комплексу пізньої бронзи дозволив виділити горщики, банки, кубки, а також групу мініатюрного посуду. Статтю проілюстровано малюнками фрагментів гончарних виробів.

- 76. Телиженко С.А. Кleshня-3 – пам'ятка з керамікою константинівського типу на Сіверськодонецькій // Матеріали та дослідження з археології Східної України: Збірник наукових праць. – Луганськ: Видавництво СНУ імені В.Далі. – 2004. – Вип.3. – С.114-155.**

Про матеріали пізньонеолітичного часу багат шарової пам'ятки Кleshня-3. Гончарний комплекс складається переважно з уламків глиняного ліпленого посуду, якого налічується приблизно 300 шт. Вироби з гончарної колекції поділено на три технологічні групи. Статтю проілюстровано малюнками фрагментів гончарних виробів.

- 77. Терпиловський Р.В. Глеваха, археологічна пам'ятка // Енциклопедія історії України. – К.: Наукова думка, 2004. – Т.2. – С.113.**

Про багат шарове поселення в урочищі Гатка, поблизу селища Глеваха Васильківського району Київської області. Там знайдено ліплену кераміку, а також гончарний імпорт черняхівської культури, кружала, кілька фібул і гребенів. Знайдено також ліплений посуд вельбарської культури.

- 78. Титова О.М. Дніпро-донецька культурно-історична спільність // Енциклопедія історії України. – К.: Наукова думка, 2004. – Т.2. – С.413.**

Про групу археологічних культур доби неоліту. Подано фото орнаментованого глиняного посуду з Микільського могильника дніпро-донецької культурно-історичної спільності.

- 79. Ферчук А. Киевское Межигорье: первая фаянсовая фабрика в Российской империи // Керамика. Стиль и мода. – 2004. – Весна. – №3. – С.68-77.**

Про історію створення та діяльність Києво-Межигірської фаянсової фабрики. Подано фото зразків її продукції.

- 80. Шмагало Ростислав. Гончарний промисел і підприємництво: погляд крізь століття. З досвіду діяльності навчальної майстерні гончарства в с.Олешні на Чернігівщині // Народознавчі зошити. – 2004. – №1-2. – С.110-115.**

Про історію та сьогодення одного з найславніших гончарних осередків Чернігівщини – с.Олешні. Також про творчість відомого гончаря Олешні – Івана Бібіка та його односельців-гончарів. Статтю проілюстровано фотознімками Івана Бібіка разом з його глиняними роботами.

81. Штанкіна Ірина. Кахлі Чернігівщини у зібранні Музею українського народного декоративного мистецтва // Музейна справа та музейна політика в Україні ХХ століття. – К.: Златограф, 2004. – С.167-171.

Про вироби багатьох осередків кахлярства в Україні з колекції Музею українського народного декоративного мистецтва в Києві. Згадано прізвища кахлярів: Сидора Перепілки, Юхима Огієнка, Йосипа Панасенка; містечко Ічня як відомий гончарний осередок. Статтю проілюстровано фото кахель XVIII–XIX століть.

82. Штанкіна Ірина. Мотив «вазона» у декорі чернігівських кахель XVII – початку ХХ ст. // Народознавчі зошити. – 2004. – №1-2. – С.98-109.

Про один із найпоширеніших орнаментальних мотивів в українському декоративному мистецтві. У Чернігівщині від XVII до початку ХХ століття в декорі кахель частіше трапляється мотив «вазон».

83. Яценко С.А. Глиняные фигурки всадников древних иранских народов // Старожитності Степового Причорномор'я і Криму: Збірник наукових праць. – Запоріжжя: Запорізький державний університет; Запорізький обласний краєзнавчий музей, 2004. – Т.ХІ. Матеріали конференції «Проблеми скіфо-сарматської археології Північного Причорномор'я» (до 105-річчя з дня народження Б.М.Гракова). – С.204-208.

Прослідковано зв'язок глиняних фігурок вершників парфяно-сарматської доби, знайдених на території Північного Причорномор'я, із циклом поминальних обрядів індоіранських народів.

Василь Омеляненко. Декоративна скульптура «Баран». Опішне. 1986.
Глина, гончарний круг, ліплення, риткування, видавлювання, полива, 32х35 см.
Національний музей-заповідник українського гончарства в Опішному,
Центр досліджень українського гончарства, інв.№КН-7/К7.
Фото Юрка Пошивайла. Публікується вперше

ІМЕННИЙ ПОКАЖЧИК

Абашина Н.С. 7
 Авраменко Я. 121
 Айбабина Е.И. 7
 Алпєєв Микола 17
 Алфєєва Світлана
 Іванівна 100
 Андрієвський Іван 72
 Андрієнко Тетяна 7
 Андрощук Віктор 23, 27, 43,
 65, 87
 Андрусяк Ольга 37
 Андрушенко Оксана 2, 7, 111
 Антонова Лариса 49, 98
 Анцишкін І. 8
 Арсенич П.І. 8
 Артем'єв А.В. 92
 Архипенко Олександр 38, 80
 Асташова-Бабенко Наталя
 Євгенівна 111
 Ася 17
 Бабенко В.С. 111
 Бабенко Л.Л. 59
 Багдасаров Р.В. 8
 Багмети 100
 Багрій Іван 78
 Бадя Іван Гордійович 8
 Байда Анатолій 9, 30, 32
 Байда (Дмитро
 Вишневецький) 20
 Баймамбетова Шефіка 68
 Бакусевич Володимир 33
 Бакусевич Геннадій 66
 Бакусевич Євген 30, 32, 58, 87
 Бакусевич Мар'ян 23, 68, 87
 Бакути 100
 Баліцька Ганна Давидівна 8
 Баліцька Марія Афонівна 8
 Баліцький Андрій
 Федорович 8
 Баліцький Гордій 8
 Баліцький Григорій 8
 Баліцький Іван 8
 Баліцький Сава Петрович 8

Балки 100
 Балонов Ф.Р. 111
 Баран В.Д. 8
 Баран Р.Р. 8
 Баранюк 73
 Баранюк Іван 33, 35
 Баранюк Петро 33
 Баранюки 21, 92
 Батеровська Ірина 8
 Батизат Г. 8
 Батура Л. 9
 Бахматюк (Бахметюк,
 Бахмінський) Олекс
 (Олександр) 22, 28, 35,
 73, 92
 Бацуца Яків 32, 62, 67, 112
 Бачинська Марта 9
 Безніщенко Павло Іллч 100
 Безпалків Ольга 9, 33, 67, 68
 Безпальки 100
 Безпальків Михайло 9
 Безрукова Тетяна 89
 Бей Онисій 57
 Бей Павло 56, 57
 Бекір Тетяна Дмитрівна 23
 Белинский И.В. 9
 Белый А.В. 10
 Белько Олег 10
 Бердник Ольга 10
 Береженко Лілія 68, 98
 Береженко Сергій 9, 68, 100
 Бережний Максим 52
 Бережний Петро
 Андрійович 100
 Бережний Терентій 52
 Береза Зеновій 28, 68
 Береза Ігор 9, 98
 Береза Тамара 9, 68, 82
 Березюк Т.І. 10
 Беркут Анатоль 10
 Беркута (Анцибор) Наталя
 Іванівна 100
 Бєро Валентина 98

Бєро Георгій 3, 10, 98
 Бєро Олена 98
 Бєседін Василь 43, 106
 Бєссонова С.С. 11
 Бєдін Л.В. 35, 93
 Бєлінська Ганна Юхимівна 8
 Бєлінський Макар 8
 Бєлінський Микола
 Юхимович 8
 Бєлінський Мусій Хомич 8
 Бєлінський Олександр
 Макарович 8
 Бєлінський Степан
 Макарович 8
 Бєлінський Хома 8
 Белов Дмитро 11
 Бичкова Любов 11
 Бібік Григорій 56
 Бібік Іван 43, 56, 63, 121, 123
 Бібік Микола 56
 Бігуновський Леонтій 14
 Білан Андрій Андрійович 100
 Біленко Василь 11
 Білій Дмитро 11
 Білик Вячеслав 31, 64
 Білик Іван 16, 31, 38, 39, 40,
 64, 78
 Білик Надія 106
 Білики, родина 62, 117
 Білик-Пошивайло Настя 29,
 31, 55, 64, 112
 Білоскурський Микола
 Іванович 100
 Білоскурський Осип
 Миколайович 100
 Білоусова Марія 21
 Білоусько О.А. 66, 71, 72, 83,
 87, 90, 111, 112, 116,
 119-121
 Біляєва Світлана 11
 Біляк Василь 29, 31, 65, 78, 117
 Блажевич Н.В. 11
 Бланк Олена 7

Блох Леонора Абрамівна 80
 Бобков Іван 16, 30, 32, 38, 47, 58
 Бобков Ігор 17
 Бобринський Олександр 2, 4, 6, 83
 Бобрищев Костянтин 111, 113, 118, 120
 Бова Віктор 105
 Бова Юрій 28
 Богданов Володимир Якович 100
 Богинський Леонід 9, 16, 82
 Богуславський Г.С. 12
 Богуславська Анастасія 12
 Боднарчук Василь 17, 23, 68
 Бойки 31
 Бойко Іван Михайлович 31, 107, 112
 Бойчук Михайло 74, 110
 Бокотей Андрій 67
 Бондар Максим 52
 Бондаренко Данило Федорович 100
 Бондарук Леся 12
 Бондарчук Олександр Миколайович 12
 Борецька Наталка 68
 Борецький Ярослав 68, 105
 Борисенко Валентина 2
 Бородавки 100
 Бородай Василь 12, 13
 Борткевич Віктор 13
 Бочаров С.Г. 13
 Браславець Вікторія 14
 Братченко С.Н. 111
 Бритюк О.О. 14
 Брунько Степан Тимофійович 100
 Брюховецький Яків 9, 16, 32, 38, 43, 47, 58, 66, 106
 Брязгунова Валентина 14
 Бугаєнко О. 14
 Бузян Галина 14, 15
 Буйських А.В. 15
 Булгаков В.В. 15
 Бунятян К.П. 15, 16
 Бурда Борис 16
 Бурда Л. 31
 Бурдо Н.Б. 112

Буренок 16
 Бутенки 100
 Буцька Наталя 16
 Важнича Віра 109
 Вакалюк Валерій Анатолійович 32
 Вакула Іван Андрійович 100
 Вакула (Тимін) Раїса Савівна 53, 100
 Вакуленко Л.В. 17
 Вакуленко Микола 16, 17, 34
 Василевич Людвіг 17
 Василенко Ніна Іванівна 36
 Василенко Юрій Єрмолайович 36
 Васильєва Валентина Федорівна 65
 Васильєва М.В. 36
 Ваулін Петро Кузьмич 100, 101
 Вахняк Ганна Василівна 42
 Ващук Оксана 17
 Вдовин Іван 107
 Вдовини 31
 Вебер Юлія 17
 Веляник Євген Дмитрович 8
 Веприк Никифор 121
 Вербівська Надія Василівна 8, 43
 Вербівська-Кабин Оксана Йосипівна 106
 Вербівський Олександр Йосипович 106
 Верговський Сергій 17
 Вереш Ярослава 26, 32
 Верменич Я.В. 18
 Вертегел Олег 106
 Ветчинникова Н.Е. 34
 Ветштейн Рива Йонівна 91
 Винниченко Ольга Миколаївна 110
 Виногородська Лариса 18
 Вислинський Дмитро Олексійович 59
 Вишневецька-Яценко Варвара Григорівна 38
 Відейко М.Ю. 18
 Вільчинський Олександр 9, 16, 17, 32, 43, 46, 58, 66, 87

Вінковський Вячеслав 82, 98, 105, 109
 Віценя Лідія 18
 Віцько Іван 55, 65, 73, 100, 101
 Власова Олена 103
 Возний Ігор 18
 Войцехівський Петро 18
 Волков И.В. 19
 Волокити 100
 Волошин Петро 14
 Волошинов А.А. 10, 39
 Волошки 100
 Волощуки 21
 Ворона Федір 52
 В'ячеславова Олена 19
 Гаврилова Ольга 74
 Гаврилюк К.Ф. 17
 Гаврилюк Н.О. 19
 Гаєвська Галина 19
 Галаї 31
 Галатченко Дарина 19
 Галенко Марко 98
 Галич Оксана 20
 Галімов Асан 68
 Галушко Марія 62
 Галуценки 100
 Галян Галина 20
 Гамірін Володимир Іванович 100
 Гандзій Василь 20
 Ганжа Олександр Дорофійович 4, 29, 53, 65-68, 78, 84, 95
 Ганжа Петро 29, 31
 Ганжа Степан 66
 Ганзенко Марія 106
 Гапочка С.Н. 20
 Гарбузинський Володимир 87
 Гарнага Герасим 37, 38
 Гейко А.В. 20
 Генінг Володимир Федорович 122
 Герасименко Ольга 21
 Герус Людмила 112
 Герцен А.Г. 21
 Гершкович Я.П. 111, 112
 Гиліони 100
 Гирман Ольга 2, 7, 111

- Гіді Ендре 43
 Гірник Галина 21
 Гладиревський Герасим 78
 Гладиревський Іван 29, 78
 Гладкий Михайло
 Захарович 100
 Глікліх 99
 Гнатики 100
 Гнатченки 100
 Гнилиця Ігор Дмитрович 21
 Гнідий Федір 13, 92
 Гоберман Д.Н. 4, 21, 22, 25
 Гоголь Микола 10, 18, 25, 26,
 62, 63, 65, 72, 92, 117
 Головащенко Олеся 23
 Головачуки 31
 Головки Дмитро 61
 Головки Оксана 23
 Головки Христина 26
 Голубев Віталій 23
 Голубева І. 23
 Голубець Орест 23, 68, 119
 Гончар Гафіна Павлівна
 (Шевчук) 23
 Гончар Іван Іванович 20, 23, 24
 Гончар Іван Макарович 28, 33,
 49, 77, 98, 117
 Гончар Іван Тарасович 67
 Гончар Марія Іванівна 24
 Гончар Оксана Іванівна 23
 Гончар Семен 112
 Горб Сергій 98
 Горбаненко С.А. 121
 Горбатюк Василь 113
 Горват Ганна 73
 Гордієнко Михайло
 Кирилович 8
 Гордієнко Юрій 66
 Горенко Н. 24
 Городніченко Н. 31
 Городцов В.О. 118
 Готун І. 24, 25
 Грабар Наталя 105
 Граков Б.М. 124
 Грачова Софія 25
 Гривінський Василь 95
 Грималюк Микола 17, 68
 Гринь Григорій 18, 25
 Гришко Петро 100
- Грищенки 100
 Громовий Дмитро 31, 50
 Грушевський Михайло 2, 55
 Грякали 100
 Губарь В.М. 25
 Губенко Наталя 98
 Гугля Віктор 26
 Гудак Василь 16, 19, 26
 Гуренко Андрій 26
 Гуржій Інна 17, 98
 Гусаров Сергей 26
 Гергіль (Гергель) Іван 100
 Давидюк Віктор 3, 26
 Даль В. 111, 112, 113, 115, 116,
 117, 121-123
 Данилюк Архип Григорович 50
 Данюк Іван 26, 27
 Дацюк Лариса 27
 Дацюк Лідія 23
 Дем'яненки 100
 Дем'янчук Ольга 27
 Демченко Трохим 31, 65, 117
 Денисенко Володимир 56
 Денисенко Григорій 28, 68,
 106, 121
 Денисенко-Єременко Леся 16,
 27, 30, 32, 47, 58, 67, 106
 Денисенко Михайло 28, 38,
 106, 121
 Денисенко Святослав 26
 Денисенко Сергій 43, 106
 Дениско Тетяна 28
 Дерев'яно Андрій 27
 Десятерик Дмитро 28
 Дзюбенко Лариса 26
 Дзядик Євгенія 28
 Димшиць Валерій 22
 Діденко Ганна 38, 43, 78, 109, 112
 Дідківський Михайло 55
 Довгань Василь
 Олександрович 100
 Донченко Наталка 29
 Доріченко Олесь 29
 Драган В.А. 113
 Драган Тарас 67
 Драголюк Ганна 99
 Драч Анжела 30
 Драчинський Анатолій 29
 Дронова Надія 29
- Друль Ганна 46, 67, 68, 82, 98
 Дубинка Ніна 43, 62
 Дубинка Павло 30
 Думка Юлія 30
 Дутка С. 31
 Дяків Олена 31
 Дяченко Ірина 31
 Дяченко Михайло
 Федорович 100
 Дяченко Т. 31
 Дяченко-Кочман
 Олександра 54
 Енгельс Фрідріх 80
 Еюпова Сабріє 68
 Єрмак О.П. 66, 71, 72, 83, 87, 90
 Єфремова Лариса 31
 Жебка Сергій 64
 Желєзняк Омелян 121
 Животовський Семен 78
 Жилаві 31
 Жолудь Л. 54
 Жолудь О. 54
 Жолудь Сергій 66
 Жорес Жан 80
 Журавель Володимир 31
 Журавський Владислав 32
 Журунова Тетяна 32
 Заболотний Володимир 118
 Загаєцька Олена 32
 Задорожний Іван 78
 Задорожний Ф.П. 113
 Засць Василь 32
 Заїка Тетяна 32
 Зайониківська Олена 32
 Закревська Я.В. 113
 Залізник Л.Л. 15, 16, 33, 34, 60,
 69, 70, 93, 94
 Залізняк Омелян 112
 Зарицька Євгенія 33
 Заряжки 100
 Захарук Ю.М. 76
 Збірня Тудор 82
 Звіздецький Богдан 33
 Земський Теофіл 31
 Зінич Олексій 100
 Зінтюк 22
 Зіядінов Ділявер 68
 Злидар Л. 31
 Зноба Валентин Іванович 41

- Зозуля Петро Іванович 100
 Зубань Л. 31
 Зубар В.М. 33, 34
 Иваницкий В.Р. 113
 Иванова С.В. 34
 Иваницкий Я. 22
 Иванникова Л.В. 34
 Иванюки 100
 Івашків Галина 34, 35, 79, 114
 Іващенко Микола 32, 47
 Ігнатенко Олена 25
 Ігорева Олена 35
 Ієвлев М.М. 58
 Ілюк Розалія 112
 Ілюк Юрій 112
 Ільясов Шаміль 68, 69
 Іоаннісян О.М. 18
 Ісупова Неллі 82
 Іщенки 100
 Їжаки 100
 Кавунники 100
 Каганюк Дмитро 43
 Кайдак Сергій 98
 Кайндль Р.Ф. 18
 Калашник Павло
 Григорович 100
 Калинин А.Т. 3, 114
 Кальна Л. 31
 Каніболоцька О. 31
 Каплун Наталя 35
 Кара-Васильєва Тетяна 36, 81
 Кариков Федір Семенович 100
 Карлов С.В. 10
 Кармазин З. 101
 Карпенко Осип 29
 Карпикова Л.О. 36
 Карпова Ольга 36, 114
 Карунна Ольга 2, 7, 111
 Касьянова Юля 43, 90
 Кацун Юлія 36
 Качан Світлана 9, 30, 32, 58
 Квітницький М. 36
 Кепін Дмитро 114
 Кириленко Марія 98
 Кирилко В.П. 37
 Кириллова Маргарита 37
 Кирячок Григорій 31, 65
 Китриш Михайло 16, 29, 31, 33,
 39, 43, 51, 65, 78, 84, 87,
 99, 109
 Китриші 117
 Кичула Григорій 67
 Кияниці 100
 Кізлова Антоніна 37
 Кізян Анжела 66
 Кізян Іванка 30
 Кіщуки 98
 Кладько Олеся 114
 Кленина Е.Ю. 34, 38
 Клименко Валентина 37
 Клименко Олена 37, 38
 Климчак Марія 38
 Кломбицька Галина 68
 Ключева І.Н. 115
 Кобзар Анатолій 56
 Кобзар Михайло 56
 Кобзар С. 121
 Кобзій Юрій Михайлович 100
 Кобилани 100
 Кобинская Елена 38
 Кобринський Йосафат 28
 Ковалевич Ігор 9, 46, 67, 68
 Ковалевич Людмила 67, 68
 Ковалевская-
 Сарновская Л.А. 38
 Коваленко В. 39
 Коваленко Оксана 39
 Коваленко О.П. 115
 Коваль Леонід 23
 Коваль О. 24
 Коваль Роман 87
 Коваль Ю.В. 39
 Ковальов Володимир 98
 Ковальський 22
 Ковальчук Володимир 44, 115
 Ковальчук Марія 28
 Ковригіна Настя 29
 Козак Д.Н. 39, 115
 Козак Надія 28, 68, 82
 Козак Олександр 26
 Козак Олена 26
 Козак Сергій 28, 68, 82, 98
 Козаченко Анастасія 26
 Козельська Ганна 39, 40
 Козловський А.О. 58
 Козюба В.К. 74
 Козюк Володимир 83
 Козятник Юлія 26, 30, 32, 58
 Колеснікова Вікторія 40
 Колода В. 23
 Колодій 86
 Колодійчук Євген 40
 Колодка Л. 31
 Коломієць Захар 78
 Коломієць Митрофан
 Степанович 100
 Коломієць Яків 28
 Колос Григорій 54, 55
 Кольовахи 100
 Комар Сергій 66
 Комаревцев Віктор 10, 97,
 111, 121
 Комаревцеві 45
 Кондратюк Юрій 49, 109
 Конопля В.М. 76
 Константинов В. 40
 Константинова Майя 35
 Коптева Елена 41
 Кордіяка Михайло 20
 Корж Леся 98
 Коржов Р. 41
 Корн Беата 42
 Корнієнко П. 75
 Коробка 28
 Коротенко В.В. 41
 Корохина А.В. 41
 Корпусова Валентина 41
 Корф Наталя 98
 Косиченко Леся 41
 Коскін Володимир 41
 Космолінська Наталя 42
 Косовська Марія 42
 Костюк Леся 26
 Костяний Сергій 91
 Косяченко Дем'ян 17
 Котляревський Іван 26, 49
 Котова Н.С. 115
 Коцур В.П. 86
 Кочан Оксана 24
 Кочержук І.С. 42
 Кошак Петро 22, 35, 92
 Кошовий Микола 42
 Кравченко А.А. 42
 Кравченко Марта 42
 Кравченко Мілада 67
 Кравченко Ульяна 67
 Кравченко Э.Е. 42
 Кравчук Тетяна 43

- Крамар Дарія 21
 Кравич Дмитро 28
 Кривенець Ігор 30, 32, 47, 66
 Кривов'язко Віталій 28
 Кривошлик Улас 29
 Крижанівський Микола 43
 Кричевський Василь 20
 Кричевські, *родина* 20
 Крушельницька Лариса 2
 Крячун Степан 100
 Кубаї 100
 Куберська Наталя 46
 Кубицька Наталя 44, 115, 116
 Кузин-Лосев В.І. 44
 Кузнцова Анна 44
 Кузьмук О. 36
 Кулатова І. 44, 45, 92
 Кулики 100
 Куликова Олена 45
 Куліш Ю. 31
 Курас Іван 52
 Курилін Юрій Васильович 35, 100
 Куркчі Федір 98
 Куролєнко Наталя 45
 Курочка Ірина 45
 Кусик А.Г. 112
 Кусик Володимир 16, 32, 66
 Куц (Шелюг) Варвара Панасівна 100
 Куценко Петро 14
 Кучинко Михайло 45
 Кушнір Віктор 116
 Кушнір Іван 9
 Куштан Д.П. 46
 Кущенко А. 23
 Лагановський Леонід 46
 Лазаревська 121
 Лазаревський О.М. 40
 Ламонова Оксана 46
 Ланцов С.Б. 91
 Лань Олена 46
 Латанський С.В. 46
 Лашко Василь Михайлович 100
 Лашук Юрій 22, 68, 102, 103
 Лебеденко Н. 46, 47
 Лебідьшак Юрій 78
 Левків Тарас 3, 28, 67, 68, 93
 Ленартович Валерій 92
 Ленартович Сергій 92
 Ленін Володимир 80
 Леоненко Ю.А. 116
 Лепеха Т.В. 47
 Ликова Оксана 47
 Лимар Оксана 47
 Линник Зінаїда 78
 Липа Ганна-Оксана 9, 48, 68
 Лисик Ганна 9, 67, 68, 82
 Лискун Прокіп Іллч 100
 Лисянський Микола 52
 Лисянський Петро 52
 Литвин Дмитро Степанович 100
 Литвин Марія 49
 Литвиненко Діана 48
 Литвиненко Світлана 48
 Литовко Тетяна 49
 Лінинський Петро 34, 35, 42, 114
 Лінинські, *родина* 42
 Лісовенко Микола 49
 Літківська Марія 26
 Лічний Андрій Махтейович 100
 Лобінцева Лариса 49
 Лобода Петро Іванович 116
 Лободін Іван 44
 Лозинський Тарас 47, 81
 Локатир Ольга 49
 Луганько (Місюна) Ніна Пилипівна 100
 Лугініч Михайло 24
 Лугініч Таїсія Яківна 23
 Луговий Р.С. 49, 50
 Лускані 100
 Луцишин Олексій Григорович 52, 110
 Луцкий Юрій 116
 Лысенко С.Д. 112, 117
 Люїс Люїс 78
 Лямец Сергей 50
 Ляшев Максим 91
 Магдик О.О. 115
 Магомедов Б.В. 50
 Маєвська С.В. 92
 Мазепа Іван 20
 Мазур Іван Семенович 24
 Мазуркевич Яким Гордійович 8
 Макаренко Олександр 18
 Маковецька Христина 50
 Маковецький Василь Прокопович 100
 Максютин 100
 Малаков Дмитро 50
 Малик Володимир 47
 Малик М.В. 117
 Мамавко Акуліна Іванівна 23
 Мамавко Максим Григорович 24
 Мамавко Федір 24
 Манько Віра 69
 Маріна Зоя 51
 Марків Наталка 51
 Маркітан Л.П. 117
 Маркс Карл 80
 Маркус Ігор 71
 Мартинець Світлана 51
 Мартінес Марія 78
 Марущак Александр 51
 Марценишин Дмитро 51
 Марчуки 112
 Масловський А.Н. 9
 Масюк Василь 37, 38
 Матвієнко Богдан 26
 Матвієнко Ірина 29
 Матвієнко П. 117
 Матвійчук Наталя 62, 103
 Матейко Катерина 22
 Матухни 100
 Матюшина Анастасія 51
 Мацкевич Л.Г. 117
 Мацко В. 31
 Мезенцев Володимир 52
 Мельник Василь 65
 Мельник Віктор 52
 Мельник Ярослав 3, 96
 Мельникова Ірина 52
 Мельничук Лідія 79, 83
 Метка Людмила 38, 52, 53, 91
 Мешкова Людмила Іванівна 100
 Мизгіна В.В. 53
 Миколайчук Людмила 53
 Миколєнко Василь Харитонович 100
 Мирко Юрій 98
 Мироненко К.М. 44, 54, 92, 112, 116, 119-121
 Мисак Сергій Кузьмович 100

- Мисюк Іван 54, 55
 Миська Р.Г. 54
 Миськів Юрій 54
 Михаїл 61
 Михайлова Рада 55
 Михайлич Марина 55
 Михайлів Юхим 120
 Мицик Вадим 115
 Мицкан Роман 51
 Мицкевич А. 38
 Мишакова Алла 55
 Міронова Яніна 98
 Мірошники 100
 Мірошниченко Олена 56
 Мірчук Зеновій 56
 Мірчук Марина 56
 Мішанин Віктор 48, 56, 57, 73, 80
 Міщенко Григорій 57, 58
 Мовчан І.І. 58
 Мовша Тамара
 Григорівна 15, 58
 Мозок Валерій 40
 Мозолевський Б.М. 58
 Мойсеєнко Валентин 58, 59
 Мойсей Антоній 59
 Мокляк Л.М. 59
 Мокляк Феоктист
 Семенович 56, 57
 Мосієць Петро 28
 Москаленки 100
 Мось Петро 12, 13
 Мотика М.Я. 59
 Мотика Ярослав 68
 Мотика Ярослава 9, 33, 67, 68
 Мотиль Романа 60
 Мотрій Світлана 19
 Моця О.П. 60
 Мусатов Юрій 46
 Мыц В.Л. 61
 Набок Людмила 118
 Нагірняк Зоряна 61
 Нагірняк Леонід 9, 30, 32, 42, 43, 58, 66
 Нагула Андрій 100
 Надтока Петро Іванович 100
 Назаренки 100
 Назаров Е. 61
 Назаров Іван Михайлович 100
 Назарова Н. 61
 Найдєн Олександр 62
 Найметі Мар'яна 62
 Наливайко Терентій 78
 Намакштанська Інна 62
 Наулко Всеволод 2
 Науменко В.Є. 21
 Науменко Ігор 9, 32
 Недождїї 100
 Непийводи 101
 Непийпиво Володимир 62
 Неруш Іван 56
 Нечай Юрій 30, 66
 Нечепя Василь 63
 Нечипоренко Михайло 56
 Нечуй-Левицький Іван 25, 55, 75
 Никитченко Володимир
 Васильович 101
 Нікітенко Юрій 98
 Нікітченко Володимир 31, 65, 84, 109
 Нікітюк Вероніка 98
 Нікітюк Людмила 21
 Ніколаєв Микола Борисович 33, 101
 Ніколаєнко Леонард 63
 Ніколаєнко Руслана 63
 Ніколенко В.А. 63
 Новак Андрій 63
 Новикова Ольга 63
 Новиченко Ірина 64
 Новік Т. 24
 Новосвітній Валерій 64
 Новосідлюк Галина 64, 118
 Нога Олесь 81
 Норець Ірина 98
 Носань Пилип 101
 Ночовник Остап 78, 114, 117
 Оврах Володимир 32, 65, 82, 101
 Овчаренко Людмила 65, 119
 Огієнко Юхим 124
 Олбрайт 92
 Олексенко Зінаїда
 Володимирівна 101
 Олексієнко Федір 112
 Олійник Григорій Іванович 101
 Олійники 101
 Омеляненки 117
 Омеляненко Василь 2, 4, 6, 16, 29, 30, 31, 38, 39, 40, 43, 55, 62, 65, 73, 74, 78, 84, 87, 99, 109, 117
 Омеляненко Петро 29, 109
 Омелянчук Інна 66
 Онацький Никанор
 Харитонович 66
 Онищенко Володимир 43, 66-69, 82
 Онищенко Володимир
 Михайлович 82
 Опря Георгій 81
 Орленко 121
 Орлов Р. 69
 Орос Олександр 108
 Осташова Наталя 31
 Отнякіна Ольга 43, 51
 Отрошенко Віталій 45, 69, 70
 Охріменко Григорій 33, 70, 71, 76, 78, 99, 100
 Очеретні 101
 Ошуркевич Галина 28, 67
 Павленко Оксана
 Трохимівна 71
 Павлишин-Святун Тетяна 98
 Павлюк Степан 2, 72, 114
 Падалка (Падалко) Іван
 Іванович 72, 101
 Падалка Яків 12, 24, 33, 68
 Паламарчук Євген 72
 Палій Семен 101
 Панасенко Йосип 124
 Панасюк Галина 2, 7, 72, 73, 111
 Панасюк Юлія 2
 Панащатенки 101
 Панков Іван 51, 90
 Папіш Михайло 73
 Парилов Давид 14
 Парубочі 31
 Пасічна Світлана 16, 65, 68, 82
 Пасічний Микола 16
 Пастернак Ірина 43
 Патковський Станіслав
 Антонович 101
 Пацула Г. 31
 Пачкова С.П. 73, 120
 Пашун Л. 40
 Пащенко 101

- Пелешишин М.А. 76
 Пелипейко Ігор 73
 Пеляшенко Каюм 73
 Передерій Людмила 73, 74
 Перепілка Сидір 121, 124
 Пестичі 101
 Пестов Максим 17
 Петраускас А. 24, 25
 Петраускас О.В. 25, 94
 Петрашенко Валентина 18, 74
 Петренко В.Г. 34
 Петренко Павло 52
 Петрова Світлана 74
 Петровський М. 40
 Петрук Роман 9, 67
 Печорний Петро 75
 Пильник Ольга 26, 42
 Пиріжок Олександра 22
 Писарєв Геннадій 41
 Пінчук 121
 Піскова Е.М. 75
 Пісковий Петро 52
 Пічка Іван Павлович 57
 Пічка Яків 78
 Піщенко Микола 121
 Пластун Сергій 30, 66, 67
 Платонов Сергій 42, 59, 75, 84
 Плачинда Сергій 75
 Плехова Ірина 89
 Пługотор Галина 75
 Погребняк Вадим 44
 Позіховський (Острог)
 Олександр 71, 76
 Позняк-Хоменко Наталка 76
 Поклад Наталка 77
 Полидович Ю.Б. 77
 Полин С.В. 58
 Полов'яни 101
 Пономарьов Віктор 98
 Попандуполу З.Х. 95
 Попельницька Олена 77
 Попів 121
 Попова Наталка 42, 59
 Поповичі 31
 Поросний Василь 78, 117
 Порохівник Іван 40, 112
 Порохівник Олександра
 Микитівна 40, 112
 Потапенко Тетяна 98
- Потапчук Леонід 78
 Потоцький Микола 118
 Пошивайли 47, 62, 99, 117
 Пошивайло Гаврило 17, 31, 65,
 78, 86, 112, 117
 Пошивайло Григорій 29
 Пошивайло Євдокія 78, 112, 117
 Пошивайло Ігор 78
 Пошивайло Микола 2, 4, 6,
 25, 31, 40, 43, 55, 62, 65,
 73, 78, 84, 86, 89, 109,
 112, 117
 Пошивайло Олесь 1, 2, 6, 7, 25,
 48, 72, 78-84, 106, 111,
 113, 118
 Пошивайло Юрко 2
 Пригарський Яків 31
 Приймаченко Марія 62
 Приступко Наталя 83
 Приходько А.І. 83
 Прищепа Богдан 115
 Прідьма Іван Федорович 101
 Прынь А.В. 85
 Прокопенко Інна 2
 Прокопець Вадим
 Миколайович 83
 Прос'ятківська Лариса 84
 Протор'єв Валерій 28, 38
 Протор'єва Надія 28, 33, 38
 Пругло Макар 78
 Пругло Світлана 84, 85
 Прядко Зоя 26
 Пугачов 87
 Пузир Лаврентій 121
 Пустовалов С.Ж. 85
 Пушкар Іван Семенович 51
 П'ядик Ю.В. 120
 Пянида Борис 12, 13
 П'ятецький Василь 29
 Раданович Яків Францович 101
 Радзивілл А.Я. 85
 Радченко Анастасія 109, 112
 Радченко В. 85
 Радько Сергій 9, 32, 47, 82,
 85, 98
 Рахно Костянтин 2, 85, 86
 Ревегук В.Я. 66, 71, 72, 83,
 87, 90
 Редчук Галина 86
- Реп'ях Анатолій
 Михайлович 101
 Решатова Ніяра 68
 Решетнік Олександра
 Семенівна 23
 Решетняк Микола
 Олександрович 8
 Риженко Яків Омелянович
 56, 87
 Рильський Максим 64, 81
 Рymar Юрко 98
 Рисцов Вячеслав 12, 13
 Різник Юхим 78
 Рйопка Іван 43, 55
 Рйопка Марія 55, 73
 Рйопки 55
 Роготченко Олексій 79
 Роздобудько Михайло 14
 Розсохи 101
 Розумний Ярослав 87
 Романенки 101
 Романенко Елена 87
 Романів Євгенія 87
 Романчук А.И. 87
 Романчук В. 71
 Романчук О.М. 76
 Росохацький А. 8
 Росул Мирослава 82, 105
 Рось Леся 68, 82, 98
 Рось Олександр 68, 98
 Рось Тарас 46
 Ротар Оксана Іванівна 23
 Ротач Петро 2, 4, 6
 Руденко Андрій Іванович 101
 Рудич Петро Петрович 101
 Рудичі 101
 Русланка 17
 Рустамов Ельшад 48
 Русяєва А.С. 120
 Рыжов С.Г. 88
 Рыжова Ю.С. 88
 Рябчинська Оксана 88
 Савенко Василь 56
 Савка 27
 Савка-Качмар Марія 46, 67
 Савка-Круглова Марія 9
 Савченко Іван Васильович 101
 Савчук Ольга 88
 Сагайдак Михайло 88

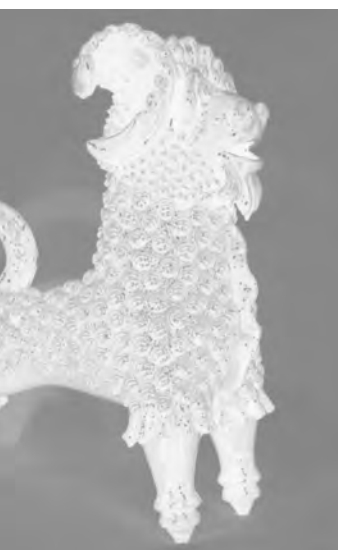
- Сагайдачний Євген Якович 101
 Самецкая Э. 120
 Самійленко Яким Семенович 101
 Самойлова Людмила 25, 89
 Сандрович Наталя 89
 Санжаров С.Н. 89
 Санюта Р. 121
 Свідрик Леся 89
 Світлячок Наталя 89
 Святослав Ігоревич 120
 Севастьянова Лариса 89
 Севрук Галина 19, 20, 66, 68
 Седик Олена 90
 Седляр Василь Феофанович 90
 Сеїт-Аметов Абдюль 68, 69
 Селівачов Михайло 90
 Селюченко Олександра 29, 31, 53, 62, 65, 68, 78, 82, 83, 95, 99, 112, 117
 Семенченко Самійло 52
 Семиноженко В.П. 100
 Семченко Галина 2
 Сеніна Світлана 98
 Сень Іван Порфирівич 101
 Сень Н. 31
 Сергеева М.С. 90, 121
 Сергієнко Григорій Климович 8
 Сердюченко Мефодій 78
 Сержант Людмила 121
 Сиволап Михайло 26
 Силки 101
 Симони 101
 Сисенки 101
 Ситий Ю. 39
 Ситник Іван 8
 Ситник Олександр 8
 Ситник Роман 8
 Сичов Іван 95
 Сичова Анна 21
 Сичова Ольга 21
 Сівак М. 54
 Сікало Михайло 52
 Сікало Яків 52
 Сікорський М.І. 121
 Сіробаба-Клишко Віра Іванівна 101
 Сіроклини 101
 Сказки 101
 Скандій Ольга 62
 Скиба Андрій 52
 Скибін Рустем 68, 69
 Скидани 101
 Скишляк Лариса 30, 32, 58, 66
 Скляр Леонід Іванович 101
 Скляренко Іван 52
 Скворода Григорій 14, 18, 25, 33, 39, 40, 44, 58, 74, 87, 109
 Сколоздра Іван 113
 Скорий Андрій 82
 Скржинська Марина 90
 Скрипник Віктор 91
 Скрипник П.І. 122
 Сластьон (Сластіон) Опанас Юрійович (Георгійович) 101
 Слинько Олексій Савович 8
 Слободинський Євген 52
 Слободян Олег 3, 122
 Словицькі 21
 Сменьки 101
 Сметанін Анатолій 91
 Смолякова Людмила 13, 43
 Смольянінова С.П. 91
 Смерж Леонід 52, 53, 82
 Собянін Андрій 19, 98
 Совіздранюки 21
 Созник В.В. 34, 38
 Солоха Петро Кирилович 101
 Сом-Сердюкова Олена 91
 Спасьонов Сергій 43, 58, 87
 Спасьонові 47
 Спасьонова Ярослава 30
 Спільник Вікторія 2
 Стадник А.И. 122
 Сталін Йосип 80
 Стан Микита 92, 93
 Станіцина Г.О. 91
 Старинський Володимир 91
 Старцев Оріон 37, 38
 Стасюк Лідія 31
 Статкевич Леонід Петрович 101
 Стельмашенко Данило 91
 Стельмашук Галина 119
 Степаненко Неллі 91
 Стефанік Василь 2
 Стоцька Олена 122
 Стоялівська Бальбіна 112
 Струтинський Михайло 93
 Ступка Андрій 29
 Ступка Сергій Миколайович 101
 Субота Володимир 92
 Супрун А.В. 123
 Супрун Тетяна 92, 99
 Супруненко Олександр 44, 54, 92, 111, 112, 116, 119, 120, 121
 Сушанський Володимир 87
 Табахорнюк 22
 Табінський Ігор 93
 Тарасенко Михайло 17, 38, 62
 Тарасенко О.К. 25
 Тарновський Василь 107
 Тарута С. 75, 84
 Телегін Д.Я. 122
 Телітен Вікторія 98
 Теліженко Микола 68, 82
 Теліженко С.А. 93, 123
 Тендер Григорій Самійлович 80
 Терешко Микола 93
 Терещенко 29
 Терпиловський Р.В. 18, 93, 94, 123
 Тесленко І.Б. 94, 95
 Тесло Ігор 95
 Тетеря Дмитро 14
 Тимофійчук Я. 95
 Тимошенко Юлія 23, 51
 Тимошук Андрій 95
 Тимошук Б.О. 18
 Тим'яки 21
 Тисячна Надія 88
 Титаренко Володимир 66, 95
 Титова О.М. 123
 Тихомолова І.Р. 95
 Тишук Євген 96
 Тітов Віктор 96
 Ткач В. 71, 96
 Ткаченко Борис 96
 Ткачова Вікторія 96
 Ткачук Тарас 3, 96, 97
 Товкайло Віктор 46
 Товкайло Микола 14

- Тодорчук Сергій 26, 30, 43, 87
Тодорчук Ярослава 26
Толстой Максим 66
Томах Сергій Іванович 101
Томашевська Віра 62
Томенчук Б.П. 18
Трасковська Наталя 26
Трачук О.В. 86, 97
Трегубов Микола 106
Трегубова Валентина 106
Третяк Лаврін Гнатович 101
Трибушний Василь 101
Тригубов Олександр 98
Трушик Галина 43
Трушик Михайло 43, 55, 97
Туманова Інна 67
Удовин Віктор 31
Удовин Іван 31
Удовини 31
Узназдев С. 28, 101
Укадер Юлія 54
Українець Іван
Каленикович 101
Уляницька Лідія 43
Уляницький Андрій 43
Упирьов-Птушка 121
Урсуляк Катерина
Йосипівна 24
Ушаков С.В. 98
Фаріон Іван 99
Федевич Людмила 99
Федоренки 101
Федоренко Тетяна 99
Федчун Неллі 67
Ферчук А. 123
Фесик Катерина 99
Фиалко Олена 11
Фисун Олександр 84
Фігура 121
Фізер Іван 57
Філянська Віра Григорівна 101
Філінська Людмила 88
Фітцке Ян 33, 70, 71, 76, 78,
99, 100
Флінта Зеновій 67, 68
Фоменко Олександр 98
Франк Іван 68, 82
Францевич І.М. 116
Ханенко Богдан 34, 105
Ханенко Варвара 36, 105
Ханко Віталій
Миколайович 100, 101
Ханко Остап Віталійович 101
Харабет Юхим 98
Хвойка В.В. 40
Хвостенко Григорій 101
Хижинський Володимир 55, 68,
77, 82, 98
Хмельницький Богдан 47
Хожай Дмитро Іванович 101
Хом'якова Марія 106
Хохлова Катерина 101
Хрипун Тетяна 2, 7, 111
Худаш Михайло 48
Худолій Віктор 52
Цвилюховский Виктор 102
Цвілик Григорій 92
Цвілик Павлина 22, 28, 73,
92, 112
Цибенко Олена 102
Цибко Андрій 47
Цивірко Микола 102
Цікалі 31
Чабан Ірина 62
Чайка Едуард Вікторович 102
Чамара Юрій 65
Чегусова Зоя 36, 102
Чекановський Андрій 104
Чемшит В.Г. 111
Червоний Василь
Степанович 101
Червоняк Роман 33
Чергік Наталя 102
Черкас Валерій 89
Черкун Федір Йосипович 101
Черненко Євген 98
Черній Іван 24
Черній Ольга Василівна 23
Чернова Світлана 102
Черняк Лев Павлович 103
Черпакова Лідія 103
Чечель Жанна 2, 103
Чиж Л.О. 93
Чикирісова Юлія 32
Чирвенко Федір 29, 78
Чирка Ірина 104
Чмелик Роман 71
Чмирук Роман 16
Чміль Леся 104
Чорноморці 101
Чос Володимир 105
Чуб Николай 105
Чусева Катерина 105
Чумарні 101
Чуприна Іван Данилович 57
Чурлу Мамут 43, 68, 69
Чутка Єва 105
Чучмаї 101
Шалкітене Ірина 105
Шамрай А.В. 44
Шапаровська Лілія 105
Шаповалов Володимир 16, 37,
41, 68
Шафіров Олександр 66
Шевелєва Светлана 105
Шевченко Євген 29, 65, 95,
106, 110
Шевченко (Рудич) Людмила
Василівна 101
Шевченко Семен 14
Шевченко Тарас 2, 16, 27, 28,
30, 41, 55, 74, 83, 91, 106,
109, 116
Шевчук Анатолій 106
Шевчук Тетяна Іванівна 23
Шевцова Л. 24
Шейн Олег 98
Шерстюк В.В. 106
Шестаков І.А. 69
Шилімова-Ганзенко Людмила
7, 10, 32, 55, 82, 98, 106
Шилов Леонід 27
Шинкаренки 101
Шинкаренко Дмитро 26, 30,
32, 66
Шинкаренко Юлія 10
Шиян Іван 29
Шиян Ольга 112
Шквар Ганна 106
Шковира Федір 66
Шкоропад Віталій 115
Шкурко Віктор 52
Шкурпела Олександр 55
Шлярики 31
Шагало Ростислав 3, 4,
107, 123
Шовкун Леся 107

Шолуха Олександр 98
Шостопаець Василь 33
Шот Микола 107
Шпак Тетяна 23, 43, 97
Штанкіна Ірина 107, 124
Штейнгель Федір 118
Штерн фон Е.Р. 118
Шулик Н. 107
Шумейко Петро 78
Шупик Афанасій 14
Шустова Юліана 108
Шуткевич Олесь 108
Шутко Маріанна 108
Щербаківський Вадим 108
Щербаківський Данило 30, 38,
55, 74, 81

Щербань Анатолій 3, 76,
83, 108
Щербань Олена 108, 109
Юренко С.П. 113, 118
Юркевич Юрко 47
Юрченко А.А. 113
Юрченко Олександр 109
Юрченко-Микита О.В. 109
Ющенко Віктор 18, 25, 59, 63,
83, 107
Яворницький Дмитро 40, 43,
60-64, 98, 102
Ягодинська М.О. 54
Яковлева Ольга 109
Якубенко Олена 15
Яловегіна Ганна 18

Ямаєва Т.Ю. 109
Ян Павло II 17
Январова Валентина 110
Янки 101
Яремійчук Ольга 110
Яремчук Любомир 47
Яровий Олександр 26
Ярославець Ганна 110
Ярошевич Уляна 9, 67, 68,
82, 98
Ясиновський Валерій 110
Яценко С.А. 124
Яциковський Богдан 33
Яців Роман 110, 119
Ященко Е.Г. 113
Frangois Veronique 110

Василь Омеляненко. Декоративна скульптура «Козел». Опішне, 1979.
Глина, гончарний круг, ліплення, риткування, видавлювання, полива, 45х40 см.
Національний музей-заповідник українського гончарства в Опішному,
Центр досліджень українського гончарства, інв.№КН-4/К-4.
Фото Юрка Пошивайла. Публікується вперше

ГЕОГРАФІЧНИЙ ПОКАЖЧИК

Автуницьке поселення 24

Автуниці 24

Адамівка 32, 67, 112

Азак 9

Азов 7

Айчі 99

Алдень 70

Алустон 94, 95

Алушта 15, 61

Америка 9, 38

Афіни 41

Аю-Даг 95

Бабина могила 58

Байбуга, річка 7

Балкано-Дунайський
регіон 112

Баранівка 17, 97

Баранівський район 97

Барбара, урочище 54

Барбара-I, поселення 54

Барвінкове 53

Батурин 39, 52

Бахчисарай 10, 39

Безруки 56, 73, 80

Березне 27, 43, 66, 87

Березня 121

Бєлгород-Дністровський 42

Битицьке городище 112

Білгород 12, 42

Білгород-Дністровський 11

Білики 35, 100

Білка, річка 60

Біловодський район 118

Білокуракинський район 118

Більськ 28

Більське городище 48, 52

Більче 50

Більче Золоте 97

Бобиця 94

Болгарія 61

Болград 70

Большие кучугуры,

городище 95

Борзна 121

Боромля 52, 53

Борщівський район 97, 107,
120

Борщівщина 31

Броварківський могильник 52

Брусівка 53

Бубнівка 23, 37, 43, 97, 110,
112, 114

Буди 49, 68, 89

Будищечки 28

Будянщина 89

Буковина 59

Бутківка 53, 118

Бучак 74, 94

Буша 68, 95

Валки 53

Валява 106

Василев 18

Васильків 17, 27, 30, 32, 38,
43, 67

Васильківський район 123

Велика Грем'яча 28

Велика Добронь 43

Великий Ключів 28

Великий Кунинець 112

Великі Будища 101

Великі Дмитровичі 36

Вельбарк, *могильник* 50

Верхнє Придніпров'я 73

Верхній Київ 58

Верхньодніпровський
район 96

Виноградів 10

Виноградний мис 110

Вишгород 8, 14, 24, 40, 69, 104

Вишгородщина 8, 14, 24, 40,
69, 104

Візантія 61

Вільбівне 76

Вільнюс 26

Вінниця 12, 23, 30, 32, 43, 52,
65, 72, 88, 91, 96, 108, 110

Вінницька область 43, 84, 97

Вінниччина 29, 37, 66, 84,
91, 112

Вовки 120

Водяна могила 58

Воїни 112

Войтенки, *поселення* 26

Волинська область 8, 76

Волинське Полісся 45, 70, 71,
115, 116

Волинь 17, 33, 37, 44-46, 50,
55, 64, 70, 71, 76, 78, 112,
115, 118

Волноваський район 85

Володимир-Волинський
район 8

Володимирівка 63

Володимирський повіт 78

Волошине 92

Ворскла, річка 120

Гавареччина 30, 32, 60, 66,
87, 110

Гадяцький повіт 66

Гадяч 117

Галичина 55, 107

Гатка, *урочище* 123

Гераклейський півострів 110

Геррос 58

Гетьманщина 21

Гінці 51

Глеваха 123

Глиниця 112

Глинськ 20, 21, 28, 117

Глинське 56, 57, 80

Глинське городище 92

Глиняни 110

Глобинський район 53

Глухів 121

Голишів 76

Голосіївський район 32
 Гончарівка 31, 107, 112
 Гончарі-Кожум'яки, урочище 105
 Горинь, річка 76
 Городенківський район 117
 Городище 120
 Городище, урочище 8
 Городищенський район 7, 105
 Городниця 50, 117
 Городок 118
 Горошов 120
 Гошанський район 102
 Градизький район 93
 Греція 59, 105
 Гречаники 108
 Грибова Рудня 121
 Григорівка 74
 Гурзуф 61
 Гусятинщина 31
 Гуцульщина 22, 28, 60, 61, 81, 113, 122
 Давня Греція 60
 Давня Русь 116
 Деріївка 122
 Деріївське, поселення 122
 Дибинці 17, 37, 86
 Диканський район 101
 Діброва 53
 Дігтярі 110
 Дідів шпиль, могильник 94
 Дніпро, річка 11, 94, 122
 Дніпровський Лісостеп 73
 Дніпропетровськ 12, 14, 40, 43, 60-63, 98
 Дніпропетровська область 58
 Дністер 9, 18, 34, 120
 Довбиш 17
 Донбас 35, 96
 Донецьк 34, 44, 53, 77, 91, 97, 102
 Донецька область 36, 44, 63, 85
 Донеччина 37, 53
 Дружківка 36
 Дружный, поселення 85
 Ескі-Юрт, поселення 10
 Європа 9, 48, 60, 72, 91
 Євсуг 36, 53, 118
 Єгипет 59
 Єлизаветівське городище 15

Жаботин 11
 Жаботинське поселення 11
 Жванець-Шовб, городище 58
 Житомир 10, 32, 113
 Житомирщина 10, 106, 109
 Жорнище 29, 66, 84
 Заболоття 78
 Заїківка 118
 Закарпатська область 10, 17, 21, 43, 117
 Закарпаття 10, 57, 59, 62, 73, 94, 105, 108
 Зановське-І 93
 Запоріжжя 16, 32, 54, 66, 68, 94, 124
 Запорізька область 43, 46, 87, 106
 Затон-І 20
 Західна Волинь 76
 Західна Україна 19
 Західне Поділля 50, 54
 Західне Полісся 45
 Західне Середземномор'я 12
 Звенигород 60
 Зимне 8
 Зіньків 57, 83-86, 107, 117
 Зіньківський повіт 28, 57, 101
 Зіньківський район 33, 38, 56, 57, 73, 113, 120
 Зіньківський регіон 117
 Зіньківщина 57, 83-86, 107, 115
 Золота Балка 19
 Золочів 66
 Золочівка 30
 Золочівський район 60
 Іван, городище 11
 Івано-Франківськ 8, 21, 75, 105
 Івано-Франківська область 8, 21, 42, 43, 97, 105, 106, 113, 117
 Івано-Франківщина 95, 112
 Іза, могильник 17
 Ізіум 53
 Іква, річка 96
 Іран 12, 59
 Італія 16
 Ічня 18, 107, 124
 Кабарда 19
 Кагарлицький район 87
 Кайдашчине-2, поселення 14

Калинівщина 23
 Кам'янський район 11
 Канівський район 74, 94
 Канівщина 94
 Канцерка, балка 94
 Карпати 61, 62
 Каффа 15, 37, 61
 Каховське водосховище 19
 Києво-Святошинський район 24
 Київ 7-21, 23, 25-33, 34-44, 46-55, 57-70, 72-77, 81, 83-85, 87-96, 98-110, 112-118, 120-124
 Київська область 17, 30, 36, 38, 43, 87, 123
 Київська Русь 8, 54, 60, 112, 121
 Київський Поділ 89
 Київщина 17, 31, 32, 37, 55, 67, 86
 Киевское Межегорье 123
 Китай 59
 Кишенеу 81, 82
 Кіровоград 30, 90
 Кіровоградська область 122
 Клепачі 45
 Клепачівське городище 45
 Клячаново 117
 Коболчин 20, 23, 24
 Ковельський повіт 78
 Козилець 121
 Козлін 33
 Коломийщина 28
 Коломия 28
 Колядівка 118
 Комишнянський район 53
 Комсомольськ 54, 92
 Конотоп 121
 Королівка 31
 Косів 8, 42, 43, 51, 54, 55, 73, 93, 95, 97, 98, 100, 106, 110, 112-114, 122
 Косівщина 98
 Костянтинівське поселення 14
 Котельва 53
 Кочержинці 50
 Кошилівка 50
 Краснодонський район 118
 Кременчук 30, 54, 66, 80
 Кременчуцьке Подніпров'я

- 44, 54
 Кременна 14
 Кременський район 118
 Крим 16, 37, 61, 91, 94, 95, 124
 Кришинці 67
 Крелевець 121
 Круглоє-2, *поселение* 113
 Кубань 11
 Кульчин 44, 78, 112, 116
 Лазьки 56, 80
 Липки 102
 Литвинівка 53, 118
 Лівобережна Україна 62, 86, 87
 Лівобережний Лісостеп України 3, 76, 106, 108
 Лісостепове Побитюжжя 20
 Ловачка, *гора* 117
 Лозове 44
 Лозівівка 118
 Лохвиця 117
 Лохвицький регіон 117
 Лтава 116, 122
 Луб'янка 118
 Лубенська округа 53
 Лубенський район 112
 Лубни 117
 Луганськ 35, 41, 52, 93, 111-113, 115-118, 121-123
 Луганська область 14, 89, 115
 Луганський край 36
 Луганщина 35, 36, 53, 115, 116, 118, 119
 Лугань, *річка* 111
 Луста 37
 Луцьк 16, 26, 32, 33, 45, 51, 54, 55, 64, 66, 68, 70, 71, 76-78, 99, 100
 Луцький повіт 78
 Луцький район 76
 Любеч 15, 121
 Любомиль 100
 Люботинське городище 73
 Львів 9, 16, 19, 27, 28, 42, 46-51, 54, 55, 66-68, 72, 75, 81, 93, 99, 100, 102, 105, 107, 110, 112, 115, 119
 Львівська область 30, 43, 60
 Львівщина 23, 32, 66, 112, 113
 Маджари, *урочище* 120
 Макарів Яр 36
 Мала Комишня 28
 Мале Ладжине 50
 Малі Будища 10, 56, 57, 80
 Малютянка 30
 Мальборк 50
 Мангуп 21, 61
 Мачухи 94
 Межиріч 52, 53, 81
 Мерчик, *річка* 26
 Микільський могильник 123
 Миколаївщина 99
 Миргород 35, 63
 Миргородський повіт 28
 Миргородський регіон 117
 Мишурин Ріг 96
 Млини 28
 Молдова 60, 61, 81, 82, 96, 97
 Монастирський район 31, 107
 Москва 8, 36, 63, 83, 101, 114, 120
 Мошни 46
 Мукачівський район 117
 Народиці 118
 Недогарки 93
 Нещеретове 118
 Нижнє Подніпров'я 95
 Нижній Дніпро 91
 Ніжин 52, 86, 107, 121
 Нова Водолага 37, 53
 Новгород-Сіверський 121
 Нові Петрівці 14
 Нові Санжари 120
 Новоайдарський район 118
 Новоахтирка 118
 Нововоронцовський район 19
 Новоселиця 26
 Новотроїцьке городище 112
 Нью-Йорк 9
 Обухівський район 36
 Овруцький повіт 118
 Одеса 8, 31, 34-35, 63, 112
 Одеська область 34
 Одещина 35
 Олександрівськ 111
 Олексіївка 118
 Олешня 37, 43, 56, 63, 121, 123
 Ольвія 91
 Онуфріївський район 122
 Опішне 1, 2, 5-7, 10, 16, 17, 19, 20, 21, 28-30, 33, 37-39, 41, 43-48, 50, 51, 55, 56, 62, 63, 72, 73, 77, 78, 80-87, 89, 92, 97, 101, 103, 104, 107, 109-114, 117, 118, 121
 Опішненське городище 92, 112
 Опішненський район 56, 57, 80
 Орджонікідзе 58
 Оскол, *річка* 44
 Острог 89
 Охтирка 52, 53
 Париж 84
 Пархоменко 118
 Пастерське городище 94
 Переяслав 14, 18, 108, 109, 117, 118
 Переяслав Руський 14
 Переяслав-Хмельницький 14, 18, 25, 33, 39, 40, 44, 58, 74, 109, 118
 Пирогово 17, 23, 37, 51, 64
 Пискунівка 53
 Південна Київщина 114
 Південний Буг 50
 Південно-Західна Україна 34
 Північне Причорномор'я 13, 15, 31, 34, 90, 120, 124
 Північний Китай 60
 Пістинь 122
 Поволжя 7, 12, 122
 Поворскля 120
 Поділ 21, 88
 Поділля 23, 31, 32, 114
 Подніпров'я 18, 114
 Подонеччя 14, 93
 Покуття 28, 60
 Полгар 70
 Полісся 17, 27, 64, 97
 Пологи 43, 46, 66, 87
 Полтава 10, 16-20, 25, 26, 28-31, 33, 38-41, 44, 45, 47-50, 52, 54-57, 59, 62-68, 71-74, 83, 84, 86, 87, 89, 90, 92, 95, 99-101, 103, 106, 108, 109, 111-113, 116-122
 Полтавська губернія 41, 59, 81, 101

- Полтавська область 30, 38, 43,
50, 51, 53, 56, 57, 80, 87,
92, 97, 101, 113
- Полтавське городище 52, 92
- Полтавщина 2, 6, 10, 17-19, 25,
28, 29, 30-33, 35, 37, 41,
45, 47, 48, 51-53, 59, 63,
64, 66, 71-73, 83, 84, 86,
87, 89, 90, 92, 94, 99, 100,
104, 107, 109, 111, 112,
115-122
- Польща 50, 71
- Попівка 28, 53
- Попове озеро, *поселення* 26
- Попсілля 120
- Посулля 45
- Правобережна Київщина 36
- Правобережна Україна 16, 62
- Прага 90
- Приазов'є 85
- Приазов'я 19
- Придніпров'я 14
- Прикарпаття 60, 105, 114
- Прилуки 117
- Прип'ятське Полісся 39, 73
- Приуралля 122
- Причорномор'я 3, 7, 9, 10, 12,
13, 15, 19, 21, 37, 39, 42,
43, 61, 77, 87, 88, 94, 95,
98, 104, 109, 110
- Проказіно 89
- Псел, *річка* 120
- Пустомитівський район 60
- Радянська Україна 79
- Ржищів 11, 75, 87
- Рівне 27, 64, 93, 115
- Рівненська область 43, 87, 102
- Рівненщина 23, 27, 33, 93
- Ріпки 121
- Ріпкинський район 56
- Ріпниця-І, *поселення* 87
- Рожана Криниця, *урочище* 74
- Рокита 78
- Роменський район 21
- Ромни 117
- Російська Федерація 81, 101
- Росія 47, 83, 107
- Российская империя 123
- Рубані 84
- Рудівка 118
- Румунія 60, 96, 97
- Рязанська область 47, 81
- Саки 91
- Санкт-Петербург 65, 107, 114
- Сарантинакіна балка 110
- Сватівський район 118
- Світловодськ 32, 46
- Світловодщина 32
- Седнів 121
- Семенівка 121
- Середнє Погориння 76
- Середнє Подніпров'я 120
- Середнє Придніпров'я 73, 118
- Середньовічний Крим 34
- Сіверський Донець 43, 73, 93,
113, 115, 122
- Сіверськодонецчина 123
- Сімферополь 43
- Скіфія 16, 58
- Скопин 47, 81
- Славути 118
- Слобідська Україна 52, 53, 91
- Слобожанщина 53, 116
- Слов'янськ 3, 49, 96, 97
- Смоленськ 121
- Соболева могила 58
- Сокиряни 20, 23, 24
- Солтис 78
- Солхат 15, 61
- Сорочинці 89, 91
- Соснівка 43
- Средиземномор'є 3, 7, 9, 10, 12,
13, 15, 19, 21, 37, 39, 42,
43, 61, 77, 87, 88, 94, 95,
98, 104, 109, 110
- Среднее Подонечье 93
- Среднее Подонцовье 42, 43
- Стара Сіль 112
- Старі Млини 56, 80
- Старі Санжари 93
- Старобільський повіт 35
- Старобільський район 89, 118
- Старокостянтинів 116
- Старо-Санжарське
городище 92
- Степ 70
- Степове Причорномор'я 124
- Стир, *річка* 96
- Стрий 113
- Субботовское городище 112, 117
- Суботів 16
- Судак 15, 51, 61
- Суми 66, 99, 101
- Сумська область 21, 52
- Сумщина 48, 53, 66, 101
- Схід України 69
- Східна Європа 44, 97
- Східна Україна 14, 20, 35, 41,
44, 46, 49, 53, 57, 73, 85,
87, 89, 90, 93, 97, 111-113,
115-117, 121-123
- Східні Карпати 21
- США 9, 54, 78
- Таврика 95
- Таллянки, *поселення* 102
- Тарасова Гора, *урочище* 11
- Теребовля 54
- Тернопільська область 97, 120
- Тернопільщина 50, 107, 112
- Тешклі-Бурун 21
- Тіра 8, 9, 91
- Товсте-Кут 31
- Топольське 53
- Трипілля 11, 12, 37, 59, 60, 72,
75, 76, 96
- Трипілля-Кукутень 49, 58, 70
- Трускавець 8
- Туреччина 59
- Тясменське городище 32
- Тясмин, *річка* 11
- Ужгород 42, 59, 62, 68, 73, 75,
105, 108, 109
- Україна 1-20, 22-29, 31-34,
36-43, 45-48, 50-70, 72-87,
89-101, 103-110, 112-118,
120-124
- Українське Полісся 64
- Українські Карпати 113
- Улянка 87
- Умань 30, 66
- УРСР 22, 53, 60
- Феодосія 7
- Фудзіяма, *гора* 69
- Фуна 15, 61, 95
- Харків 12, 16, 21, 26, 33, 37, 68,
72, 89, 95, 98, 100, 103,
112-115, 119
- Харківська губернія 35
- Харківщина 37, 52, 53, 68,
81, 85

<p>Херсон 109
 Херсонес 15, 38, 61, 87, 88, 98, 99, 110
 Херсонес Таврический 34, 38
 Херсонське городище 88
 Херсонська область 19
 Хижняківка 56, 73, 80
 Хитці 112
 Хмельницька область 32, 118
 Хмельницький 113
 Хмельниччина 21, 109, 112
 Ходосівка 24
 Хоменки, <i>хутір</i> 66
 Хомутець 28, 30, 32, 81, 117
 Хортиця 102
 Хрінники 115
 Хустський район 17</p> | <p>Центральна Слобожанщина 21
 Чабан-Куле 95
 Чатир-Даг, <i>гора</i> 68, 69, 108
 Чембай 95
 Чембало 61
 Червоноград 43
 Червонолиманський район 44
 Червонопопівка 118
 Черкаси 7, 10, 30, 43, 55, 66-68, 106
 Черкаська область 7, 11, 26, 30, 43, 46, 74, 94
 Черкаський район 46
 Черкащина 17, 31, 32, 46, 47, 51, 57, 66, 67, 74, 102, 105
 Чернівецька область 21
 Чернівці 23</p> | <p>Чернігів 18, 32, 52, 121
 Чернігівська область 15, 18, 43, 56
 Чернігівщина 31, 37, 56, 63, 107, 121, 123, 124
 Чигирин 3, 9, 12, 16, 29-32, 43, 46, 47, 54, 58, 66, 103, 106
 Чигиринський район 26
 Чигиринщина 16, 32
 Чорне море 27, 51
 Чорнухинський район 120
 Шимберьове урочище 112
 Щучье-II 20
 Южний Буг 34
 Ялта 16, 17, 34
 Японія 59, 99
 Poznan 34, 38</p> |
|--|---|---|

Василь Омеляненко. Декоративна скульптура «Баран». Опішне. 1975.
Глина, гончарний круг, ліплення, риткування, видавлювання, полива, 36х35 см.
Національний музей-заповідник українського гончарства в Опішному,
Центр досліджень українського гончарства, інв.№КН-8/К-8.
Фото Юрка Пошивайла. Публікується вперше

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ПЕРІОДИКИ І ВИДАНЬ, ЩО ПРОДОВЖУЮТЬСЯ

- АНТ: Вісник археології, мистецтва, культурної антропології (Київ)
 Антикваріат (Москва, Росія)
 Археологічний літопис Лівобережної України (Полтава)
 Археологія (Київ)
 Бюлетень вищої атестаційної комісії України (Київ)
 Веселочка (Київ)
 Вечірній Київ (Київ)
 Вечірня Полтава (Полтава)
 Визвольний шлях (Київ)
 Високий замок (Львів)
 Вінницька газета (Вінниця)
 Вісник Львівської національної академії мистецтв (Львів)
 Вісник Одеського історико-краєзнавчого музею (Одеса)
 Вісті (Полтава)
 Вісті Придніпров'я (Дніпропетровськ)
 Вісті Рівненщини (Рівне)
 Вісті Світловодщини (Світловодськ)
 Голос Зіньківщини (Зіньків, Полтавщина)
 Голос України (Київ)
 Гуцульський край (Косів, Івано-Франківщина)
 Дачник (Полтава)
 Демократична Україна (Київ)
 День (Київ)
 Дзеркало тижня (Київ)
 Дизайн, архітектура, образотворче мистецтво, археологія (Полтава)
 Дністрові зорі (Сокиряни, Чернівеччина)
 Думська площа (Одеса)
 Експрес (Львів)
 Житомирщина (Житомир)
 Жовта газета [Коло] (Полтава)
 Закарпатська правда (Ужгород)
 Зоря Полтавщини (Полтава)
 Керамика: Стиль и мода (Київ)
 Киевские ведомости (Київ)
 Киевский вестник (Київ)
 Київ (Київ)
 Київські відомості (Київ)
 Край (Полтава)
 Критика (Київ)
 Культура і життя (Київ)
 Лексикографічний бюлетень (Київ)
 Лиза (Київ)
 Літературна Україна (Київ)
 Луганська правда (Луганськ)
 Луцький замок (Луцьк)
 Люн Art: місячник мистецьких подій (Львів)
 Матеріали та дослідження з археології Східної України (Луганськ)
 Меркурій (Донецьк)
 Мистецтво та освіта (Київ)
 Міжнародний туризм (Київ)
 Міст (мистецтво, історія, сучасність, теорія) (Київ)
 Молодь України (Київ)
 Народна армія (Київ)
 Народна творчість та етнографія (Київ)
 Народне мистецтво (Київ)
 Народне слово (Кіровоград)
 Народнознавчі зошити (Львів)
 Науковий світ (Київ)
 Наукові записки з української історії (Переяслав-Хмельницький)
 Нація і держава (Київ)
 Новини Закарпаття (Ужгород)
 Нові дослідження пам'яток козацької доби в Україні (Київ)
 Образотворче мистецтво (Київ)
 Одеські вісті (Одеса)
 Освіта (Київ)
 Освіта України (Київ)
 Пам'ятки України (Київ)
 Пенсійний кур'єр (Київ)

Персонал плюс (Київ)
 Подільські вісті (Хмельницький)
 Подолія (Вінниця)
 Полтавська думка-2000 (Полтава)
 Полтавська петлюріана (Полтава)
 Полтавський вісник (Полтава)
 Полтавський краєзнавчий музей (Полтава)
 Постметодика (Полтава)
 Президентський вісник (Київ)
 Проспект правди (Харків)
 Профспілкові вісті (Київ)
 Робітничка газета (Київ)
 Сьогодні (Київ)
 Сільська школа (Київ)
 Сільський час (Київ)
 Сільські вісті (Київ)
 Слобідський край (Харків)
 Слово Полісся (Баранівка, Житомирщина)

Слово Просвіти (Київ)
 Столиця (Київ)
 Сумщина (Суми)
 Трибуна трудящих (Харків)
 Туризм сільський, зелений (Київ)
 Україна молода (Київ)
 Україна (Київ)
 Українське слово (Київ)
 Український керамологічний журнал
 (Опішне, Полтавщина)
 Український музей (Київ)
 Урядовий кур'єр (Київ)
 Хрещатик (Київ)
 Художники України (Київ)
 Черкаський край (Черкаси)
 Чигиринські вісті (Чигирин, Черкащина)
 Чумацький шлях (Київ)
 Шлях перемоги (Київ)

Василь Омеляненко. Декоративна скульптура «Баран». Опішне. Початок 1960-х років.
 Глина, гончарний круг, ліплення, полива, 37х34 см.
 Національний музей-заповідник українського гончарства в Опішному,
 Центр досліджень українського гончарства, інв.№КН-1040/К-994.
 Фото Юрка Пошивайла. Публікується вперше

ОГЛЯДИ ТА РЕЦЕНЗІЇ ДЕЯКИХ КЕРАМОЛОГІЧНИХ ВИДАНЬ 2005 (2004) РОКУ

ТАРАС ЛЕВКІВ // Художники України. –
– 2005. – №17. – 13 жовтня. – 16 с.

ами України. Тарас Левків – активний учасник численних художніх конкурсів, симпозіумів, виставок, які відбувалися в Україні та інших країнах. Його життєвий шлях і етапи становлення як мистця висвітлюють унікальні твори, які зберігаються в державних музеях і в приватних колекціях. Про основні події із буття Тараса Богдановича читачі дізнаються зі вступного слова, написаного до видання доктором мистецтвознавства, проректором Львівської національної академії мистецтв, професором Орестом Голубцем. Учений знає про Маестро більше за інших, бо неодноразово писав про його самобутній творчий доробок.

Вступне слово «дихає» повагою й щирим захопленням творчістю талановитого земляка.

Подам кілька зауваг щодо принципів підготовки подібних журнальних видань. Перш за все вони мали б містити поширені коментарі як про самого мистця, так і про його роботи. Стилий аналіз репродукованих творів допоміг би читачам краще зрозуміти побачене. У такому випадку журнал був би зручним у використанні на уроках і лекціях з історії мистецтва України (історії декоративно-ужиткового мистецтва). Бажано також, щоби всі (або ж, принаймні, більшість) згадані у вступному слові роботи [Журнал, с.4-5] були представлені і в ілюстративній частині, бо, за відсутності такого підходу, різко кидається в очі, що вступний текст «живе» окремо від ілюстративного ряду журналу.

Видавництво ТОВ «Нікітін та партнери» заснувало серію видань про художників України, вкрай необхідну для сучасної молоді. Адже бібліотеки спеціалізованих мистецьких закладів нині вкомплектовано переважно російськомовними виданнями, в яких відсутня інформація про українських мистців. Тому з появою журнальної серії можна сподіватися, що сучасники більше дізнаються про своїх талановитих співвітчизників.

Один із випусків «Художників України» (№17 від 13 жовтня 2005 року) присвячено **Тарасу Богдановичу Левківу – мистцю від Бога й непересічній постаті на ниві сучасного гончарного мистецтва**. Його творчість znana далеко за меж-

Це не перше видання, присвячене творчому доробку Тараса Левківца. Отож упорядники мали б більш ретельно підійти до укладання ілюстративної частини й побудувати її за чітко визначеним принципом: хронологічним (дає змогу простежити зростання мистця, зміни в уподобаннях, творчі злети тощо) чи за тематичним (виділені групи

творів допоможуть читачам сформувати уявлення про уподобання художника). **Без чіткої концепції підготовки подібних видань вони не мають сподіваного значення, оскільки помітно переходять у розряд не серйозної довідкової літератури, а передовсім газетної публікації.**

© **Жанна Чечель**, керамолог

(Інститут керамології – відділення Інституту народознавства НАН України,
Національний музей-заповідник українського гончарства в Опішному), 2008

ДРУГИЙ ВСЕУКРАЇНСЬКИЙ МОЛОДІЖНИЙ СИМПОЗІУМ ГОНЧАРНОГО МИСТЕЦТВА «ЧИГИРИН-2004»: Альбом-каталог

/Автор-упорядник Євген Шевченко. –
К.: Народні джерела, 2005. – 48 с.: іл.

В друге Чигирин (Черкащина) скликав до себе талановиту молодь України: з 29 червня до 17 липня 2004 року там відбувся **II Всеукраїнський молодіжний симпозіум гончарного мистецтва «Чигирин-2004»**, організований зусиллями Міністерства культури і мистецтв України, Національної спілки майстрів народного мистецтва України, Національного історико-культурного заповідника «Чигирин». Його співорганізаторами виступили Чигиринська міська рада, редакція газети «Сільські вісті», Національний музей-заповідник українського гончарства в Опішному, громадська організація «Фонд Івана Гончара», приватне підприємство «Сіріус» (Київ) та інші організації.

Каталог Другого Всеукраїнського молодіжного симпозіуму гончарного мистецтва «Чигирин-2004», який став завершальним акордом загальноукраїнського дійства, містить вступні статті голови Черкаської обласної державної адміністрації Олександра Черевка, голови Національної спілки майстрів народного мистецтва України Євгена Шевченка та ілюстративні матеріали, які відображають основні події й учасників дійства, їх творчий доробок.

Зі вступного слова Євгена Шевченка читачі дізнаються про учасників, наставників та організаторів симпозіуму. Зазначу, що **доброю традицією стало проведення гончарних форумів на творчій базі Національного історико-культурного заповідника «Чигирин»**, що свідчить про бажання його колективу на чолі з генеральним директором Василем Полтавцем активно включатися в процес відродження українського гончарювання.

Організатори чітко окреслили завдання для конкурсантів: *«виготовити художні вироби за номінаціями: гончарний посуд, зразок розпису кераміки, гончарна пластика, найбільший гон-*

чарний виріб, керамічна іграшка, національний сувенір». Окрім того, була ще одна обов'язкова для всіх умова – «дотримання народних традицій гончарного мистецтва» [Каталог, с.5]. На жаль, ілюстративний ряд каталогу не містить інформації, яку ж номінацію представляють ті чи інші твори, як, до речі, й відомостей про твори-переможці. Ілюстративну частину видання побудовано таким чином, що вона не висвітлює хронології всіх подій та основних здобутків учасників. З огляду на це, неможливо скласти повноцінне уявлення, чи справилися майстри з поставленим завданням.

Кидаються в очі висловлювання щодо створення музею сучасного мистецтва і поповнення його майбутніх фондів роботами учасників [Каталог, с.5]. Чи не означає це, що відверто школярські роботи (*«майстрам-учасникам пленеру випало також практично освоювати традиційні технології гончарювання на крузі, техніку підполив'яного розпису ангобами, фляндрівки, димлення та тонуння»* [Каталог, с.5]), стануть віднині музейним уособленням сучасного гончарного мистецтва України?

Серед вагомих подій, які відбулися під час симпозіуму, варто згадати про зведення горна для випалювання димленної кераміки, відвідина Черкаського краєзнавчого музею та подорож до скіфського городища. Практичні й теоретичні знання, набуті учасниками під час різних мистецьких акцій, стануть у нагоді молодим майстрам, які активно включаються в процес формування сучасної гончарної культури України.

Організатори створили сприятливі умови для гончарного навчання й роботи молоді: обладнали зручні робочі місця, запросили наставників: заслуженого майстра народної творчості України Якова Брюховецького (Чигирин), заслуженого

майстра народної творчості України Олександра Вільчинського (Пологи), гончаря Сергія Спасьонова (Київ), гончарку Лесю Денисенко-Єременко (Васильків).

Каталог складається з ілюстративних матеріалів, поділених на три розділи: учасники, майстри-наставники та хроніка симпозіуму. Вдала панорамна фотозйомка та колаж подій, пов'язаних із будівництвом горна та випалюванням у ньому творів, стали родзинкою видання. Щоправда, за відсутності коментарів-анотацій до фото не завжди вдається «розшифрувати», хто, де і чим займається. Переглядаючи частину, присвячену безпосередньо конкурсантам, важко повірити в оприлюднену інформацію про те, що деякі майстри немовби є «юними». Наукову й пізнавальну вартість видання також применшує поверхова інформація про конкурсантів, яка обмежується відомостями про ім'я, прізвище, рік народження та місце мешкання. Тим часом для читача залишається невідомою інформація про те, як ці гончарі потрапили на Всеукраїнський симпозіум, які вони мають «гончарні» досягнення, освіту, у яких конкурсах чи виставках брали участь, де працюють тощо. Окрім того, не підписано жодного каталожно-симпозіумного твору (чи вони взагалі не мали назв?). Я вже не кажу про обов'язкове зазначення в подібних каталогах техніки виготовлення, використаних матеріалів і розмірів творів, місця їх зберігання, чого в каталозі, зрозуміло, теж немає.

Незважаючи на серйозні недоліки, даний каталог все ж таки є подією в культурному житті України, оскільки зберігає для прийдешніх поколінь хоча б мінімум інформації про визначну подію в гончарному літописі сучасної України.

© **Жанна Чечель**, керамолог

(Національний музей-заповідник українського гончарства в Олішному, Інститут керамології – відділення Інституту народознавства НАН України), 2008

КРАЩИЙ ТВІР-2005. Українське народне мистецтво. Всеукраїнська виставка-конкурс народного мистецтва на кращий твір року

/Автор упорядник Євген Шевченко. –

К: Народні джерела, 2005. – 48 с.: іл.

Національна спілка майстрів народного мистецтва України за підтримки Міністерства культури і туризму України започаткувала виставки-конкурси на кращий твір народного мистецтва. Якщо зважити, що організатори поставили за мету не тільки «привернути увагу держави і громадськості до проблеми відродження традиційного мистецтва», «виявити молоді творчі таланти», а й «запровадити практику закупки високомистецьких творів на конкурсній основі до Музейного фонду України», то даний захід є унікальним на теренах нашої держави за всі роки незалежності. За словами голови Національної спілки майстрів народного мистецтва України, заслуженого діяча мистецтв України, упорядника каталогу Євгена Шевченка, «виставка продемонструвала високий творчий рівень майстрів народного мистецтва, виявила нові імена». Маю надію, що подібні акції стануть періодичними, а не разовими, і будуть нашою загальноукраїнською гордістю. Адже останніми роками українці частіше пересвідчувалися в небажанні державних діячів сприяти збереженню й розвитку народних ремесел і промислів, які здавна побутують в Україні і мали б бути й візиткою країни на міжнародних виставках, форумах тощо.

На подібного роду видання покладается дуже важливе завдання: вони мають не тільки ілюструвати подібні акції, а й бути доступними для всіх мистецьких шкіл, університетів, мають стати

наочним посібником і порадиником для майстрів-початківців. Адже в каталозі представлено роботи мистців України, окремі з яких варті наслідування.

Для покращення видань, присвячених заходам всеукраїнського масштабу, необхідно було б враховувати деякі основоположні принципи оформлення, подання інформації й ілюстративних матеріалів у каталогах. Зокрема, рецензоване видання «прикрашено» фотографіями робіт не тільки переможців, а й окремих учасників (с.11 – таріль Федора Шкрібляка; с.19 – монетка Івана Бібіка; с.24 – тарілка Миколи Пошивайла; с.28 – фрагмент рушника Тетяни Федосової). Невідомо, як відбирали ці роботи і чому так само не представлено інших учасників.

На с.1, 39, 43, 44, 46, 47, 48 немає підписів до робіт, а тому неможливо зрозуміти, ким і коли їх виготовлено.

Для читача зручніше сприймати інформацію й мати можливість порівнювати бачене. Тобто структуру видання варто вибудовувати таким чином, щоб без зайвого мудрування було зрозуміло, де ж роботи, нагороджені гран-прі, а де – роботи-номінанти. Як і в попередніх каталогах, виданих Спілкою, відсутні повні описи репродукованих творів мистецтва. Не беруся оцінювати методу, за якого визначалися переможці, але з представлених у каталозі робіт зовсім мало таких, які заслуговують на почесний титул «Кращий твір-2005». Так, якщо проаналізувати представлену на с.22-23 кераміку, то виходить, що для всенародного визнання гончарям достатньо досконало володіти гончарним кругом і пропагувати нетипові для України форми посуду. Але ж ідея даного дійства – пропагувати відродження саме традиційного народного мистецтва! Хто як не Національна спілка мала б стежити за тим, як відбувається процес відродження традиційних

ремесел і промислів, і хто дійсно заслуговує на поважне звання переможця конкурсу!

У каталозі жодним словом не згадано про те, до яких же музеїв передано твори, що закупили в майстрів; також не зазначено їх вартість, хоча це було одним із першочергових завдань, задля втілення якого й проводили дійство. Шкода, що не можна бачити всіх робіт, представлених на конкурс, оскільки **перегляд вміщених у каталозі творів свідчить не стільки про відродження, скільки про виродження етнічного народного мистецтва в Україні.**

На даний час в українському мистецтвознавстві не використовується уніфікована фахова термінологія, зокрема щодо творів декоративно-ужиткового мистецтва. Тому **важко зорієнтуватися у філологічному розмаїтті, яке трапляється в подібних виданнях.** Зокрема, різняться назви номінацій, заявлених у рішенні журі Всеукраїнської виставки-конкурсу народного мистецтва на кращий твір року (далі – «Рішення»), у рубриках каталогу (далі – «Рубрики») та у вступному слові упорядника (далі – «Упорядник»), у переліку творів (далі – «Перелік творів»):

Рішення	Рубрики	Упорядник	Перелік творів
Художнє ткацтво	Ткацтво	Ткацтво	Художнє ткацтво
Народне малярство	Малярство	Народне малярство	Народне малярство
Художнє різьблення по дереву	Різьбярство	Дереворізьблення	Художнє дерево
Плетіння	Плетиво	Плетіння з природних матеріалів	Плетіння
Художня кераміка	Кераміка	Кераміка	Художня кераміка
Художній метал	Метал	Художня обробка металу	Художній метал
Етнографічна лялька	Етнографічна лялька	–	Народна лялька

Отож, **є багато недопрацьованих і явно аматорських моментів у підготовці каталогу, але, незважаючи на зазначені недоліки (їх можна врахувати в майбутньому), подібні видання є вкрай корисними й цікавими для широкого кола читачів.** Завдячуючи видавничій активності Спілки, громадськості країни дізнається про акції та події, які відбуваються на теренах нашої Батьківщини. Навіть якщо й не були безпосередніми учасниками дійства, є прекрасна нагода ознайомитися із сучасною творчістю майстрів, які працюють, незважаючи на повну байдужість

можновладців до їхньої діяльності. **Про МАЙСТРА в нас згадують частіше тоді, коли потрібен презентабельний сувенір високому чиновнику. Шана тим людям, які знаходять і кошти, і сили не тільки брати участь у подібних конкурсах, а й натхненно працювати в царині народної художньої творчості! Доки вони існують, доти й існує Самобуття Україна. Слава тим поодиноким подвижникам, які підтримують народних майстрів, влаштовуючи конкурси й видаючи каталоги мистецьких творів!**

© **Жанна Чечель**, керамолог

(Національний музей-заповідник українського гончарства в Опішному, Інститут керамології – відділення Інституту народознавства НАН України), 2008

БЕРО ГЕОРГИЙ: Каталог. – Б/м: б/в, б/р. – 19 с.

Побачив світ каталог глиняних творів Георгія Бєро – художника-кераміста, члена Національної спілки художників України, викладача Донецького художнього училища, учасника всеукраїнських і міжнародних гончарних виставок і симпозіумів. У ньому представлено творчий доробок мистця з глини, шамотної маси.

Добротно ілюстроване видання висвітлює основні події в мистецькій біографії Георгія Бєро, презентує різноманітні твори – як за технікою виконання, так і за матеріалами й провідними

темами. Мистець не зупиняється на досягнутому, сміливо імпровізує, результатом чого стали його композиції, створені за допомогою *«авторської техніки»*.

Акварель і шамот, глина і скло – це ті матеріали, які є домінантними у творчості Георгія Бєро. Їх гармонійне поєднання захоплює й дивує. Щоправда, анотації до репродукованих творів не завжди вичерпно повні – іноді відсутня інформація про матеріал, техніку та рік виконання роботи. Без розлогого вступного слова незрозумілою є й мета друкованого видання: це буклет персональної виставки, звіт автора за певний період творчості чи щось інше. Зовсім немає даних про місце появи каталогу в світ, видавництво, рік друкування та укладачів каталогу, що робить його **бібліографічно неповноцінним**.

Загалом же, незважаючи на зазначені недоліки, **від перегляду видання залишається приємне враження**, адже й творчий доробок художника-кераміста є непроминучим. І це, гадаю, є головним, коли мистецькі твори не залишають споглядачів байдужими.

© **Жанна Чечель**, керамолог

(Національний музей-заповідник українського гончарства в Опішному, Інститут керамології – відділення Інституту народознавства НАН України), 2008

УКРАЇНА СОБОРНА: Всеукраїнський симпозіум художньої кераміки /Слов'янськ–2005:

Каталог. – Слов'янськ: ВХ[студіо], 2005. – 48 с.

Потужна промислова Донеччина поступово стає ще й культурно-мистецьким центром України. Особливо тішить той факт, що Віктор Левіт, генеральний директор ЗАТ «А/Т Глини Донбасу», не припинив своєї меценатської діяльності після Всеукраїнського симпозіуму художньої кераміки 2001 року, а навпаки, став ініціатором проведення другого Всеукраїнського симпозіуму художньої кераміки у Слов'янську. Зважаючи на те, що останнім часом подібних акцій відбувається все менше, вони привертають увагу шанувальників мистецтва.

З 19 червня до 7 липня 2005 року в Слов'янську на симпозіумі працювали художники-керамісти з різних куточків України. Актуальною була і назва самого дійства – *«Україна соборна»*. І на думку Тетяни Зіненко – куратора проекту, було досягнуто головної мети симпозіуму – *«об'єднання зусиль художників заради об'єднання українських земель»* [4, с.4].

Як підсумок грандіозної події, з'явився чудово ілюстрований каталог робіт [4]. Це видання дає змогу побачити не тільки самі твори, а й дізнатися багато цікавого про учасників. По-перше, на відміну від каталогу попереднього симпозіуму, тексти подано державною мовою, що свідчить про прагнення організаторів надати цій події загальнонаціонального значення. По-друге, вступна стаття та підписи до робіт, подані наприкінці, перекладено англійською мовою, що значно розширює коло читачів і пошанувувачів сучасного українського

мистецтва. По-третє, оригінально репрезентовані окремі твори кожного художника-кераміста на фоні цехів щойно відкритого підприємства ЗАТ «Зевс Кераміка». По-четверте, вдало витримано колористичну гаму: кожна наступна сторінка є гармонійним продовженням попередньої.

Окрім високохудожніх якостей, означене видання має й інформаційну цінність. Куратор проекту подала вступну статтю та власні коментарі щодо творчості кожного мистця. Інформація розрахована на широке коло читачів і допомагає краще зрозуміти ідеї представлених творів.

Деякі роботи є прямим втіленням ідеї соборності. Так, скульптура *«Марафон»* у виконанні донецького художника-педагога Георгія Бєро [4, с.20] – немовби віддзеркалення нинішніх політичних подій – змушує задуматися над запитанням: *«До чого ми йдемо?»*. Скульптура керамістки зі Львова Тетяни Павлишин-Святун *«Янгол»* [4, с.37] є втіленням самої соборності: крила, змодельовані з кахель, декорованих косівськими й опішенськими орнаментами, органічно поєднано з ажурним тілом янгола.

Беззаперечно, симпозіум – подія всеукраїнська і вкрай необхідна, а ідея соборності, закладена в рамках проекту, покликана показати нам – українцям, що ми єдині. Поділ на СХІД – ЗАХІД, ПІВНІЧ – ПІВДЕНЬ не дасть очікуваної свободи й незалежності, а призведе до знищення УКРАЇНИ як держави!

Кожен наступний проект має бути ще більш досконалим, більш змістовним і більш продуманим. Для цього необхідно визначити недоліки й помилки, щоб у майбутньому їх не повторювати. Зокрема, переглянувши каталог, можна зробити кілька зауважень. Насамперед, нагадаю організаторам, що **ідея проведення симпозіумів гончарства на території України не нова** [4, с.2]. Подібні акції в Україні на загальнодержавному рівні проводяться з 1989 року в Опішному, що в Полтавщині, хоча на території колишнього Советського Союзу,

у Литві, ще в 70-х роках XX століття відбувалися симпозіуми кераміки [3, с.4], а також у Дзинтарі (Латвія). З каталогу дізнаємося, що *«особливістю України соборної» – 2005 стала робота, поряд з іменитими художниками, студентів художніх спеціальностей з різних міст»,* хоча для опішненських симпозіумів це було не особливістю, а правилом [4, с.46]. Цікаво було б дізнатися більш детально й про організаторів такого масштабного проекту. Їх варто зазначити не тільки поіменно, а й за місцем роботи та посадою.

Більшість презентованих у каталозі проектів – візитні картки художників, про яких уже знають і стиль яких впізнають – Лариса Антонова, Людмила Шилімова-Ганзенко та інші. Але подані ними роботи не відповідають заявленій темі симпозіуму (об'єднання українських земель).

Чому керамісти проігнорували заявлену тему? Можливо, організатори не зорієнтували на виконання поставленої мети? Такими ж недоречними здаються висновки про досягнення мети проекту – про це мають свідчити роботи. Проте І премією нагороджено Ганну Друль (Львів) за твір *«Викрадення Європи»* [4, с.7].

Привертають увагу й подані в каталозі коментарі: у текстах є орфографічні помилки, у вступному слові куратора не зазначено імен студентів-практикантів – лише наприкінці про них мовиться, але фотографій робіт немає. Є чимало недоліків літературного редагування, бо як інакше пояснити ті незрозумілі «блукання» й плутанину в переліку художників-керамістів, заявлених до участі в симпозіумі [4, с.4].

Подajući інформацію про мистців у вступному слові, не варто виділяти тільки окремих учасників. Куратор зобов'язаний представити всіх [4, с.4]. У текстовій частині увагу привертає невмотивований відступ до проблем гончарних осередків України. Також незрозумілими є визначення щодо історії, яка *«диктує свої парадоксально-закономірні трактування донедавна усталених процесів»* [4, с.4]. Щодо визначення усталеності будь-якого процесу, то потрібно комплексно досліджувати означене явище, а не обмежуватися незрозумілим означенням *«донедавна»*. Якщо *«жовта майка лідера у сучасних умовах, по праву належить Слов'янську»* [4, с.4], **то як добре, що дійсно історичні гончарні осередки залишилися самотніми, оригінальними, не зара-**

зилися повальним кітчем, який панує нині в «справжній гончарській столиці українського гончарства» [4, с.4].

Незважаючи на значний доробок етнологів, мистецтвознавців, філологів і керамологів, наявність спеціалізованої літератури з проблем гончарства, автор каталогу дотримується власної термінології, в результаті чого читачі доводяться про *«забавки, з якими пізнавали світ цілі покоління... «торохтушки», «трахальця», «котихи»* [4, с.24]. Насправді ж, українські читачі дізналися про них значно раніше. Та й останнім часом побачили світ кілька фундаментальних публікацій. 2004 року в «Українському керамологічному журналі» опубліковано статтю, присвячену назвам українських іграшок, і «торохтушок» зокрема [2, с.82-83], та побачила світ монографія Людмили Герус *«Українська народна іграшка»*, в якій подано не тільки описи різних видів іграшок, а і їх етнографічні назви [1, с.24].

На с.33 зображено роботу Лесі Корж (Черкаси) *«Карпати. Полісся. Слободжанщина»* [4, с.33]. Невже автор текстів не знає, як правильно пишуться назви історичних регіонів України?

Цікавим видається визначення ідеї творчості Ірини Норець (Київ), *«здатної точно попадати в нерв людським потребам»* [4, с.35]. Подібні трактування варто «охороняти» як авторське право або ж давати більш чіткі визначення.

Хотілося б побачити експерименти з кольором Олександра Фоменка (Слов'янськ) [4, с.42], але, на жаль, монохромні фото каталогу не здатні передати бажання автора.

Шкода, що читачам не дали можливості побачити всі роботи учасників та творчі надбання практикантів. На мою думку, подібні симпозіуми дають дуже багато як теоретичних знань, так і практичних навичок. А каталог – це не лише спосіб представити роботи – це водночас і можливість заявити про себе, особливо для молоді. Загалом роботи цікаві, різнопланові. На жаль, автори й організатори не зазначили місця їх зберігання чи експонування.

На завершення хочу ще раз подякувати всім, хто причетний до видання каталогу, і щиро порадіти за тих, хто організував таке важливе мистецьке дійство, як симпозіум гончарства. Свято закінчилося й поступово забулося. На спомин залишилися роботи художників і каталог. Саме за ними й будуть складати свої враження в майбут-

ньому шанувальники мистецтва гончарства. Тому перед авторами будь-якого друкованого видання завжди стоїть важливе й відповідальне завдання – донести максимально повну інформацію та зро-

бити її зрозумілою. Іноді не варто розраховувати на власні редакторські сили й досвід, а потрібно долучати редакторів, філологів, які допоможуть уникнути прикрих помилок.

1. Герус Людмила. *Українська народна іграшка*. – Львів: Інститут народознавства НАН України, 2004. – 264 с.
2. Литвиненко Світлана. *Варіанти українських назв глиняних іграшок* // *Український керамологічний журнал*. – 2004. – №4. – С. 79-84.
3. Рождественский К. *Выставка «Керамика СССР» и Международный симпозиум // Декоративное искусство СССР. – 1972. – №1. – С. 4-7.*
4. *Україна соборна: Всеукраїнський симпозіум художньої кераміки /Слов'янськ-2005: Каталог*. – Слов'янськ: ВХ[студіо], 2005. – 48 с.

© **Жанна Чечель**, керамолог

(Національний музей-заповідник українського гончарства в Опішному, Інститут керамології – відділення Інституту народознавства НАН України), 2008

СЛОБОДЯН ОЛЕГ.

ПІСТИНСЬКА КЕРАМІКА ХІХ – ПЕРШОЇ

ПОНОВИНИ ХХ СТОЛІТТЯ. – Косів: Косівський

державний інститут прикладного

та декоративного мистецтва, 2004. – 152 с.: іл.

Книга кандидата мистецтвознавства Олега Слободяна *«Пістинська кераміка ХІХ – першої половини ХХ століття»* – одна з небагатьох праць, присвячених дослідженню одного з найбільш відомих в Україні осередків гончарства,

а саме с.Пістинь, що в Івано-Франківщині. Книга своєчасна і вкрай необхідна, адже в ній **уперше систематизовано всі наявні відомості про уже «зниклий» гончарний осередок: відтворено історичний розвиток поселення, у тому числі й місцевого гончарства, проведено аналіз асортименту, часткову атрибуцію й типологію глиняних творів. Введено в науковий обіг матеріали про технологію виготовлення пістинських гончарних виробів, зокрема димлених, відомості про їх художні та типологічні особливості. Деякі опубліковані дані про пістинських гончарів є новими й унікальними, теоретично й практично вагомими для української керамології.**

Книга є логічним підсумком багаторічної праці вченого в справі дослідження художньої

спадщини Пістиня. Її написано на основі цінних польових матеріалів, які автор збирав, вивчав і апробував не один рік. У першому розділі – «До історії пістинської кераміки» – Олег Слободян подав відомості про історію заснування містечка, з'ясував походження його назви. Важливою є інформація про розвиток місцевих ремесел, зокрема гончарства й цеглярства, у другій половині XIX – першій половині XX століття. Автор визначив асортимент та особливості пістинських гончарних виробів даного періоду, а також зробив спробу з'ясувати причини поступового згасання й занепаду місцевого гончарного промислу. Наприкінці розділу дослідник окреслив і охарактеризував три «історико-генетичні та стилістичні парадигми» (с.29) пістинської кераміки: перша, на думку автора, відповідає пізньому періоду Галицько-Волинської держави (кінець XIII – перша третина XIV століття), коли Пістинь існував як ремісничий центр, а побутовий посуд (переважно неполив'яний) виготовляли подібний до галицького. Друга – період пізнього середньовіччя (XV–XVI століття), період виникнення нової етномистецької традиції в гончарстві, коли переважала більшість пістинських глиняних виробів декоровано геометричним орнаментом за допомогою штампа. Третя – період новітньої етномистецької традиції (кінець XVIII – перша половина XX століття), період найширшого асортименту та найбагатшої декорованості пістинської кераміки, отже й найвищого розквіту Пістиня як осередку гончарства. Саме цей період ознаменувався появою та закріпленням на пістинських глиняних виробках ритованого по білому черепку із додаванням зеленої і жовтої, а згодом коричневої й синьої барв орнаменту.

Другий розділ книги – «Типологія гончарних виробів» – присвячено мистецтвознавчій характеристиці творів пістинських гончарів. Дослідник визначив їх типологічні групи та підгрупи, функціональні різновиди. Зазначу, що окреслена типологія пістинської кераміки є найповнішою в регіоні. Окрім цього автор, характеризуючи асортимент пістинських гончарних виробів XIX – першої половини XX століття, з'ясував період, коли з виробництва почали зникати окремі типи виробів, а натомість впроваджували інші, а також зробив спробу пояснити причини цього явища.

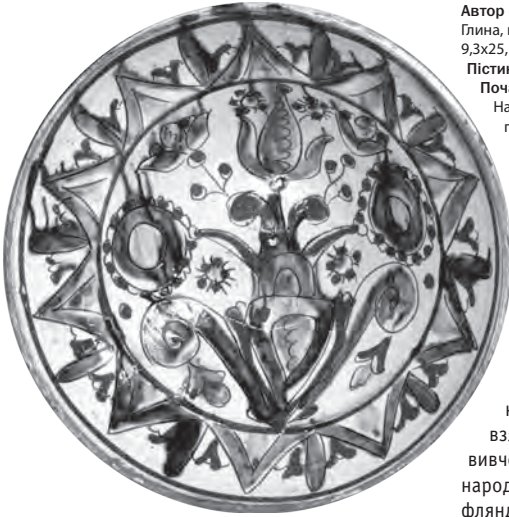
У третьому розділі – «Художні особливості гончарних виробів» – Олег Слободян звернув увагу

на прикметні для пістинського посуду (мисок, тарілок, кахель, каганців, свічників, дзбанків) особливості форм, мотиви мальовки та орнаментальних композицій. Дослідник акцентував увагу на тому, що форми пістинських виробів, зокрема мисок, загалом подібні до коломийських та косівських, тоді як їх орнаментально-фігурні композиції позначені локальними художніми особливостями. Олег Слободян зробив висновок, що найбільш характерною схемою побудови орнаментальних композицій на глиняних виробках Пістиня є багаторушність. Окрім цього, переважаючими є центрально-кругова та центрально-симетрична системи побудови композицій, які, на відміну від коломийських та косівських, менше переважані дрібними орнаментальними елементами, а натомість komponуються великими мотивами. Одночасно дослідник виділив групи мальовки на гончарних виробках Пістиня: геометричні мотиви та їх композиції, рослинні мотиви і їх композиційні структури, анімалістична й сюжетна мальовки.

Технологічні особливості тамтешнього гончарного виробництва висвітлено в четвертому розділі книги – «Технологія виробництва». Автор звернув особливу увагу на поширені в Пістині техніки декорування глиняних виробів: мармурування, ріжкування й риткування. У цьому ж розділі Олег Слободян подав реконструкції пістинських гончарних печей, при зведенні яких майстри користувалися прадавнім способом, застосовуючи дерев'яні «каркаси-каблуки». Окрім того, він, використовуючи дані власних польових досліджень, описав унікальну технологію декорування й випалювання в Пістині димленої кераміки. Цінним є те, що в процесі викладу матеріалу мистецтвознавець максимально використав місцеву гончарну термінологію.

П'ятий розділ – «Провідні майстри» – мистецтвознавець присвятив введенню в науковий керамологічний обіг біографічних матеріалів про пістинських гончарів. Олег Слободян уклав словник місцевих майстрів другої половини XIX – першої половини XX століття з коротким викладом їх біографій, характеристикою етапів творчості та авторських художніх стилів.

Книгу проілюстровано малюнками, які доповнюють викладені в ній матеріали. Подано фото як фрагментів глиняних виробів місцевого виробництва XVI – XVII століття, так і цілих форм посуду, переважно мисок, дзбанків, кахель і свічників,

Автор невідомий. Миска.

Глина, гончарний круг, ритунання, ангоби, мальовка, полива, 9,3х25,1 см.

Пістинь, Івано-Франківщина.

Початок XX століття.

Національний музей-заповідник українського гончарства в Опішному, Центр досліджень українського гончарства, МГО КН-11709/К11216.

Фото Тараса Пошивайла. Публікується вперше

виготовлених пістинськими гончарями в XIX – першій чверті XX століття. На початку книги вміщено карту-схему села Пістинь з присілками, на якій позначено локалізацію майстрів гончарства на межі XIX–XX століть. Щоправда, недовіком поданих ілюстрацій є те, що не завжди під ними є точні й повні анотації, наприклад, не зазначено розмірів опублікованих виробів та поверхово, або й зовсім не вказано місця їх зберігання. Є й помилки в анотаціях. Наприклад, на сторінці 81 зображено кахлю, але в анотації мовиться, немовби це – миска.

Завершуючи огляд книги, висловлю й деякі побажання. Автор стверджує, що «*мистецтво пістинських гончарів, позначене високою майстерністю, глибоким і самобутнім сприйняттям світу, що знайшло своє вираження в декоративних розписах виробів у кінці XVIII – першій половині XX ст., належало до провідних осередків народного мистецтва Європи*» (с.9). Проте таке твердження виглядає непереконливим, бо в книзі тоді мали б бути опубліковані принаймні конкретні відомості про географію збуту пістинських виробів у країнах Європи, чи підраховано кількість експортованих у різні європейські країни виробів, або проана-

лізовано вплив осередку на сусідні центри гончарства.

Назви книги та її розділів вимагають більш повного висвітлення окремих питань. Наприклад, визначаючи основні типи орнаментальних композицій і сюжетів на пістинських гончарних виробах, автор не взяв до уваги необхідність більш ретельного вивчення таких основних способів декорування народної кераміки, як скління, штампування, фляндрування, а також такої самобутньої техніки декорування, характерної для Гуцульщини, як затікання. Не проаналізовано специфіку оздоблення антропоморфного та зооморфного посуду, глиняної іграшки. Ймовірно, з причини нестачі фактичних матеріалів, адже гончарство остаточно занепало в Пістині на початку 1950-х років, автор обмежився аналізом декору переважно мисок і тарілок.

Викладені зауваження не применшують заслуги автора в справі вивчення керамологічної спадщини минулого, що необхідно для піднесення національної культури. Книга загалом розрахована на керамологів, мистецтвознавців, етнографів, музейних працівників, художників, народних майстрів і «вчених» мистців декоративно-ужиткового мистецтва, викладачів і студентів художніх навчальних закладів. Вона також буде цікавою й для пересічного читача – шанувальника народного мистецтва.

© Людмила Метка, керамолог,

кандидат історичних наук

(Інститут керамології –

відділення Інституту народознавства

НАН України,

Національний музей-заповідник

українського гончарства в Опішному), 2008

**ТКАЧУК ТАРАС.
ЗНАКОВІ СИСТЕМИ
ТРИПІЛЬСЬКО-КУКУТЕНСЬКОЇ
КУЛЬТУРНО-ІСТОРИЧНОЇ СПІЛЬНОСТІ
(мальований посуд етапів VII–CII–yII).**

– Вінниця: Нова Книга, 2005. – 418 с.

**ТКАЧУК ТАРАС, МЕЛЬНИК ЯРОСЛАВ.
СЕМІОТИЧНИЙ АНАЛІЗ
ТРИПІЛЬСЬКО-КУКУТЕНСЬКИХ
ЗНАКОВИХ СИСТЕМ
(мальований посуд).**

– Вінниця: Нова Книга, 2005. – 208 с.

Трипільська культура – одна з найрезонансніших серед тих, які існували на території України. Про неї вже написано безліч наукових та науково-популярних праць. Тому здивувати читача якоюсь новою публікацією з даної теми до певної міри проблематично. Рецензовані книги стали для мене відкриттям. Вони є результатом багаторічного дослідження знакових систем трипільської культури, введення до наукового обігу дисертаційних матеріалів одного з них – Тараса Ткачука.

Курйозно, що на обкладинці першої книги зафіксовано назву *«Знакові системи трипільсько-кукутенської культурно-історичної спільності (мальований посуд)»*. *Частина I*», а на першій сторінці – *«Знакові системи трипільсько-кукутенської культурно-історичної спільності*

(мальований посуд етапів VII–CII–yII)». На обкладинці другої – *«Знакові системи трипільсько-кукутенської культурно-історичної спільності (мальований посуд)»*. *Частина II*», а на першій сторінці цієї книги зазначено – *«Семіотичний аналіз трипільсько-кукутенських знакових систем (мальований посуд)»*. До того ж, друга книга має вже двох авторів (до розшифрування трипільських орнаментів як текстів долучився кандидат філологічних наук Ярослав Мельник), хоча на обкладинці зазначено тільки одного – Тараса Ткачука. **Це створює певні незручності для бібліографічного опису цих праць і заплутує читачів.**

Перша книга – своєрідний альбом, де подано таблиці й схеми орнаментативного посуду з пам'яток різних територіальних груп трипільської культури. Цьому підпорядковано структуру роботи:

розділи названо за назвами територій, а підрозділи – за назвами локально-хронологічних груп і окремих пам'яток.

Важливо, що Тарас Ткачук, використавши максимально можливу кількість орнаментів (7917), подав кількісне співвідношення між знаками в них, окремо розглянувши знакові системи різних поселень, що дозволяє прослідкувати спільність і відмінність між ними, виокремити знакові системи, спільні для всієї культури і специфічні для кожної окремої пам'ятки.

У другій книзі міститься семіотичний аналіз трипільсько-кукутенських знакових систем, зображених на посуді. Для цього автори, заодно з археологічними, застосували структурно-семіотичні методи дослідження, показавши місце окремих елементів у орнаментах, їх зв'язки між собою, способи монтажу в блоки. Усі показники зведено в таблиці, знаки – у каталоги із зазначенням кількісних показників. Це дало змогу авторам порівняти знакові системи трипільської культури зі знаками піктографічної писемності Шумеру та лінійними знаками неоліту й енеоліту Балканського півострова, провести синхронний та діахронний аналізи мальованого посуду всіх локальних груп етапів VII–CII–yII трипільсько-кукутенської культурно-історичної спільноти кінця V – першої половини III тисячоліття до н.е. як «живих» динамічних знакових систем. Дослідниками виокремлено постійні й змінні елементи орнаментів, прослідковано тенденції еволюції знакових систем. Отримано мінімальний набір графем (семантичних маркерів), з яких створювали інші знаки.

У результаті роботи зроблено висновки про те, що:

- визначальними для ідеології трипільсько-кукутенської культурно-історичної спільноти є зображення знаків місяця в різних фазах і станах; води, що тече й падає; зерна та змії; антропоморфізм; пошуки центру (його маркування);
- основним астральним символом у насе-

лення петренської, чечельницької й томашівської локально-хронологічних груп був місяць, з яким пов'язані семантичні поля всіх маркерів, а також хрести й свастики;

- зображення знаків, пов'язаних із місяцем біля виступів («грудей») та на «животі» антропоморфних посудин, могли відтворювати космогонічний міф про появу місяця і всього, що з ним пов'язано, наприклад, води й зерна, завдяки жертвоприношенню богині чи людині;

- кожному будинку з поселення Майданецьке (як і Тальянок та інших розкопаних пам'яток петренської, чечельницької й бадразької локально-хронологічних груп) властиві свої знаки-блоки; натомість прості знаки трапляються повсюдно на пам'ятках, що свідчить про те, що прості знаки і засоби їх монтажу були загальними, а блоки створювали в кожному будинку, або для кожного будинку;

- кількість знаків, що використовували на окремих етапах існування спільноти постійно змінювалася: спочатку зростала, потім зменшувалася, потім знову зростала, і, нарешті, знову зменшилася й зникла разом із мальованим посудом загалом.

Таким чином, **авторами даного дослідження здійснено колосальну роботу з систематизації та інтерпретації знакових систем мальованого посуду всіх локальних груп етапів VII–CII–yII трипільсько-кукутенської культурно-історичної спільноти.** На думку авторів, яку підтримую, таку роботу варто проробити і для знакових систем трипільсько-кукутенської спільноти етапів A, BI–BII та усіх інших дописемних археологічних культур.

Водночас, не всі зроблені авторами монографії висновки й інтерпретації окремих знаків достатньо аргументовано, про що вони, напевно, самі розуміли. Тому часто використовували слово «*можливо*». Але це проблема не безпосередньо авторів даної монографії, а загалом усіх дослідників, що беруться за важку справу тлумачення давніх зображень.

© **Анатолій Щербань**, керамолог, кандидат історичних наук

(Інститут керамології – відділення Інституту народознавства НАН України, Національний музей-заповідник українського гончарства в Опішному), 2008

**ПОЛИВНАЯ КЕРАМИКА СРЕДИЗЕМНОМОРЬЯ
И ПРИЧЕРНОМОРЬЯ X-XVIII вв.:**

Сборник научных трудов. – К.: ИД «Стилос», 2005. – Т.1. – 511 с.

2005 року побачив світ збірник наукових статей, об'єднаних темою «Полив'яна кераміка Середземномор'я і Причорномор'я X-XVIII століть». Його підготовлено співробітниками Кримського філіалу Інституту археології НАН України. Збірник наукових статей присвячено питанням вивчення полив'яної кераміки значного регіону, що включає країни Середземномор'я, Причорномор'я та зону європейських степів. Хронологічно вони охоплюють період VIII-XVIII століть, який дещо ширший за межі, заявлені у назві збірника. До першого тому наукових праць, який видавці планують зробити періодичним і присвячувати цій же темі один збірник раз на чотири роки, увійшли праці учених України, Болгарії, Італії, Росії, Румунії, Франції. Усього 38 наукових статей.

У статті Людмили Дончевої-Петракової «Раннесредневековая поливная керамика в Болгарии» розглянуто питання появи полив'яної кераміки на території першого Болгарського царства. Зроблено короткий типологічний огляд полив'яного посуду та спробу пояснити появу його на цій території наприкінці IX – в X столітті. Дослідниця гадає, що виготовлення поливи запозичено у візантійських майстрів або з центрів,

де ця традиція продовжувала існувати від часу пізньої античності.

Рашо Рашев у невеликій публікації «Антропо-зооморфные изображения на керамических сосудах с территории Первого Болгарского царства» розглянув чотири групи столової кераміки VIII-XI століть, звернувши основну увагу на посудини та їх фрагменти, що мають рельєфні антропо-зооморфні деталі. Спільна стаття Георгі Атанасова та Валері Йотова «Поливная керамика из крепости Скала в южной Добрудже» є коротким оглядом знахідок полив'яних виробів із фортеці Скала, зведеної в перших десятиліттях X століття за царювання Симона Великого. Охарактеризовані глиняні плити та посудини дослідники датують X – початком XI століття.

У статті Гєргани Шейлевої «Поливная керамика из средневековой крепости около села Искрица, Гылыбовская община» проаналізовано полив'яну кераміку, знайдену під час обстеження фортеці XI-XII століть у с.Іскрица в Південній Болгарії. Дослідниця розподілила глиняні вироби за кольором черепка – білим та червоним. Кераміка білого кольору після випалювання вважається імпортною – візантійською. Подано також короткий огляд орнаментатії виявлених знахідок. Стверджується, що візантійський імпорт безпосередньо впливав на місцеве гончарство, що простежується у формах і декорі глиняних виробів.

Борис Д.Борисов присвятив свою статтю дослідженню проблеми походження кераміки з орнаментом сграфіто у вигляді концентричних хвиль та кіл, нанесених гребінцем. На підставі порівняльного аналізу та за результатами природничо-наукових досліджень зразків кераміки зі Східної Болгарії, автор зробив висновок, що подібний посуд виготовляли впродовж XII століття на території сучасної Південно-Східної Болгарії. Тематичним продовженням цієї роботи є

праця **Віолети Волкової-Нешевої** «*Сграффито керамика в болгарском искусстве XII–XIV вв.*». Учена відзначила, що періодом найвищого розвитку мистецтва кераміки є період Другого Болгарського царства. Тему продовжила стаття **В.П.Кирилко**, присвячена серії полив'яних чаш і мисок, виконаних у техніці сграфіто в другій половині XV століття із самобутнім іконографічним образом голуба.

Три статті – **С.Г.Рижова, С.В.Ушакова та А.І.Романчука** – присвячені характеристиці полив'яного посуду XII–XIII століть, виявленого під час розкопок городища середньовічного Херсонеса. **Ю.А.Матюхіна та К.Ю.Моржерін** дослідили золотоординський полив'яний кашинний посуд з Укекського городища, з фондів Саратовського обласного музею краєзнавства; визначили орнаментальні мотиви, які трапилися лише в Укеку. **І.В.Волков** опублікував відомості про колекцію полив'яної кераміки, сформовану під час розкопок поселення на території Семенівської фортеці впродовж 1995–1996 років з її детальною хронологічною атрибуцією в межах XII століття.

Імпортній полив'яній кераміці із Азака присвячено дві роботи: **І.В.Белінського, О.М.Масловського та І.В.Гудименко**. Публікації матеріалів та знахідок полив'яних виробів також здійснено: **Є.А.Айбабіною** (з поселення золотоординського часу поблизу Феодосії), **Т.Ю.Яшаєвою** (кераміка із замських печерних монастирів Херсона), **А.Г.Герцен, В.Є.Науменко** (цитадель Мангупа), **І.Б.Тесленко** (розкопки гончарної майстерні з території фортеці Алустон), **Є.Є.Кравченко** (пам'ятки Середнього Подонцов'я), **І.Кандеа** (румунське місто Браїла), **Л.Чміль** (полив'яна

кераміка XV–XVI століть з розкопок Михайлівського Золотоверхого монастиря, Київ).

О.Попельницька підготувала огляд полив'яного посуду XVII–XVIII століть з Києва. Робота **Ю.В.Коваля та А.А. Волошинова** носить узагальнюючий характер. У ній визначено сірійські середньовічні імпорти, виявлені до сьогодні на теренах Східної Європи. У статті **В.Л.Миц** проаналізовано монограми на полив'яному посуді із розкопок середньовічних пам'яток Криму. Монограми типологізовано, ідентифіковано. Окремому типові посудин, а саме візантійським полив'яним чашам XIV століття, декор яких виконано у виямчастій техніці, присвячено роботу **С.Г.Бочарова. І.Б.Тесленко** у статті «*Турецкая керамика с росписью кобальтом в Крыму (проблемы хронологии)*» з'ясувала проблеми хронології та інтенсивності надходження ранньої османської художньої кераміки до Криму.

Збірник містить не лише археологічно-публікативні та мистецтвознавчі розвідки, але й дослідження в галузі вивчення гончарних виробів методами природничих наук. Зокрема, це стаття **С.Ваксмана**, який подав огляд досліджень у галузі фізико-хімічних аналізів глин візантійської полив'яної кераміки та зазначив їх результати щодо визначення осередків виробництва посуду. У статті **В.В.Булгакова**, в якій подано попередні результати аналізів полив'яної кераміки кримських гончарних осередків, викладено основи методу дослідження.

Видання розраховане на археологів, керамологів, істориків, етнографів, студентів історичних спеціальностей та інших зацікавлених осіб.

© Оксана Коваленко, керамолог

(Інститут керамології – відділення Інституту народознавства НАН України,
Полтавський державний педагогічний університет імені Володимира Короленка), 2008

**ДАВИДЮК ВІКТОР. ПЕРВІСНА МІФОЛОГІЯ
УКРАЇНСЬКОГО ФОЛЬКЛОРУ. – Луцьк:**

Волинська обласна друкарня, 2005. – 310 с.

Спроба Віктора Давидюка синхронізувати образи й сюжети народної творчості з археологічними культурами є дуже важливою. Учений уже давно стверджує, що, найімовірніше, наукову новизну у фольклористику внесе залучення археологічних матеріалів, як це вже практикується в етнологічній й топонімічній [2, с.9]. Як свідчить книга, такий підхід дійсно можна вважати вельми плідним і перспективним. Саме таке співставлення дозволяє автору зробити сміливі й оригінальні висновки та узагальнення.

Автор приходить до висновку, що первісна міфологія українського фольклору неоднорідна. Походження різних її мотивів різночасове й пов'язане з різними територіями. Найдавніші з них, що увійшли до кумулятивної казки, відображають спосіб мислення, властивий первісним мисливцям. Міфи, згідно з уявленнями їх творців і носіїв, мусили мати практичне застосування. Адресатами найдавніших із них, дезінформативно-летаргічних, виступали промислові тварини. Невідомо, який вигляд мали такі оповіді в давнину, але зразком подібного міфу виступає й кумулятивна казка. Кумулятивність частіше виявляється в мисливських сюжетах.

На думку Віктора Давидюка, основні мотиви мисливської кумулятивної казки сформувалися в мезоліті. Синхронотипами кумулятивних сюжетів виступають вербальна та імітативна магія, застосування акустичних приманок, евфемізація об'єкта та засобів ловів, наявність розподілу мисливського й рибальського промислів за статевими ознаками, полювання на дрібних тварин, конфлікт між одомашненими та дикими тваринами. Усі згадані особливості, як і наявну в казках площинну модель світобудови, можна віднести до характерних рис мезолітичного та раннього неолітичного побуту. Саме там слід шукати ґносеологічні корені багатьох казок про тварин. Це засвідчує їх ретельний аналіз. До кращих зразків такого аналізу належить виняткове за своєю точністю й спостережливістю дослідження казки «Рукавичка». Виявляється,

Книгу відомого українського фольклориста Віктора Давидюка присвячено темі, яку вивчали в україністиці, мабуть, з найбільшою сталістю й інтенсивністю: мотиви українського фольклору, прямо чи дотично пов'язані з первісною міфологією, упродовж останнього століття постійно перебували в центрі уваги науковців. Немає сумніву, що казка, календарно-обрядовий фольклор, магичні тексти є одними з найбільш повно й всебічно досліджених фольклорних жанрів. Водночас **узагальнюючих досліджень на цю тему, які б порівнювали ці жанри між собою, досі не було.**

Учений взявся за більш складне завдання – поглянути на український фольклор у контексті традиційної культури й побуту, історичного процесу, з'ясувати функції міфу для кожної з історичних епох, виявити послідовність виходження в міф основних світоглядних рис, розкрити їх господарсько-культурне тло й сучасні їм звичаєво-правові норми, реконструювати семантику казкових образів, а на основі зіставлення міфологічних господарсько-культурних синхронотипів і даних археології ще й спробувати датувати головні фольклорні мотиви й сюжети [1, с.3, 5].

ця нехитра розповідь, добре відома всім українцям з дитинства, є своєрідним мисливським календарем наших пращурів, який зафіксував усі головні події лісового життя упродовж цілого року. Дослідник, спираючись на етнографічні дані та висновки культурологів, реконструював роль і місце казкових оповідей в умовах мисливського побуту. Що ж до кумулятивних казок типу *«Коржика»*, яка містить елементи хліборобського, рільничого побуту і перегукується з весняною обрядовістю, то вони, очевидно, виникли на попередній сюжетній основі й далі самостійно не розвивалися [1, с.26-59].

Зовсім інший тип становлять сюжети ініціальної казки. Основна їх тема – шлюб і перешкоди, які зустрічає юнак на шляху до цього. Як відомо, в кумулятивній казці ця тема відсутня зовсім. Віктор Давидюк припускає, що це пояснюється тим фактом, що в мезоліті, побут якого вона відбиває, існувала ендегамія. Шлюб же набув особливого значення за неоліту, однією з найстотніших примет якого була боротьба за жінку. Під час завоювання права на шлюб утверджувалися й основні форми ініціальних випробувань, зафіксованих в українських казках. До сюжетів ініціальної казки увійшли переважно культурні ознаки неолітичної та енеолітичної епох. Відповідає цьому часу і світобачення. Як вважає учений, розповіді про мандри на «той світ», у «тридев'яте царство», у «чужу землю», які здійснює герой у пошуках нареченої, – то спогади про подорож мешканців лісової та лісостепової природно-кліматичних зон у далекі землі, на терени сусідніх або й досить віддалених народів. На території України за доби енеоліту-бронзи співіснували дві цілком відмінні цивілізації. Населення північних земель мешкало в житлах землянкового та напівземлянкового типів, жило мисливством, рибальством та збиральництвом; предметів розкошу не знало. У той час поруч, на півдні, існувала розвинена землеробсько-скотарська цивілізація, де серед жител траплялися вже й двоповерхові будинки, де квітло мистецтво, ремесла, а коштовності набули значного поширення [1, с.60-100]. Вона мала зв'язки з Балканами й Близьким Сходом. Неважко помітити, що в описові міді, золота, срібла, багатоповерхових палаців чужої землі простежуються аналогії з близьким за характером весільним циклом пісень. Колядки, які тяжіють до близько-східного джерела, також згадують містичну будівлю – *«хатку з дерева первовічного»*, *«корабель на*

сосні», *«церковцю»*, *«терем»*, *«нову світлоюку»*, де перебувають також і небесні світила [4, с.255]. Кордонами такої містичної будівлі у весільних піснях слугують перепони, які або відчиняються, або можуть бути зламані, пробиті: зачинені віконечка, замкнені двері, високі мури, міцні ворота. І тут уже до подолання перешкод додається руйнація – пісенному герою-нареченому доводиться руйнувати двері й стіни, огорожі й мури, двори й села-міста. Тут також докладно описано країну, в якій це відбувається, її вишневі сади-виногради та міста з теремами. Українські весільні пісні зберегли найдавніші варіанти описів цієї країни:

*«Над морем глибоким
Ой, Ладю, Ладю!
Стоїть терем високий.
Ой там стоїть липа,
золотом облита,
а шовком перевита»* [5, с.250].

Наявність в енеолітичних культурах півдня України культових центрів – храмів, засвідчена і їх глиняними моделями, а також зиккуратів [6, с.121], спонукає до думки, що, можливо, саме ці зиккурати в Причорномор'ї, присвячені астральним культам, і були теремами українських казок і весільних пісень.

У віруваннях і міфах тієї пори значне місце посідали уявлення про небесні джерела вологи. Унаслідок домінування скотарського способу виробництва вони прив'язувалися до молочних потоків. Ідеограми такого змісту проходять через усю кераміку неолітичної й енеолітичної доби. Досліджуючи протоукраїнський календарний міф і його відгомони в обрядовому фольклорі, Віктор Давидюк знаходить у Західному Поліссі сліди відомого в південних слов'ян культу Додоли, спрямованого на викликання дощу [1, с.128-130]. Утім, це не єдина помітна українсько-балканослов'янська паралель. Наприклад, дослідник згадує забобон, який полягав у тому, що на запитання *«Чий ти?»* треба відповідати: *«Батьків-материн»*. Такий припис звичаєвої поведінки в Західному Поліссі зберігався до середини 60-х років ХХ століття [1, с.41]. Здавна знаний він і в Сербії: *«Очин и материн. Одговори онај кога запитаја, чиј је, а он не ћеда каже»* [3, с.244]. Цікавим є й факт збереження ідеограм з глиняних виробів археологічної культури клястих амфор та інших, споріднених із нею, на рушниках і в оздобах жител Західного Полісся. Він свідчить про глибину народної пам'яті, яка не

могла не зафіксуватися у фольклорі й звичаєвості. Учений докладно проаналізував перебіг, семантику та можливу етнокультурну атрибуцію веснянок, русальних вірувань і обрядів, купальських ритуальних дійств, різдвяної й новорічної обрядовості. Усі вони, на його думку, є різночасними віддзеркаленнями календарного міфу [1, с.116-228].

Проаналізовано в монографії і такий архаїчний жанр фольклору, як замовляння. Незалежно від часу їх походження, у них завжди виявляється міфологічний світогляд. Тому замовляння є цінним джерелом для реконструкції первісної міфології. Слідом за іншими дослідниками фольклору Віктор Давидюк виділив господарські, лікувальні, родинно-побутові й суспільно-громадські замовляння. Ідентифікаторами їх часової належності він вважає магічні атрибути, спільні з атрибутами кумулятивної та ініціальної казки й календарних обрядів. Адже деякі замовляння присутні ще в казках про тварин. Також важливими є просторово-часовий контекст, тобто наявність чи відсутність поділу світу на профанний і сакральний, втілення якоїсь із космологічних моделей чи лише розрізнених її елементів, символіка чисел, кольорів, уявлення про хвороби і, не в останню чергу, особа виконавця, на яку розрахований магічний текст. У книзі подано авторську класифікацію міфологіч-

них схем, задіяних у замовляннях [1, с.229-258].

Доктор філологічних наук, професор Віктор Давидюк – одна з найцікавіших постатей сучасної української фольклористики. Очолювані ним Полісько-Волинський народознавчий центр та Інститут культурної антропології в Луцьку гучно заявили про себе. Віктор Феодосійович належить до тих, хто не хоче бути тривіальним функціонером від науки. Наукова творчість і дослідницький пошук у щорічних експедиціях є для нього основними, а питання методології дослідження, наукової термінології – ключовими. Статті й книги він пише тому, що це поклик його душі. Мабуть, саме тому кожна його публікація стає подією в науковому й культурному житті нашої країни.

Безсумнівно, **вихід у світ рецензованої книги Віктора Давидюка є цінним внеском в українську фольклористику й етнографію.** Вона одночасно підсумовує проведені дослідження і означає перспективи їх наступного поступу. Монографію насичено цікавою інформацією про українські світоглядні уявлення, звичаєвість, традиції, несподіваними висновками щодо перлин українського фольклору, знайомих кожному з дитинства. Вона приверне увагу не тільки фахівців, але й дуже широкого кола читачів, які цікавляться українською культурою.

1. Давидюк Віктор. *Первісна міфологія українського фольклору*. – Луцьк: Волинська обласна друкарня, 2005. – 310 с.
2. Давидюк Віктор. *Українська фольклористика на зламі методів і епох // Фольклористичні зошити: Збірник наукових праць*. – Луцьк: Полісько-Волинський народознавчий центр, 2001. – Вип. 4. – С.3–10.
3. Карацїї Вук С. *Српске народне пословице и друге различне као оне у обичај узете ријечи*. – Беч: У штамп. Јерменског манастира, 1849. – LIII, 388 с.
4. Сосенко Ксенофонт. *Культурно-історична постать староукраїнських свят Різдва і Щедрого Вечора*. – К.: СІНТО, 1994. – 360 с.
5. *Українські народні пісні в записах Зоріана Доленги-Ходаковського (З Галичини, Волині, Поділля, Придніпрянщини і Полісся)*. – К.: Наукова думка, 1974. – 781 с.
6. Чмихов Микола. *Від Яйця-райця до ідеї Спасителя*. – К.: Либідь, 2001. – 432 с.

© Костянтин Рахно, керамолог

(Національний музей-заповідник українського гончарства в Опішному, Інститут керамології – відділення Інституту народознавства НАН України), 2008

ШМАГАЛО РОСТИСЛАВ. Мистецька освіта в Україні середини XIX – середини XX ст.: структурування, методологія, художні позиції. – Львів: Українські Технології, 2005. – 528 с.: 742 іл.

не залишилися непоміченою, а навпаки, викликала резонанс серед фахівців.

Важливо, що напрацювання автора вже апробовано. Вони стали основою програми і курсу «Історія мистецької освіти в Україні», який викладається в одному з провідних мистецьких вишів країни – Львівській національній академії мистецтв.

Монографія складається зі вступу, шести розділів і висновків. Бібліографічний покажчик вражає кількістю літератури, опрацьованої автором – список складається з 1695 позицій. Значну кількість використаних у науковому дослідженні джерел проаналізовано вперше. Полегшують користування монографією подані наприкінці хронологічна таблиця, перелік умовних скорочень та іменний покажчик. Колосальний фактологічний масив матеріалів збагачено унікальними фото- та документальними матеріалами. Вдало підібрані епіграфи до кожного розділу роботи відображають підсумок кожного з них.

До книги увійшли матеріали кандидатської дисертації Ростислава Шмагала. Вона також узагальнює попередні публікації дослідника. До речі, у бібліографічному покажчику монографії зазначено 45 наукових праць автора, присвячених даній проблематиці.

У роботі переплітаються мистецтвознавчі, культурологічні, соціологічні, керамологічні, і до певної міри, філософські проблеми. Усі напрямки мистецької освіти проаналізовано за хронологічним принципом, вибудовано в загальну логічну систему.

У вступі до монографії дослідник неодноразово наголосив на тому, що мистецька освіта ніколи не виділялася окремішністю від мистецтвознавства, була підпорядкована йому як своєрідна сфера обслуговування, зазначивши, що «освітні проблеми передачі знань і вмінь, очевидно, постали одночасно із самим фактом усвідомлення людиною

Мистецька освіта – один із найважливіших факторів розвитку сучасного мистецтва. Монографія відомого українського керамолога, доктора мистецтвознавства, професора Ростислава Шмагала «Мистецька освіта в Україні середини XIX – середини XX ст.: структурування, методологія, художні позиції» – перша спроба панорамного висвітлення її розвитку в Україні, відтворення загальної картини функціонування системи художньо-промислової освіти, своєрідний прожектор на проблеми мистецтвознавства, які вже давно потребували невідкладної уваги й вирішення. До виходу цієї праці були лише окремі спроби окреслення тих чи інших аспектів мистецької освіти.

Прикметним є багаторічне захоплення автора темою. Солідне наукове видання стало результатом його п'ятнадцятирічної пошукової й аналітичної роботи.

Наукова праця Ростислава Шмагала отримала кілька десятків позитивних відгуків від провідних українських і російських учених, які одноставні в тому, що сучасна наука не лише збагатилася своєрідним енциклопедичним виданням з проблем мистецької освіти в Україні, але й отримала перспективний напрямок подальших наукових досліджень. Цей факт є свідченням того, що монографія

ремесла як особливої цінності» (с.6). Автор акцентував увагу на тому, що мистецтвознавство давно потребувало теорії мистецької освіти. Назріла потреба і в осмисленні ціннісних орієнтацій мистецької освіти, магістральний шлях розвитку якої – у духовній сфері.

У першому розділі – *«Мистецька освіта – наукова субдисципліна українського мистецтвознавства: історіографія, джерельна база, методологія»* – автор започаткував з'ясування одного з головних питань роботи – виокремлення мистецької освіти в окрему субдисципліну в рамках мистецтвознавчої науки. На мою думку, це невідворотний, логічний процес у межах сучасних тенденцій до виокремлення з окремих наук нових наукових дисциплін. Ця позиція простежується в кожному розділі роботи. Ростислав Шмагало констатує, що мистецька освіта досі не зайняла належного їй місця в мистецтвознавстві.

У роботі неодноразово наголошено на тому, що мистецька освіта нині перебуває на тій стадії розвитку, коли спроможна стати самостійною дисципліною і за допомогою наукового апарату та наукових досліджень може відстоювати власну специфіку й вибудовувати взаємини з усіма науками. Він подав обґрунтування необхідності такого виокремлення, порушив питання необхідності формування мистецько-освітньої термінології, запропонував авторську дефініцію поняття *«мистецька школа»* (с.19). Мистецтвознавство, на його думку, має з'ясувати галузі мистецької освіти, її структуру, методи навчання, щоб не відривати мистецько-освітні процеси від мистецтва і духовних потреб суспільства (с.19). Підсумовуючи, Ростислав Шмагало ствердив, що як галузь наукових досліджень мистецька освіта нині цілком сформована, і лише чекає офіційного затвердження свого статусу (с.22).

Історіографію мистецької освіти в книзі подано у вигляді концептуальних узагальнень. Сформовано джерельну базу з активним залученням джерел суміжних наук, що виявляє наукову новизну монографії. Автор уперше ввів у науковий обіг значний обсяг документальних матеріалів, у тому числі зарубіжних. Констатується, що наукова розробка теми в Україні досі була відсутня. Поза увагою українських учених залишено зарубіжні документи та матеріали, сформовані в еміграції, без аналізу яких неможливо реконструувати загальну картину історичного розвитку мистецької

освіти. Дослідник зауважив відсутність методології мистецької освіти.

У роботі також подано спостереження за сьогочасними мистецько-освітніми подіями із закликом до нинішніх мистецтвознавців покваліфікуватися з вирішенням мистецтвознавчих проблем щодо збереження й використання історичних форм організації народного мистецтва через теоретичні надбання й практичний досвід. Подано вірне зауваження про те, що в мистецько-освітній сфері не лише незаперечний, але й історично утверджений пріоритет європейської науки.

Розділ 2 – *«Мистецька освіта у Західній Європі та Україні середини XIX – середини XX ст.: єдність концепції і відмінності реалізації художньо-промислового напрямку»* – присвячено порівняльному аналізу особливостей і досягнень у центрах художньо-промислової освіти Австро-Угорщини, Англії, Німеччини, Польщі, України, Франції, Чехії. В ньому висвітлено результати пошуку єдиної концепції і відмінностей реалізації художньо-промислового напрямку в мистецькій освіті згаданих країн середини XIX – середини XX століття. Дослідник констатує, що європейська мистецька освіта була орієнтиром для української. Тому спочатку в роботі подано огляд мистецько-освітнього руху в західноєвропейських країнах, проаналізовано причини його бурхливого розвитку в другій половині XIX століття та етапні наукові праці європейських дослідників мистецької освіти. Цікавим є виокремлення Ростиславом Шмагалом трьох фаз у еволюції художньо-промислової освіти: у першій – *«зорієнтовані переважно на декоративізм нові форми шкіл та курсів при мануфактурах і фабриках були покликані встановити зв'язок між мистецькою освітою та економікою»* (с.39); друга – характеризується співіснуванням і тісною співпрацею шкіл (створених переважно на меценатські кошти) і найбільших європейських художньо-промислових музеїв; третя фаза позначена зародженням антиеклектичного руху в архітектурі й мистецтві і постанням стилю модерн.

Автор логічно розділив другий розділ на два підрозділи: 2.1. *«Мистецько-освітній рух провідних західноєвропейських країн: ідейно-теоретичні та організаційні засади художньо-промислової освіти»*, та 2.2. *«Історичні передумови розвитку нових форм мистецької освіти в Україні»*. У першому з них зазначено, що в Європі проблема розвитку мистецької освіти загострилася в середині

XIX століття. Подано аналіз зарубіжних видань із порушеної проблематики. Наголошено на провідній ролі Німеччини в справі поширення мистецького шкільництва. Мистецька школа зазначеного періоду, підсумовує автор, переживши небувалий розвиток і потрясіння, стала ключовим чинником формування багатогранної західноєвропейської художньої культури (с.41).

У другому підрозділі висвітлено мистецько-освітній процес в Україні на фоні історичних обставин, у яких він розвивався. Автор наголосив, що на авансцену зійшло національне мистецтво. Головна відмінність між передумовами розвитку народного мистецтва в Україні і в європейських державах полягає в тому, що в першій лишалася в досліджуваний період значна кількість діючих осередків традиційного ремесла, тоді як в останніх урбанізація й індустріальний розвиток призвів до майже повного зникнення або трансформації художніх ремесел.

Третій розділ монографії – *«Ціннісні орієнтири мистецької освіти України середини XIX – середини XX ст.: панорамний огляд явищ»* – присвячено аналізу напрямків мистецької освіти. Він складається з підрозділів:

3.1. *«Художньо-промислове шкільництво в Галичині»*, який, у свою чергу, поділено на два підпункти: 3.1.1. *«Художньо-промисловий та образотворчий напрямки мистецької освіти»*; 3.1.2. *«Приватна мистецька освіта та її ефективність»*; 3.2. *«Рисунок як основа мистецького вишколу: розвиток методик викладання»*; 3.3. *«Мистецько-освітній рух в російсько-залежних регіонах України: антагонізм мистецької самобутності й імперського стандарту»*; 3.4. *«Народні промисли і художньо-промислова освіта»*; 3.5. *«Роль музеїв у становленні художньо-промислової освіти»*.

Загалом, зміст розділу дещо вийшов за рамки його назви. У першому підрозділі проаналізовано художньо-промислове шкільництво в Галичині. Цей регіон обрано не випадково, адже внаслідок перебування у складі Австро-Угорщини йому належить першість у заснуванні й розвитку мистецького шкільництва в Україні. Немає потреби переказувати наведену в тексті роботи розгалужену систему промислового шкільництва, яка діяла в останній чверті XIX століття в Австро-Угорщині. Автор коротко охарактеризував специфіку розвитку кожної групи закладів.

У підпункті 3.1.1., на основі виявлених автором неопублікованих матеріалів, подано порівняльну характеристику двох головних напрямків мистецької освіти. У наступному підпункті наголошено, що образотворчий і художньо-промисловий напрямки мистецької освіти постали й розвивалися саме з приватних форм освіти.

Підрозділи 3.2, 3.3, 3.4, на мою думку, не потребують особливих коментарів.

У підрозділі 3.5 автор визначив головні напрямки діяльності музеїв у справі вирішення проблем розвитку та адаптації художніх промислів: збір і збереження виробів народних промислів; освітньо-виховна та рекламно-популяризаторська діяльність.

У четвертому розділі – *«Історичний аналіз функціонування художньо-промислової освіти»* – у підрозділі 4.1. – *«Художньо-промислова і реміснична освіта в Східних областях України у складі Росії»* – поряд з підпунктом 4.1.1. – *«Художньо-реміснична освіта Полтавського, Чернігівського, Київського губернських земств»* – автор чомусь нелогічно виокремив підпункт 4.1.2. – *«Кам'янець-Подільський мистецько-освітній осередок»*.

Наступні підрозділи четвертого розділу мають назви:

- 4.2. *«Вищі мистецькі школи Києва, Харкова, Одеси (1917–1930)»*;
- 4.3. *«Мистецька освіта Волині»*;
- 4.4. *«Художньо-промислова і реміснична освіта в Галичині» з підпунктами:*
 - 4.4.1. *«Львівська художньо-промислова школа (1876–1939)»*;
 - 4.4.2. *«Школи кераміки та гончарства»*;
 - 4.4.3. *«Школи художнього металу»*;
 - 4.4.4. *«Школи килимарства і ткацтва»*;
- 4.5. *«Косівський мистецько-освітній осередок»*;
- 4.6. *«Мистецька освіта на Буковині»*;
- 4.7. *«Художньо-реміснична освіта Закарпаття»*.

У світлі величезного масиву імен, персоналій, напрямків, шкіл, а також тому, що майже не представлені в літературі, оскільки вивчалися переважно локально, у роботі, на жаль, не відбулося достойної презентації осередків народної художньої культури, в яких діяли гончарні навчальні заклади. З поля зору дослідника зникли зокрема гончарні школи Опішного, за винятком Зразкової гончарної навчальної майстерні Полтавського

губернського земства (1894–1899), Гончарного навчально-показового пункту Полтавського губернського земства (1912–1918), та Глинська. Дещо доопрацювавши окремі фрагменти дослідження та напрацьовані сучасні матеріали з історії діяльності гончарних навчальних закладів згаданих осередків мистецької освіти, непогано було б включити їх у перевидання даної монографії.

Важливими є так звані регіоноцентричні дослідження з історії діяльності мистецьких шкіл. Саме такі дослідження, у поєднанні з широко-масштабними, дозволяють об'єктивніше оцінити мистецьку освіту України.

П'ятий розділ – *«Українська мистецька освіта в роки Другої світової війни (1939–1945 рр.) та поза Батьківщиною (1910–1955 рр.)»* – є хронологічним продовженням попереднього розділу. Його поділено на два підрозділи. У першому – *«Мистецька освіта в Україні (1939–1945)»* – зазначено, що навіть в умовах війни українські мистці не переставали творити, продовжували діяти мистецькі навчальні заклади різних рівнів акредитації у Вижниці, Києві, Косові, Львові, Одесі, Харкові. Відносно вільно існувати мистецька освіта могла на території Західної України, де було створено *«сприятливий»* окупаційний адміністративно-територіальний режим. Наприклад, було дозволено існування Українського центрального комітету, який сприяв організації комісії, шкіл, музеїв, виставок. Трагічна доля десятків мистців-педагогів із мистецьких вишів 1930-х – 1940-х років свідчить про не дуже сприятливий період її існування на сході України.

У другому підрозділі – *«Українська мистецька освіта поза Батьківщиною (1910–1950-і)»*, який значно масивніший за обсягом, порівняно з попереднім, автор подав факти успішного функціонування численних мистецьких навчальних закладів, створених українцями-емігрантами в Німеччині, США, Франції, Чехії; розповів про діяльність українських мистців-педагогів у еміграції. Проаналізовано *«таборове мистецтво»*. Виняткова ситуація, яка склалася в еміграційних умовах, вимагала самоствердження шляхом творення власного мистецького процесу, який був безперервним, навіть незважаючи на великі труднощі його перебігу в умовах різних історичних обставин. Подана *«Хронологічна таблиця українських мистецьких навчальних закладів поза Батьківщиною»* інформує про тип мистецького

навчального закладу, ім'я його засновника, місце розташування та роки діяльності.

Шостий розділ – *«Методологія мистецької освіти і художні особливості творчої спадщини кінця XIX – середини XX ст.»* – поділено на чотири підрозділи. У першому з них – *«Методологічні моделі і мистецько-ремісничий рух (1910–1940)»* – мова йде про концентрацію цінного колективного досвіду на періодичних з'їздах діячів мистецько-освітніх закладів, які сприяли розумінню необхідності формування бази для розвитку теорії мистецтва й методології мистецької освіти через створення так званої мистецько-освітньої вертикалі від вищої школи до нижчих ланок художньо-ремісничої освіти. Згадано про масштабну виставкову й організаційну діяльність у сфері мистецько-ремісничого руху та поширення *«ходіння в народ»* мистців-педагогів. Автор наголосив, що головним нерозв'язаним питанням на той час була відсутність системи художньої освіти. Розмаїтість мистецько-освітніх процесів 1910–1920-х рр. – заснування факультетів спеціальної мистецько-педагогічної підготовки, формування моделі мистця-педагога нової доби – було зведено нанівець остаточним підпорядкуванням їх більшовицькій ідеології в 1930-х роках.

У другому підрозділі – *«Композиція, колір та форма в методології української мистецької освіти»* – констатується, що традиційні (академічні) і модерністські категорії композиції й колористичної грамоти синтезувалися еволюційно, відповідно до успадкованих методів школи і особистого творчого потенціалу провідних мистців-педагогів (с.317).

Один із найбільших за обсягом у монографії підрозділ 3.3 – *«Нове українське мистецтво і навчально-творча практика»*, – присвячено аналізу художніх особливостей графічних, скульптурних, металевих виробів, глиняних творів і монументально-декоративного живопису, архітектурних пошуків, ткацтва та різьбярства. Автор доводить, що мистецькі навчальні заклади стали своєрідною експериментальною базою для теоретичного вирішення проблеми поєднання домашнього промислу, організованих промислів і *«професійного»* мистецтва (с.318).

Значну увагу відведено автором мистецькій спадщині, створеній українцями в еміграції. Аналізові перебігу процесів її формування присвячено четвертий підрозділ роботи –

«Реалізація навчально-творчих завдань поза Батьківщиною». Дослідник пише, що в таборі військовополонених Раштат (Німеччина) було засновано гончарну школу-майстерню. Робота в ній з народними майстрами велася на засадах заохочення до творчих пошуків у руслі народних традицій гончарства Полтавщини, базувалася на кращих здобутках у пошуках форм і декору, притаманих Миргородській керамічній школі імені Миколи Гоголя (с.441). Ілюстрації 671-676 підписано *«Керамічні вироби з гончарної школи-майстерні в Раштаті. 1915–1918 рр. Фото з архіву О.Сидора»*. Порівнявши ілюстрації 379-399, на яких зображено виготовлені в стінах цього закладу вироби, з ілюстраціями 410-414, на яких зображено вироби відомих опішненських майстрів Михайла Бережного, Івана Бережного, Федора Чирвенка, Івана Гладиревського, стає помітно, що глиняні вироби з майстерні Раштату нагадують опішненську кераміку. На мою думку, ці вироби потребують окремого висвітлення та аналізу.

Дослідник підсумував, що від середини XIX до початку XX століття мистецька освіта України актуалізувалася як складова частина загального мистецького й культуротворчого процесів, ставши чи не головним чинником реалізації якісно нових мистецьких завдань, постановка яких була зумовлена європейським рухом *«мистецтво і ремесло»*, розробкою нових напрямів, методів діяльності низки мистецьких навчальних закладів образотворчого характеру, художньо-промислових закладів, товариств, музеїв.

Історичні реалії громадсько-політичного життя в Україні певною мірою зумовили генезу української мистецької освіти за межами Батьківщини. У висновках автор знову наголошує на тому, що мистецька освіта цілком дозріла до виокремлення

її в субдисципліну мистецтвознавства, однозначно стверджує, що мистецька освіта в усі часи залишалася чи не єдиною надійною цитаделлю, яка пильнувала і відстоювала інтереси українського мистецтва.

Монографія Ростислава Шмагала підтверджує актуальну потребу в науково опрацьованій і системно укладеній історії мистецької освіти, оскільки лише це може бути твердою основою для пошуку обґрунтованих відповідей на всі питання, що постають сьогодні й постануть у мистецько-освітньому процесі в майбутньому. Автор сформулював першочергові завдання майбутнього розвитку мистецької освіти України: найближчі – визначити періоди і напрямки мистецького вишколу, на перспективу – створити хронологію мистецько-освітнього процесу з охопленням народного й сакрального мистецтва (с.20).

Ця фундаментальна наукова праця є дійсно вагомим внеском у дослідження мистецької освіти України. Перше багатопланове комплексне дослідження, яке доводить, що мистецька освіта як самостійна теоретична дисципліна (хоча остаточно й не сформована) зможе розвиватися лише за умови максимального наближення її теорії до практики. **Це яскраве й самобутнє явище в системі взаємодії й взаємовпливів із загальноєвропейським мистецькоосвітнім процесом є конкретним кроком до серйозного наукового переосмислення ролі й місця мистецької освіти в українському мистецтвознавстві.**

Бібліотекам навчальних закладів різних рівнів акредитації, особливо ж мистецького спрямування, необхідно мати в своїх фондах монографію Ростислава Шмагала *«Мистецька освіта в Україні середини XIX – середини XX ст.: структурування, методологія, художні позиції»*.

© Олена Щербань, керамолог

(Національний музей-заповідник українського гончарства в Опішному, Інститут керамології – відділення Інституту народознавства НАН України), 2008

КАЛИНИН А.Т.
РУССКИЕ И ЗАРУБЕЖНЫЕ СОСУДЫ
С СЕКРЕТАМИ. – М: Граница, 2004. – 288 с.: илл.

Історія створення головоломок дуже давня. На статус найдревніших із них претендують лабіринти, мозаїки, мотуз'яні вузли й посудини з таємницями. Проте, якщо вести мову про ті з них, які збереглися до наших днів, то найдавнішими, безперечно, будуть саме посудини з таємницями.

Книга російського краєзнавця Анатолія Калініна «Русские и зарубежные сосуды с секретами», якому знайомі таємниці сотень жартівливих посудин різних країн і часів, – це перша частина задуманої ним праці під загальною назвою «Історія головоломок в Росії». Гортаючи її сторінки, читачі знайомляться з давніми й сучасними посудинами – як із найбільш поширеними, типу «напийся, але не облийся», так і з менш відомими складними посудинами, використання яких вимагає певних маніпуляцій: «бездонними», «співаючими», «плакучими» посудинами; посудинами з використанням оптичних властивостей; посудинами для показу фокусів тощо.

За словами автора, поштовхом для написання книги стала не тільки зацікавленість у вивченні, розгадуванні й створенні головоломок, а й те,

що, спілкуючись з любителями загадок, він усвідомив, що в Росії, на відміну від інших країн, досі не було окремої праці, яка б висвітлювала дане питання. Зовсім небагато відомостей про російські посудини з таємницями є і в іноземних виданнях. «Стремление собрать и сохранить для людей историю головоломок в моей родной, любимой стране и стало причиной появления данной книги» [с.196], – пояснив Анатолій Калінін. Автор взявся за цю тему ще й задля того, щоб зацікавити нею також не тільки любителів, а й фахівців: істориків, музеологів, колекціонерів, заохотити їх до вивчення та розкриття таємниць дивних предметів, які є складовою частиною матеріальної культури предків.

Початково автор не планував розповідати про іноземні посудини з таємницями, а книга

Анатолій Калінін занотовує польові матеріали для своєї нової книги під час III Міжнародного фестивалю гончарів. Скопин, Російська Федерація. Вересень 2007.
 Фото Олеса Пошивайла. Національний музей-заповідник українського гончарства в Опішному, Національний архів українського гончарства. Публікується вперше

мала називатися **«Русские сосуды с секретами»**. Проте, працюючи над її підготовкою, він поступово дійшов висновку, що читач не знайде в книзі відповіді на головні питання, які мали, за його планом, з'явитися в процесі читання. Це питання – де ж і коли з'явилися перші посудини з таємницями; які з них притаманні тільки Росії, а які – поширені по всій планеті? Наперед зазначу, що, на мою думку, автор досяг своєї мети. Після прочитання першої частини книги саме такі питання й виникають. Дослідник, розуміючи це, у другій частині подав матеріали про давні посудини з таємницями зарубіжних народів і культур, адже, на думку автора, їх історія більш давня, аніж історія подібних посудин у Росії.

Анатолій Калінін на сторінках своєї книги завбачливо попередив читачів, що його праця, хоча в ній і вміщено напрацьовані матеріали багатьох років, потребує доповнення, і що він готує її продовження. Автор навіть наприкінці книги не ставить крапку, таким чином акцентуючи увагу на її незавершеності. Окрім того, класифікуючи відомій йому посудини з таємницями, він виділив у окрему групу *«ще не винайдені посудини»*, спонукаючи читачів до усвідомлення того, що розмаїття посудин із таємницями не обмежується прикладами й фотографіями, опублікованими в його книзі; що існує ще чимало їх варіантів. Він дає читачу простір для роздумів, закликає до співпраці, до співпошуку, співучасті.

Проте, на мою думку, скромність Анатолія Калініна не має меж. Його книга – **фактично перша, найповніша праця про посудини з таємницями, видана в постсовєтську добу**. Джерелом для пошуку інформації автору послужили експонати з керамологічних музейних та приватних колекцій, художні твори, які відображають історичні події. У процесі роботи над книгою Анатолію Калініну довелося відвідати гончарні осередки й майстерні гончарів, поспілкуватися на цікаву для нього тему із сучасними художниками-керамістами, співробітниками музеїв, істориками, керамологами, колекціонерами. Результатом такої колосальної пошукової праці й постала ґрунтовна праця про предмети, використання яких, перш за все, вимагає вирішення головоломки. Примітно й те, що автор, загалом описуючи історію російських посудин із таємницями, розповідає про подібні посудини і з окремих країн колишнього Радянського Союзу: України, Грузії, Казахстану, Узбекистану.

Перша частина книги – **«Русские сосуды с секретами»** – містить інформацію про вітчизняні загадкові посудини від Київської Русі й до наших днів. Автор знайомить читачів з історією появи посудин із таємницями, перемежовуючи реальні події з легендами; подає інформацію про їх використання, причому робить акцент на тому, що призначалися вони переважно для підтримки веселого настрою під час застілля, для того, щоб вразити чи навіть приголомшити присутніх; для жарту; для виконання деяких обрядів, зокрема весільних. У добу Київської Русі пізнього середньовіччя, як зауважує дослідник, *«все-таки это были редкие и малоизвестные предметы. Скорее забавы знати, чем народа»* [с. 7].

У четвертому та п'ятому розділах книги Анатолій Калінін наголосив, що XVIII–XIX століття були для Росії часом процвітання талановитих російських підприємців, які підняли вітчизняну художню промисловість на світловий рівень. У цей період було засновано велику кількість фарфоро-фаянсових фабрик, продукція яких славилася не тільки в Росії, а й за її межами. Тому багато сторінок книги присвячено саме заснуванню й діяльності фарфоро-фаянсових, склянозаводів, заводів із виготовлення кришталю в Росії, які продукували вироби з таємницями: посудини *«шутильницы»*, склянки з подвійними стінками й малюнками між ними; графини з фігурками з кольорового скла всередині, чарки-«неваляшки»; кухлі з потаємними отворами для пиття з написами *«напийся, але не облийся»*; чашки, малюнки на яких виглядають по-іншому в перевернутому вигляді, та багато інших. Примітним є те, що розділи книги містять не тільки фотографії й описи жартівливих (*«шутейных»*) посудин, а й інформацію про техніку їх виготовлення в різні роки, різними майстрами та в різних осередках, а також малюнки з поясненням їх «дій».

Автор поступово розкриває таємниці цих дивовижних посудин, завдяки чому читач може чітко уявити їх особливості та зрозуміти прийоми користування ними. Анатолій Калінін вдало провів паралелі між минулим та сучасністю, знайшовши аналогії в явищах і закономірностях перебігу тих чи інших історичних подій. Зокрема, він зробив висновок про пряму залежність розвитку гончарного виробництва в державі від цілеспрямованих дій державних структур. Якщо 1800 року владою Павла I було заборонено ввезення зарубіжного

фарфорового та фаянсового посуду в Росію, що сприяло розвитку місцевого гончарного виробництва, то наприкінці ХХ століття були створені всі умови для імпорту товарів із-за кордону, внаслідок чого вітчизняна гончарна промисловість *«встrelила ХХІ век в плачевном состоянии»* [с. 70]. За словами дослідника, нині в Росії можна купити будь-який посуд: чеський, китайський, англійський, турецький, тоді як продукція російських заводів – раритет.

Значний інтерес викликають роздуми автора про традиції в сучасному мистецтві, про вигоди творчості та сутність праці народного гончаря і сучасного професійного художника-кераміста. До речі, Анатолій Калінін виявив, що в даний час посудини з таємницями продовжують виготовляти в окремих гончарних осередках Росії: Суджї Курської області та Скопині Рязанської, Сміркіно Нижньогородської, Покровську Московської областей. Це «кухлики-красаулі», кухлі з написами *«напийся, але не облийся»*, різноманітні антропоморфні й зооморфні посудини, напої з яких розлити можна, відгадавши певні таємниці тощо. До тексту книги майстерно введено розповіді про творчість окремих народних гончарів, художників-керамістів, майстрів-склодувів, художників – авторів мальовки на глиняних виробах.

Працюючи над книгою, допитливий краєзнавець не тільки описав і розгадав таємниці

багатьох «шутейных» посудин, а й сам захопився ідеєю створити таку, таємниця якої відрізнялася б від уже відомих раніше. Він також зумів запалити цією ідеєю деяких сучасних майстрів. Один із них, молодий художник-кераміст Денис Нефедьєв з Конаково Тверської області – відомого центру фарфоро-фаянсового виробництва в Росії – за кресленням Анатолія Калініна виготовив глечик *«Поцілуй змію»*. Інший мистець, Володимир Сергєєв, який більше 40 років пропрацював на конаковському фаянсовому заводі, створив кілька власних посудин із таємницями. У напрямку виготовлення посудин із таємницями працюють і деякі сучасні майстри-склодуви. Різноразмірними «бездонними» посудинами, посудиною, складеними з кількох частин, з подвійними стінками та дном широко користуються майстри-фокусники. Отже, майстерність нинішніх магів і чародіїв, за висновком автора книги, своїм корінням сягає глибини віків, коли їхні предки – могутні жреці, демон-

Анатолій Калінін з «Українським керамологічним журналом» у руці подивований майстерністю опішненської гончарки, майстра Національного музею-заповідника українського гончарства в Опішному Олени Мороховець під час III Міжнародного фестивалю гончарів. Скопин, Російська Федерація. Вересень 2007.

Фото Олеса Пошивайла. Національний музей-заповідник українського гончарства в Опішному, Національний архів українського гончарства. Публікується вперше

струючи свою «всемогутність», використовували подібні посудини з таємниціями для проведення релігійних церемоній. Потішні посудини не зникли, продовжують існувати й дивувати свого вибагливого користувача.

У другій частині книги – **«Сосуды с секретами из разных стран»** – Анатолій Калінін зробив екскурс до початку зародження давніх цивілізацій; знайшов аналоги сучасних посудин із таємниціями в давніх культурах Америки, Європи, Азії; описав традиції й нинішній стан виготовлення подібних виробів більше ніж у десяти країнах зарубіжжя: Німеччині, Чехії, Угорщині, Португалії, Литві, Словачці, Китаї, Японії, Індонезії. Автор розкрив перед читачами таємницю знаменитого **«кубка Тантала»**, вміст якого виливається з посудини, як тільки до неї потрапляє більше рідини, аніж **«дозволять боги»**; а також кіпрських, індонезійських, японських, португальських купе-подібних посудин, у яких отвори для наливання напоїв знаходяться на деннях; грецьких посудин у вигляді рогу, з яких можна напиться, лише по особливому їх нахиливши, та багатьох інших.

Сторінки книги Анатолія Калініна, присвячені українським посудинам з таємниціями.
Москва. 2004. Репринт

Цікавою для читачів буде й інформація про найбільший у світі Музей головоломок у Беверлі Хілз (Лос-Анджелес, США: засновник – Джеральд Слюком), де їх зібрано більше 30 тисяч; про колекцію мініатюрних копій посудин із таємниціями Лоуренса Брокешайра з Англії; найповнішу в світі колекцію посудин із таємниціями з країн Південної і Південно-Східної Азії малайзійця Й-Діана Лі.

На думку автора, про загадкові зарубіжні посудини можна написати не одну книгу, адже їх історія не тільки цікава, але й дуже давня і своєрідна. У різних країнах є люди, які захоплюються колекціонуванням головоломок, у тому числі й загадкових посудин. Анатолію Калініну вдалося познайомитися зі збірками посудин із таємницями японця Н.Іваса, американських – А.Ролфса, Л.Бартон, У.Уейта, Вей Жанга, англійських – Д.Ергатудіса, Л.Брокешайра, П.Гаєка, голландських – У. ван дер Поля, Рік Ван Гроля – та інших колекціонерів. Автор наголосив, що він зміг виконати задумане й завершити роботу над книгою, завдячуючи доброзичливій і безкорисливій допомозі дуже різних людей як у своїй країні, так і за кордоном.

Окремо слід згадати, що **Анатолій Калінін ретельно штудював і керамологічні колекції українських музеїв**. Перебуваючи 2000 року в Опішному, краєзнавець опрацював і фонди Національного музею-заповідника українського гончарства в Опішному, де зберігаються кілька посудин із таємницями. Він також став учасником Всеукраїнської наукової конференції «Українське гончарство-2000: погляд у майбутнє», присвяченої різноманітним проблемам вітчизняного й світового гончарства від давнини до сьогодення. А в «Українському керамологічному журналі» (2003, №2-4) побачила світ його стаття «Заметки об истории сосудов с секретами в Украине», де опубліковано фото посудин із таємницями з фондів музею-заповідника.

Варто відзначити здатність Анатолія Калініна не обмежуватися тільки однією провідною темою, а й зазирати значно далі. У своїй праці, яка, на перший погляд, має описовий характер, він торкнувся також важливих глобальних

культурологічних питань. Його турбують сучасні проблеми музеїв: довготривалі ремонти, через що значна кількість експонатів залишається недоступною для вивчення; недоліки атрибутування та зберігання музейних колекцій, крадіжки експонатів; неможливість досліджувати деякі предмети через їх «стихийне затворництво» у фондосховищах. Непокоять дослідника й проблеми існування фарфоро-фаянсових, скляководів у колишніх постсовєтських республіках, адже більшість із них припинили діяльність наприкінці ХХ – на початку ХХІ століття. Не байдужий він і до стану справ гончарів та художників-керамистів, яким, за нинішньої дорожнечі матеріалів, печей для випалювання, дуже складно займатися лише творчістю: підкоряючись вимогам і потребам ринку, їм нерідко доводиться продукувати вироби, які мають далекий від художнього вигляд.

Насамкінець зазначу, що Анатолій Калінін, працюючи над темою, зібрав чималу колекцію посудин із таємницями. Після того, як книгу було написано, він передав її Шуйському краєзнавчому музею Іванівської області, де її й можна нині оглянути. **Автор переконаний, що не має права інформацію, подану в книзі, вважати своєю власністю; вважає, що знання мають належати всім, а тому не тільки не заперечує, а й навіть заохочує будь-які передруки та розповсюдження матеріалів книги.**

Загалом же книгу написано в науково-популярному стилі. Доступна для сприйняття інформація має майже 500 малюнків і фотографій. Матеріали, опубліковані в ній, без сумніву, будуть цікаві не тільки для керамологів, мистецтвознавців, музеологів, працівників освітніх і мистецьких закладів, а й для пересічного читача-любителя.

Національний музей-заповідник українського гончарства в Опішному сердечно вітає свого давнього приятеля Анатолія Калініна із виданням фундаментальної книги про посудини з таємницями і складає щиро вдячний за примірник дослідження, люб'язно подарований Гончарській книгозбірні України. Рясних Вам книжкових ужинок!

*Музей українського гончарства
в Опішному на багату колекцію ч
в Опішному за наміром в
с. Залозирівка 2007.
с. Залозирівка 2007.
с. Залозирівка 2007.*

© Людмила Метка, керамолог, кандидат історичних наук

(Інститут керамології – відділення Інституту народознавства НАН України,
Національний музей-заповідник українського гончарства в Опішному), 2008

«НЕЗАТРЕБУВАНА СПАДЩИНА» ЯК МАЙДАН ПОЛІТИЧНИХ СПЕКУЛЯЦІЙ

У одному з номерів тижневика «Дзеркало тижня» за 2005 рік опубліковано велику статтю Валентина Мойсєєнка «Незатребувана спадщина» [Мойсєєнко Валентин. Незатребувана спадщина // Дзеркало тижня. – 2005. – №32. – 20 серпня. – С.22], присвячену популяризації пам'яток трипільської культури, переважно кераміки. Автор, завідувач відділу інформаційної роботи Державної наукової сільськогосподарської бібліотеки, висловив чимало «новітніх» думок про вплив трипільців на інші давні культури, у тому числі й на ті, що існу-

вали на теренах Ірану, Туреччини, Єгипту, Китаю, Греції, Японії. Як і годиться в газетній публікації, замість порад селянам, співробітникам сільськогосподарської бібліотеки висловив чимало традиційних докорів українським ученим-історикам, які «не так масштабно» висвітлюють цю проблему, й повідомив про власне відкриття: у реставрації трипільських шедеврів «реальною сподіватися можна лише на патріотизм зможних українців та симпатиків нової України в світі. Саме серед них є найбільше потенційних шанувальників

Стаття Валентина Мойсєєнка «Незатребувана спадщина». Київ. 20.08.2005. Репринт

Трипілья». Схоже на те, що саме ті ж «заможні українці», котрі мають подібну кераміку, й заовладнують подібні статті, які дозволяють значно підвищувати рейтинг їхніх приватних колекцій і, відповідно, аукціонну вартість трипільської кераміки. Подібним чином на київському антикварному базарі львівські колекціонери кераміки, купуючи винятково мальовані миски Смотрича й Бара, довели ціну їх продажу до 150 й більше доларів США за один предмет, хоча багато не менш цінних творів кераміки на тому ж базарі поцінуються не дорожче за 10 доларів США!!!

Про «науковість» багатьох висловлювань, подібних до згаданої публікації Валентина Мойсеєнка, може свідчити один тільки абзац статті згаданого автора, де виявляються справжні, а не удавані, знання ним подій, а отже й історичних інтерпретацій на більш віддалені хронологічно теми. Автор стверджував: «...Під час переїзду того ж таки Інституту археології до нового приміщення на Оболоні понад десять років тому до Опішнянського краєзнавчого музею на Полтавщині було вивезено два «КАМАзи» таких черепків.

Мовляв, нехай місцеві гончарі подивляться і повчаться у своїх прашурів. Варто зазначити, що місцеве начальство виявилось добрим господарем і береже цей дарунок долі як зіницю ока». Насправді ж, кераміку передано до фондів на той час Державного музею-заповідника українського гончарства в Опішному, а нині Національного музею-заповідника українського гончарства в Опішному, і не як унаочнення для місцевих гончарів, які не вважають себе прашурами трипільців, а на постійне зберігання, як і належить бути в музейній практиці України. І «місцеве начальство» до тих подій не має аніякісного відношення.

Спасителями трипільської культури автор вважає лише Віктора Юценка та його дружину: *«На відміну від більшості представників вітчизняної еліти, схоже, лише вони розуміють, що велика, й, на жаль, ще майже не затребувана трипільська спадщина, необхідна насамперед не так об'єднаній Європі чи США, як нашим дітям та онукам*». Так і хочеться, перефразовуючи відомий анекдот совєтської епохи, запитати: «Чиїм саме дітям? Мойсеєнковим?»!!!

© **Олесь Пошивайло**, керамолог, доктор історичних наук, заслужений діяч науки і техніки України
(Інститут керамології – відділення Інституту народознавства НАН України, Національний музей-заповідник українського гончарства в Опішному), 2008

ЩЕРБАНЬ АНАТОЛІЙ ЛЕОНІДОВИЧ.
ПРЯДІННЯ І ТКАЦТВО У НАСЕЛЕННЯ
ЛІВОБЕРЕЖНОГО ЛІСОСТЕПУ УКРАЇНИ
VII – ПОЧАТКУ III СТ. ДО Н. Е.
(за керамічними матеріалами):
Автореферат дисертації
на здобуття наукового ступеня
кандидата історичних наук.

– К.: Інститут археології НАН України,
 2005. – 20 с.

Молодший науковий співробітник Інституту керамології – відділення Інституту народознавства НАН України, старший науковий співробітник Національного музею-заповідника українського гончарства в Опішному Анатолій Щербань під час захисту кандидатської дисертації. Тут і далі до всіх фото: Київ. 16.05.2005.

Фото Олеса Пошивайла. Національний музей-заповідник українського гончарства в Опішному, Національний архів українського гончарства. Публікується вперше

16 травня 2005 року на засіданні Спеціалізованої вченої ради Д 26.234.01 для захисту докторських дисертацій у Інституті археології НАН України **молодший науковий співробітник Відділу палеогончарства Інституту керамології – відділення Інституту народознавства НАН України, старший науковий співробітник Національного музею-заповідника українського гончарства в Опішному Анатолій Щербань** прилюдно захистив дисертацію на здобуття наукового ступеня кандидата історичних наук «Прядіння і ткацтво у населення Лівобережного Лісостепу України VII – початку III ст. до н. е. (за керамічними матеріалами)». Спеціальність 07.00.04 – археологія.

Дисертацію підготовлено у відділі скіфо-сарматської археології Інституту археології НАН України, а також у рамках відомчого наукового проекту Національної академії наук України «Гончарство України XX – початку XXI століття: історія, сучасність, перспективи» (№0103U001988) та однойменного проекту Державного фонду фундаментальних досліджень Міністерства освіти і науки України (№07.07/00118). Провідна установа – Дніпропетровський національний університет, кафедра історіографії та джерелознавства. Офіційні опоненти: Борис Магомедов – провідний

науковий співробітник відділу археології ранніх слов'ян Інституту археології НАН України, доктор історичних наук, старший науковий співробітник, Ростислав Терпиловський – професор кафедри археології та музеєзнавства Київського національ-

Виступають на захисті дисертації Анатолієм Щербанем:

1. Голова Спеціалізованої вченої ради, директор Інституту археології НАН України, академік НАН України, професор Петро Толочко.
2. Офіційний опонент – провідний науковий співробітник Музею історичних коштовностей України, кандидат історичних наук Любов Ключко.
3. Офіційний опонент, професор кафедри археології та музеєзнавства Київського національного університету імені Тараса Шевченка, доктор історичних наук Ростислав Терпиловський.
4. Член Спеціалізованої вченої ради, завідувач відділу археології бронзового віку Інституту археології НАН України, доктор історичних наук Віталій Отрощенко.
5. Молодший науковий співробітник Музею археології та історії Слобідської України Харківського національного університету Тетяна Крупа

1

ного університету імені Тараса Шевченка, доктор історичних наук, професор та Любов Ключко – провідний науковий співробітник Музею історичних коштовностей України, кандидат історичних наук, доцент. Науковий керівник – Олена Фіалко, старший науковий співробітник відділу скіфо-сарматської археології Інституту археології НАН України, кандидат історичних наук.

Дисертація загальним обсягом 256 сторінок має таку структуру:

Вступ.

Розділ 1. Історіографія і методологія.

1.1. Історія вивчення проблеми.

1.2. Методологія дослідження.

Розділ 2. Археологічні комплекси та глиняні вироби, пов'язані з прядінням і ткацтвом.

2

3

4

5

Виступають на захисті дисертації:

1. Член Спеціалізованої вченої ради, завідувач відділу скіфо-сарматської археології Інституту археології НАН України, доктор історичних наук Сергій Скорий.
2. Кандидат історичних наук Олександра Нестор

У залі засідань – член Спеціалізованої вченої ради, завідувач відділу давньоруської археології Інституту археології НАН України, доктор історичних наук Олександр Моця

- 2.1. Залишки прядильного і ткацького виробництва на поселеннях і в похованнях.
- 2.2. Кружала.
- 2.3. Важки, гудзикоподібні, катушкоподібні, блокоподібні вироби.
- 2.4. Відбитки тканин.

Розділ 3. Зображення на глиняних виробах, пов'язаних з прядінням і ткацтвом.

- 3.1. Домінантні мотиви.

- 3.2. Символіка зображень.

Розділ 4. Реконструкція процесу виготовлення ниток і тканин на початку доби раннього заліза.

- 4.1. Загальна характеристика прядіння і ткацтва.

- 4.2. Прядіння.

- 4.3. Ткацтво.

Висновки.

Заступник Голови Спеціалізованої вченої ради, доктор історичних наук Гліб Івакін та вчений секретар ради, кандидат історичних наук Єлизавета Архипова

Слухає виступ дисертанта завідувач науково-дослідницької археологічної лабораторії, доцент кафедри історії України Харківського національного педагогічного університету імені Григорія Сковороди, кандидат історичних наук Володимир Колода

Виступає
член Спеціалізованої
вченої ради,
доктор історичних наук
Олександр Симоненко

У залі засідань –
член Спеціалізованої
вченої ради,
доктор історичних наук
Леонід Залізняк

Дисертація також має список використаної літератури й архівних джерел (361 найменування) та додатки: термінологічний словник (додаток А), таблиці й графіки (додаток Б), альбом ілюстрацій (додаток В).

З науковою працюю Анатолія Щербаня можна ознайомитися в бібліотеці Інституту археології НАН України (вул.Героїв Сталінграда, 12, Київ), у Національній бібліотеці України імені Володимира Вернадського (просп.40-річчя Жовтня, 3, Київ) та в Національному архіві українського гончарства Національного музею-заповідника українського гончарства в Опішному (вул.Партизанська, 102, Опішне, Полтавщина).

* * *

Загальновідомо, що предмети гончарного виробництва є унікальним джерелом для історичних реконструкцій виробничих знань і світоглядних уявлень давнього населення України. Щодо цього не є винятком прядіння і ткання скіфської доби, вивчення яких ґрунтується переважно на глиняних виробах, що застосовувалися в процесі виготовлення різних тканин, та відбитках текстилю, збережених на кераміці.

Дисертаційне дослідження Анатолія Щербаня узагальнило й підсумувало досьогочасне вивчення глиняних кружал ученими-археологами, які, здебільшого, лише описували знайдені вироби й таким чином вводили їх

У залі засідань Спеціалізованої
вченої ради під час захисту
дисертації Анатолієм Щербанем

Автореферат Анатолія Щербаня читає член Спеціалізованої вченої ради, провідний науковий співробітник відділу скіфо-сарматської археології Інституту археології НАН України, доктор історичних наук Євген Черненко

у науковий обіг, висловлювали власні гіпотези щодо призначення кружалоподібних виробів. Тільки впродовж останньої третини ХХ століття за матеріалами значної кількості кружал було зроблено спроби охарактеризувати прядіння й ткацтво як галузі палеоекономіки. У цей період було закладено основу для подальшого фундаментального вивчення означеної проблематики.

Праця Анатолія Щербаня – це перше в українській археології й керамології комплексне дослідження, цілком присвячене вивченню за гончарними матеріалами давніх прядіння і ткацтва. Її поява засвідчує поступальний розвиток вітчизняної археології, яка з'ясовує все

нові й нові особливості традиційно-побутової культури первісних етносів й активно інтегрується в цьому із суміжними науковими дисциплінами. Археолог і керамолог Анатолій Щербань представляє молодшу генерацію українських учених, які предметом своїх наукових студій обрали ті чи інші аспекти палеоекономіки та духовної культури. Його тематичні вподобання значною мірою сформувалися під заохочуючим впливом відомих учених – Б.Шрамка, Г.Ковпаненко, В.Мурзіна, С.Скорого, В.Андрієнка, П.Гавриша, О.Супруненко та інших. Нині маю приємність констатувати, що наукові традиції української археології не тільки не були занедбані останнім стагнаційним десятиліттям у суспільному житті країни, а й плідно розвиваються, передовсім зусиллями науковців Інституту археології НАН України. З огляду на таку історично сформовану спадкоємність, дисертант Анатолій Щербань постає надзвичайно важливою ланкою в успадкуванні досягнень попередників, продовженні довготривалих скіфологічних студій і утвердженні новітніх наукових пріоритетів.

За визначенням керамолога, **об'єктом** його дослідження були *«пам'ятки матеріальної культури, а саме вироби з глини, пов'язані з прядінням і ткацтвом»*, а предметом – *«прядіння і ткацтво як окремі види домашнього виробництва осілого землеробського населення Лівобережного Лісостепу України VII – початку III ст. до н.е.»* [с.3].

Автор дисертації ставив перед собою **мету** *«комплексно реконструювати процеси прядіння і тkania у населення Лівобережного Лісостепу*

У залі засідань (зліва направо) члени Спеціалізованої вченої ради, доктори історичних наук – Михайло Гладких і Денис Козак, а також офіційний опонент, доктор історичних наук Ростислав Терпиловський

України в VII – на початку III ст. до н.е., здебільшого на основі дослідження глиняних виробів» [с.2]. У процесі підготовки кваліфікаційної роботи молодий учений-керамолог вирішував такі завдання: «1) узагальнити і систематизувати джерела (переважно глиняні вироби), пов'язані з прядінням і ткацтвом та отримані під час розкопок і розвідок на археологічних пам'ятках VII – початку III ст. до н.е. в Лівобережному Лісостепу України; 2) виявити спільне й індивідуальне в глиняних деталях знарядь прядіння і ткацтва у населення регіону в цілому та в окремих його частинах; 3) прослідкувати еволюцію кружал, важків, катушкоподібних, гудзикоподібних, блокоподібних виробів від часу їх появи на території Лівобережного Лісостепу України до початку III ст. до н.е., пов'язавши її з розвитком прядіння і ткацтва у цей період; 4) реконструювати типи ткацьких верстатів та веретен, які побутували в досліджуваному регіоні; 5) на основі археологічних джерел, керамологічних і етнографічних даних, уже відомих реконструкцій та власних експериментів, відтворити процес прядіння і ткання у місцевого населення» [с.2].

Автор розробив ґрунтовну типологію й відносну хронологію залучених до аналізу глиняних виробів; прослідкував еволюцію кружал, важків, катушко-, гудзико- й блокоподібних виробів упродовж VII – початку III століть до н.е.; відтворив процеси прядіння й ткання у скіфській час.

Анатолій Щербань також уперше в українській науці систематизував та проаналізував зображення на глиняних виробах, пов'язаних із прядінням і ткацтвом, зробив спробу реконструкції світоглядних уявлень давнього населення Лівобережного Лісостепу України за декором кружал. Зокрема, учений беззаставно вважає їх знаками, що відображають культ родючості, а в одній із композицій навіть побачив змістову спорідненість з варіантом давньогрецького міфу.

Самодостатню наукову цінність мають і результати експериментальних пошуків Анатолія Щербаня, зокрема реконструйовані ним вертена, ткацькі верстати, техніка прядіння й ткання. Особливо відзначу широке залучення до вирішення поставленої проблеми етнографічних матеріалів, у тому числі зібраних і ним самим під час польових етно-керамологічних експедицій. Сподіваюся, в нагоді археологам стануть і вагомі

додатки дисертаційного дослідження (таблиці, графіки, малюнки), які дозволяють пересвідчитися в правильності узагальнюючих висновків, зроблених Анатолієм Щербанем, й водночас спонукають до власних роздумів. Вони також допоможуть іншим дослідникам у описові, атрибутуванні й інтерпретації нових польових знахідок.

Окремо хочу звернути увагу на цільну увагу молодого вченого до застосування науково обґрунтованої наукової термінології для опису досліджуваних глиняних виробів. Насамперед, це стосується уживаного ним терміна **«кружало»**, усталеного в сучасній українській керамології, замість невідповідних українським мовним традиціям, проте широко вживаним вітчизняними археологами слів (**«прясло»**, **«прясельце»**, **«пряслиця»**), що цілком відповідає новітнім прагненням вітчизняної археології до вдосконалення та уніфікування термінологічного апарату для опису досліджуваних історичною наукою явищ. Введення в науковий обіг українського терміна **«кружало»** як відповідника російського терміна **«пряслице»** в кваліфікаційному археологічному дослідженні – це **супермужний і відповідальний вчинок молодого керамолога, який не побоюється термінологічного консерватизму наукової дисципліни та можливих ускладнень під час публічного захисту дисертації**. Слід віддати належне й членам Спеціалізованої вченої ради, які з розумінням поставилися до намагання свого колеги утверджувати самодостатність і гідність національної науки. **Солідаризовані дії дисертанта та поважаних українських археологів несподівано постали своєрідним актом початку дерусифікації термінологічного апарату української археології**. Щоправда, в археологічних працях, опублікованих упродовж часу, що минув від захисту дисертації, адекватних змін поки що не спостерігається.

Звертає на себе увагу й солідна документальна база дослідження Анатолія Щербаня, яка включає матеріали майже 80 археологічних пам'яток регіону, розкопаних упродовж кінця XIX – початку XXI століття. Ним проаналізовано понад 2000 кружал та їх фрагментів, відбитки тканин на глиняних виробах, багато катушко-, гудзико- та блокоподібних виробів, важків. Важливим позитивним моментом дослідження є введення в науковий обіг нових фактологічних матеріалів, зібраних автором під час польових археологічних розвідок та

етнографічних експедицій. Для порівняння також доречно використано опубліковані матеріали з пам'яток доби енеоліту-раннього заліза Євразії.

Окрім висновки Анатолія Щербаня мають дискусійний, гіпотетичний характер, що виявляє не лише складність у реконструкції давніх прядіння і ткацтва, а й прагнення автора визначити певні напрямки й акценти подальшого вивчення цієї перспективної теми. Деякі недоліки редакційного характеру ніскільки не впливають на загалом високий рівень кандидатської дисертації, відповідний сучасному етапові розвитку археології та керамології в Україні. Окрім цього, за темою дисертації Анатолієм Щербанем опубліковано 9 статей, більшість із яких побачили світ у авторитетних фахових виданнях (*«Археологічний літопис Лівобережної України»*, *«Український керамологічний журнал»*), що теж є переконливим свідченням достатнього наукового вишколу дисертанта, серйозної апробації результатів дослідження й доступності їх для публічного обговорення*.

Піонерське дослідження Анатолія Щербаня зовсім не означає, що всі питання вдалося з'ясувати остаточно і в цьому напрямку вже нічого вивчати. Насправді ж, значення дисертації вбачається не лише в ретельній систематизації й опрацюванні

накопичених археологами фактологічних матеріалів та в їх науковій інтерпретації, а й у виокремленні досі нез'ясованих перспективних проблем у дослідженні давніх прядіння і ткацтва.

* * *

З огляду на актуальність і значущість поставлених проблем, їх успішне розв'язання, володіння сучасною науковою методологією, Спеціалізована вчена рада Д 26.234.01 для захисту докторських дисертацій при Інституті археології НАН України за дисертаційне дослідження «Прядіння і ткацтво у населення Лівобережного Лісостепу України VII – початку III ст. до н. е. (за керамічними матеріалами)» присудила молодшому науковому співробітнику Відділу палеогончарства Інституту керамології – відділення Інституту народознавства НАН України, старшому науковому співробітнику Національного музею-заповідника українського гончарства в Опішному Анатолію Щербаню науковий ступінь кандидата історичних наук за спеціальністю 07.00.04 – археологія. Результати таємного голосування: 14 – «за», 4 – «проти». Вища атестаційна комісія України своєю постановою від 15 грудня 2005 року (протокол №105-06/7) затвердила це рішення.

Інститут керамології – відділення Інституту народознавства НАН України
та Національний музей-заповідник українського гончарства в Опішному
сердечно вітають свого колегу з успішним завершенням першого великого наукового
дослідження та з його публічним захистом і зичать нових захоплюючих тем,
рясних фундаментальних монографій
і сенсаційних відкриттів у царині давньої історії й культури України!

© **Олесь Пошивайло**, керамолог, доктор історичних наук,
заслужений діяч науки і техніки України
(Інститут керамології – відділення Інституту народознавства НАН України,
Національний музей-заповідник українського гончарства в Опішному), 2008

*2007 року в київському видавництві «Молодь» уже побачила світ перша книга Анатолія Щербаня «Прядіння і ткацтво у населення Лівобережного Лісостепу України VII – початку III століття до н. е. (за глиняними виробами)». В основу монографії покладено матеріали дисертаційного дослідження. Її огляд на сторінках «Бібліографії українського гончарства» буде опубліковано у випуску щорічника «БУГ», присвяченому керамологічним публікаціям 2007 року. Нині кнуду можна придбати в Національному музеї-заповіднику українського гончарства в Опішному за адресою: вул.Партизанська, 102, Опішне, Полтавщина, 38164; тел. (05353) 42415, 42416

ШМАГАЛО РОСТИСЛАВ ТАРАСОВИЧ.
МИСТЕЦЬКА ОСВІТА В УКРАЇНІ
СЕРЕДИНИ XIX – SEREDINY XX STOLITTIA:
структурування, методологія, художні
позиції: Автореферат дисертації
на здобуття наукового ступеня
доктора мистецтвознавства.
 – Львів: Львівська національна академія
 мистецтв, 2005. – 44 с.

Нині із сумом доводиться констатувати, що й на 17-му році Незалежності новітня Українська Держава не спромоглася реалізувати в країні дієву національно-патріотичну, державницьку концепцію розвитку освіти загалом, і мистецької освіти зокрема. Як наслідок – майже всі заклади мистецької освіти позбавлені належної державної уваги. Більшість із них тримаються здебільшого на ентузіазмі їх керівників.

Сучасна українська мистецька освіта з її консервативними формами й методами роботи поки що неспроможна ефективно протистояти шаленому натискові масової, уніфікованої культури. За таких обставин неможливо переоцінити значення наукових студій, покликаних узагальнити майже півторастолітній досвід мистецького шкільництва в Україні, проаналізувати його здобутки і втрати на різних етапах історичного розвитку. Одним із поодиноких учених, хто вже багато років вивчає різні аспекти вітчизняної художньої освіти, є **Ростислав Шмагало, відомий в Україні та поза її межами не лише цікавими науковими розвідками, а й активною участю в мистецькому русі кінця XX – початку XXI сторіччя.**

16 лютого 2006 року на засіданні Спеціалізованої вченої ради Д 35.103.01 для захисту док-

торських дисертацій у Львівській національній академії мистецтв декан факультету теорії та історії мистецтва цього ж навчального закладу, кандидат мистецтвознавства **Ростислав Шмагало** прилюдно захистив дисертацію на здобуття наукового ступеня доктора мистецтвознавства «**Мистецька освіта в Україні середини XIX – середини XX століття: структурування, методологія, художні позиції**». Спеціальність 17.00.06 – декоративне і прикладне мистецтво.

Дисертацією була однойменна монографія, яка побачила світ у Львові того ж року [див.: 1]. Її виконано у Львівській національній академії мистецтв. **Провідна установа** – Інститут мистецтвознавства, фольклористики та етнології імені Максима Рильського НАН України. **Офіційні опоненти:** Раїса Захарчук-Чугай – провідний науковий співробітник Інституту народознавства НАН України, доктор мистецтвознавства, Георгій Коваленко – головний науковий співробітник Інституту мистецтвознавства Російської Федерації, доктор мистецтвознавства, та Микола Яковлев – ректор Київського державного інституту декоративно-прикладного мистецтва і дизайну імені Михайла Бойчука.

Монографія-дисертація загальним **обсягом** 528 сторінок має таку **структуру**: Вступ.

Розділ 1. Мистецька освіта – наукова субдисципліна українського мистецтвознавства: історіографія, джерельна база, методологія.

Розділ 2. Мистецька освіта у Західній Європі та Україні середини XIX – середини XX ст.: єдність концепції і відмінності реалізації художньо-промислового напрямку.

Розділ 3. Ціннісні орієнтири мистецької освіти України середини XIX – середини XX ст.: панорамний огляд явищ.

Розділ 4. Історичний аналіз функціонування художньо-промислової освіти.

Розділ 5. Українська мистецька освіта у роки Другої світової війни (1939–1945) і поза Батьківщиною (1910–1950-і рр.).

Розділ 6. Методологія мистецької освіти і художні особливості творчої спадщини кінця XIX – середини XX ст.

Висновки.

Бібліографія.

Хронологічна таблиця.

Перелік умовних скорочень.

Іменний покажчик.

Кожний розділ книги має по кілька тематичних підрозділів. Монографію проілюстровано 742 ілюстраціями, а список використаних бібліографічних джерел складається з 1695 найменувань.

Об'єктом свого дослідження Ростислав Шмагало обрав *«розвиток професійної мистецької освіти України у галузі декоративно-ужиткового мистецтва* як системи якісно нового порядку, відмінного від форм вишколу у ремісничих цехах чи від принципів етнопедагогіки»*, а **предметом** мистецтвознавчих студій – *«процеси структурування мистецької освіти, методологія та художні позиції як окремо взятих локальних мистецько-освітніх явищ, так і єдиних характерних ознак національної мистецької школи»* [2, с.3].

Автор ставив перед собою узагальнюючу **мету**: *«системний аналіз організаційно-творчих процесів розвитку мистецької освіти в Україні у контексті світового мистецькоосвітнього руху протягом досліджуваного періоду в галузі художніх промислів та декоративно-ужиткового мистецтва»* [2, с.2]. Щоправда, у монографії мова йде винятково про мистецькоосвітній рух у європейських країнах та в США, що є далеко не *«світовим контекстом»*, а лише його найбільш яскравою й динамічною частиною.

Для досягнення поставленої мети Ростислав Шмагало ставив перед собою такі першочергові **завдання**:

- *«реконструювати загальну картину мистецької освіти України середини XIX – середини XX ст. в історичній динаміці;»*
- *«визначити періоди і напрямки мистецького вишколу, створити хронологію мистецькоосвітнього процесу;»*
- *«визначити соціально-культурні умови розвитку вітчизняної мистецької освіти;»*
- *«проаналізувати мистецькоосвітній рух у контексті світових процесів розвитку мистецтва, ремесла і художньої промисловості;»*
- *«виявити ціннісні орієнтири розвитку мистецької освіти і ремесла, головні напрямки розвитку художньо-промислової освіти у світі;»*
- *«простежити процеси структурування української мистецької освіти, формування її методологічних засад;»*
- *«визначити локальні, регіональні та надрегіональні художні позиції мистецьких шкіл, джерела їхнього формування;»*
- *«охарактеризувати художньо-стилістичні особливості творів учнів, випускників та митців-педагогів мистецьких шкіл України;»*
- *«з'ясувати феномен розвитку українських мистецькоосвітніх традицій на новому ґрунті в умовах еміграції;»*
- *«з'ясувати індивідуальні особливості методики викладання видатних митців-педагогів;»*
- *«дати оцінку творчо-педагогічному досвіду періоду»* [2, с.2-3].

Автор дисертації цілком слушно свідчить, що в сучасному українському мистецтвознавстві не існує узагальнюючих досліджень спадщини мистецької освіти. Діяльність більшості з виявлених ним близько 400 мистецьких навчальних закладів різного типу, що діяли в Україні впродовж середини XIX – середини XX століття, донині залишається маловивченою або ж не вивченою взагалі. Відповідно, й досвід їх функціонування не став скільки-небудь вагомим підґрунтям для розгортання новітньої мистецької освіти в Україні. І дуже шкода, адже, як справедливо відзначає Ростислав Шмагало, *«сучасні проблеми мистецької освіти значною мірою ідентичні з тими, які вирішувались у кінці XIX – на початку XX ст.»*.

*Тут і далі в усіх цитатах виділення окремих слів, словосполучень чи речень (жирністю, курсивом, підкресленням) належать автору статті-рецензії

Тому «звернення до забутого організаційно-педагогічного і творчого досвіду, що мав місце в Україні, не тільки доцільне, але і вкрай необхідне для вдосконалення мистецької освіти в сучасних умовах» [2, с.1-2].

Автор дослідження поставив перед собою складні завдання, з якими успішно впорався. Він зокрема реконструював загальну картину мистецької освіти України досліджуваного періоду; визначив хронологію мистецькоосвітнього процесу, соціально-культурні умови розвитку вітчизняної мистецької освіти, проаналізував процеси її структурування й формування методологічних засад; визначив територіальні особливості мистецьких шкіл; охарактеризував художньо-стилістичні особливості творів учнів і педагогів шкіл; з'ясував особливості розвитку українських мистецько-освітніх традицій в умовах еміграції тощо.

Наслідком ретельних наукових студій літописи мистецької освіти в Україні стали окреслені Ростиславом Шмагалом **історичні уроки, які, сподіваюся, будуть корисними нинішнім провідникам мистецьких навчальних закладів, творчих спілок і головним чином – новітнім керманічам Держави**. Один із найважливіших із них учений сформулював так: «Історія довела неспроможність довготривалого і повноцінного функціонування мистецької освіти лише на меценатській основі без підтримки держави» [2, с.15]. Тим часом новітні провідні фаворити продовжують нашпигувати урядовцям, буцімто мистецькоосвітні справи – то територія винятково приватної ініціативи й поле меценатської діяльності «нових» українців.

І таких актуальних для нинішнього дня уроків, про які варто було б задуматися на президентсько-урядовому рівні, рецензований автореферат (а отже, й монографія-дисертація) містить чимало. Взагалі ж, зазначу, що співставлення пошукових матеріалів та уроків дослідження львівського вченого з реальністю сьогодення діагностують тривожну тенденцію націленості українських провідників на ігнорування й забуття історичних уроків, наслідком чого постає наростання кризових явищ в українському суспільстві, що загрожують втратою національної ідентичності. З огляду на таку обставину, **монографія автора постає вагомим чинником мобілізації суспільної енергії й спрямування послідовства в націотворче русло**.

Своїм дослідженням Ростислав Шмагало також створив колосальний масив фактологічних матеріалів для подальших фундаментальних студій мистецької освіти в Україні, визначив перспективи та основні напрямки таких досліджень. На черзі – видання ґрунтовних наукових праць, присвячених окремим осередкам художньої освіти в Україні, чого досі ще не було. **Дослідження творить вагоме підґрунтя для здобуття студентами мистецьких навчальних закладів поважних знань з історії художньої освіти в Україні і застосування її спадщини у власній художньо-педагогічній практиці**. При цьому автор навіть вийшов за межі досліджуваної теми, оскільки задекларував метою дослідження «системний аналіз організаційно-творчих процесів розвитку мистецької освіти в Україні у контексті світового мистецькоосвітнього руху»; одним із завдань – «виявити... головні напрямки розвитку художньо-промислової освіти у світі»; особливістю методики – «одночасний паралельний аналіз... зовнішніх, загальноєвропейських факторів розвитку мистецької освіти»; науковою новизною – «розгляд розвитку української мистецької освіти в умовах еміграції поза Батьківщиною»; одним із основних положень, винесених на захист, – те, що «мистецька школа середини XIX – середини XX ст. як ключовий чинник формування багатогранної, і тісно взаємодіючої західноєвропейської художньої культури»; підрозділами – «Мистецькоосвітній рух провідних західноєвропейських країн: ідейно-теоретичні та організаційні засади художньо-промислової освіти», «Українська мистецька освіта поза Батьківщиною (1910–1950-і рр.)» та «Реалізація навчально-творчих завдань поза Батьківщиною» [2, с.2, 3, 4, 11, 28, 33], хоча розгляд цих аспектів безпосередньо не випливає з теми дисертації.

На мою думку, наукова новизна дослідження Ростислава Шмагала полягає передовсім не у «висвітленні зв'язку українського мистецькоосвітнього процесу з європейським», що автор дисертації подає першочергово, а власне в систематизації, комплексному аналізові і введенні в науковий обіг значного масиву фактологічних матеріалів, що охоплюють майже столітній період розвитку мистецької освіти в Україні.

До наукової новизни дослідження автор дисертації відносить зокрема, й те, що він «ґрунтовно (у формі Словника митців-педагогів) сис-

темати́зує фактологі́чний ма́теріал, пов'язаний з дія́льністю більш ніж п'ятисот митців-педаго́гів» [2, с.4]. Це твердження видається не зовсім коректним, адже в монографії, яка є дисертацією, немає жодного додатка у вигляді будь-якого словника. Очевидячки, мається на увазі упорядкований і опублікований Ростиславом Шмагалом 2002 року «Словник митців-педагогів України та з України у світі (1850-1950-і рр..)» [3]. Це, безперечно, унікальне видання, якого доти в Україні не було. Проте воно з'явилося на світ за три роки до монографії-дисертації і в авторефераті не заявлене як складова частина дослідження, винесеного на захист, чи навіть як додаток до нього. Отже, й не може становити новизну дисертації.

Так само **малокоректним є використання в науковому дослідженні різностадійної термінології – «художні промисли», «народні промисли», «художня промисловість»** [2, с.18, 35] – **як тотожної з «кустарними промислами»**. Вони насправді означають художні явища, притаманні різним економічним системам, а тому переносити більшовицько-комуністичну мистецтвознавчу термінологію 1920-х–1980-х років («художні промисли», «народні промисли») на час діяльності земських організацій (1860-ті – 1910-ті) [2, с.18], коли визначальним, і головне – присутнім, був економічний термін «кустарні промисли», немає достатніх підстав.

При цьому зверну увагу і на певну **термінологічну невідповідність сформульованих автором об'єкта дослідження й мети наукової праці**: у першому випадку мова йде про мистецьку освіту «в галузі декоративно-ужиткового мистецтва», в другому – «у галузі художніх промислів та декоративно-ужиткового мистецтва». Подібним чином об'єкт дослідження не вповні відповідає й назві дисертації, яка не зводиться до «декоративно-ужиткового мистецтва», а декларує вивчення освіти щодо всіх видів мистецтва – «Мистецька освіта в Україні...». На жаль, подібних «невідповідностей» у тексті автореферату трапляється чимало. Ось приклади ще деяких:

– у меті задекларовано аналіз розвитку мистецької освіти в Україні в «контексті світового мистецькоосвітнього руху протягом досліджуваного періоду в галузі художніх промислів та декоративно-ужиткового мистецтва», а дослідницькими завданнями – «у контексті світових процесів розвитку мистецтва, ремесла і художньої промисловості» [2, с.2];

– у виділених автором етапах промислового шкільництва Галичини частина одного етапу нелогічно постає першою частиною наступного етапу із взаємовиключними явищами: так, 1910-ті роки, у авторській інтерпретації, у межах одного етапу («1902–1910 рр.») є роками «піднесення активності у діяльності промислових шкіл, підвищення їх авторитету і соціального статусу; зростання творчих та організаційних спрямувань; кількості промислових шкіл та їх структурна різноманітність у цей період сягають найвищих показників», і там же стверджується, що 1910-ті роки є роками вже наступного етапу («1910–1920 рр.»), для якого характерний «занепад промислового шкільництва Галичини» [2, с.14];

– у виявлених Ростиславом Шмагалом етапах руху українських митців-педагогів до західних країн перший етап («1880–1910-і рр.») фактично включає в себе й виділений окремо другий етап – «1912–1914 рр.» [2, с.34].

Викладаючи в авторефераті основний зміст роботи, автор стверджує, немовби у «Вступі» монографії «...визначаються головна мета, завдання, об'єкт і предмет дослідження, його часові і територіальні межі, наукова новизна... роботи, інформація про апробацію дослідження. Наводяться основні етапи культурно-історичного процесу передачі знань і вмінь у сфері ремесла і мистецтва» [2, с.6], проте у вступі книги про ці обов'язкові складові частини кваліфікаційної дисертаційної праці немає жодної згадки [див.: 1, с.6-10]!!! Так само немає в першому розділі книги («Мистецька освіта – наукова субдисципліна українського мистецтвознавства: історіографія, джерельна база, методологія») задекларованої в його назві історіографії. Цей недолік частково компенсовано в авторефераті: висвітлюючи зміст першого розділу монографії автор подав історіографічні тексти. Апострофи вони мали б відповідати змісту книги, проте, як уже зазначено, там цілком відсутні [пор.: 1, с.13-22; 2, с.7-10]!!!

Чимало запитань викликає структурування матеріалів 4-го розділу. Насамперед неможливо збагнути, за якими критеріями автор відніс до «Східних областей України у складі Росії» Київську і Полтавську губернії, а особливо ж – Подільську губернію і, зокрема, м.Кам'янець-Подільський [див. назви підрозділів 4.1.1, 4.1.2; 2, с.19, 20]. Іншу географічно-адміністративну непослідов-

ність автора спостережено в тому ж підрозділі «4.1.1. *Художньо-реміснична освіта Полтавського, Чернігівського, Київського губернських земств*», до якого безпідставно віднесено висвітлення процесу становлення гончарного шкільництва в С.Макарів Яр *Катеринославської губернії*, не анонсованої в назві підрозділу. До того ж, відповідний текст штучно «вклинено» в розповідь про гончарні навчальні школи й майстерні Полтавщини [див.: 1, с.125; 2, с.19].

Важко погодитися і з твердженням Ростислава Шмагала, немовби Ілля Рєпін *«прагнув до створення національної школи мистецтв»* в Україні [2, с.18]; принаймні, в авторефераті, як і в монографії, я не знайшов жодного підтвердження цьому висновку. **Не вповні відповідає дійсності й авторський висновок, немовби «вперше в Україні проблеми мистецької та дизайнерської освіти в якості першорядних» розглядалися тільки 1999 року** [2, с.5], немовби й не було ще на початку ХХ століття з'їздів діячів кустарної промисловості, з'їздів художників, а на початку 1920-х років – Всеукраїнських нарад про освіту, які виконували функції сучасних конференцій і не менш ґрунтовно порушували проблеми мистецької освіти та художньої промисловості.

Так само важко повірити в запевнення автора, немовби *«музейна справа в Україні другої половини ХІХ – початку ХХ ст. набрала великої ваги в загальнокультурному процесі. В цей час багато музеїв почали розгортати свою теоретичну й практичну роботу чітко вираженої спеціалізації у сфері розвитку народних промислів»* [2, с.18]. Наприклад, сам автор пише про заснування в Україні в другій половині ХІХ століття тільки одного значного музею (Міський промисловий музей у Львові, 1874) та одного – у першій половині ХХ століття (Київський художньо-промисловий і науковий музей, 1904). Отож, **ці поодинокі факти не дають ні найменших підстав гіперболізувати значущість музейної справи досліджуваного періоду власне для задекларованої дисертантом «сфери розвитку народних промислів»**, бо, власне, на розвиток промислів вони ніскільки не впливали; їх головна заслуга полягала в збереженні творчої спадщини українського ремісництва. З огляду на це, спотворенням реалій другої половини ХІХ – першої половини ХХ століття видається й наступна теза Ростислава Шмагала: немовби *«музеї відігравали важливу роль у вирішенні проблем розвитку*

та адаптації художніх промислів до нових умов існування» [2, с.18]. Насправді, ні один згаданий автором музей, особливо ж шкільний, не відіграв скільки-небудь помітної ролі у вирішенні існуючих проблем кустарних промислів, оскільки не мав можливості впливати на тогочасні економічні процеси.

Не завжди можу погодитися з автором і з розставленими ним ідеологічними акцентами. Скажімо, у розділі 3 підрозділ 3.1 називається *«Художньо-промислове шкільництво в Галичині»*, а підрозділ 3.3 – *«Мистецькоосвітній рух в російсько залежних регіонах України: антагонізм мистецької самобутності й імперського стандарту»* [2, с.14, 17]. Уже із цих назв випливає **хибний висновок, немовби українське мистецьке шкільництво в Галичині розвивалося до певної міри автономно, незалежно, а в Центрально-Східній Україні корелювалося російсько-імперською ідеологією**. При цьому автор воліє зайвий раз не нагадувати про те, що Галичина була провінцією Австро-Угорської імперії, а згодом і Польщі, провідники яких усіляко поборювали національну ідентичність українців, у тому числі й через систему запровадженої мистецької освіти. **Автор жодним словом не згадує про негативний вплив на українську мистецькоосвітню справу досліджуваного періоду австро-угорської чи польської владних адміністрацій і таке своєрідне табу на критику історичних асиміляційних процесів у художньому житті Галичини другої половини ХІХ – першої половини ХХ століття, на жаль, останнім часом стає принциповою позицією львівських мистецтвознавців.**

У тексті автореферату трапляються й **окремі помилкові, або ж принаймні незрозумілі, твердження**. Наприклад, про те, що традиційне мистецтво може бути і народним, і академічним (*«традиційне мистецтво не лише народне, але й академічне переживало глибокі, часто суперечливі зміни»* [2, с.1]; про *«еміграцію поза батьківщиною»* [2, с.3], хоча суттю терміна *«еміграція»* власне і є проживання за межами батьківщини [2, с.13]. Автор також стверджує, немовби в Україні існували давні школи ремесел, *«що діяли при монастирях»* [2, с.17], хоча ця теза не підтверджується реальними фактами.

Бажання подискутувати з автором викликають і його висловлювання про *«закоренілі традиційні погляди на роль мистецтва»* [2, с.1];

про «галузь художніх промислів та декоративно-ужиткового мистецтва» [2, с.2]; про «творчо-педагогічний досвід періоду» [2, с.3]; про «територіальний ареал усієї України» [2, с.10]; про «самототожне світобачення в мистецтві», «периферійні форми народного мистецтва і кустарних промислів» [2, с.13]; про «загальнонародну еманіпацію на ґрунті мистецьких традицій» [2, с.13]; про «школи кераміки та гончарства» [2, с.22], немовби терміни «кераміка» і «гончарство» в контексті дослідження не є синонімічними.

Автор також веде мову про «професійних художників» [2, с.14], «народне і професійне мистецтво», «професійну художню освіту» [2, с.15], «професійну мистецьку освіту України в галузі декоративно-ужиткового мистецтва» [2, с.3], «професійно-художню освіту» [2, с.5], що породжує бажання отримати чітку відповідь мистецтвознавця-професіонала, а що ж таке ота сама «професійна» освіта, а водночас і дізнатися, яку мистецьку освіту досліджуваного періоду він відносить до «непрофесійної» в галузі декоративно-ужиткового чи народного мистецтва; і чи взагалі буває освіта «непрофесійною»? Очевидячки, в українській науці вже давно назріла потреба позбутися советських мистецтвознавчих вивертів типу «професійний художник», «професійне мистецтво» та похідних словосполучень, які принижували народних майстрів, робили їхню творчість другосортною. Адже цілком очевидним є те, що народний майстер, який не вчився в школах, нерідко є більшим професіоналом, аніж випускник мистецької академії. Тому вважаю, мистецтвознавці мають домовитися про інші, відповідні нинішньому рівню наукових знань, словосполучення на означення мистців, які отримали вишкіл у мистецьких школах (можливо, «академічний художник»).

Трапляються в авторефераті й поодинокі помилки редакційного характеру. Наприклад, місце роботи одного з опонентів (Раїси Захарчук-Чугай) названо «Інститут Українознавства», хоча насправді – Інститут народознавства НАН України; іншого (Георгія Коваленка) у авторефераті – «Інститут мистецтвознавства», а в монографії-дисертації – «Державний інститут мистецтвознавства»; місце роботи третього опонента (Миколи Яковлева) – «Київський державний інститут декоративного мистецтва і дизайну

імені Михайла Бойчука», хоча точно – «Київський державний інститут декоративно-прикладного мистецтва і дизайну імені Михайла Бойчука» [див.: 2, с.2 обкладинки; 1, с.4].

У авторефераті неповно подано й назви наукових конференцій, які відбувалися в Опішному («Українське гончарство 2000», а треба «Українське гончарство-2000: погляд у майбутнє»; «Відродження визначних центрів народного мистецтва України», а треба «Відродження визначних центрів народного мистецтва України: блеф романтиків чи прогноз аналітиків?») [2, с.6], а також бібліографічний опис однієї з публікацій Ростислава Шмагала («Шмагало Р. Аналіз художніх особливостей творів гончарних промислів // Українська керамологія: Українське Народознавство», а треба «Шмагало Ростислав. Аналіз художніх особливостей творів гончарних промислів (в аспекті народних традицій і запитів ринку) // Українська керамологія: Національний науковий щорічник»).

У авторефераті мовиться, немовби в дисертації є хронологічні таблиці (тобто принаймні кілька) [2, с.6], а насправді в книзі подано тільки одну «хронологічну таблицю», розбиту на тематичні групи [див.: 1, с.503-507]. Подібним чином у авторефераті мовиться, немовби 6-й розділ дисертації висвітлює «методологію мистецької освіти і художні особливості творчої спадщини кінця XIX – першої пол. XX ст.», а в самій монографії хронологія дещо інша – «кінця XIX – середини XX ст.» [2, с.29; 1, с.275]. «Шкутильгає» хронологія і в підрозділі «6.1. Методологічні моделі і мистецько-ремісничий рух (1910–1940)» [2, с.29]. Як випливає із визначених автором крайніх дат, висвітлення подій мало б починатися з 1910 року, а насправді починається тільки з 1918!!! У таких солідних виданнях, як монографія Ростислава Шмагала, бажаним, якщо не обов'язковим, є географічний показчик, якого, на жаль, у книзі немає.

Щоправда, висловлені тут поодинокі зауваження ніскільки не змінюють загалом високої оцінки дисертаційного дослідження-монографії Ростислава Шмагала, якому вдалося багаторічними зусиллями повернути українській культурі значний пласт духовних досягнень попередників, переконливо показати, що українські мистці минулого активно інтегрувалися в європейську художню культуру, створювали мистецькі твори світового рівня, примножуючи славу рідного народу. Мені

Спеціалізована вчена рада Д 35.103.01 у Львівській національній академії мистецтв за дисертаційне дослідження «Мистецька освіта в Україні середини XIX – середини XX століття: структурування, методологія, художні позиції» присудила Ростиславу Шагалу науковий ступінь доктора мистецтвознавства за спеціальністю 17.00.06 – декоративне і прикладне мистецтво. Вища атестаційна комісія України це рішення затвердила.

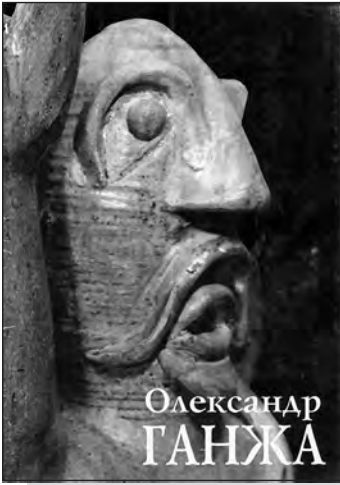

- © **Олесь Пошивайло**, керамолог,
доктор історичних наук,
заслужений діяч науки і техніки України
(Інститут керамології – відділення Інституту
народознавства НАН України,
Національний музей-заповідник
українського гончарства в Опішному), 2008

Відомий український керамолог, декан факультету історії та теорії мистецтва Львівської національної академії мистецтв, доктор мистецтвознавства, професор РОСТИСЛАВ ШМАГАЛО читає «Український керамологічний журнал».

Львів. 18.06.2004. Фото Олеса Пошивайла.

Національний музей-заповідник українського гончарства в Опішному, Національний архів українського гончарства. Публікується вперше

ОЛЕКСАНДР ГАНЖА (1905–1982):
До 100-річчя від дня народження
славного українського гончаря
/Автор-упорядник Євген Шевченко,
вступна стаття Володимира Титаренка.
 – К.: Народні джерела, 2005. – 28 с.: іл.

няні вироби та геніальність гончаря, а інші – бездумно повторювали написане попередниками. Насправді ж, стиль і декор творів, приписуваних народному майстру-гончарю, були витворені його сином – художником-керамістом; батько був лише виконавцем-копіювальником окремих виробів чи їх частин [19, с.9].

Загалом, протягом 35 років було накопичено надто багато фальсифікацій, які сукупно народили суперміф українського радянського мистецтвознавства про винятково самотню «50-річну» творчість Олександра Ганжі. Феноменом стали й самі обставини творення міфа. Узагальнюючий висновок мистецтвознавців про «геніального гончаря-скульптора», зроблений за умов фактичної відсутності робіт Ганжі на виставках, у музеях, коли мало хто бачив гончаря в роботі, теж став своєрідним феноменом радянської й пострадянської доби.

На початку ХХІ століття єдиним активним популяризатором «творчості Олександра Ганжі» стала Національна спілка майстрів народного мистецтва України. Об'єднуючи в своїх лавах народних і самодіяльних майстрів країни та поодиноких мистецтвознавців, вона намагається сформувати національний пантеон культових осіб, які б поставили прикладами для наслідування молодими мистцями. З-поміж інших було обрано й Олександра Ганжу. Проте визначальними при цьому були не наукові аргументи, не фахове мистецтвознавче обґрунтування, а захоплення різноманітними вигадками про творчий доробок цього гончаря під впливом чільних членів спілки, так чи інакше причетних до творення міфологізованої біографії жорницького гончаря. Приводом для сакралізації чергового народного майстра й стала підготовка до відзначення 100-річчя від дня народження Олександра Ганжі. Наближення цієї події кожний співтворець міфа про нього вико-

2005 року виповнилося 100 років від дня народження відомого гончаря із села Жорнище Іллінського району Вінницької області Олександра Дорофійовича Ганжі (1905–1982). 3-го липня того ж року на його могилі в рідному селі Національна спілка майстрів народного мистецтва України урочисто встановила пам'ятний знак. До ювілею, як і годиться, у різних гончарських, музейних і мистецьких колах згадували майстра, поверталися в минуле, прагнули відтворити давні події й збагнути цю загадкову постать в українському гончарстві. З такої нагоди в Україні з'явилося чимало публікацій, які наввипередки славили гончаротворчі здобутки «подільського чародія» [3; 5; 7; 8; 10; 11; 12; 13; 14; 15; 16; 18; 22].

Тим часом побачила світ іще одна велика стаття в «Українському керамологічному журналі» – «Анатомія гончарського суперміфа України (мистецтвознавчі студії як антураж приватного авантюризму)» [19]. У ній здійснено керамологічний аналіз публікацій на тему творчості Олександра Ганжі, які побачили світ упродовж 1971–2005 років. У підсумку зроблено висновок, що автори частини з них творили фальсифіковані уявлення про буцімто виготовлені Ганжею скульптурні гли-

ристав традиційно по-своєму: одні – щоб нагадати про свої застарілі фантазійні висновки (кандидат мистецтвознавства **Леся Данченко**), другі – щоб уже вкотре «попіарити» на користь друзів (поет **Олесь Доріченко**), треті – щоб якось компенсувати свою минулу байдужість до популяризації «батькового» гончарювання (танцівник **Степан Ганжа**), четверті – щоб на основі фальсифікованих фактів продовжити творення хибних висновків про окремі аспекти розвитку української народної художньої культури (доктор мистецтвознавства **Олександр Найден**). Характерно, що при цьому фактично повністю відійшов у тінь головний провідник колишньої кампанії – художник-кераміст **Петро Ганжа**.

Перша хвиля новітньої піаркампанії прокотилася 2002 року, коли в друкованому органі Спілки – журналі *«Народне мистецтво»* – з'явилася серія публікацій про Олександра Ганжу. Вони належали перу **Лесі Данченко, Степана Ганжі, Олесь Доріченка та Володимира Титаренка** [2; 1; 4; 20]. Нічого посутнього до вже відомих фактів вони не додали, а проте повернули дещо призабуте ім'я до гогорти корифей українського народного мистецтва. По суті, відтоді Національна спілка майстрів народного мистецтва України стала ініціатором сучасного відродження міфа про «творчість» Олександра Ганжі.

Наступна хвиля стала найпотужнішою за всі роки згадування імені Олександра Ганжі в літературі від 1971 року й донині. Саме вона й була пов'язана з відзначенням 100-річчя від дня народження гончаря 2005 року. У всеукраїнській і місцевій періодиці з'явилося близько десятка публікацій, які всі без винятку, словами Василя Симоненка, *«перепрошують мислі підтерті у завулках тісних передмість»*, тобто переповідають відомості, викладені в передньому слові Лесі Данченко до альбому *«Олександр Ганжа»* (1982), або ж факти, оприлюднені синами Олександра Ганжі, нічого нового чи правдивого не додаючи. Впадає в очі той факт, що всі ці публікації належали перу *поета, художника-кераміста, філолога, журналістів тощо*. Нерідко «переповідачі», майже дослівно списуючи все в столичного мистецтвознавця, робили вигляд немовби то – плід винятково їхньої дослідницької праці, забуваючи згадати хоча б одним словом першотворця міфологізованого тексту. На жаль, ні один учений в Україні не відгукнувся на

ювілейну подію вдумливим мистецтвознавчим аналізом творчого доробку Ганжі; промовчали навіть такі активні популяризатори жорниського гончаря, як Леся Данченко та Василь Гудак. Тому *фахову наукову оцінку мистецького явища й заступила хвиля дилетантських виступів журналістів, письменників і художників*.

Вершиною піаркампанії стало влаштування у виставковій залі Національної спілки народних майстрів України виставки творів Ганжі з приватних колекцій Степана Ганжі, Олесь Доріченка і Володимира Титаренка та видання невеликого за обсягом, проте великоформатного альбому *«Олександр Ганжа (1905-1982). До сторіччя від дня народження славетного українського гончаря: Альбом»* [10]. І знову – *жодного авторитетного слова вчених!* Натомість – вступна стаття заступника голови Спілки, мистецтвознавця Володимира Титаренка, яка переповідує давні вигадки й додає нові.

Володимир Титаренко був найщедрішим на словесні відзнаки жорниському гончареві, порівняно з іншими авторами. На жаль, усі вони не відповідають реальним обставинам творення скульптурних виробів, приписаних сином своєму батькові. Зокрема, назвавши ще раніше Олександра Ганжу *«геніальним селянином-гончарем»*, у спілчанському альбомі мистецтвознавець ствердив таке: *«Мистецькій постаті Олександра Ганжі в контексті народної культури Поділля зокрема і України в цілому належить особливе місце. Скульптурна спадщина майстра ввійшла дорогоцінним скарбом у фонд народного мистецтва українців... Постать Олександра Ганжі в нашій культурі масштабна і унікальна. Пластичними прийомами образотворення він суттєво збагатив наше розуміння краси і величі людського духу через давні образи. Феномен Ганжі вже кілька десятиріч діє, він впливає на художників, мистецтвознавців, на людський дух там, де він ще живий, прагнучий відкриттів, пізнання, мрій... Він спонукає до мислення. Ним ми стали вимірювати красу і життя. Чутлива людська душа, споглядаючи твори майстра, зростає і шириться, очищується і возвеличується»* [10, с.3, 5].

Власне недостатня поінформованість про всі обставини виготовлення й популяризації скульптурних творів, авторство яких беззастережно приписувалося Олександру Ганжі, призвели до того, що щире бажання Володимира Титаренка вшанувати

добрим словом народного майстра, свого земляка, насправді постало черговим накопиченням спотворених фактів про реальні заслуги гончаря.

Зрозуміло, що українські **мистецтвознавці воліли жодним словом не згадувати про роль сина Петра в «розкрутці» свого батька**. Лише 2005-го року почали з'являтися перші повідомлення про «рушійну силу творчості» Олександра Ганжі. Спершу Олесь Доріченко написав про те, що «*чимало батькові допоміг і його старший син Петро, який спонукав і заохочував до творчості*. Спершу усі *намагання сина* старий сприймав як чергові *Петькові вибрики, аж згодом... почав потроху усвідомлювати потрібність своєї праці*» [5, с.191; див. також: 3, с.22]. Невдовзі більш відверто висловився у вступному слові до альбому Володимир Титаренко: «...*Петру судилося стати організуючим провідником і натхненником для батька*» [10, с.3]. Знаючи про існуючі в мистецькому середовищі застереження щодо виготовлення творів Олександра Ганжі його сином, він перекомпоновував акценти, і причетність сина до «творчості батька» дуже красиво подав у цілком позитивному ракурсі, вигадавши дуже шляхетну власну романтичну версію «обнародування великого майстра українського народного мистецтва». Мистецтвознавець, зокрема, написав: «*Творчість такої потужної плеяди народних майстрів гончарства (мова йде про мистців Опішного. – О.П.) збудила в душі Петра нестримне бажання вивести із тіні невідомості і батька... Для Петра постала проблема, як спонукати тата до творчої роботи, як зняти з його душі пута непевності і сумнівів у власному таланті, як заронити в його серце розуміння важливості його скульптур. У 1969 році Петро Ганжа вперше привіз батька в Опішне, де відбулося його знайомство з Олександром Селюченко... Приїзд в Опішне Олександра Дорофійовича – блискучий педагогічний і організаторський хід, до якого вдався Петро Ганжа аби прихилити батька до серйозної творчої діяльності. Ця подія була початком перелому в психологічному сприйнятті Олександром Дорофійовичем власного таланту скульптора і гончаря*» [10, с.4].

Неправда цієї новітньої легенди Володимира Титаренка полягає в тому, що:

- за свідченнями Олексія Дмитренка, Лесі Данченко та самої Олександри Селюченко, Олександр Ганжа тільки 1972 року вперше при-

їхав до Опішного, а «*серйозна творча діяльність*», за «висновками» Лесі Данченко, припала на 1950-1960-ті роки; отже, за таких вигаданих обставин ніякої потреби в «психологічних переломах» не було; повірити у можливість першого приїзду до Опішного в 1969 році важко і з огляду на те, що більшість творів, які датуються Петром Ганжею та Лесею Данченко до кінця 1960-х років, виготовлено з... опішенської глини і в Опішному;

- приїзд батька до Опішного син ініціював не для того, щоб «прихилити батька» до скульптурного гончарювання, а щоб той слугував прикриттям його авантюрних задумів; після приїзду до Опішного ставлення до «ліпунів» у Олександра Ганжі не змінювалося, оскільки доти він їх ніколи не виготовляв.

Про ставлення односельців до вигаді скульптурної творчості Олександра Ганжі Володимир Титаренко написав так: «*Хто з односельців бачив витвори Ганжі, дивувалися, а частіше насміхалися з них і кепкували над автором. За нормою селянської побутової етики, мабуть, вважалося те зайняття недостойним для людини статечного віку. Ніхто не дивувався б, якби це виробляла дитина*» [10, с.3]. На жаль, мистецтвознавець ні слова не сказав про те, що до 1972 року витворів Ганжі в селі ніхто не бачив, а дива було б якраз більше, якби такі великі скульптури почали виготовляти гончаренки, адже в практиці народного гончарства нічого подібного ніколи не було. Тому мешканці Жорнищ, уперше дізнавшись про «творчість» свого земляка з публікацій у місцевій пресі, стверджували, що то все наліпив його син, щоб збільшити батькові пенсію. Саме знання життєвих перипетій Олександра Ганжі, його реальних можливостей і практичних досягнень у гончарстві викликали в них закономірну реакцію «нерозуміння» та «кепкування» у ставленні до односельця.

З усіх наявних публікацій про Олександра Ганжу впливає висновок про неспадковий характер його гончарювання й про те, що заняття гончарством не було його основним заняттям: майже все своє життя він працював у місцевому колгоспі. Його батько був гречкосієм і з глиною ніколи не працював. Тим часом Володимир Титаренко стверджує, немовби «...*батько його Дорофій, також гончар з діда-прадіда, добре знав як заробляється на хліб, всією*

душею протестував, не хотів навчати сина свого ремесла» [10, с.3].

Якби Олександр Ганжа, займаючись ліпленням в 1930-1960-ті роки (тобто майже 40 років), «годи-нами просиджуючи наодинці з грудкою глини», нікому не показуючи і не продаючи своїх творів, ховаючи їх на горищі, як це стверджували Леся Данченко і Степан Ганжа («...Я щороку неодмінно приїздив на відпустку в село, аби допомогти в господарстві і хоч ясьогде полегшити татову працю. Зачудовано роздивлявся його роботи, які ховалися на горищі чи то хати, чи то хліва...» [1, с.15]), їх би назбиралося не одне горище. За такий тривалий період «підпільної» творчої діяльності мало б зібратися безліч творів, які б еволюційно відображали творчі пошуки майстра. І Володимир Титаренко пише, немовби «народний митець залишив після себе сотні скульптур, що виготовив на своєму гончарному кружі» [10, с.5]. Проте на першій персональній виставці, яка представила практично весь творчий доробок гончаря (близько 45 виробів), фігурували лише 6 робіт, які немовби репрезентували 20-річний період його творчості (1940–1950-ті роки). А на початок 1980-х років «давніх» робіт назбиралося менше двох десятків. Куди ж поділися інші? Відповіді мистецтвознавці, у тому числі й Володимир Титаренко, не дають, хоча б мали пояснити дивну «безплідність» такого тривалого етапу скульптурної творчості гончаря.

У виготовленні скульптурних виробів кожна сторона тандему «син-батько» бачила свою власну вигоду. Син Петро – можливість непогано заробити на продажу виробів, задовольнити власні кар'єрні прагнення і здобути цілком конкретні матеріальні блага, зокрема отримати в Києві роботу, квартиру, а згодом і майстерню. Батько Олександр поступово переконався в реальній можливості отримувати за гончарні вироби додатковий заробіток і в такий спосіб добитися перегляду його мізерної пенсії (28 крб.) у бік збільшення, придбати вугілля, дрова для опалення, перекрити хату шифером, поставити кращу огорожу тощо. Це й було визначальним стимулом для його несистематичної роботи з глиною. «Опісля кількох передач по українському телебаченню почав вірити, що його «ліпуни» комусь таки та потрібні», – констатував Олесь Доріченко [5, с.192; див. також: 3, с.24]. Володимир Титаренко вигадує в альбомі ще романтичніше:

«Знайомство з творчістю Олександри Федорівни Селюченко та інших опішнянських майстрів змінили в душі Олександра Дорофійовича ставлення до своїх «ліпунів». Чи не вперше він подивився на них із гордістю. Очевидно, з цього часу Олександр Ганжа поступово скидав з душі полуду сумнівів і непевності. Почався процес вивільнення потужних творчих сил, що досі стримувалися і недооцінювалися. Талант майстра забував на повну силу» [10, с.4]. Проте й цей романтизм був безпідставним, і не тільки тому, що скульптурне ліплення не приносило старому чоловікові ніякої втіхи, а й тому, що, навіть повіривши наскрізь фальшивий мистецтвознавчий концепції творчого зростання Олександра Ганжі, можна бачити, що більшість опублікованих і приписаних йому творів, у тому числі й кращих із творчого доробку, виготовлено в Опішному до 1974 року, а не тоді, коли «*талант майстра забував на повну силу*».

Приблизно від 1977 року Олександр Ганжа вже не займався гончарством, оскільки був тяжко хворий. Проте мистецтвознавці **бадьоро рапортували про гончарювання Олександра Ганжі впродовж усіх 1970-х років**. Пише про це й донині Володимир Титаренко: «*Це були 1970-і роки, період найвищого злету і проявлення мистецького генія Олександра Ганжі*» [10, с.5], хоча сам приїжджав до гончаря в Жорнище 1978 року й бачив, що той уже не гончарює.

Володимир Титаренко також пише, немовби Ганжу «запрошують у нещодавно створений музей народної архітектури та побуту, що розкинувся під відкритим небом у селі Пирогів поблизу Києва, де майстер протягом кількох днів показує своє мистецтво численним відвідувачам музею» [10, с.5]. Насправді ж до музею привозив його син Петро, який на той час уже працював у музеї завідувачем сектора народних промислів, і не на кілька днів, а бувало й на кілька місяців, а **відвідувачі скансену могли бачити не роботу гончаря за кругом, а лише наліплювання ним окремих деталей на заздалегідь приготовлені форми. Коли ж уникнути публічного показу не вдавалося, чоловік страшенно нервував і вигадував різні причини, щоби цього не робити**.

«Лінію спотворення реальності» і донині продовжує Олесь Доріченко, який написав: «*Він творив, бо не міг інакше, це було висловом його чутливої душі*» [3, с.22], та Володимир Титаренко, який гадає, що Ганжі «*очевидно, було весело і приємно*

з гумором виготовляти ці скульптури. Те давало віддушину зболеній і змученій душі, давало спочинок від постійних тривог і турбот, страждань і мук, від нестатків і злиднів, що постійно огортали з усіх боків родину» [10, с.3]. Насправді ж, **1972–1976 роки стали для Олександра Ганжі періодом максимального фізичного й психологічного напруження**, коли, окрім домашніх справ він майже примусово сідав за гончарний круг, щоб задовольнити примхи сина або ж повіривши обіцянкам, що це допоможе «вибити» вищу пенсію. **Примус супроводжувався постійними сварками сина й батька, які ще більше дратували й психічно виснажували літнього чоловіка.**

Володимир Титаренко, на основі вичитаних фантазій теж пише, немовби «...На відміну від інших гончарів у селі, Ганжа полюбляв окрім ужиткового посуду на продаж, ліпити для себе із глини всілякі чудернацькі фігурки людей, коней, ташок чи будь-якої іншої звірини. Він називав такі витвори «ліпунами» » [10, с.3]. На жаль, мистецтвознавець не спробував відповісти сам собі: а навіщо було гончареві виготовляти всілякі чудернацькі фігури, які нікому не показував? І чи відповідає це твердження логіці сільського життя загалом і гончарського побуту зокрема?

Уже лишень візуальний огляд поверхні черепка, без залучення спеціальних лабораторних аналізів, дозволяє стверджувати, що багато скульптурних творів, у тому числі й нібито виготовлених з 1959 року, продюковані з опішненської глини, якої Петро Ганжа не бачив принаймні до 1968 року, а Олександр Ганжа – до початку 1972 року. Отже, **твори з опішненської глини не могли бути виготовлені раніше початку 1970-х років**. З огляду на це, помилився Володимир Титаренко, стверджуючи в альбомі, немовби «фантастично-величні образи... зроблені із святої землі тихого і древнього подільського села Жорнище, що на Вінниччині» [10, с.5], адже багато із них постали саме з опішненської глини і в Опішному. З глини, привезеної Петром Ганжею з Опішного, з використанням часів'ярського каоліну, привезеного з Будянського фаянсового заводу, виготовляли скульптури і в Музеї народної архітектури та побуту УРСР.

Через тридцять років опісля творчого плагіату, щоб відвернути від себе й батька докори в «крадіжці» чужих художніх ідей, у тому числі й славетного львівського мистця-кераміста Тараса

Левківа, послугуючись бойовим правилом – «найкращий спосіб захисту – напад», **Петро Ганжа звинуватив Тараса Левківа в запозиченні сюжетів, композицій і пластики в Олександра Ганжі**, хоча до 1972 року визнавав талант молодого колеги й жодного разу ніде навіть не натякнув на можливе походження його ідей від творчості свого батька! Продовжуючи утверджувати вигаданий ним ще один міф, 1997 року він заявив, немовби «на третьому курсі інституту... привіз цілу валізу батькового ліплення, щоб похизуватися тим, з якого я роду. Проте я не сподівався, що це викличе таку несподівану реакцію. Диво дивне! Всі відразу накинулися на мої експонати – старшокурсники, викладачі-доценти, мистці Львова. Їх не тільки фотографували, а багато хто, як Тарас Левків, почали запозичувати цілі сюжети, композиції, і насамперед – батькову пластику» [Ганжа Петро. Батькове коло // Образотворче мистецтво. – 1997. – №2. – С.9]. Через 5 років (2002) його брат Степан обнародував іншу версію «поширення батькових ідей» в стінах **Львівського інституту прикладного і декоративного мистецтва: «Завдяки братові Петрові, який навчався у Львівському художньому інституті, зробив фотознімки з батькових робіт і показав їх там художникам та мистецтвознавцям – пішов розголос про жорницького майстра. І не один мистецтвознавець приїздив до них у село. Скільки тих робіт пішло з рідної хати у світи!»** [1, с.15]. Володимир Титаренко в альбомі натхненно переповів ці вигадки братів: «Петро Ганжа... відразу зреагував на батькові «ліпунки», і він показав їх в інституті. Реакція викладачів і студентів була першою публічною оцінкою творчості Олександра Дорофійовича Ганжі, позитивною і високою... Перші схвальні відгуки викладачів інституту і студентів про батькові твори зміцнили в душі сина розуміння значимості народного образотворення» [10, с.3–4].

1973 року в Харкові відбулася перша персональна виставка нібито творів Олександра Ганжі, а наступного року частину з них було експоновано в Москві. Проте через три десятиліття після цих презентацій Володимир Титаренко по суті повернув цю правдиву хронологію з ніг на голову. Помінявши послідовність проведення персональних виставок, він повідав власну версію про неймовірно трудніші з організації першої презентації творів та про численні перешкоди з боку

«советської влади» показові доробку Олександра Ганжі. За його неправдивою версією «московського прориву», спершу відбулася виставка в Москві, і тільки потім – в Україні. У його викладі це виглядало так: «Син Петро, тимчасом, активно шукає шляхів для влаштування персональної виставки батькових творів. Тоді це було зробити не просто. На початку 1970-х років з новою силою радянські ідеологи розкручують жупел націоналізму, тому що часткова відлига 60-х привела декого із них до великого переляку. Петро Ганжа везе батькові роботи до Москви і демонструє їх керівництву Спілки художників СРСР. Твори нашого гончаря отримують високу оцінку спеціалістів. Ідея проведення персональної виставки творів Олександра Ганжі в Москві дістає схвалення і підтримку і незабаром у виставковій залі дирекції СХ СРСР відбувається її відкриття... Лиш після московського прориву творам Олександра Дорофійовича в Україні надається «зелене» світло. Процес визнання самотнього таланту подільського гончаря із Жорниць став набирати незворотного розвитку. За активної організаторської праці Петра Ганжі відбуваються одна за одною виставки в Харкові, Києві, Львові» [10, с.4]. Спростую принагідно ще одну маленьку фальш: **ні в Києві, ні у Львові персональних прижиттєвих виставок творів Олександра Ганжі не було.** Щоправда, Петро Ганжа за допомогою новоствореного Музею народної архітектури та побуту УРСР, який з липня 1974 року почав організовувати власні виставки народного мистецтва, планував у жовтні того ж року влаштувати в скансені спільну виставку своїх і батькових творів, далі перевезти її до Вінниці, згодом показати у Львові та в Києві. Проте ці мрії, невідомо з яких причин, не збулися.

Володимир Титаренко також стверджує в альбомі, немовби «Київські кінематографісти знімають короткометражний кінофільм про майстра» [10, с.5]. Насправді ж, 1972 року на Київській студії науково-популярних фільмів було відзнято фільм «Круг» з окремими сюжетами про класиків українського гончарно-скульптурного ліплення 1960-х років – Івана Білика, Гаврила Пошивайла, Федора Олексієнка і... нікому невідомого доти жорницького гончаря Олександра Ганжу [див.: 19, с.13-14].

Володимир Титаренко також із сумом написав, що **невідомо, куди подівся гончарний круг Олександра Ганжі.** «Той круг, – зазначав він, – мав

би бути сьогодні в одному із престижних музеїв України. Достойно було б поряд повісити золоту табличку із священним іменем його власника» [10, с.5]. Це бажання мистецтвознавця частково збулося ще 1989 року, коли круг жорницького гончаря став експонатом Національного музею-заповідника українського гончарства в Опішному (верхняка круга віднайти не вдалося). Щоправда, він поки що зберігається в музейному фондосховищі й для нього ніхто з активістів-популяризаторів творчості Олександра Ганжі не подарував золотої таблички...

Вступну статтю до альбому проілюстровано 6-ма фотографіями, на яких зображено Олександра Ганжу. На жаль, ні одну з них належним чином не атрибутовано, тобто не зазначено місце й час зйомки, місце зберігання оригіналів. До 3-х фотографій не зазначено також автора зйомки, а під іншими трьома зазначено «*Фото О.С.Данченко, О.Г.Данченка*», хоча, видно, їх зроблено однією особою. Ретельний аналіз останніх знімків свідчить, що вони є постановочними, тобто ситуацію ліплення на них завбачливо (заздалегідь) інсценовано з певною метою. Так, на одному з фото [10, с.5, верхнє фото] видно, що руки Ганжі навіть не вимазані до зап'ястя глиною, що обов'язково відбувається під час формування посудної форми; звідси роблю висновок, що гончар тільки тримає руки на трошки витягнутій формі. На іншому фото [10, с.5, середнє фото] видно, що гончар тільки приставив руки до витягнутого конуса, а не осаджує його; якби він дійсно був зафіксований у процесі роботи, то ситуативна кінетика була б дещо іншою: постать була б трошки нахилена над виробом, що формується, оскільки таким чином легше осаджувати й витягувати конус, а вказівний палець лівої руки не стирчав би вгору, як це можна бачити на знімку.

Насамкінець зверну увагу на те, що й самі **репродукції творів у альбомі упорядковано за усталеним самодіяльним принципом: без жодної анотації до творів, тобто без жодної назви, без зазначення матеріалів і техніки їх виготовлення, без жодного розміру, без жодної дати і без конкретного місця виготовлення й зберігання того чи іншого твору.** Усі пояснення до опублікованих творів упорядник альбому передав одним реченням наприкінці видання: «В альбомі репродукуються твори славетного

українського майстра гончарного мистецтва із фондів Музею народної архітектури та побуту НАН України і збірки Степана Ганжі» [10, с.28.]. От і всі коментарі для допитливих читачів альбому! **Такого профанного опублікування творів гончарства Україна не знала навіть за царського чи за тоталітарного окупаційних режимів!** Загалом репродуковано 21 твір гончарства, з яких, на мою думку, є не більше 10 робіт, до яких торкалася рука самого Олександра Ганжі. Але що-небудь дізнатися про ці роботи, гортаючи сторінки ювілейного видання, неможливо. Інформація відсутня. Хай кожен губиться у власних здогадах! Чи не задля того, щоб ще більше містифікувати постать гончаря?

Незважаючи на численні недоліки, непрофесійно з наукової точки зору підготовлений **альбом цілком конкретно виконав маркувальну функцію на художньому ринку:** у салоні Творчого об'єднання «Гончарі», що на Андріївському узвозі в Києві, у вересні 2005 року вже було **виставлено на продаж (і продано!) один із «творів Олександра Ганжі» за 3000 гривень!** На той час

це була **найдорожча ціна за виріб «народного гончарства» принаймні за останні сто років!!!** От уже й маємо черговий прогнозований комерційний результат піаркампанії, який ніколи не виставляється напоказ за патріотично-публічними облаштуваннями прибуткової акції. Не буде дивиною, якщо надалі почнуть з'являтися все нові й нові, ще ніким не бачені *«твори Олександра Ганжі»!*

Уже кілька років минуло від подій резонансного 100-річчя від дня народження Олександра Ганжі та появи невеликого альбому «Його» творів, більшість із яких насправді виготовлено не ним. Незважаючи на обнародування численних фактів фальсифікації біографії й правдивої творчої спадщини жорниського гончаря, усі активні учасники творення гончарського суперміфа України консолідовано мовчать або час від часу надсилають в інформаційний простір країни свої дописи, у такий випробуваний спосіб пролонговуючи нав'язані українському суспільству фальшиві уявлення про сутнісну природу народно-мистецької творчості українців. **Проте відновлення правди не спинити!**

-
1. Ганжа Степан. Слово про батька // Народне мистецтво. – 2002. – №3-4. – С.14-15.
 2. Данченко Олександра. Олександр Ганжа // Народне мистецтво. – 2002. – №3-4. – С.12-13.
 3. Доріченко Олесь. Жорниський чародій // Народне мистецтво. – 2005. – №1-2. – С.21-24.
 4. Доріченко Олесь. Митець // Народне мистецтво. – 2002. – №3-4. – С.15.
 5. Доріченко Олесь. Подільський чародій // Київ. – 2005. – №5. – С.190-192.
 6. Мельничук Лідія. Гончарство нашого краю // Народне мистецтво. – 2002. – №3-4. – С.26-30.
 7. Миколайчук Людмила. Диво дивнеє // Сільські вісті. – 2005. – №89. – 2 серпня. – С.2.
 8. Найден Олександр. Творчість українських народних майстрів як феномен мистецтва ХХ сторіччя. Традиції образності: від Якова Бацуци до Марії Приймаченко // Образотворче мистецтво. – 2005. – №3. – С.76-79.
 9. Найден Олександр. Українська народна іграшка. Семантика пластичних форм // Народне мистецтво. – 2004. – №3-4. – С.10-11.
 10. Олександр Ганжа (1905-1982). До сторіччя від дня народження славетного українського гончаря: Альбом /Автор-упорядник Євген Шевченко, вступна стаття Володимира Титаренка. – К.: Народні джерела, 2005. – 28 с.
 11. Онищенко Владимир. Долго и медленно шел он к славе // Керамика: стиль и мода. – 2005. – №3. – С.106-107.
 12. Онищенко Володимир. Гордість України // Шлях перемоги. – 2005. – Ч.28. – 13 липня. – С.12.
 13. Пругло Світлана. Мої роботи не умируть, а підуть у світ // Полтавська думка. – Полтава, 2005. – №29. – 15 липня. – С.7.
 14. Пругло Світлана. У руках майстра глина оживає... // Зоря Полтавщини. – 2005. – №109. – 20 липня. – С.4.

15. Кара-Васильєва Тетяна. Оновлення стилістики і пошуки нових шляхів декоративного мистецтва 1960–1980-х років // Музеї народного мистецтва та національна культура: Збірник наукових праць / За редакцією д-ра мист. М.Селівачова. – К.: Златограф, 2006. – С.197–206.
16. Кара-Васильєва Тетяна, Чегусова Зоя. Декоративне мистецтво України ХХ століття. У пошуках «великого стилю». – К.: Либідь, 2005. – 280 с.
17. Клименко Олена. Народний майстер як творча особистість. (До проблеми індивідуального в народному мистецтві) // Традиційне й особистісне у мистецтві: Колективне дослідження за матеріалами Четвертих Гончарівських читань. – К.: УЦНК «Музей Івана Гончара», 2002. – С.31-37.
18. Клименко О.О. Ганжа Олександр Дорофійович // Енциклопедія Сучасної України. – К.: Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2006. – Т.5. – С.370.
19. Пошивайло Олесь. Анатомія гончарського суперміфа України (мистецтвознавчі студії як антураж приватного авантюризму) // Український керамологічний журнал. – 2005. – №1-4. – С.9-70.
20. Титаренко Володимир. Зустрічі зі славетним майстром // Народне мистецтво. – 2002. – №3-4. – С.16-17.
21. Титаренко Володимир, Шевченко Євген. Повернення народної пам'яті // Народне мистецтво. – 2005. – №3-4. – С.63-64.
22. Шевченко Євген, Титаренко Володимир. Повернення народної пам'яті // Урядовий кур'єр. – 2005. – №117. – 25 червня. – С.16.

© **Олесь Пошивайло**, керамолог, доктор історичних наук,
заслужений діяч науки і техніки України
(Інститут керамології – відділення Інституту народознавства НАН України,
Національний музей-заповідник українського гончарства в Опішному), 2008

Гоберман Давид.

МОТИВИ ГУЦУЛЬСЬКОГО КЕРАМІЧНОГО

РОЗПИСУ. – К.: Дух і Літера, 2005. – 184 с.: іл.

провідників», щоб українці не забували, хто збирав їхні народно-мистецькі скарби. А ще – розставити власні акценти в пріоритетах наукових керамологічних студій.

Відповідальними за випуск книги були Костянтин Сігов та Леонід Фінберг. Обов'язки наукового редактора перекладу, напевно з російської на українську мову, взяла на себе науковий співробітник Відділу народного мистецтва Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології імені Максима Рильського НАН України, кандидат мистецтвознавства, керамолог Олена Клименко.

Загалом у книзі мовиться не стільки про мотиви, скільки про сюжети гончарної мальовки, а тому її назва не зовсім відповідає змістові. У анотації до видання стверджується, немовби зібрані Давидом Гоберманом відомості та ілюстративний матеріал «розкриває місцеві особливості культури українських горян» [6, с.184]. Насправді ж власне етнічні особливості традиційної культури горян на репродукованих глиняних виробах відображено вкрай поверхово. Переважаючою темою гончарної мальовки є життя військових, жандармів, міщан, у побуті яких етно-ознаки вироджувалися. Здається неймовірним, але це неспростовний факт: на сотнях кахель XIX століття з Косова можна віднайти тільки декілька зображень людей у традиційній тогочасній носії гуцулів! На цю прикмету місцевої кераміки впродовж 1920-х – 1970-х років неодноразово звертали увагу передовсім польські вчені-керамологи. Скажімо, один із них, Роман Райнфус, зазначав, що малюнки на кахлях Олександра Бахмінського «дуже мало пов'язані з локальним етнографічним тлом» [цит. за: 19, с.514].

ВИДАВНИЧА НЕДБАЛИСТЬ

2005 року у видавництві Центру європейських гуманітарних досліджень Національного університету «Києво-Могилянська академія» побачила світ книга зnanого санкт-петербурзького колекціонера українських старожитностей Давида Гобермана (24.01.1912 – 11.12.2003) «Мотиви гуцульського керамічного розпису». У виданні зазначено, що «автор тексту та укладач альбому Д.Гоберман. Фотозйомка автора»* [6, с.184]. Проте не зовсім зрозуміло навіщо було вже немічному чоловікові готувати до видання те, що ним давно було опубліковано. Згадаймо хоча б прекрасний альбом під майже тотожною назвою «Росписи гуцульських мастеров» [11], де всі ілюстрації творів кераміки подано в кольорі. Отож, навіщо було в Україні фактично передрукувати старий альбом у значно гіршому чорно-білому виконанні? Очевидячки, це була ініціатива вдячних нащадків (друзів, знайомих, однодумців), які прагнули нагадати українському суспільству про його «духовних

*Тут і далі в усіх цитатах збережено авторську мову й правопис; виділення окремих слів, словосполучень чи речень (жирністю, курсивом, підкресленням) належать автору статті

Оскільки основу альбому Давида Гобермана «*Мотиви гуцульського керамічного розпису*», зрозуміло, складають фото гончарних виробів, запрошую читачів більш уважно переглянути тексти, ілюстрації книги й анотації до них. Загальне враження від цього заняття – **книгу підготовлено сяк-так, непрофесійно, як із наукової, так і з літературної точок зору**. Текстову частину майже дослівно переписано з альбому «*Искусство гуцулов*», надрукованого 1980 року [див.: 3]. Навіть слово Гуцульщина в анотації до видання написано з маленької літери.

Окремі анотації до фото підготовлено так, немовби упорядники книги, у тому числі й науковий редактор, узагалі не бачили перед собою малюнків кахель:

- №27: написано «*Миска із зображенням крамарки біля вагів*», а насправді зображено **двох чоловіків** біля вагів;
- №35: написано «*Поводир (із ведмедем)*», а насправді на фрагменті зображено тільки **погруддя чоловіка**;
- №37: написано «*Інтер'єр із собакою*», а насправді на фрагменті зображено **чоловіка й собаку**;
- №47: написано «*Мисливець, який стріляє в зайця*», а насправді на фрагменті зображено тільки мисливця й птаха над ним;
- №52: написано «*Мисливець, який стріляє в пташку*», а насправді на фрагменті зображено **лише мисливця**;
- №68: написано «*Дзвонар*», а насправді на фрагменті зображено **двох дзвонарів**;
- №72: написано «*Підмайстер підносить воду*», а насправді на фрагменті зображено **жінку, яка наливає воду з кухля в глечик, а від підмайстра видно тільки ноги**;
- №91: написано «*Пані попідруку з офіцером*», а насправді на фрагменті зображено **погруддя пані без офіцера**;
- №112: написано «*Скрипка*», а насправді зображено **скрипала**;
- №117: написано «*Дзбанок із зображенням оленів*», а насправді зображено **чоловіка й оленя**;
- №128: написано «*Голова селянина*», а насправді на фрагменті зображено **погруддя селянки**;
- №129: написано «*Селянка з граблями*», а насправді зображено селянку з **граблями та дзбанком**.

На ілюстраціях №46-55 зображено кахлі, автором яких, за версією Давида Гобермана, є хтось під іменем «*Я.Іваницький*» без будь-якої прив'язки майстра до того чи іншого гончарного осередку. Прізвище взято з напису польською мовою на одній із кахель «*Łambor Iwanicki*» (?) [№49]. Проте **достатніх підстав вважати цей напис прізвищем гончаря немає**. Керамолог Юрій Лашук вважав, що ці кахлі виготовлено Іваном Баранюком [див.: 18], але й ця версія малоймовірна.

Повністю відсутнє датування творів на іл.№2, 3, 6, 7, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 16, 17, 18, 20, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 42, 44, 45, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 64, 66, 67, 68, 73, 77, 78, 80, 83, 84, 85, 86, 88, 89, 90, 91, 92, 93, 94, 96, 98, 99, 100, 101, 102, 103, 104, 105, 106, 107, 108, 109, 110, 111, 112, 113, 114, 115, 116, 117, 118, 119, 120, 121, 122, 123, 124, 125, 126, 127, 128, 129, 130. Не зазначено дати виготовлення навіть тоді, коли на самій кахлі автором проставлено дату «*1849*» (№60). Фрагмент іншої кахлі з написаною датою «*1849*» (№62) у анотації датовано **1949** роком (№63), а фрагмент кахляної печі роботи «*Я.Іваницького*» (?) датовано **1940-ми** роками [№46], хоча насправді треба, очевидно, **1840-ми**!

Прив'язку анонімних творів до певних гончарних осередків зроблено безсистемно: в одному випадку зазначено «*майстер із Косова*» (№2 та інші), у другому – «*майстер косівської школи*» (№14 та інші), у третьому – «*майстер брестурівської печі*» (№35 та інші), у четвертому – «*майстер соколівської печі*» (№106 та інші), у п'ятому – «*майстер із Коломиї*» (№130). Під деякими зображеннями кахель зазначено – «*майстер із Пістиня (оточення Д.Зінтюка)*» (№113 та інші), але формулювання «оточення» настільки узагальнене, що ніскільки не свідчить про те, хто ж, ймовірно, міг виготовити кахлю. Є й такий казус, коли написано «*майстер брестурівської печі*» і зазначено, що піч знаходиться в селі **Вербоваць** (№43).

Так само безсистемно подано й відомості в альбомному «*Переліку музеїв, колекцій та місцезнаходження печей*»: одні прізвища мають ініціали, інші їх не мають; до одного подано ще й повне ім'я, а до іншого – ім'я та по батькові. Там же опинилися прізвища осіб, яких ні разу не згадано в анотаціях до ілюстрацій («*Ейсмонт*», «*Д.Гоberman*», «*Е.Сагайдакишук*», «*Г.Левін*»). Частина «одиноких»

прізвищ з українського переліку (Ейсмонт, Петрів, Соломченко, Хариняк) «знайшла» свої ініціали в переліках російською й англійською мовами [6, с.175-176]. **Імена власників кахляних печей часто спотворені, порівняно з тими, які подано в анотаціях.** Наприклад:

- №2, 3, 10: «хата М.Гродюк», а в переліку – «Городюк Параска»;
- №19: «хата М.Мироняка», а в переліку – «М.Мироняк»;
- №57: «хата Ю.Самоцишука», а в переліку – «В.Самоцишук»;
- №79: «хата М.Плихтяк», а в переліку – «В.Плихтяк».

При цьому до переліку місць зберігання кахляних печей упорядники забули включити імена, зазначені в анотаціях: М.Мокан (№1), Є.Сагайдачного (№7), Дрешука (№24, 25), С.Корпанюка (№26, 27), М.Риптюк (№43), С.Дубея (№58), М.Герцюка (№81), В.Іванишина (№104), Ш.Гаврилкова (№105).

До окремих творів взагалі не зазначено їх місцезнаходження, наприклад №44, 73, 101, 122, 123.

Назву переліку скорочень назв музеїв у книзі подано зовсім «круто»: «Довідка МХПІН НАНУ з абрєвїатури назв музеїв» [6, с.175]!!!

Ще одна неприваблива прикмета альбому – **тримовна низькопробність.** У текстах російською мовою трапляються слова українською мовою, наприклад, «Соколівка», «Україна» [6, с.176], а в текстах українською мовою – з російськими літерами: «Пістынь» [6, с.175]. У анотації однією мовою не подаються ініціали власників творів, а в інших подаються, наприклад: «Петрів» – «Е.Петрив» (№34, 35, 37, 38). А ось як переклад англійською мовою «відповідає» українським і російським анотаціям:

- №1: українською та російською мовами зазначено, що піч знаходиться в хаті М.Мокан; англійською ж мовою **прізвище власника перекладено спотворено** як «Kokan's»;
- **Переклад англійською мовою транскрибовано не з україномовних топонімів і антропонімів, а з російсько-мовних:** Косів – Kосov (№1 та інші), Яворів – Yavorov (№26, 27), Старі Кутми – Staryie Kuty (№28, 29, 30 та інші), Брусступів – Brusturiv (№34 та інші), Львів – Lvov, Івано-Франківськ

– Ivano-Frankovsk; В.Іванцшин – V.Ivanishyn (№104), Олексій Соломченко – A.Solomchenko [6, с.177].

Як додатки до альбому упорядники подали списки ілюстрацій українською, російською та англійською мовами [6, с.166-174]. Проте необхідність цих списків сумнівна, оскільки їх анотації дослівно повторюють тримовні підписи під ілюстраціями.

Окремі анотаційні слова безмежно дивують неграмотністю редакторів, які для української мови вигадали ще один варіант слова «кахля» – «кахеля» (№129).

ДАВИД ГОБЕРМАН

Давид Носевич Гоберман народився 24.01.1912 року в Мінську. За його спогадами, «*папа в 1890-х годах служил в музыкантской команде одного из московских полков, играл на флейте. После армии еще некоторое время был музыкантом. Потом занимался мелкой торговлей. Мать дома сидела с детьми, детей было пятеро. Провинциальная еврейская семья*» [35]. 1929 року юнак переїхав до Ленінграда. Спочатку працював на заводі токарем. 1932 року став студентом інженерно-будівельного інституту. Через рік перевівся до Інституту живопису, скульптури і архітектури Всеросійської Академії мистецтв, яку закінчив 1939 року [35]. Отримав фах архітектора, але спеціальність не дуже вабила; його душа линула передовсім до живопису, графіки, декоративно-ужиткового мистецтва. Тому в біографічній статті до словника «Художники народов СССР» він навіть не згадав про отриманий в академії фах архітектора. З 1933 року працював також як оформлювач інтер'єрів громадських будівель [41]. В 1939 році його було забрано в армію, де служив у саперних військах. Упродовж 1940–1945 років був на Уралі (Перм, Свердловськ), далі в Узбекистані (1945–1947). 1945 року став членом Спілки художників СРСР і Спілки архітекторів СРСР. Наприкінці 1940-х років почав цікавитися пам'ятками народного мистецтва Молдови, а згодом і Західної України. В другій половині 1950-х – 1960-х роках виготовляв ескізи килимів для килимових підприємств Молдови [1; 35]. Проте все ж таки, як влучно підмітила Олена Невердовська, «Давид Гоберман более известен как исследователь еврейского искусства, нежели как художник...» [41].

На початку 2000 року в одному з інтерв'ю Давид Гоберман відверто сказав про те, чого ніколи

й не приховував: «Я, естественно, еврей. Таков я не только по паспорту, но и по своим культурным и семейным корням. Я знаю идиш свободно, знаю иврит, плохо, но читаю на нем» [35]. За його ж свідченням, у дитинстві він був дуже релігійним [35]. Директор Міжфакультетського центру «Петербурзька іудаїка» Європейського університету в Санкт-Петербурзі, дослідник єврейських містечок Білорусі й України, доктор хімічних наук Валерій Аронович Димшиць у альбомі «Мотиви гуцульського керамічного розпису» також зазначав, що його приятель – «учень Турси, друг Альтмана й Каплана, ...навчався в хедері й Академії мистецтв, виховувався на мінських вивісках та ермітажному Матиссові, ...однаково легко й залюбки читав російською і французькою, українською та ідишем, і цей набір наводив на думку про Шагала й Лисицького...» [б, с.178]. Отже, цілком зрозуміло, що колекціонер був людиною високоосвіченою, талановитою і великим подвижником єврейської культури.

ДОСЛІДЖЕННЯ ЄВРЕЙСЬКОЇ ХУДОЖНЬОЇ КУЛЬТУРИ

Упродовж усього життя Давид Гоберман пильну увагу звертав на пам'ятки єврейського мистецтва. Ними він цікавився ще під час студентських подорожей на Кавказ (1936–1937; Сухумі, Батумі, Тбілісі, Єреван), а згодом до Узбекистану (1945–1947). Впродовж 1937–1938 років він виконав серію малюнків за рельєфами старого єврейського кладовища в Мінську, якого нині вже немає [40]. Проте предметом його особливого зацікавлення стали надмогильні стели єврейських цвинтарів у Молдові та в Україні. «В 40-е и 50-е годы художник много путешествовал по территориям Западной Украины и Молдавии. Во время этих поездок он и собрал материал, посвященный еврейским могильным стелам 18-го и 19-го века. Предпринятые тогда попытки издать эти исследования отдельной книгой не увенчались успехом, не помогли даже ходатайства Ильи Эренбурга. Первое издание с фотографиями каменных еврейских надгробий Молдавии и Украины появилось только благодаря Д.С.Лихачеву в годы перестройки. Сейчас издано несколько альбомов в России и в США» [41]. Дослідники іудаїки неодноразово зазначали, що в публікаціях Давида Гобермана, «как и в материалах фотовыставок,

прошедших в Санкт-Петербурге, Москве, Киеве, Кишиневе и Нью-Йорке, выделяется огромный, ранее почти не изученный пласт еврейской этнохудожественной культуры» [36].

Наприкінці 1940-х років Давид Гоберман з фотоапаратом обстежив багато єврейських цвинтарів Молдови. Також «работая в 1950–1960-е годы на Украине и в Молдавии, он сфотографировал тысячи надгробий на старых еврейских кладбищах, большинство из которых впоследствии было варварски уничтожено» [34]. Сам Давид Гоберман свідчив, що єврейське мистецтво «стало моим последним увлечением. Самое любопытное здесь – это еврейские надгробия Украины и Молдавии – мацевы. Здесь я мог бы нескромно назвать себя первопроходцем. Я начал интересоваться резьбой мацев еще до войны, это было темой моей первой курсовой. После войны я продолжил свои изыскания. Работу я делал исключительно для себя. Нельзя было надеяться на возможную публикацию. Я имею в виду государственную политику в то время – политику антисемитизма. Тогда моими материалами заинтересовались Пиотровский, Орбели, Эренбург, для них это было открытием. А первую публикацию в 1991 году мне помог сделать Лихачев» [35].

Зрозуміло, що наприкінці 1940-х років, за умов згаданого посилення антисемітизму в СРСР, імперії, захоплення єврейськими пам'ятками для Давида Гобермана могло погано закінчитися, а тому він вивчав етнічну культуру свого народу, не афішуючи справжніх намірів, під прикриттям офіційного вивчення й популяризації народної художньої культури Молдови й України. Публічно це пояснювалося приблизно так: Давид Гоберман «после войны увлекся народным крестьянским искусством, в первую очередь искусством Молдавии и Украины» [35]. При цьому в Північній Буковині й Східній Галичині його цікавили передовсім народна архітектура й народне мистецтво, тобто ті вияви традиційної культури титульного етносу, поміж яких можна було віднайти збережені пам'ятки матеріальної й духовної культури представників інших етносів, що там мешкали, зокрема і євреїв. «Изучая народное творчество Украины и Молдавии, – наголошував Давид Гоберман, – я, таким образом, оказался в зоне концентрации замечательных памятников еврейского искусства. С энтузиазмом фиксировал я в зарисовках и фотографиях неповторимую пластику рельефов,

сохранив тем самым ценнейший материал о надгробиях» [39].

Оскільки на той час, з ідеологічних міркувань, результати польових пошуків Давида Гобермана не могли бути оприлюднені, мудрий чоловік вирішив поступити хитріше: він дозволяв собі певну фальсифікацію зібраних народномистецьких орнаментальних матеріалів, зокрема подавав пам'ятки мистецтва свого народу, як і власні художні напрацювання, під виглядом народного мистецтва інших народів. **Нерідко свої графічні замальовки, створені за рельєфами мацев, Давид Гоберман на художніх виставках видавав за твори мистецтва «одного з народів СРСР», при цьому завбачливо вилучаючи з них епітафії єврейськими літерами.** Про це також повідомив Валерій Димшиць: «Гоберман стоит у истоков изучения декорированных еврейских надгробных стел. Надгробные памятники стали для Гобермана предметом не только научного, но и художественного осмысления. В этом он наследовал традициям Альтмана, Лисицкого, Рыбака, Юдовина. Особое место в его графике, созданной по мотивам надгробных рельефов, занимают монотипии, посвященные резным надгробиям старого кишиневского кладбища... Монотипии не только результат поисков художественного решения, но и **наивная попытка протащить через цензурные розетки в выставочный зал абсолютно запретную тему с помощью купюр «авторского прочтения».** В 1950-е гг. в СССР не было ни малейшей надежды на презентацию памятников еврейского искусства. (Только в последнее десятилетие Гоберман смог опубликовать и выставить часть огромного корпуса своих фотографий еврейских надгробий.) **Отказ от еврейских букв и, тем самым, от еврейского контекста, попытка представить еврейские памятники просто произведениями искусства «одного из народов СССР» выглядит трагической приметой эпохи.** Бельмами глядят на нас зияющие пустоты на месте стертых эпитафий, вырезанных «преступными» еврейскими буквами» [39].

Так було і з килимами Молдови. На початку 1950-х років Давид Гоберман обстежив, зафотографував і замальовував унікальні надгробки на єврейському цвинтарі в Кишиневу. На основі зібраних матеріалів створив серію літографій і монотипій (1950–1952). Ці твори він видав за традиційну творчість молдаван і під назвою «Памятники молдавского народного искусства резьбы по камню» експонував на різних художніх виставках [1]; вони також лягли в основу ескізів килимів, які художник виконував для килимових підприємств Молдови. Про такі маніпуляції теж є свідчення Валерія Димшиця: «Я вспоминаю, как Давид Ноевич показал мне свои эскизы «народных молдавских ковров, выполненные им в 1950-х гг. для Кишиневской ковровой фабрики. Я ахнул: **это была чистейшая геометрическая абстракция в духе Мондриана***. Когда я сказал об этом автору, он только одобрительно улыбнулся» [6, с.179; див. також: 39].

КНИГОПИСАНИЯ

Давид Гоберман почав писати й видавати книги та фотоальбоми тоді, коли його вік наближався до 50 років. Його перші системні наукові студії припали на початок 1950-х років і були присвячені молдавським килимам. Кількарічні дослідження завершилися захистом 1955 року кандидатської дисертації. Щоправда, сам Давид Гоберман ніколи, ні в одній опублікованій праці не згадав про наявність у нього наукового ступеня кандидата мистецтвознавства. Дивно, але він не зазначив цього навіть у власноруч написаній біографічній статті до біобібліографічного словника «Художники народов СССР» [1]. Тільки на початку 2000 року сповістив про обставини захисту ним дисертації: «Кандидатскую степень по искусствоведению я получил в 1955 году за диссертацию по молдавским коврам. На защите в Академии художеств произошел следующий казус. После моего выступления поднимается заведующая кафедры марксизма-ленинизма с решительным требованием приостановить защиту: с диссертацией она, правда, не знакома,

*Піт Мондріан (1872–1944), нідерландський живописець єврейського походження, засновник одного з різновидів абстрактного мистецтва – неопластицизму (абстрактних композицій з прямокутних фігур, розділених контурними перпендикулярними лініями й локально зафарбованих в основні кольори спектра з додаванням білого й чорного) [27]

но в библиографії, куда сейчас заглянула, не обнаружила ни одной работы Сталина, а сочинения Ленина мало того, что не вынесены в начало списка, еще и соседствуют с именами антиохийского патриарха Макария и архимандрита Павла Алеппского. Намерения автора кощунственные, работа носит антисоветский характер... После некоторого замешательства заседание ученого совета все же продолжилось...» [37].

Систематичні наукові студії Давида Гобермана закінчилися опублікуванням невеликого альбому «Молдавские ковры» (1959) [5] та монографії «Ковры Молдавии» (1960) [4]. Відтоді він серйозно не займався науковими дослідженнями мистецьких проблем. Натомість його приваблювали подорожі Гуцульщиною, Покуттям, Закарпаттям, Північною Буковиною, одночасне колекціонування й фотографування пам'яток народного мистецтва, народної архітектури, а також підготовка популярних фотоальбомів про місця його мандрівок та зібрані твори народних майстрів. **Він був неперевершеним популяризатором народної художньої культури, у тому числі й гончарства. Але фаховим дослідником українського гончарства, зокрема Гуцульщини, ніколи не був.** Усі написані й опубліковані ним книги-альбоми за матеріалами України – це передовсім подорожні записки людини, яка любила мандрувати цікавими регіонами країни, уміла спостерігати й поетично викладати свої міркування на папері. І не лише подорожувала, а й збирала предмети старовини для власної колекції.

Одразу ж після появи у світ альбому «Мотивы гуцульского керамического рисунка» в часописі «Критика» Софія Грачова опублікувала маленький огляд помертної книги Гобермана [12]. Поїздки колекціонера Гуцульщиною з метою пошуку іудейських старожитностей, комплектування приватної колекції творами народного мистецтва та відпочинку, авторка дивовижно майстерно «закутала» в ореол свободоловства, стверджуючи, немовби з боку «художника-авангардиста» це було не що інше, як акт «пошуку творчої свободи в дослідженні народного мистецтва» [12].

Софія Грачова також сумує за тим, що «сьогодні цей альбом, напевно, вже не може зробити революції в дослідженні теми» [12]! Але ж і всі попередні книги-фотоальбоми Давида Гобермана не робили революцій, бо ніскільки не досліджували тему гончаротворчої спроможності гончарів Гуцульщини.

В огляді також продовжено творення новітніх вигадок про «повчальні уроки життя» Давида Носевича. Зокрема:

- про те, що художник-колекціонер «безліч разів» здійснював «мистецтвознавчі експедиції», хоча, насправді, від 1960-х років системними науковими дослідженнями він не займався;
- про те, що «фотографії й текст, що ввійшли до цього альбому, теж було підготовано ще в далеких 1970-х, але тоді з різних причин їх так і не опублікували»; що його «цілком невинні з ідеологічного погляду книжки не могли дочекатися публікації». Дійсно, матеріали альбому «Мотивы гуцульского керамического рисунка» було підготовлено кілька десятиліть тому. Проте до цієї правдивої інформації нанизано нову вигадку, яка має возвеличити подвиг цього чоловіка, немовби з різних причин замовчуваного. Про його ж книгу «Гуцульщина – край искусства» (1966) [2], майже однойменний альбом «Росписи гуцульских гончаров» (1972) [11], книги «Искусство гуцулов» (1980) [3] та «По Гуцульщине» (1979) [8], у яких кількаразово варіативно повторено згадані вище «фотографії й текст», авторка воліє не згадувати.

З огляду на таку удавану «забудуваність», нагадаю, що книги ленінградського автора впродовж тільки 1966–1983 років виходили значними накладом, наприклад:

- «Гуцульщина – край искусства» (1966) – 6,5 тис. [2];
- «Росписи гуцульских гончаров» (1972) – 20 тис. [11];
- «По Молдавии» (1975) – 50 тис. [9];
- «По Гуцульщине» (1979) – 75 тис. [8];
- «Искусство гуцулов» (1980) – 25 тис. [3];
- «По Северной Буковине» (1983) – 85 тис. [10].

У той же час в Україні книги про твори народного мистецтва, й зокрема гончарства, з'являлися на світ у обсязі, наближеному до брошури, та ще й мізерними накладом. Порівняймо вищенаведені дані з тогочасними тиражами праць про кераміку Гуцульщини українських авторів:

- монографія Юрія Лашука «Гуцульська кераміка» (1956) – 1,5 тис. [14];
- монографія Катерини Матейко «Народна кераміка західних областей Української

РСР XIX–XX ст.: Історико-етнографічне дослідження» (1959) – 2 тис. [25];

- альбом Катерини Матейко «Художня кераміка західних областей Української РСР» (1962) – 2 тис. [32];
- монографія Юрія Лашука «Косівська кераміка» (1966) – 3 тис. [17].

З початком у СРСР так званої «перебудови» та з розпадом Советської імперії книговидавнича діяльність Давида Гобермана майже припинилася, а відновилася 1993 року, коли в Москві побачили світ його монографія «Еврейские надгробия на Украине и в Молдове» та автобіографічна книга-спогад «Художник о себе» (1998) [39]. У Росії та в США було видано кілька альбомів його фотографій єврейських кам'яних надгробків [41]. У періодиці є інформація й про те, що в останні роки життя Давид Гоберман також підготував до друку ще кілька фотоальбомів: «Дерев'яне зодчество Буковини», «Гуцульська пластика», «Гуцульські кахлі» [38]. Чи побачили вони світ, мені нічого невідомо.

Даючи загальну оцінку книжковому доробку Давида Гобермана важливо чітко усвідомлювати, що він був архітектором за освітою, художником за покликанням і за основним життєвим заняттям, а ще – безмежно залюбленим у художню фотографію. Він сам ніколи не називав себе вченим, дослідником кераміки чи загалом народного мистецтва. І така самооцінка була об'єктивною, адже в нього не було жодної значної наукової публікації, присвяченої гончарству Гуцульщини. Методикою керамологічних студій він, зрозуміло, не володів і науковими дослідженнями кераміки ніколи не займався. Усі його книги 1960-х – 1980-х років (за винятком монографії «Коври Молдавии») – це не результат виконання планових наукових досліджень за час праці в якійсь науковій інституції, а винятково плід його особистих зацікавлень.

Тому книги Давида Гобермана – це популярні видання, в яких мистець майстерно, емоційно, художньо-поетично описував мистецькі пам'ятки, які він захоплено колекціонував і які бачив під час власних подорожей Молдавією, а згодом і Західною Україною. Побачене, занотоване й сфотографоване в мандрівках він доповнював історичними відомостями, запозиченими з наукових праць молдавських і українських мистецтвознавців. Описувати ж мистецькі твори і явища він умів достатньо талановито, глибоко відчував красу й усвідомлював цінність народного мистецтва. Все

інше в його книгах – безліч фотографій, які він сам знімав під час поїздок. Практично всі книги побудовано за принципом: мінімум авторського тексту і максимум ілюстрацій. Та інакше художник і не міг робити! Проілюструю це конкретними фактами:

- у книзі «Гуцульщина – край искусства»: 82 сторінки тексту і 100 сторінок ілюстрацій [2];
- в альбомі «Росписи гуцульских гончаров»: 28 сторінок тексту і 153 сторінки ілюстрацій [11];
- в альбомі «Памятники деревянного зодчества Закарпатья»: 14 сторінок тексту і 90 сторінок ілюстрацій [7];
- в альбомі «Искусство гуцулов»: 33 сторінки тексту і 164 сторінки ілюстрацій [3].

З точки зору текстового наповнення цих книг, більшість із них в основі є звичайними брошурами, які поставали презентативними книгами, завдячуючи тільки наповненню ілюстративними матеріалами. Окрім того, тексти всіх книг у частині про гуцульське гончарство є варіантами першотексту 1966 року в книзі «Гуцульщина – край искусства» [2], а ілюстрації кожної попередньої книги автор зазвичай переносив до наступної. По суті це було поліграфічне клонування й тиражування одних і тих же матеріалів під різними видавничими назвами як своєрідний спосіб заробітку (на той час автори мистецьких альбомів отримували солідні гонорари!). Однією з мотивацій публікації альбомів була також корпоративна популяризація художніх колекцій інших ленінградських приватних збирачів гуцульських старожитностей і одноплемінників Давида Гобермана. Таке звичайне, «совєтського» стибу, заробітчанство й творення власного суспільного статусу нині пишномовно підноситься читачам у вигляді своєрідного акту жертвовності задля косівських гончарів, за який вони, очевидно, мають довічно дякувати чужоземцю! Вчитаймося у відповідну сентенцію Валерія Димшиця про Давида Гобермана: «Він відчував персональну відповідальність перед цими, часто безіменними, художниками і черговий раз відкладав власний живопис для того, аби підготувати новий фотоальбом із народного мистецтва гуцулів» [6, с. 178]. Проте кожний «новий фотоальбом» чомусь щоразу виявлявся зі старими текстами й ілюстраціями.

Покликаючись на ці популярні, хоча й талановиті, брошурково-ілюстративні видання

Давида Гобермана, його приятель Валерій Димшиць «нічтоже сум'яшеса» нав'язливо пропонує вважати в Україні, що саме його друг *«Гоберман исследовал, публиковал и популяризировал народное искусство и архитектуру Молдавии и Украинских Карпат. Достаточно сказать, что он впервые серьезно изучил и сделал широко известной косовскую керамику, лучшую жемчужину в короне украинского народного искусства»* [39], *«першим вивчив і зробив широко відомою»* гуцульську кераміку [6, с.178]. Розумію, що автору цього твердження понад усе треба славити свого одноплемінника, проте годилося б заздалегідь хоча б поверхово ознайомитися з історією дослідження косівської кераміки.

Натомість усе просто: першим був Гоберман, а до нього ніхто й ніколи не цікавився косівською керамікою. Немовби й не було в Україні академічного центру з вивчення народного мистецтва Гуцульщини, яким став Львівський державний музей етнографії та художнього промислу АН УРСР. Не було й керамологічних досліджень відомих учених-керамологів цієї поважаної наукової установи: Юрія Лашука* та Катерини Матейко.** Одночасно слід згадати й про книгу Олексія Соломченка *«Гуцульське народне мистецтво і його майстри»* (1959) [30]. По суті, на той час, коли українські вчені писали й публікували свої **дійсно перші наукові дослідження про кераміку Гуцульщини**, Давид Гоберман ще заробляв на прожиття малюванням ескізів килимів для килимових підприємств Молдови, а результатом цієї співпраці був перший популярний альбом художника *«Молдавские ковры»* (1959) [5].

Задля справедливості зазначу також, що Давид Гоберман був добре ознайомлений з вище переліченими працями українських дослідників косівської кераміки, використовував віднайдені ними факти й аналітичні матеріали в своїх книгах

(про це свідчать списки використаної літератури в його книгах [див.: 11, с.196; 8, с.165-166; 3, с.211]). При цьому мав їх за безперечні авторитети й враховував результати їхніх пошуків. Наприклад, Давид Гоберман наголошував: *«Недавние архивные изыскания исследователя западноукраинской керамики Ю.Лашука выявили имя гончара Ивана Баранюка (ум. около 1860), которого он предлагает считать автором работ, ранее приписывавшихся Петру Баранюку, считавшемуся мастером более поздним, однако в архивах не значащемуся. (В настоящей работе это предложение учтено)»* [3, с.26; див. також: 8, с.82].

Гіперболізація особистих досягнень Давида Гобермана у вивченні гончарства Косова, Пістиня та Коломиї, як і сентенції щодо його першості в цьому напрямку, певною мірою викликані й **неадекватною оцінкою популяризаторської діяльності колекціонера українськими керамологами.** Адже вітчизняне советське мистецтвознавство в характеристиці тих чи інших явищ гончарної культури та реальних досягнень учених-керамологів у більшості випадків було вкрай поверховим і далеким від об'єктивних суджень. Висновки, які виголошували вчені до недавнього часу, часто не підтверджуються сучасними фундаментальними дослідженнями гончарства. Донині багато чого було написано винятково за допомогою методів емоцій, словесної еквілібристики, ідеологічного замовлення й плазування перед «старшим братом», а не на основі глибокого знання конкретних подій і фактів. Нерідко за осмислення гончарних явищ бралися не керамологи, а дослідники іконопису (Віра Свенціцька), образотворчого мистецтва (Григорій Островський) тощо, і, зрозуміло, робили це не завжди фахово.

Такими з наукової точки зору були й видання Давида Гобермана, присвячені цілком або сюжетно

*Стаття «Косівські гончарі» (1957) [15], кандидатська дисертація та її автореферат «Косовская керамика XIX–XX вв.» (1957) [22], монографії «Гуцульська кераміка» (1956) [14] та «Косівська кераміка» (1966) [17], докторська дисертація «Українська народна кераміка XIX–XX ст.» (1969) та її автореферат (1971) [16; 23]

**Дисертація «Українська народна кераміка XIX–XX сторіч: Історико-етнографічне дослідження» (1953) та її автореферат (1955) [26; 24], монографія «Народна кераміка західних областей Української РСР XIX–XX ст.: Історико-етнографічне дослідження» (1959) [25], альбом «Художня кераміка західних областей Української РСР» (1962) [32]

кераміці Східної Галичини. Незважаючи на це, Юрій Лашук компліментарно, як це було заведено щодо російських авторів, а особливо ж московських і ленінградських, називав Давида Гобермана «известным *исследователем края*», який здійснював «*неоднократные полевые обследования Косовского района*» [20]. Кандидат мистецтвознавства Віра Свенціцька вважала Давида Гобермана дослідником творчості Олександра Бахмінського і ставила його в один ряд із такими класиками совєтської керамології й мистецтвознавства, як доктори мистецтвознавства Юрій Лашук і Віктор Василенко [29, с.97].

Послугуючись такими визначеннями своїх попередників, навіть сучасний керамолог Агнія Колупаєва у монографії «*Українські кахлі XIV – початку XX ст.*» (2006) теж зазначила, що «*цінними є праці російського вченого Б.Гобермана*, присвячені народному мистецтву, кераміці Прикарпаття, у яких автор розглянув твори видатних майстрів кахлярства цього регіону*» [13, с.23]. В окремих статтях у періодичних виданнях України Давида Гобермана ще називають «*видатним дослідником дерев'яних церков України*» [38].

ВИНЯТКОВЕ ЗАЦІКАВЛЕННЯ КЕРАМІКОЮ ГУЦУЛЬЩИНИ. РОЗУМІННЯ ІУДЕЙСЬКОГО СЛІДУ В УКРАЇНСЬКІЙ ТРАДИЦІЙНІЙ КУЛЬТУРІ XIX – ПОЧАТКУ XX СТОЛІТТЯ

У 1960-ті роки в головних імперських містах – Москві й Ленінграді – активізувалося приватне збиральництво. Прикметно, що більшість колекціонерів були єврейської національності. Вони мали можливість і кошти безперешкодно їздити Гуцульщиною, не криючись, збирати кращі твори тамтешнього рукописництва, скуповувати їх за безцінь і вивозити за межі України, що не завжди могли дозволити собі українські колекціонери, над якими завжди висів дамоклів меч націоналізму. Представникам же «Північної Пальмири» тавро «українських буржуазних націоналістів» ніскільки не загрожувало і шансів потрапити за свою збиральницьку діяльність до кола переслідуваних тоталітарним режимом у них практично не було. Децидзя їхніх «урожаїв» осідала в найбільших музеях, а більшість множила приватні колекції.

Окремі збирачі досить плідно популяризували свої набутки. Серед останніх, як уже зазначалося, неперевершеним був Давид Гоберман. Практично в усіх його книгах, присвячених пам'яткам народної художньої культури Гуцульщини, значний обсяг матеріалів відведено гуцульській кераміці.

Від середини 1990-х років ленінградські колекціонери почали розпродувати свої зібрання. Ось тут годилося б Україні виявити зацікавлення й подбати, щоб національні реліквії повернулися на батьківщину. Проте держава в особі її провідників зайняла щодо цього байдужу, споглядальну позицію! Скажімо, Давид Гоберман щиро хотів, щоб його колекція української кераміки XIX–XX століть повернулася в Україну. Він майже рік звертався до українських музейних закладів, Міністерства культури України з пропозицією придбати колекцію, проте коштів так і не знайшлося. Національний музей-заповідник українського гончарства в Опішному також пів-року вів перемовини з колекціонером про придбання його збірки; звертався з відповідними проханнями до Міністерства культури України, яке залишилося німим, сліпим і недалекоглядним. А коли на перше місце виходить байдужість, за іронією долі, країна знову повторює помилки недалекого минулого. Як і раніше, те, чого не змогли зробити українці в Україні, з ентузіазмом виконали росіяни в Росії. У результаті – унікальні колекції української кераміки Давида Гобермана та кількох інших збирачів потрапили до запасників Російського етнографічного музею в Санкт-Петербурзі.

Народним мистецтвом західних регіонів України Давид Гоберман почав цікавитися в середині 1950-х років, але особливо активно збирати українські старожитності почав тільки на початку 1960-х років, коли в Молдові йому вже стало нецікаво, а в Станіславській (Івано-Франківській з 1962) області, після придушення окупаційним режимом руху опору, чужоземцям стало безпечно їздити гірськими районами. За свідченням збирача, його завжди доброзичливо зустрічали в Західній Україні: «...Я обошел пешком и объездил на попутках почти всю Западную Украину, от села к селу. Моя первая работа была деревянные церкви Западной Украины. Мне приходилось встречаться в каждой церкви с настоятелем,

*У цитованому джерелі спотворено ініціал – треба не «Б.», а «Д.»

священником. Везде ко мне относились очень открыто, пускали фотографировать церковь днем, и более того, пускали переночевать к себе. Я обычно ездил с женой, она прекрасно знала украинский язык. Я тоже знал. К нам относились очень хорошо. Гуцулы позволяли фотографировать самые дорогие для себя вещи – фамильные драгоценности, вышивки, ткани, национальную одежду – все то, что было мне интересно» [35].

Переглядаючи книгу Давида Гобермана «Искусство гуцулов» [45], я звернув увагу на те, що Санкт-Петербурзькі колекціонери єврейського походження (Д.Н.Гоберман, Г.З.Левін, С.Г.Майофіс, Н.Г.Ейсмонт, Л.М.Даценко) наввипередки збирали майже винятково косівську кераміку і всліяло славили не який-небудь інший куток радянської імперії, а винятково «чрезвычайно продуктивный в культурном смысле регион» Прикарпаття, Закарпаття й Північної Буковини [б, с.179]. При цьому на особистісному рівні їх мало цікавили гуцульські вироби з дерева та шкіри, традиційна ноша, тканина, вишивка, мосяжництво тощо, хоча вони й писали про них. «Из всего «карпатского» Гоберман больше всего любил гуцульскую, косовскую керамику... Работы косовских мастеров глубоко повлияли на его собственное творчество... Он чувствовал персональную ответственность перед этими, часто безымянными, художниками...», – підсумовував Валерій Димшиць [б, с.179].

Давид Гоберман теж залишив свідчення про те, що предметом його особливої уваги була кераміка Гуцульщини. 2000 року він розповів: «Меня очаровала гуцульская керамика, особенно печные изразцы. Эти изразцы делали не художники, а обыкновенные гончары. Фантастическое обилие сюжетов и разнообразие декоративных образов, в общем-то, не столь характерных народному искусству» [35]. Задля популяризації кераміки Косова, Пістиня й Коломиї на обшарах Радянського Союзу більше Давида Гобермана, здається, не зробив ніхто. Зокрема, косівські кахлі набули широкої знаності саме після публікування його книг.

Але ж чому саме кераміка? Очевидячки тому, що перелічені вище інші види народного мистецтва творили власне гуцули як етнографічна група українців, а кераміку – гончарі, про яких славетний український етнограф Володимир Шухевич 1899 року писав, що вони «не Гуцули» [33, с.271].

Тамтешні майстри виготовляли мальовані глиняні вироби під значним впливом переважаючого єврейського населення Косова, Пістиня, Коломиї та монополізованого збуту кераміки єврейськими торговцями-скупниками. Давид Гоберман і подорожував винятково тими районами, де скупчено мешкало єврейське населення, причому його концентрація там була найвищою в колишній Радянській імперії (Східна Галичина, Закарпаття, Північна Буковина). І цікавився він, як уже зазначалося, головним чином збереженими пам'ятками єврейської культури. Гадаю, що й кераміка Гуцульщини його вабила під цим же кутом зору. Тим більше, що фотографував він під час своїх мандрівок переважно змішані єврейсько-українські типи! Наприклад, писанкарку Параску Ребенчук [2, мал.116], чиє прізвище вказує на те, що один із предків його власника був сином ребе (мовою ідиш – «пан», «учитель»), тобто єврейського рабина, релігійного діяча, який одночасно був ще й знавцем та учителем іудейського права [28, с.36]. Але це ще не все: на одному фото, підписаному «Гуцулы в национальных костюмах. Ясиня», зображено двох чоловіків, з яких один повністю вдягнений у гуцульську ношу, а другий, молодший, тільки до пояса. Цей другий, усміхнений... сам Давид Гоберман у капелюсі, гуцульській сорочці і кептарі [2, илл.81]! У наступному альбомі – «Росписи гуцульских гончаров» – на одній із фотографій «Местные жители в национальных костюмах» Давид Гоберман, вбраний у гуцульський одяг, стоїть поруч із гуцулкою з Брустурова [див.: 11, с.8, 195; 2, илл.79].

* * *

Підсумовуючи рецензію на посмертне видання Давида Гобермана «Мотивы гуцульской керамичного роспису», коротко зазначу, що літери в альбомі немовби й українські, але дух її – чужоземний. І не тільки внаслідок мовної безграмотності упорядників і редакторів, а ще й тому, що на обкладинку книги винесено портрет шинкаря з відомого дзбанка роботи Олександра Бахмінського. Очевидячки, що такий хід для упорядників був концептуальним і постав своєрідним кодом до розуміння принципу подачі мальовки частини глиняних виробів не повністю, а винятково фрагментарно. Мова йде переважно про малюнки на кахлях чи дзбанкові із зобра-

женнями корчмарок, які споюють відвідувачів корчми. Їх подано лише в тій частині, де корчмарку зображено поза контекстом побутової сцени. При цьому ще й додано підписи, які підсилюють змодельовану «віддаленість» від реалій зображеної колізії. Таким чином, корчмарка, яка пригощає й споює, за допомогою словесних маніпуляцій упорядників перетворилася просто на «Пані з келихом» (№20), «Пані у святковому вбранні» (№40), «Пані з ошатною зачіскою» (№94).

Багаторазово повторюваною заставкою до книги Давида Гобермана стало зображення риби з пістинської кахлі [див.: 6, с.2, 5, 14, 147, 157]. Гадаю, не випадково, адже в давньоєврейській традиції, за свідченням російського вченого В.М.Топорова, риба «выступает как некий эквивалент нижнего мира, царства мертвых (для того чтобы воскреснуть к новой жизни, нужно побывать в нем... Согласно библейской традиции, Р[ыбу] получит мессия и разделит ее с праведными в конце мира (в Талмуде мессия обозначается как *Дог*, «рыба»); второе пришествие мессии произойдет, когда Сатурн и Юпитер сойдутся в зодиакальном знаке Рыб (три сплетенные Р[ыбы], образующие треугольник, – распространенный мотив средневековой архитектуры)» [31, с.392].

Як видно з наведених прикладів, упорядники альбому зробили в ньому визначальний акцент на образотворчих мотивах та антропологічних типах, сутнісно пов'язаних із традиційною єврейською культурою та іудаїзмом, які в другій половині XIX – на початку XX століття інтенсивно проникали до декоративної мови українських гончарів. Окрім згаданих вище, такими є малюнок постаті скрипаля, жінки з квітами [6, с.3, 4], а також жіночі (№2, 4, 5, 12, 13, 23, 25, 45, 70, 72, 79, 82, 88, 90, 91, 93, 95, 114, 128, 129) й чоловічі образи (№81, 126, 127) на малюнках глиняних виробів.

За умов політики тоталітаризму й антисемітизму Давид Гоберман не міг відверто вести мову про «єврейські сліди» в українській традиційній культурі. Це стало можливим лише на початку XXI століття й наочно постало в альбомі «*Мотиви гуцульського керамічного розпису*». Тому й назва його саме «*Мотиви...*», а не «*Росписи...*», як було 1972 року, бо упорядники прагнули акцентувати увагу читачів на окремих, важливих насамперед для них, сюжетах гончарної мальовки. На жаль,

упорядники альбому так і не спромили порушити проблему ґрунтовного наукового вивчення українсько-єврейських етнозв'язків упродовж XIX – початку XX століття за матеріалами українського гончарства.

На завершення альбому, в останньому абзаці прикінцевого слова Валерія Димшиця як дарунок читачам – етносвідомісна установка для мешканців України: «*Взгляд Гобермана на народное искусство вовсе не был холодно-объективным, этот был взгляд в первую очередь художника, а не только ученого. Теперь нам предстоит смотреть на эти замечательные памятники его глазами*» [6, с.179]. Отже, чи слід це розуміти так, немовби віднині ми маємо дивитися на кераміку Гуцульщини винятково так, як її сприймав Давид Ноєвич Гоберман?

* * *

За висловом Софії Грачової, книга Давида Гобермана «*Мотиви гуцульського керамічного розпису*» є «своєрідним пам'ятником укладачеві» [12]. Погоджуюсь із такою думкою, проте зауважу, що пам'ятник вийшов нікчемний, бо значною мірою дискредитує автора, який володів талантом художнього бачення й поетичного слова, цінував пам'ятки народної художньої культури українців і з пієтетом ставився до їх творців. Сам Давид Гоберман такої казусної підготовки до друку свого альбому ніколи б не допустив! Це могли зробити лише байдужі до його захоплення люди, які не ходили його стежками і які не переймалися народномистецькою красою; ті, що прагнули одного – швидко й с'як-так зробити новітню повчальну книгу для малоросіян. У результаті вони вкотре породили черговий апокриф, який випромінює не одухотворююче світло багаторічних пошуків і відкриттів, а морок петербурзьких білих ночей. Упорядники, у своєму намаганні возвеличити неіснуючі наукові досягнення Давида Гобермана, перестаралися й до певної міри тільки дискредитували старанність знаного популяризатора гуцульських старожитностей. Тим більше прикро, що таким недоладним виявився саме рецензований альбом – **єдине видання автора, що побачило світ в Україні, і в тому числі й українською мовою!**

Маловартісним книжковим керамолого-подібним продуктом українське суспільство

«пригостило», як уже зазначалося, видавництва столичного Центру європейських гуманітарних досліджень. Шкода, що таку аматорську літературу продукує структура Національного університету «Києво-Могилянська академія» – одного з провідних вищих навчальних закладів України, який би мав турбуватися про правдиве висвітлення історичних реалій.

Чомусь неохоче віриться, що в спотворенні реальних фактів і дрімучій недбалості саме й переховується справжня сутність «європейських гуманітарних досліджень» на теренах України. А можливо, це свідомо змодельований вплив тих, хто взявся поширювати в нашій країні власні корпоративні інтереси під дахом європрагнень українців?

1. **Гоберман, Давид Ноевич** // *Художники народов СССР: Биобиблиографический словарь.* – М.: Искусство, 1976. – Т.3. – С.63.
2. **Гоберман Д.** Гуцульщина – край искусства. – Москва–Ленинград: Искусство, 1966. – 92 с.+ 96 с. илл. + 4 цв. вкл.
3. **Гоберман Д.Н.** Искусство гуцулов. – М.: Советский художник, 1980. – 212 с.: илл.
4. **Гоберман Д.Н.** Ковры Молдавии. – Кишинев: Картя Молдовеняскэ, 1960. – 76 с.
5. **Гоберман Д.Н.** Молдавские ковры: Альбом. – Кишинев: Картя Молдовеняскэ, 1959. – 11 с. +36 табл.
6. **Гоберман Д.Н.** Мотиви гуцульського керамічного розпису. – К.: Дух і Літера, 2005. – 184 с.: іл.
7. **Гоберман Д.Н.** Памятники деревянного зодчества Закарпатья. – Ленинград: Аврора, 1970. – 122 с.: илл.
8. **Гоберман Д.Н.** По Гуцульщине. – Ленинград: Искусство, Ленинградское отделение, 1979 – 168 с.: илл.
9. **Гоберман Д.Н.** По Молдавии. – Ленинград: Искусство, Ленинградское отделение, 1975 – 168 с.: илл.
10. **Гоберман Д.Н.** По Северной Буковине. – Ленинград: Искусство, Ленинградское отделение, 1983. – 176 с.: илл.
11. **Гоберман Д.Н.** Росписи гуцульских гончаров. – Ленинград: Искусство, Ленинградское отделение, 1972. – 200 с.: илл.
12. **Грачова Софія.** Д.Гоберман. Мотиви гуцульського керамічного розпису. (Текст укр., рос., англ.). Київ: Дух і Літера, 2005 // Критика. – 2005. – №3. – Березень. – С.30.
13. **Колупаєва Агнія.** Українські кахлі XIV – початку XX століть. Історія. Типологія. Іконографія. Ансамблевість. – Львів: Інститут народознавства НАН України, 2006. – 384 с.: іл.
14. **Лашук Ю.П.** Гуцульська кераміка. – К.: Державне видавництво літератури з будівництва і архітектури УРСР, 1956. – 84 с.
15. **Лашук Ю.П.** Косівські гончарі // Народна творчість та етнографія. – 1957. – №1. – С.63-66.
16. **Лашук Ю.П.** Українська народна кераміка XIX–XX ст.: Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора мистецтвознавства. – Львів, 1969 // Національний музей-заповідник українського гончарства в Опішному, Національний архів українського гончарства. – Ф.1. – Оп.2. – Од. зб.16/1. – 633 арк.
17. **Лашук Юрій.** Косівська кераміка. – К.: Мистецтво, 1966. – 100 с.: іл.
18. **Лашук Юрій.** Матеріали польових обстежень: Івано-Франківська область. Косів давній (витоки). Ілюстративна частина // Національний музей-заповідник українського гончарства в Опішному, Національний архів українського гончарства. – Фонд Юрія Лашука.
19. **Лашук Юрій.** Народне гончарство гуцулів очима деяких сусідів // Українське Гончарство: Національний культурологічний щорічник. За рік 1994. – Опішне: Українське Народознавство, 1995. – Кн.2. – С.513-516.
20. **Лашук Ю.** «Росписи гуцульських гончаров» // Декоративное искусство СССР. – 1974. – №6. – С.50.
21. **Лашук Ю.Ф.** Народная керамика Украинских Карпат // Карпатский сборник. – М.: Наука, 1976. – С.83-87.

22. **Лашук Ю.Ф.** Косовская керамика XIX–XX вв.: Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата искусствоведения. – М.: Академия художеств СССР, 1957. – 16 с.
23. **Лашук Ю.Ф.** Украинская народная керамика XIX–XX ст.: Автореферат на соискание ученой степени доктора искусствоведения. – К.: Институт искусствоведения, фольклора и этнографии имени М.Ф.Рыльского, 1971. – 46 с.
24. **Матейко Е.И.** Украинская народная керамика XIX–XX вв. (Историко-этнографическое исследование): Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата исторических наук. – К.: Институт искусствоведения, фольклора и этнографии, 1955. – 16 с.
25. **Матейко К.І.** Народна кераміка західних областей Української РСР XIX–XX ст.: Історико-етнографічне дослідження. – К.: Видавництво Академії наук Української РСР, 1959. – 140 с.
26. **Матейко К.І.** Українська народна кераміка XIX–XX сторіч: Історико-етнографічне дослідження. Дисертація на ступінь кандидата історичних наук. – Львів: Український державний музей етнографії та художнього промислу АН УРСР, 1953 (Рукопис) // Національний музей-заповідник українського гончарства в Опішному, Національний архів українського гончарства. – Ф.1. – Оп.2. – Од. зб.1. – 284 арк.
27. **Мондриан** // Популярная художественная энциклопдия. – М.: Советская энциклопедия, 1986. – Кн.ІІ. – С.27.
28. **Рожченко З.В.** Єврейські імена серед українських козаків // Мовознавство. – 2004. – №4. – С.35-42.
29. **Свєціцька Віра.** Цей неперевершений Бахматюк // Жовтень. – 1985. – №6. – С.97-102.
30. **Соломченко О.Г.** Гуцульське народне мистецтво і його майстри. – К.: Товариство для поширення політичних і наукових знань Української РСР, 1959. – 60 с.
31. **Топоров В.Н.** Рыба // Мифы народов мира: Энциклопедия. – М.: Советская Энциклопедия, 1988. – Т.2. – С.391-393.
32. **Художня кераміка** західних областей Української РСР: Альбом /Упорядник К.І.Матейко. – К.: Видавництво Академії наук Української РСР, 1962. – 28 с.+ 60 табл.
33. **Шухевич Володимир.** Гуцульщина /Репринтне відтворення видання 1899 року. – Снятин: «ПрутПринт», 1997. – Ч.1-2. – 351 с.
34. **В Петербурге** открылась выставка еврейских надгробий // www.apraksinagence.spb.ru
35. **Давид Гоберман** // www.pchela.ru
36. **[Давид Гоберман]** // www.plakaty.ru
37. **Давид Гоберман:** Интервью с Давидом Ноевичем Гоберманом // www.pchela.ru
38. **Дерев'яних церков знавець** // www.umoloda.kiev.ua
39. **Дымищиц Валерий.** Возвращение контекста. Рельефы еврейских надгробий в монотипиях и фотографиях Д.Н.Гобермана // <http://judaica.spb.ru>
40. **Мисюк Анна.** Каменная боль и вдохновение // www.migdal.ru
41. **Невердовская Елена.** В нем с трудом уживались художник и искусствовед // www.arteria.ru

© **Олесь Пошивайло**, керамолог, доктор історичних наук,
заслужений діяч науки і техніки України
(Інститут керамології – відділення Інституту народознавства НАН України,
Національний музей-заповідник українського гончарства в Опішному), 2008

ДЕЯКІ КЕРАМОЛОГІЧНІ НАДХОДЖЕННЯ ГОНЧАРСЬКОЇ КНИГОЗБІРНИ УКРАЇНИ ТА КЕРАМОЛОГІЧНОЇ БІБЛІОТЕКИ УКРАЇНИ

ПЕТРО ПЕЧОРНИЙ
*/За редакцією Миколи
Маричевського. – К.: ВЦ
"Софія А", 2005. – Кн.2. –
111 с.*

**КЕРАМИКА: СТИЛЬ И
МОДА.** – 2005. –
№1, 2, 3, 4.

**JOURNAL OF THE
CERAMIC SOCIETY
OF JAPAN**
*(Журнал Керамічного то-
вариства Японії, Японія)*
2005. – №1, 2, 3, 4,
5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12

**УКРАЇНСЬКИЙ
КЕРАМОЛОГІЧНИЙ
ЖУРНАЛ.**
– 2005. – №1-4

ОЛЕКСАНДР ГАНЖА:
(1905–1982):
До 100-річчя від дня
народження славет-
ного українського
гончаря. –
К.: Народні джерела.,
2005. – 28 с.

CERAMICS JAPAN
(Кераміка Японії, Японія)
2005. – №1, 2, 3, 4, 5, 7, 8,
9, 10, 11

NEUE KERAMIK
(Сучасна кераміка, Німеччина)
2005. – №1, 3, 4, 5, 6

KERAMIKA
(Кераміка, Нідерланди)
2005. – №2, 3, 4

Ceramics Monthly
(Кераміка щомісяця, США). – 2005. – №2, 5, 6.

Ceramics: Art and Perception. – 2005. – №59, 60, 61.

ОЛЕКСАНДР БОБРИНСЬКИЙ: короткий життєпис і бібліографія керамологічних публікацій

**Олександр
Бобринський**

(04.08.1930 р.н.; Москва)

Життєпис

© Тарас Пошивайло (Опільне), 2008

Народився 4 серпня 1930 року в Москві в сім'ї працівника Електролампового заводу і ткали фабрики «Красная работница».

1942 року почав свою трудову діяльність у палітурній майстерні, а згодом (після закінчення ремісничого училища) продовжив працю на заводі «Калібр» і одночасно навчався на вечірньому відділенні Приладобудівного технікуму.

1952 року поступив на навчання на історичний факультет Московського державного педагогічного інституту імені Леніна. Від 1953 року брав участь у роботі Новгородської археологічної експедиції, у розкопках відомого святилища на Перині, у розвідках і розкопках у Смоленській області.

Після закінчення навчання в інституті працював у редакції історичної літератури Видавництва АН СРСР. Заочно навчався на редакторському факультеті Всесоюзного інституту підвищення кваліфікації працівників Міністерства культури СРСР.

1959 року поступив до стаціонарної аспірантури на кафедру археології Московського державного університету імені Михайла Ломоносова. У цей період почав систематично й цілеспрямовано збирати етнографічні матеріали про традиційне гончарство народів Східної Європи, Кавказу і Середньої Азії.

Під час власного обстеження сільських осередків гончарства (1953–1961) та під час роботи очолюваного вченим Комплексного загону з вивчення гончарства, створеного в Інституті археології СРСР, було зібрано рідкісні керамологічні матеріали про східно-європейське гончарство на території Росії, України, Білорусі, Молдови і Литви (1963–1981).

Упродовж 1958–1962 років здійснив безпрецедентне анкетне опитування населення європейської частини колишнього СРСР (38 областей Росії, кілька областей України й Білорусі), під час якого зафіксовано унікальні відомості про близько 800 гончарних осередків.

1962 року став співробітником Інституту археології АН СРСР і того ж року захистив дисертацію на здобуття наукового ступеня кандидата історичних наук «Гончарные круги Восточной Европы IX–XII вв.». 1963 року став керівником спеціального наукового підрозділу – Кабінету «Історія кераміки» Лабораторії природничо-наукових методів.

1978 року побачила світ монографія «Гончарство Восточной Европы. Источники и методы изучения», яку було відзначено медаллю ВДНГ СРСР. 1979 року захистив докторську дисертацію «Гончарство Восточной Европы. Источники и методы изучения».

Від 1985 року – співробітник новоствореного Сектора теорії і методики в Інституті археології АН СРСР. 1986 року завершив велике керамологічне дослідження «Гончарные мастерские и горны Восточной Европы (по материалам II–V вв. н.э.)», опубліковане окремою монографією 1991 року.

Від 1987 року розробляв уніфіковану методику вивчення форм глиняного посуду. Отримані результати відображено в серії статей, опублікованих упродовж 1987–1991 років.

На початку 1990-х років почав безпосередньо працювати над вивченням проблеми походження стародавнього гончарства і загальних закономірностей його розвитку впродовж усієї історії людства.

Велику увагу звертає на підготовку молодих дослідників, на роботу зі студентами, аспірантами, проведення наукових консультацій. За час існування в Інституті археології Лабораторії «Історія кераміки» в ній пройшли стажування кілька десятків дослідників, які в даний час працюють у різних містах колишніх радянських республік. Під його керівництвом у Лабораторії стажувалися й науковці Інституту керамології – відділення Інституту народознавства НАН України та Національного музею-заповідника українського гончарства в Опішному (Ніна Чопенко, Анатолій Гейко, Анатолій Щербань).

Упродовж останніх 10 років є постійним учасником і науковим консультантом експериментальної експедиції з проблем вивчення стародавнього гончарства, організованої співробітниками Інституту історії і археології Поволжя (Самара) І.М.Васильєвою та Н.П.Салугіною.

Нині продовжує активно працювати над створенням комплексної наукової системи вивчення культурних традицій за глиняними виробами.

* * *

Найбільша праця Олександра Бобринського – монографія й водночас докторська дисертація «Гончарство Восточной Европы. Источники и методы изучения» (1978) – стала класикою радянської археології, одним із вершинних досягнень тогочасних світових студій археологічної кераміки. Вона справила значний вплив на дослідників гончарства в усіх республіках колишнього Радянського Союзу, у тому числі і в Україні, а також у країнах так званого «соціалістичного табору». Якби свого часу її було перекладено англійською мовою, вона б стала світовим науковим бестселером, який на багато років забезпечив би пріоритет радянської керамології в світовій науці про гончарство.

Учений розглядав дослідження кераміки як один із перспективних напрямків розвитку сучасної археології і у своїх працях розробляв методи вивчення технології палеогончарства з огляду на дослідницькі інтереси саме цієї науки. У цьому Олександр Бобринський досягнув визначних результатів. Він створив фундаментальну серію праць, що складається з дослідження навичок виготовлення глиняних виробів («Гончарство Восточной Европы. Источники и методы изучения», 1979; «Гончарная технология как объект историко-культурного изучения», 1999), вивчення організаційних форм давнього гончарного виробництва, особливостей його функціонування, а також будови й класифікації гончарних горнів («Гончарные мастерские и горны Восточной Европы», 1991), з'ясування проблеми походження гончарства та гончарного круга («Происхождение гончарства», 1993; «Гончарный круг и его происхождение», 1993; «Происхождение гончарного круга», 1996). Напрацьований напрямок керамологічних студій, означений ученим як «техніко-технологічний аналіз кераміки», дозволив сформулювати висновок про важливість подальшого розвитку галузі наукових знань, пов'язаної з гончарством.

За висновками українських та російських керамологів, учений став одним із фундаторів сучасної керамологічної науки, творцем історико-культурного напрямку в галузі вивчення гончарства і наукової

школи в російській археології. По суті, видатний внесок Олександра Бобринського не лише в слов'янську, а й загалом у світову керамологію, й досі належним чином не поціновано.

* * *

4 серпня 2005 року видатному слов'янському керамологу, провідному науковому співробітнику Інституту археології Російської академії наук, доктору історичних наук, члену редколегії «Українського керамологічного журналу» Олександрі Бобринській виповнилося 75 років!

Серед учених України ім'я Олександра Бобринського теж добре відоме й поване. Чимало українських науковців завдячують йому своїм утвердженню у світі керамології, пам'ятають його безкорисливу підтримку, заохочення до наукової творчості, мудрі поради й настанови. Олександр Бобринський одним із перших відгукнувся на ідею створення в Опішному Національного центру керамологічних студій. Він завжди підтримував ініціативи українських керамологів і продовжує надавати їм усіляку методичну допомогу.

Обкладинки деяких із наукових праць (монографій та статті в збірниках) видатного російського керамолога, завідувача Лабораторії «Історія кераміки» Інституту археології РАН, доктора історичних наук ОЛЕКСАНДРА БОБРИНСЬКОГО. Росія. 1978–1999

Література про Олександра Бобринського:

* Бобринський А.А. Гончарная технология как объект историко-культурного изучения // Актуальные проблемы изучения древнего гончарства (коллективная монография). – Самара: Издательство Самарского государственного педагогического университета, 1999. – С.5-109.

* Пошивайло Олесь. Українська академічна керамологія ХХІ сторіччя. Теорія, історія, сучасний ужиток, майбутній поступ. Книга 1 (2001–2005). – Опішне: Українське Народознавство, 2007. – С.33-35.

* Цетлин Ю.Б., Волкова Е.В. К 75-летию Александра Афанасьевича Бобринского // Российская археология. – 2005. – №3. – С.61-68.

* [Щербань Анатолій, Пошивайло Олесь]. Олександрі Бобринській – 75! // Український керамологічний журнал. – 2005. – №1-4. – С.281.

**БІБЛІОГРАФІЯ
КЕРАМОЛОГІЧНИХ ПРАЦЬ
славетного керамолога,
доктора історичних наук,
Олександра Бобринського
(з нагоди 75 річчя від дня народження)**

• 1959 •

- 1.1. **Гончары-пидьбляне** // Советская археология. – 1959. – №1. – С.228-242.

• 1961 •

- 2.1. **Древнерусский гончарный круг легкого типа на территории северо-западных областей РСФСР** // Вестник Московского университета: Научный журнал. – 1961. – №4. – С.54-69. (Серия IX. История).
3.2. **К изучению гончарного круга на территории СССР** // Советская археология. – 1961. – №2. – С.21-36.

• 1962 •

- 4.1. **Гончарные круги Восточной Европы IX-XII вв.:** Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата исторических наук. – М., 1962. – 20 с.
5.2. **Древнерусский гончарный круг** // Советская археология. – 1962. – №3. – С.33-52.
6.3. **Древнерусский гончарный круг легкого типа на территории северо-западных областей РСФСР** // Вестник Московского университета: Научный журнал. – 1962. – №2. – С.54-69. (Сер. IX. История).
7.4. **К изучению техники гончарного ремесла на территории Смоленской области** // Советская этнография. – 1962. – №2. – С.31-50.
8.5. **К изучению техники древнерусского гончарства** // Вестник Московского государственного университета. – 1962. – №2. – С.39-54. (Сер. IX. История).

• 1965 •

- 9.1. **Гончарный круг с мраморным диском из городища Роксоланы** // Советская археология. – 1966. – №3. – С.235-240.
10.2. **К истории гончарного ремесла в Полесье** // Советская археология. – 1966. – №4. – С.141-149.
11.3. **О древнейшем гончарном круге на Северном Кавказе (тезисы доклада)** // Материалы сессии, посвященной итогам археологических и этнографических исследований 1964 г. в СССР. – Баку: Издательство АН Азербайджанской ССР, 1965. – С.60-61. (В соавторстве с Р.М.Мунчаевым).

• 1966 •

- 12.1. **Из древнейшей истории гончарного круга на Северном Кавказе** // Краткие сообщения Института археологии. – М.: Наука, 1966. – Вып.108. – С.14-22. (В соавторстве с Р.М.Мунчаевым).

• 1968 •

- 13.1. **О древнерусской обварной керамике** // Славяне и Русь. – М.: Наука, 1968. – С.17-24.

• 1969 •

- 14.1. **Глиняный ножной гончарный круг из Армении** // Краткие сообщения Института археологии. – М.: Наука, 1969. – Вып.120. – С.69-72.

• 1970 •

- 15.1. **О некоторых особенностях формовочной технологии керамики из памятников черняховской культуры** // Краткие сообщения Института археологии АН СССР. – М.: Наука, 1970. – Вып.121. – С.20-26.

• 1972 •

- 16.1. **Метод количественной оценки сходства и различия форм керамики (описание формальной процедуры)** // Тезисы докладов на секциях, посвященных итогам полевых исследований 1971 г. – М., 1972. – С.332-335.
- 17.2. **О некоторых результатах трассологического изучения древнерусских гончарных клейм** // Новое в археологии. Сборник статей, посвященный 70-летию Артемия Арциховского. – М.: Издательство Московского университета, 1972. – С.182-190.

• 1973 •

- 18.1. **Реконструкция гончарной мастерской III–IV вв.** // Советская археология. – 1973. – №1. – С.150-162. (В соавторстве с М.Г.Гусаковым).

• 1977 •

- 19.1. **Гончарный круг у населения юхновской культуры** // Советская археология. – 1977. – №2. – С.172-180. (В соавторстве с О.Н.Мельниковской).

• 1978 •

- 20.1. **Гончарство Восточной Европы: Источники и методы изучения.** – М.: Наука, 1978. – 272 с.
- 21.2. **Из истории технологии восточноевропейского гончарства** // Древняя Русь и славяне. – М.: Наука, 1978. – С.46-55.

• 1979 •

- 22.1. **Гончарство Восточной Европы: Источники и методы изучения:** Автореферат диссертации на соискание ученой степени доктора исторических наук. – М.: Институт археологии АН СССР, 1979. – 42 с.
- 23.2. **A.A.Bobriniskij. Гончарство Восточной Европы. Источники и методы изучения** (Die Töpferei in Osteuropa. Quellen und Methoden der Untersuchung). Verlag Hayka, Moskva, 1978, 270 s., zahlr. Abbildungen // DEMOS: Internationale Ethnographische und folkloristische informationen. – 1979. – №1. – S.69-70.

• 1980 •

- 24.1. **Гончарная технология как источник информации о процессах смешения древнего населения** // Тезисы докладов советской делегации на IV Международном конгрессе славянской археологии. – М., 1980. – С.57-59.
- 25.2. **Из истории технологии восточноевропейского гончарства эпохи железа** // *Slavia Antiqua: Rocznik poświęcony starożytnościom słowiańskim*. – Warszawa–Poznań: Państwowe wydawnictwo naukowe, 1981. – Т.XXVII. – С.173-190.

• 1981 •

- 26.1. **Секреты древних гончаров** // Наука и жизнь. – 1981. – №10. – С.76-77.
- 27.2. **У истоков гончарного искусства** // Природа. – 1981. – №4. – С.118-119.

• 1983 •

- 28.1. **Из истории технологии восточноевропейского гончарства эпохи железа: Тезисы доклада** // *Przemiany ludnościowe i kulturowe I tysiąclecia p.n.e. na ziemiach między Odra a Dnieprem*. – Wrocław, Warszawa, Krakow, Gdansk, Lodz: Wydawnictwo Polskiej Akademii nauk, 1983. – С.257-261.

• 1984 •

- 29.1. **Результаты микроскопического изучения строительных и грунтовочных растворов из круглой церкви в Преславе** // Медынцева А., Попконстантинов К. Надписи из круглой церкви в Преславе. – София, 1984. – С.107-115.

• 1987 •

- 30.1. **К методике выявления особенностей функционирования ремесленных производств керамики: На материалах поселений черняховской культуры** // Проблемы интерпретации археологических источников. – Орджоникидзе, 1987. – С.119-140.
- 31.2. **О методике изучения форм глиняной посуды из археологических раскопок** // Культуры Восточной Европы I тысячелетия: Межвузовский сборник статей. – Куйбышев, 1987. – С.137-157.
- 32.3. **Общая классификация теплотехнических устройств для обжига керамики** // Задачи советской археологии в свете решений XXVII съезда КПСС: Тезисы докладов. – Суздаль, 1987. – С.44-46.

• 1988 •

- 33.1. **Подготовка форм глиняной посуды к аналитическому изучению** // Компьютеризованные банки данных музейной и археологической информации. – Тбилиси, 1988. – С.12-14.
- 34.2. **Функциональные части в составе емкостей глиняной посуды** // Проблемы изучения археологической керамики: Межвузовский сборник статей. – Куйбышев, 1988. – С.5-21.

• 1989 •

- 35.1. **К методике изучения обжига керамики** // Первая кубанская археологическая конференция: Тезисы докладов. – Краснодар, 1989. – С.20-23.
- 36.2. **Методика изучения организационных форм гончарных производств** // Керамика как исторический источник: Сборник научных трудов. – Новосибирск: Наука. Сибирское отделение, 1989. – С.10-43.

- 37.3. **Технологическая характеристика керамики из Телль Сотто и Кюльтепе** // Бадер Н.О. Древнейшие земледельцы Северной Месопотамии. – М., 1989. – С.327-334.

• 1990 •

- 38.1. **О некоторых признаках конвергентного формирования гончарных горнов** // Краткие сообщения Института археологии. – М.: Наука, 1990. – Вып.201. – С.31-39.

• 1991 •

- 39.1. **Гончарные мастерские и горны Восточной Европы (по материалам II–V вв. н.э.)**. – М.: Наука, 1991. – 215 с.
- 40.2. **Оболочки функциональных частей глиняной посуды** // Археологические исследования в лесостепном Поволжье. – Самара, 1991. – С.3-35.
- 41.3. **Современное состояние и перспективы исследований керамики как исторического источника** // Керамика как исторический источник (подходы и методы изучения). Тезисы докладов Всесоюзной научной археологической конференции 11-16 февраля 1991 г. – Куйбышев: Куйбышевский государственный педагогический институт имени В.В.Куйбышева, 1991. – С.4-7.

• 1992 •

- 42.1. **Результаты технико-технологического анализа образцов керамики поселения Эль Конвенто, Куба** // Российская археология. – 1992. – №2. – С.258-269. (В соавторстве с В.Г.Ломан).

• 1993 •

- 43.1. **Гончарный круг и его происхождение**. – Екатеринбург: Институт истории и археологии, 1993. – 56 с.
- 44.2. **Кострища для обжига керамики** // Археологические исследования в Поволжье: Межвузовский сборник статей. – Самара: Самарский университет, 1993. – С.3-44. (В соавторстве с Е.В.Волковой и И.А.Гей).
- 45.3. **О двух символах плодородия на украинской керамике** // Українське Гончарство: Національний культурологічний щорічник: Науковий збірник за минулі літа /Упорядник Олесь Пошивайло. – Київ–Опішне: Молодь–Українське Народознавство, 1993. – Кн.1. – С.120-135.
- 46.4. **Происхождение гончарства** // Українське Гончарство: Національний культурологічний щорічник: Науковий збірник за минулі літа /Упорядник Олесь Пошивайло. – Київ–Опішне: Молодь–Українське Народознавство, 1993. – Кн.1. – С.39-55.

• 1994 •

- 47.1. **Историко-культурный подход к изучению гончарства** // Международная конференция по применению методов естественных наук в археологии, посвященная памяти д.и.н. Б.А.Колчина: Тезисы докладов. – СПб., 1994. – Т.II. – С.105.
- 48.2. **Отпечатки ногтей древних гончаров как исторический источник** // Международная конференция по применению методов естественных наук в археологии, посвященная памяти д.и.н. Б.А.Колчина: Тезисы докладов. – СПб., 1994. – Т.II. – С.107. (В соавторстве с И.А.Гей).

49.3. **Отражение эволюционных и миграционных процессов в особенностях древней гончарной технологии** // Палеодемография и миграционные процессы в Западной Сибири в древности и средневековье. – Барнаул, 1994. – С.14-16.

50.4. **Происхождение гончарного круга** // Международная конференция по применению методов естественных наук в археологии, посвященная памяти д.и.н. Б.А.Колчина: Тезисы докладов. – СПб., 1994. – Т.II. – С.106.

• 1996 •

51.1. **Отзыв на докторскую диссертацию А.Н.Пошивайло «Этнография украинского гончарства (Левобережная Украина)»** // Українське Гончарство: Національний культурологічний щорічник. За рік 1995. – Описне: Українське Народознавство, 1996. – Кн.3. – С.313-322.

52.2. **Постраничные замечания по книге А.Н.Пошивайло «Этнография украинского гончарства (Левобережная Украина)»**. Киев, 1993 // Українське Гончарство: Національний культурологічний щорічник. За рік 1995. – Описне: Українське Народознавство, 1996. – Кн.3. – С.513-521.

53.3. **Первые итоги изучения отпечатков кончиков пальцев на керамике** // Гуманитарная наука в России: Соросовские лауреаты. История. Археология. Культурная антропология и этнография. – М., 1996. – С.183-189. (В соавторстве с И.А.Гей).

54.4. **Происхождение гончарного круга** // Українське Гончарство: Національний культурологічний щорічник. За рік 1995. – Описне: Українське Народознавство, 1996. – Кн.3. – С.249-269.

• 1997 •

55.1. **О структуре и происхождении гончарной технологии** // Памятники старины: Концепции. Открытия. Версии. Памяти Василия Дмитриевича Белецкого. – СПб.-Псков, 1997. – Т.1. – С.90-96.

56.2. **The study of fingerprints on ancient pottery: preliminary results** // The humanities in Russia: soros's laureates. – Moscow, 1997. – P.92-98.

57.3. **О некоторых особенностях пластического сырья в истории гончарства** // Проблемы древней истории Северного Прикаспия: Сборник статей. – Самара: Издательство СамГПУ, 1977. – С.193-217. (В соавторстве с И.Н.Васильевой).

• 1999 •

58.1. **Гончарная технология как объект историко-культурного изучения** // Актуальные проблемы изучения древнего гончарства (коллективная монография). – Самара: Издательство СамГПУ, 1999. – С.5-109.

• 2002 •

59.1. **О работе группы «История керамики»** // Краткие сообщения Института археологии. – М., 2002. – Вып.213. – С.131-135.

• 2003 •

60.1. **Результаты изучения обломков «печины» из раскопок городища Варварина Гора** // Буров В.А. Городище Варварина Гора. Поселения I–V вв. и XI–XIV вв. на юге Новгородской земли. – М.: Наука, 2003. – С.467-468.

МИКОЛА ПОШИВАЙЛО: короткий життєпис і бібліографія

© Олесь Пошивайло (Опішне), 2005

Микола Пошивайло

(27.05.1930 р.н.; Опішне)

Життєпис

Микола Гаврилович Пошивайло народився 27 травня 1930 року в містечку Опішному Полтавської області в старовинній українській гончарській родині, майстри якої згадуються в літературі з другої половини XVIII століття. Батько гончаря – заслужений майстер народної творчості України, член Спілки художників України Гаврило Ничипорович і мати Євдокія Данилівна Пошивайли – старійшини опішненської гончарної справи.

Упродовж 1960–1990 років працював на Опішненському заводі «Художній керамік» творчим майстром, гончарем. У середині 1960-х років почав виставляти свої роботи на обласних та республіканських виставках декоративно-ужиткового мистецтва; майже на всіх із них представлені твори відзначали нагородами. Неодноразово був лауреатом престижних республіканських і все-союзних художніх виставок, конкурсів, фестивалів. 1980 року в Полтаві відбулася перша персональна виставка родини Пошивайлів.

Гончарні вироби Миколи Пошивайла широко представляли мистецтво України на міжнародних виставках у Бельгії, Канаді, Японії, Болгарії, Югославії, Польщі, Угорщині, Франції, Нідерландах,

США, Норвегії, Великобританії та інших країнах світу. Вони зайняли почесні місця в найбільших і найпрестижніших музейних зібраннях України та деяких країн Європи.

Багаторічна творча праця, набуті майстерність і громадське визнання в Україні й за її межами дозволили стати членом Спільки художників України (1971). За визначний внесок у розвиток українського народного мистецтва 1988 року відзначено почесним званням «Заслужений майстер народної творчості України». 1995 року став лауреатом Всеукраїнської літературно-мистецької премії імені Івана Нечуя-Левицького. Член Національної спілки майстрів народного мистецтва України (2002).

Дипломант I Республіканського симпозиуму гончарства «Традиції та сучасність» (Опішне, 1989), володар Другої премії в номінації «Монументальна керамічна скульптура» I Всеукраїнського симпозиуму монументальної кераміки (Опішне, 1997), Першої премії в номінації «Свічник» II Всеукраїнського симпозиуму монументальної кераміки (Опішне, 1998), Першої премії Всеукраїнського мистецького конкурсу «Мальований глечик» (Опішне, 1999); Другої премії I Національного конкурсу художньої кераміки (Опішне, 2000), Першої премії в номінації «Народна кераміка» II Національного симпозиуму гончарства (Опішне, 2001), дипломант I Міжнародного фестивалю гончарів (Скопин, Росія, 2002).

Нині перебуває на пенсії, але продовжує плідно працювати, створює традиційні гончарні вироби. Підтримує тісні зв'язки з музеями України, бере активну участь у традиційних «Днях гончаря», симпозиумах гончарства, днях ремесел, святах народної творчості, що відбуваються кожного року в Україні.

За безпосередньої участі Миколи Пошивайла в Опішному діяла дитяча студія «Сонячний круг».

Творчість Миколи Пошивайла – визначне явище українського мистецтва. Роботи мистця є класичними зразками сучасної народної кераміки. Майстер у творчій роботі віддає перевагу побутовому посуду та декоративній скульптурі. Він – один із небагатьох сучасних опішненських майстрів, хто виготовляє надзвичайно широкий асортимент традиційного посуду, а саме: горщики, глечики, тиквасті глечики,ринки, тикви, миски, барила, зливушки. Значну частину його творчого доробку становить декоративна зооморфна скульптура у вигляді баранів, левів та биків. Він надзвичайно часто звертається до виготовлення сюжетних композицій на теми народного побуту, створюючи яскраві, узагальнені образи своїх сучасників, характеристичні сценки з народного життя кінця XIX – I половини XX століття. Мовою мистецтва гончар увіковічнив визначальні риси ментальності українства. У творчій палітрі Миколи Пошивайла чільне місце займає також дитяча глиняна іграшка у вигляді найрізноманітніших тварин, птахів, вершників, баринь. На цій ниві Микола Пошивайло виявив себе прекрасним інтерпретатором давніх традицій глиняної пластики Опішного. Кожен його твір неповторно оригінальний за емоційно-образним змістом, за індивідуально-художньою виразністю. Художник має багату фантазію і бездоганно володіє широким арсеналом художньо-виражальних засобів. Кожен новий твір стає справжньою творчою знахідкою.

Яскравою художньою індивідуальністю заявив себе Микола Пошивайло на Першому регіональному (1997) та Другому всеукраїнському симпозиумах монументальної керамічної скульптури «Поезія гончарства на майданах та в парках України» (1998). На першому симпозиумі він став лауреатом, отримавши другу премію за композицію «Козаки співають». У основу побудови саме скульптур козаків мистець поклав традиційні форми глиняного посуду (горщиків і глечиків). Простими, лаконічними формами і лініями, пастельними кольорами ангобів йому вдалося досить виразно передати дотепність, добродушність, співучість українців. На Другому симпозиумі гончарства Микола Пошивайло продовжив започатковану раніше тему, виготовивши великий

скульптурний свічник «Козаки», за який отримав першу премію і звання лауреата в номінації глиняних свічників.

У другій половині 1990-х років, задумавши з групою найвідоміших опішненських гончарів створення циклу гончарних творів «Дивотворіння Опішного – Україні XXI сторіччя», Микола Пошивайло виготовив групу творів, до якої включив прикметний для народного побуту глиняний посуд (горщики, глечики, тиквасті глечики, тикви,ринки, миски, зооморфний посуд). Унікальна авторська серія «Опішне традиційне» значною мірою підсумовує його особистий творчий шлях і є вершинним явищем не тільки його мистецької біографії, а й в цілому опішненського гончарства. Його вироби є своєрідною енциклопедією народних технік роботи з матеріалом, своєрідним каталогом прийомів декорування виробів, підтвердженням необмежених виражальних можливостей кераміки. Микола Пошивайло – єдиний із опішненських гончарів, хто досконало володіє технікою підполив'яної мальовки глиняних виробів із використанням традиційної орнаментики, характерної для народної кераміки кінця XIX – початку XX століття.

Серія Миколи Пошивайла увібрала в себе всі найкращі риси, притаманні опішненській кераміці: глибокий зв'язок з історичними мистецькими традиціями українського народу, довершеність, «класичність» форм глиняних виробів. При цьому автор утвердив у опішненському гончарстві свій власний творчий почерк, внаслідок чого його вироби чітко вирізняються з-поміж інших. Гончару вдалося створити надзвичайно цінний, художньо-довершений, емоційно-насичений, глибинно традиційний і, у підсумку, по-справжньому національний образ української культури в глині.

Дослідники мистецтва відзначають надзвичайну різноманітність, вишукану декоративність, барвистість творів Миколи Пошивайла. Традиційні за формою та побутовим призначенням вироби в творчій інтерпретації автора приваблюють безпосередністю, щирістю, позначені поетичним світосприйняттям гончаря.

Унікальна серія Миколи Пошивайла «Опішне традиційне» сьогодні постає своєрідним заповітом поколінням нинішніх і майбутніх мистців примножувати духовну велич рідної землі, повчальним прикладом збереження, плекання й подальшого розвитку мистецьких традицій в одному з найбільших центрів народної художньої культури України, одним із найвидатніших досягнень опішненського гончарства останньої третини XX століття.

Микола Пошивайло. Миска з сільничками. Опішне. Перша половина 1990-х років.

Глина, гончарний круг, ліплення, мальовка, ангоби, полива, 11,5х35,5 см.

Національний музей-заповідник українського гончарства в Опішному,

Центр досліджень українського гончарства. Фото Юрка Пошивайла. Публікується вперше

КОРОТКА БІБЛІОГРАФІЯ ПУБЛІКАЦІЙ про Миколу Пошивайла (з нагоди 75 річчя від дня народження)

1. Андрієць Ярослав. Опішне відкриває молоді таланти // Український керамологічний журнал. – 2002. – №1. – С.110-111.
2. Антипович Т. Обертання світу // Зоря Полтавщини. – Полтава, 2000. – №125. – 8 серпня. – С.3.
3. Антипович Т. Обертання світу: Традиції українського гончарства // Політика і культура. – 2000. – №32. – 5-11 вересня. – С.37.
4. Афонина А. Давайте познавась, оберегать, приумножать // Киевский вестник. – 1999. – №19. – 20 лютого. – С.4.
5. Бирюкова С. Дневник Фестивалю // Скопинский вестник. – Скопин, Россия, 2002. – №116. – 27 вересня. – С.1-3.
6. Богданович С. Джерела народної творчості // Соціалістична культура. – 1977. – №7. – С.12.
7. Бочарова Світлана. Полтавська організація Національної спілки художників України // Національна спілка художників України. – К.: ВД «Карандаш», 2002. – С.116.
8. Брусенський О. Відхирував Сорочинський – Національний // Полтавський вісник. – Полтава, 2001. – №34. – 24 вересня. – С.4.
9. Вирує Сорочинський ярмарок // Хто є хто на Полтавщині. Видатні земляки: Довідково-біографічне видання. – К.: Бліц-принт, 2004. – Вип. 2. – С.92-95.
10. Відкриття Меморіального музею-садиби гончарської родини Пошивайлів // Українське Гончарство: Національний культурологічний щорічник. За роки 1996–1999. – Опішне: Українське Народознавство, 1999. – Кн.4. – С.474-509.
11. Віценя Л., Макаренко О. Освятила всіх нас віщим словом Полтавщина // Зоря Полтавщини. – Полтава, 2001. – №17. – 6 лютого. – С.1, 4.
12. Вяткина Наталья. За верность ремеслу // Народное творчество. – Москва, 2003. – №4.
13. Гайденок Богдан. Легка крилатість пензля // Українська культура. – 2000. – №4. – С.28.
14. Галан Галина. З історії української керамічної пластики // Титульний етнос: здобутки, втрати: Збірник статей. – Полтава–Опішне: Дивосвіт, 2002. – С.87-89.
15. Ганжа Л. Краса на своєму місці // День. – 1999. – №27. – 13 лютого. – С.8.
16. Гирман Вікторія. Опішнянська кераміка подивує киян // Молода громада. – Полтава, 1999. – №4. – 22 січня. – С.1.
17. Глина співає. Звичайно ж у гончарській столиці – Опішні на Полтавщині... // Зубанич Ф. Довколосвітня мандрівка у пошуках України. – К.: ПП. Горобець, 2003. – С.273-276.
18. Гончарна столиця України // Краєзнавство. Географія. Туризм. – 2000. – №47. – Грудень. – С.2.
19. Гончарні традиції – краєзнавчому музею // Жовта газета [Кол]. – Полтава, 2004. – №13. – 1 квітня. – С.5.
20. Гончарство // Полтавщина: Енциклопедичний довідник. – К.: «Українська енциклопедія» імені М.П.Бажана, 1992. – С.196.

21. Гоцуляк Марія. Столиця гончарства – Опішне // Слово Придністров'я. – Могилів-Подільський, 2001. – №33. – 22 серпня. – С.6-7.
22. Гринь Григорій. Вісім полтавських див // Голос України. – 2003. – №169. – 10 вересня. – С.6.
23. Гринь Григорій. Вічний гончарний круг // Голос України. – 2002. – №188. – 12 жовтня. – С.3.
24. Гринь Григорій. Серпневий ярмарку розмай // Голос України. – 2004. – №159. – 28 серпня. – С.3.
25. Групова виставка творів майстрів опішнянської кераміки родини Пошивайлів: Каталог. – Полтава: Полтавський краєзнавчий музей, 1980. – С.3, 5, 15, 17.
26. «Груповий фотопортрет на фоні третього тисячоліття» // Зоря Полтавщини. – Полтава, 2000. – №140. – 6 вересня. – С.1.
27. Гура Л. Дивосвіт доброти // Соціалістична культура. – 1987. – №10. – С.21.
28. Гурин Тетяна. Вісті з Колегіуму мистецтв // Голос Зінківщини. – Зінків, 1999. – №1. – 1 січня. – С.3.
29. Данилейко В. Блакитний шарм Полтавського артизму: До 30-ліття Полтавської організації НСХУ // Образотворче мистецтво. – 2001. – №3. – С.50-53.
30. Дениско Г. На побачення з Опішнею – в «Український дім» // Молодь України. – 1999. – №22. – 27 лютого. – С.1.
31. Дениско Г. Продай, милий, сиві бички, купи мені черевички... // Молода громада. – Полтава, 1998. – №36. – 4 вересня. – С.3.
32. Дениско Тетяна. Своє поле на ниві народного мистецтва // Зоря Полтавщини. – Полтава, 2005. – №34. – 2 березня. – С.3.
33. Дениско Т. Ніхто не зробить за нас того, що мусимо зробити самі // Зоря Полтавщини. – Полтава, 1995. – №135. – 11 листопада. – С.2.
34. Дениско Т. Разом творили гончарне диво // Зоря Полтавщини. – Полтава, 1997. – №161. – С.4.
35. Дивотворення Опішного – Україні ХХІ сторіччя // Киевский вестник. – 1999. – №19. – 20 лютого. – С.1.
36. Долина Г. За тямущість, за вміння // Молода громада. – Полтава, 1996. – №9. – 23-29 лютого. – С.2.
37. Думки навздогін // Бобрищев Костянтин. Отчий край. – Полтава: АСМІ, 2004. – Кн.2. – С.773.
38. Єфремова Лариса. Мотив гри з долею // МІСТ (Мистецтво, історія, сучасність, теорія). – К.: ВХ[студіо], 2005. – №2. – С.68-73.
39. Жук Адам. Тема дружби народів в українському радянському декоративному мистецтві // Образотворче мистецтво. – 1982. – №6. – С.10.
40. За втілення національного характеру // Культура і життя. – 1995. – №47. – С.1.
41. Зіненко Тетяна. Проблеми та перспективи мистецької кераміки України на межі тисячоліть // Українське Гончарство: Національний культурологічний щорічник. За роки 1996–1999 / За редакцією доктора історичних наук Олеса Пошивайла. – Опішне: Українське Народознавство, 1999. – Кн.4. – С.160-167.
42. Зубань В. Кому, як не дітям, відроджувати національні традиції // Голос Зінківщини. – Зінків, 2000. – №38. – 17 травня. – С.3.
43. Ікони та сучасне українське мистецтво з колекцій Переяслав-Хмельницького історико-культурного заповідника та Дирекції художніх виставок України. – К.: Дирекція художніх виставок України, 1994. – С.65, 66.

44. Казидуб Віра. В храмі українського гончарства // Зоря Полтавщини. – Полтава, 2002. – №91. – 11 червня. – С.3.
45. Каталог фотовиставки «Портрет на межі століть»: Галерея мистецтв: 14 лютого – 16 березня. – Полтава: Редакція обласної газети «Зоря Полтавщини», 2001. – С.31.
46. Качкан Володимир. Жива глина: Мандрівка в минуле та сьогоднішнє Опішного. – Опішне: Українське Народознавство, 1994. – С.145-151, 171, 179.
47. Качкан Володимир. Каштанове свічадо: Повісті. – К.: Веселка, 1992. – С.51, 62.
48. Квасній О. Сонети опішненських пагорбів // Молода громада. – Полтава, 2000. – №33. – 11 серпня. – С.7.
49. Квасній О. Сонети опішненських пагорбів // Президентський вісник. – 2000. – №10. – 29 серпня – 5 вересня. – С.25.
50. Кераміка // Бутник-Сіверський Б.С. Українське радянське народне мистецтво: 1941–1967. – К.: Наукова думка, 1970. – С.138.
51. Керзюк О. Незабутня виставка // Українська думка. – 1992. – №36. – С.3.
52. Кириченко Т. Лев при двох головах щасливо вибрався із горна // Полтавська думка. – Полтава, 1997. – №44. – 31 жовтня. – С.8.
53. Кисельова Нонна. Специфіка творчої праці в художніх промислах // Образотворче мистецтво. – 1979. – №1. – С.22.
54. Клименко О. Виставка опішнянської кераміки // Народна творчість та етнографія. – 1990. – №2. – С.89-93.
55. Клименко Олена. «Корито опішненських слив» і гордість національної культури // Краєзнавство. Географія. Туризм. – Київ, 2000. – №47. – Грудень. – С.3.
56. Клименко Олена. Опішня: тривоги і сподівання // Образотворче мистецтво. – 1990. – №2. – С.14.
57. Клименко О.О. Народна кераміка Опішні (до проблеми традицій та інновацій в народних художніх промислах): Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата мистецтвознавства. – Львів: Львівська академія мистецтв, 1995. – С.21.
58. Клименко О.О. Опішня: сучасні проблеми гончарного промислу // Мистецтво та народна творчість кінця ХХ століття: Збірник матеріалів конференції молодих вчених. – К.: Інститут мистецтвознавства, фольклору та етнографії імені Максима Рильського, 1990. – С.20.
59. Козельська Ганна. Останні корифеї гончарського краю, або мистецтво за парканом // Вечірня Полтава. – Полтава, 2002. – №44. – 31 жовтня. – С.3.
60. Козельська Ганна. Щоб не зупинився гончарний круг // Вечірня Полтава. – Полтава, 2004. – №28. – 8 липня. – С.8.
61. Козленко Тетяна. Екскурсія по столиці гончарства // Голос Зіньківщини. – Зіньків, 2002. – №143-144. – 11 вересня. – С.3.
62. Козленко Тетяна. Скарби столиці українського гончарства // Зоря Полтавщини. – Полтава, 2001. – №68-69. – 18 травня. – С.4.
63. Кононенко В. Оригінальне поповнення домашнього музею // Прапор комунізму. – Зіньків, 1985. – №152. – С.4.
64. Курочка Т. Опішнянським талантам – жити довечно! // Молода громада. – Полтава, 1999. – №8. – 19 лютого. – С.2.
65. Лашук Ю. Полум'яне диво світового мистецтва // Краєзнавство. Географія. Туризм. – 2000. – №47. – Грудень. – С.3.
66. Лашук Юрій. Створено народними талантами // Образотворче мистецтво. – 1989. – №2. – С.20-24.

67. Лимар Ю., Багмут П. У Сорочинцях «Люду всякого було» // Хрещатик. – Київ, 2000. – №93. – 24 серпня. – С.12-13.
68. Лозован М. Пісні сорочинського коловороту // Україна молода. – 2001. – №152. – 22 серпня. – С.5.
69. Лупій С.П. Українське декоративно-прикладне мистецтво: Курс лекцій. – Львів: Львівський державний інститут прикладного та декоративного мистецтва, 1993. – С.44.
70. Мазурин М. Сад глиняних фігур // День. – 2000. – №119. – 7 юлія. – С.6-7.
71. Макаренко Ольга. «Хто є хто на Полтавщині» – бестселер Сорочинського ярмарку // Культура і життя. – 2004. – №36-37. – 13 жовтня. – С.4.
72. Матеріали розширеного засідання науково-методичної ради Музею гончарства в Опішні, 18 червня 1988 р. // Українське Гончарство: Національний культурологічний щорічник: Науковий збірник за минулі літа. – Київ-Опішне: Молодь-Українське Народознавство, 1993. – Кн.1. – С.463, 468.
73. Махінчук Микола. І чого тільки не було на тому ярмарку? // Урядовий кур'єр. – 2002. – №159. – 31 серпня. – С.7.
74. М.Г.Пошивайло (нар. 1935 р.). Жанрова скульптура «Хлібороб». 1974 // Майоліка Опішні: Комплект листівок. – К.: Мистецтво, 1975. – 1 листівка.
75. М.Пошивайло. Скульптурна композиція «Слава праці!». Глина, ліплення, глазур. Опішня Полтавської області // Сучасне українське народне мистецтво. – К.: Мистецтво, 1976. – С.92-93.
76. Мельник Людмила, Придатко Тамара. Народне мистецтво в системі художнього фонду УРСР // Образотворче мистецтво. – 1980. – №6. – С.24.
77. Мельник Наталія. Від пива до комбайна: У Сорочинцях стартує черговий ярмарок // День. – 2002. – №147. – 15 серпня. – С.2.
78. Метка Людмила. Росте молода зміна // Голос Зіньківщини. – Зіньків, 2001. – №93. – 28 листопада. – С.2.
79. Микола Пошивайло. Миски. 1990-ті роки // Опішне. Вітання з Гончарської Столиці України!: Листівка. – Опішне: Українське Народознавство, 2002. – 1 листівка.
80. Мірошниченко Марина, Гурін Олександр. Дивне місце на землі – Опішне // Нова альтернатива. – Черкаси, 2001. – №20. – 24-31 травня. – С.7.
81. Мотрій Валентина. «Дивотворіння Опішного – Україні ХХІ сторіччя» // Голос Зіньківщини. – Зіньків, 1999. – №17. – 3 березня. – С.3.
82. Мотрій В.І. З історії української народної іграшки // Етнічність в історії та культурі: Матеріали і дослідження. – Одеса: Гермес, 1998. – С.79-81.
83. Музика Людмила. «...и закружившаяся голова недоумевает» // Політика і культура. – 2001. – №31. – 28 серпня – 3 вересня. – С.44-45.
84. Найден Олександр. Українська народна іграшка. Словесні та образні основи // Образотворче мистецтво. – 1991. – №3. – С.27-30.
85. Намакштанська І.Є. Опішня – центр українського гончарства // Меркурій. – Донецьк, 2001. – №10. – Октябрь. – С.48-50.
86. Намакштанська Інна. Мандрівники із «Світлиці» // Сільська школа. – Київ, 2005. – №29-30. – 3 серпня. – С.4, 8.
87. Народное искусство. Художественные промыслы СССР: Фотоальбом /Составитель и автор текста Борис Носик. – М.: Планета, 1987. – С.114.
88. Національний симпозиум гончарства: Творчий практикум: Програма. – Опішне: Українське Народознавство, 2000. – С.7, 34.

89. Олесь Пошивайло // Бобрищев Костянтин. Их знають все. – Тернопіль: Школяр, 1999. – С.138-159.
90. Олійник Наталія. За примноження добра на Землі // Голос Зінківщини. – Зінків, 1998. – 20 червня. – С.4.
91. Олійник Наталія. Його казка – то глина // Голос Зінківщини. – Зінків, 2000. – №43. – 24 травня. – С.4.
92. Олійник Наталія. Його казка – то глина // Україна і світ сьогодні. – 2000. – №23. – 10-16 червня. – С.14.
93. Олійник Наталія. Казка із глини // Молода громада. – Полтава, 2000. – №23. – 6 червня. – С.7.
94. Олійник Наталія. Магічні передзвони гончарських поколінь: Ювілей моїх земляків: 27 травня – 70 років Миколі Гавриловичу Пошивайлу // Полтавська думка. – Полтава, 2000. – №22. – 2 червня. – С.3.
95. Олійник Наталія. Львівська осінь в Опішному, або симпозіум гончарства в портретах // Українська керамологія: Національний науковий щорічник. 2001 / За редакцією доктора історичних наук Олесь Пошивайло. – Опішне: Українське Народознавство, 2001. – Кн.1. – С.179.
96. Олійник Наталія. Не їдьте в тридев'яте царство // Краєзнавство. Географія. Туризм. – 2000. – №47. – Грудень. – С.6.
97. Олійник Наталія. Чому літо на благословенній землі є особливим // Краєзнавство. Географія. Туризм. – 2000. – №47. – Грудень. – С.5.
98. Омеляненко Людмила. Опішнянська іграшка // Початкова освіта. – 2003. – №24. – Червень. – С.1-27.
99. Опішня // Дмитренко О. Весло: Повісті, оповідання, нариси. – К.: Радянський письменник, 1973. – С.83, 88, 89, 99.
100. Опішня // Шаров І. 100 визначних місць України. – К.: Преса України, 2003. – С.293.
101. Осередки народних художніх промислів УРСР: Полтавська область // Народні художні промисли УРСР: Довідник. – К.: Наукова думка, 1986. – С.129.
102. Педченко Світлана. Колегіум мистецтв у Опішному в 2002 році // Український керамологічний журнал. – 2003. – №1. – С.146-150.
103. Педченко Світлана, Соломаха Світлана. Сьогодення Колегіуму мистецтв в Опішному // Мистецтво та освіта. – 2003. – №2. – С.61-62.
104. Педченко С.Р., Чечель Ж.А. Сучасна художня школа – альтернатива освітянським догмам // Проблеми ревалоризації феномена української народної іграшки в сучасних культурно-освітніх умовах: Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції. Полтава, 16-17 квітня 2003 року. – Полтава: Полтавський державний педагогічний університет імені Володимира Короленка, 2004. – С.162-172.
105. Печорний Петро. II Національний симпозіум гончарства «Опішне-2001», 25 червня – 5 серпня 2001 // АНТ: Вісник археології, мистецтва, культурної антропології. – Київ, 2002. – №7-9. – С.41.
106. Полтавська область // Туризм сільський зелений [Відпочинок в українському селі]. – Київ, 2005. – №1. – С.44.
107. Пошивайли // Мистецтво України: Біографічний довідник / За редакцією А.В.Кудрицького. – К.: «Українська енциклопедія» імені М.П.Бажана, 1997. – С.488.
108. Пошивайли // Митці України: Енциклопедичний довідник. – К.: «Українська Енциклопедія» імені М.П.Бажана, 1992. – С.474.

109. **Пошивайли** // Українська радянська енциклопедія. – К.: Українська Радянська Енциклопедія, 1983. – Т.9. – С.47.
110. **Пошивайли** // Український радянський енциклопедичний словник. – К.: Головна редакція Української Радянської Енциклопедії, 1983. – Т.9. – С.47.
111. **Пошивайли** // Український радянський енциклопедичний словник. – К.: Головна редакція УРЕ, 1987. – Т.3. – С.11.
112. **Пошивайли** // Ханко Віталій. Словник мистців Полтавщини: (Архітектори, будівничі, гравери, графіки, декоратори, дослідники й популяризатори мистецтва, керамісти, майстри народного мистецтва, ікономалари, живописці, мистці гобелена, порцеляни й фаянсу, скульптури): Середина XVII – початок XXI ст. – Полтава: БАТ «Видавництво «Полтава», 2002. – С.157, 158.
113. **Пошивайло Ігор. Гончарська самозреченість роду** // Культура і життя. – 2005. – №28-29. – 27 липня. – С.3.
114. **Пошивайло Ігор. Семіотика гончарних виробів (обрядово-культові аспекти)** // Українське Гончарство: Національний культурологічний щорічник. За роки 1996–1999 /За редакцією доктора історичних наук Олеса Пошивайла. – Опішне: Українське Народознавство, 1999. – Кн.4. – С.110-141, 238, 321.
115. **Пошивайло М.Г.** // Каталог виставки творів самодіяльних художників та майстрів декоративно-прикладного мистецтва Полтавщини. – Полтава: Обласний будинок народної творчості, 1976. – С.10.
116. **Пошивайло Микола** // Виставка Національного конкурсу художньої кераміки: Каталог. – Опішне: Українське Народознавство, 2000. – С.7, 47, 62.
117. **Пошивайло Микола** // Національний симпозіум гончарства «Опішне–2000»: Творчий практикум: Програма. – Опішне: Українське Народознавство, 2000. – С.7, 34.
118. **Пошивайло Микола Гаврилович** // Виставка народного декоративного мистецтва Української РСР, присвячена 50-річчю утворення СРСР: Каталог. – К.: Реклама, 1974. – С.70.
119. **Пошивайло Микола Гаврилович** // Виставка творів професійного та самодіяльного образотворчого і декоративно-прикладного мистецтва (Полтава, Кременчук, Лохвиця): Каталог. – Полтава: Полтавський художній музей, 1975. – С.22.
120. **Пошивайло Микола Гаврилович** // Довідник Національної спілки художників України. – К.: Національна спілка художників України, 2005. – С.29, 422.
121. **Пошивайло Микола Гаврилович** // Довідник членів Спілки художників СРСР по Українській РСР. – К.: Спілка художників УРСР, 1986. – С.159.
122. **Пошивайло Микола Гаврилович** // Довідник членів Спілки художників України. – К.: Спілка художників України, 1996. – С.124.
123. **Пошивайло Микола Гаврилович** // Довідник членів Спілки художників України. – К.: Спілка художників України, 1998. – С.121.
124. **Пошивайло Микола Гаврилович** // Каталог обласної виставки творів самодіяльних художників та майстрів декоративно-прикладного мистецтва. – Полтава: Видання Полтавського художнього музею, 1979. – С.14.
125. **Пошивайло Микола Гаврилович** // Каталог фотовиставки «Портрет на межі століть»: Галерея мистецтв: 14 лютого – 16 березня. – Полтава: Редакція обласної газети «Зоря Полтавщини», 2001. – С.31.
126. **Пошивайло Микола Гаврилович** // Ленінським шляхом: Республіканська художня виставка, присвячена 60-річчю Великої Жовтневої соціалістичної революції: Каталог. – К.: Реклама, 1979. – С.85.

127. Пошивайло Микола Гаврилович // Обласна виставка творів самодіяльних художників та майстрів декоративно-прикладного мистецтва Полтавщини: Каталог. – Полтава: Полтавський краєзнавчий музей, 1977. – С.15-16.
128. Пошивайло Микола Гаврилович // Республіканська виставка творів самодіяльних художників, майстрів народного декоративного мистецтва та фотолюбителів: Каталог. – К.: Реклама, 1978. – С.36.
129. Пошивайло Микола Гаврилович // Республіканська художня виставка «Земля і люди»: Каталог. – К.: Реклама, 1986. – С.58.
130. Пошивайло Микола Гаврилович // Республіканська художня виставка: Каталог. – К.: Реклама, 1972. – С.60.
131. Пошивайло Микола Гаврилович // Республіканська художня виставка, присвячена XXIV з'їзду КПРС та XXIV з'їзду КП України: Каталог. – К.: Реклама, 1972. – С.79.
132. Пошивайло Микола Гаврилович // Республіканська художня виставка, присвячена 100-річчю від дня народження Лесі Українки: Каталог. – К.: Реклама, 1972. – С.61.
133. Пошивайло Микола Гаврилович // Республіканська художня виставка, присвячена 60-річчю утворення СРСР, «СРСР – наша Батьківщина»: Каталог. – К.: Реклама, 1984. – С.65.
134. Пошивайло Микола Гаврилович // Республіканська художня виставка «40 років Великої Перемоги», присвячена перемозі радянського народу у Великій Вітчизняній війні 1941–1945 років: Каталог. – К.: Реклама, 1986. – С.57.
135. Пошивайло Микола Гаврилович // Художня виставка «Слава праці», присвячена XXV з'їзду КПРС, XXV з'їзду Компартії України: Каталог. – К.: Реклама, 1977. – С.64.
136. Пошивайло Микола Гаврилович // Ювілейна художня виставка, присвячена 800-річчю м.Полтави: Каталог. – Полтава, 1974. – С.26.
137. [Пошивайло Микола] // Пошивайло Олесь. Фотонарис І. Творчий практикум // Український керамологічний журнал. – 2002. – №1. – С.34, 45, 48.
138. Пошивайло Н.Г. // Каталог Всесоюзної виставки-конкурса произведений декоративно-прикладного искусства самодеятельных художников и мастеров народного творчества. – М.: Профиздат, 1970. – С.184.
139. Пошивайло Николай Гаврилович // Всесоюзная художественная выставка «СССР – наша Родина». – М.: Советский художник, 1973. – С.91.
140. Пошивайло Николай Гаврилович // Виставка изобразительного искусства Украинской ССР, посвященная 325-летию воссоединения Украины с Россией, из музеев УССР и РСФСР: Каталог. – К.: Мистецтво, 1979. – С.99.
141. Пошивайло Николай Гаврилович // Виставка произведений художников Полтавщины. – Велико-Тирново: Областной дом народного творчества, 1976. – С.14.
142. Пошивайло Николай Гаврилович // Каталог выставки произведений самодеятельных художников и мастеров декоративно-прикладного искусства Полтавщины, экспонируемой в г.Велико Тырново (Болгария). – Полтава: «Полтава», 1982. – С.15.
143. Пошивайло О. Народне мистецтво України на XII Всесвітньому фестивалі молоді і студентів // Народна творчість та етнографія. – 1986. – №3. – С.90-92.
144. Пошивайло Олесь, Зіненко Тетяна, Олійник Наталія. Мистецьке свято в Опішному // Голос Зінківщини. – Зінків, 1999. – №50. – 26 червня. – С.3.
145. Пошивайло Олесь. Глина – альфа і омега... // Зоря Полтавщини. – Полтава, 2002. – №77-78. – 17 травня. – С.3.

146. Пошивайло Олесь. Гончарська столиця України: Видавництво «Українське Народознавство». – Опішне: Українське Народознавство, 2000. – С.21, 36, 46.
147. Пошивайло Олесь Миколайович // Міщанин Віктор. Словник гончарів Глинського, Малих Будиш, Старих Млинів, Хижняківки /Матеріали до Національного словника «Українські гончарі». Кн.1. – Опішне: Українське Народознавство, 1999. – С.303-305.
148. Пошивайло Олесь. Народне мистецтво – сприятливий ґрунт для історичної міфотворчості // Українське Гончарство: Національний культурологічний щорічник. За роки 1996–1999 /За редакцією доктора історичних наук Олесь Пошивайло. – Опішне: Українське Народознавство, 1999. – Кн.4. – С.577-579.
149. Пошивайло Олесь. Нова «гончарська» серія у філокартії України // Український керамологічний журнал. – 2003. – №2-4. – С.148-152.
150. Пошивайло Олесь. Опішне – гончарська столиця України. – Опішне: Українське Народознавство, 2000. – С.9, 48, 50, 57.
151. Пошивайло Світлана. Виставка опішненської кераміки // Голос Зіньківщини. – Зіньків, 1999. – №5. – 20 січня. – С.3.
152. Пошивайло Світлана. Дивотворіння Опішні в «Українському домі» // Зоря Полтавщини. – Полтава, 1999. – №18. – 3 лютого. – С.1.
153. Пошивайло Світлана. Фляндрівка – художній скарб українського гончарства // Українське Гончарство: Національний культурологічний щорічник. За роки 1996–1999 /За редакцією доктора історичних наук Олесь Пошивайло. – Опішне: Українське Народознавство, 1999. – Кн.4. – С.168-185.
154. Пругло Світлана. Майстер гончарного дива // Голос Зіньківщини. – Зіньків, 2004. – №30. – 15 квітня. – С.3.
155. Пругло Світлана. Танцювала глина у долонях... // Голос України. – 2004. – №114. – 23 червня. – С.6.
156. Рафаєнко В.Я. Народные художественные промыслы. – М.: Знание, 1988. – С.12.
157. Редчук Галина. Кольори веселки: Сценарій мистецького свята для учнів 1-3 класів // Початкова освіта. – 2000. – №42. – Листопад. – С.7.
158. Редчук Галина. Незвичайна школа (Треба приїхати, побачити, почути і відчути) // Український керамологічний журнал. – 2005. – №1-4. – С.1, 151, 152, 153.
159. Самарський Віктор. Заврожаїлось на премії // Зоря Полтавщини. – Полтава, 1996. – №21. – 15 лютого. – С.1.
160. Самойлова Людмила. Зустрілися продавці, покупці, майстри і митці в самому серці України // Зоря Полтавщини. – 2003. – №130-131. – 22 серпня. – С.1, 8.
161. «Симфонія Полтавського краю» – 10-й річниці Незалежності України // Гадяцький вісник. – Гадяч, 2001. – №5. – 17 січня. – С.1.
162. Скалій Раїса. Гончарний круг на екрані // Народна творчість та етнографія. – 1972. – №5. – С.99-101.
163. Скиба С. Закономірності формування народних традицій (На матеріалі дослідження гончарства Полтавщини) // Традиційне й особистісне у мистецтві. Колективне дослідження за матеріалами Четвертих Гончарівських читань. – К.: УЦНК «Музей Івана Гончара», 2002. – С.174-178.
164. Скрипник Г.А. Музей-скансени і популяризація народної культури // Народна творчість та етнографія. – 1982. – №3. – С.73-77.
165. Сморг Л. Закріплення традицій і утвердження нового // Молодь України. – 1967. – 19 березня. – С.3.

166. Сморж Леонід. Гончарівна (одержима керамікою). – Опішне: Українське Народознавство, 2004. – С.206, 212.
167. Сморж Леонід. Завтрашній день опішнянської кераміки // Народна творчість та етнографія. – 1968. – №4. – С.47-53.
168. Степовик Дмитро. Республіканська виставка творів самодіяльних художників та фотолюбителів // Образотворче мистецтво. – 1977. – №1. – С.12.
169. Супруненко В. Гончарі // Чумацький шлях. – 2000. – №1. – С.20-21.
170. Титаренко В.П. Святова народна іграшка українців // Проблеми ревалоризації феномена української народної іграшки в сучасних культурно-освітніх умовах: Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції. Полтава, 16-17 квітня 2003 року. – Полтава: Полтавський державний педагогічний університет імені Володимира Короленка, 2004. – С.73-76.
171. Титаренко Валентина. Традиційні народні ремесла Полтавщини // Слов'янський збірник. – Полтава: Слов'янський клуб, 2003. – Вип.2. – С.137-143.
172. У Зінківському районі народилися. Діячі мистецтв // Полтавщина: Історичний нарис. – Полтава: Дивосвіт, 2005. – С.455.
173. Усова Г. Сонячний круг // Сільські вісті. – 1985. – №238. – С.3.
174. [Фоторепортаж] // Краєзнавство. Географія. Туризм. – Київ, 2000. – №47. – Грудень. – С.7.
175. [Фоторепортаж] // Сільські вісті. – 1986. – №209. – С.4.
176. [Фотофакт] // Зоря Полтавщини. – Полтава, 2004. – №153-154. – 29 вересня. – С.3.
177. [Фотофакт] // Урядовий кур'єр. – 2003. – №200. – 24 жовтня. – С.12.
178. Фурман Віктор. [Мистецька хроніка] // Образотворче мистецтво. – 2004. – №2. – С.44.
179. Фурман Віктор. Ярмаркування у Великих Сорочинцях // Народне мистецтво. – 2001. – №3-4. – С.27.
180. Ханко Віталій. Осередки гончарства на Полтавщині // Українське Гончарство: Національний культурологічний щорічник: Науковий збірник за минулі літа. – Київ-Опішне: Молодь-Українське Народознавство, 1993. – Кн.1. – С.416.
181. Ханко Остап. Явище українського образотворення // Образотворче мистецтво. – 1998. – №1. – С.8.
182. Художня кераміка // Титаренко В.П. Традиційні народні ремесла Полтавщини. – Полтава: Верстка, 2003. – С.61, 62, 97.
183. Художня кераміка // Фурман В.С. Полтавські самоцвіти. – Харків: Прапор, 1982. – С.18.
184. Чернова Світлана. З життєрадісної криниці // Українська культура. – 2002. – №2. – С.6.
185. Чернова Світлана. Казковий сад в Опішному // Молода громада. – Полтава, 2001. – №20. – 7 вересня. – С.7.
186. Чернова Світлана. Монументальний сад в Опішному // Молодь України. – 2001. – №109. – 13 вересня. – С.4.
187. Чернова Світлана. Нагорода за вірність ремеслу // Зоря Полтавщини. – Полтава, 2002. – №170. – 30 жовтня. – С.2.
188. Чернова Світлана. Нагороди із Рязані // Голос Зінківщини. – Зінків, 2002. – №85. – 23 жовтня. – С.3.
189. Чернова Світлана. Нагороди із Рязані // Культура і життя. – 2002. – №44-45. – 4 грудня. – С.4.
190. Чернова Світлана. Нагороди із Рязані // Молодь Полтавщини. – Полтава, 2002. – №24. – 24 жовтня. – С.8.
191. Чернова Світлана. Наша перлина // Молодь України. – 2002. – №134. – 22 жовтня. – С.3.

192. Чижов О. Кожна пригода – до мудрості дорога! // Харківський університет. – 1999. – №11-12. – 31 серпня. – С.7.
193. Чисте джерело // Урядовий кур'єр. – 1999. – №30. – 17 лютого. – С.2.
194. Шейко М., Довженко О. Часточка вічного // Українська культура. – 1999. – №8-9. – С.24-25.
195. Щербань О.І. Техніка виготовлення півників-свистунців у Опішному // Проблеми ревалоризації феномена української народної іграшки в сучасних культурно-освітніх умовах: Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції. Полтава, 16-17 квітня 2003 року. – Полтава: Полтавський державний педагогічний університет імені Володимира Короленка, 2004. – С.66-69.
196. Щетиніна Д. Пісня жовтої глини // Наука і суспільство. – 1979. – №8. – С.48.
197. Яремчук А. Древнє і вічно юне // Молодь України. – 1981. – №15. – С.3.
198. Ярмоленко Юлія, Лубко Микола. Бог і Природа не обділили Україну ні талантом, ні працездатністю людей // Вісті. – Полтава, 2002. – №39. – 30 серпня. – С.3.
199. Ярмоленко Ю. Не той тепер ярмарок... (Невеселі роздуми ярмаркуючих) // Вісті. – Полтава, 2001. – №65-66. – 24 серпня. – С.3.
200. Poshyvailo // Encyclopedia of Ukraine. Volume IV. Edited by Danylo Husar Struk. – Toronto-Buffalo-London: University of Toronto press incorporated, 1993. – С.160.
201. Pošivajlo Nikolaj Gavrilovič // Izložba. Dekobativno-primijenjene umjetnosyi SSR Ukraine. Etnografski muzej Zagreb. – Socijalističkoj Republici Hrvatskoj, 1979. – С.13.
201. Posjvajlo Nikolaj // Ukraina – Norge tradisjon i utvikling. – Oslo, 1990. – С.6, 9.

Микола Пошивайло. Миска. Опішне. Перша половина 1990-х років.

Глина, гончарний круг, мальовка, ангоби, полива, 10х28 см.

Приватна збірка родини Пошивайлів.

Фото Юрка Пошивайла. Публікується вперше

Твори

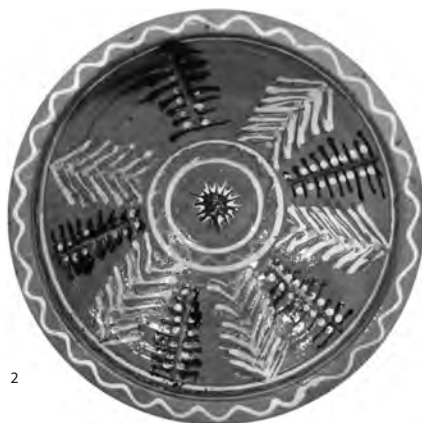
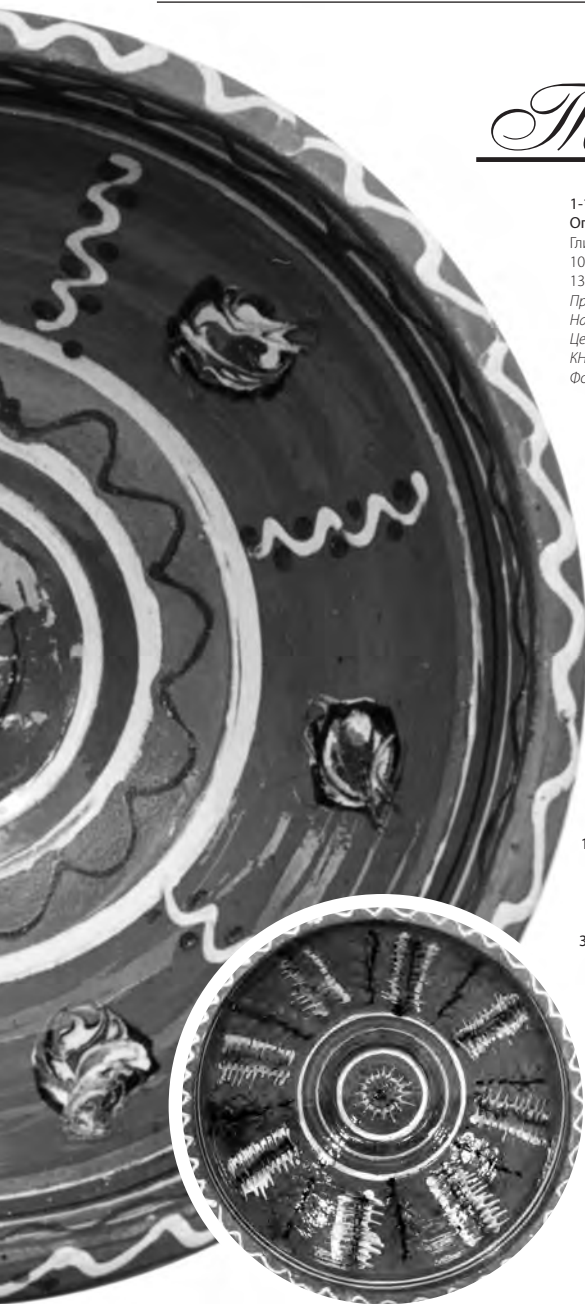
1-10. Микола Пошивайло. Миска.

Опішне. 1990-ті роки (1-5, 10), 1980-ті роки (6-9).

Глина, гончарний круг, ліплення, мальовка, ангоби, полива;
10х28 (1, фрагмент), 9х26 (2), 9х28,5 (3), 9,5х26,5 (4), 9х28 (5),
13х29,5 (6), 13,5х30 (7), 12х31,5 (8), 12,5х35,5 (9), 9х29 (10, фрагмент) см.
Приватна збірка родини Пошивайлів (1-5, 10).

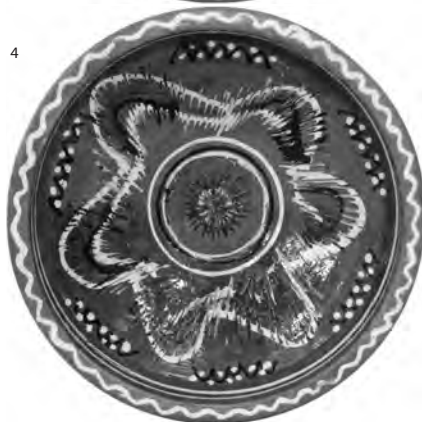
Національний музей-заповідник українського гончарства в Опішному,
Центр досліджень українського гончарства, інв.№КН-12453/К-11963 (6),
КН-12454/К-11964 (7), КН-12456/К-11966 (8), КН-12455/К-11965 (9).

Фото Юрка Пошивайла. Публікуються вперше (3-9)

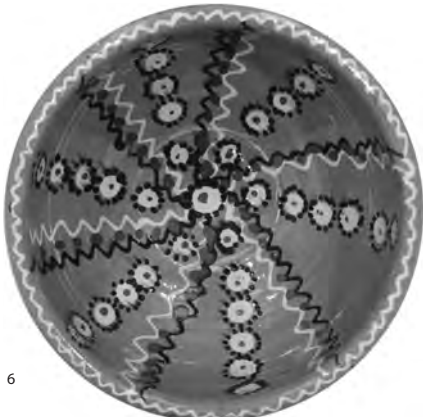
1 2

3 4

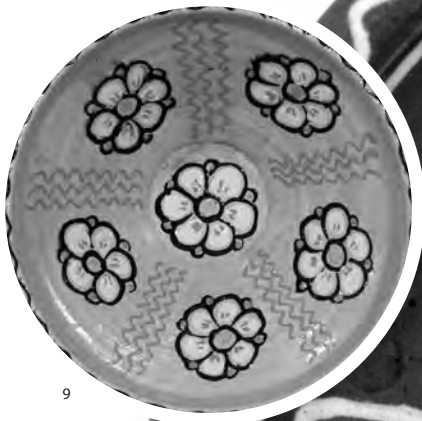
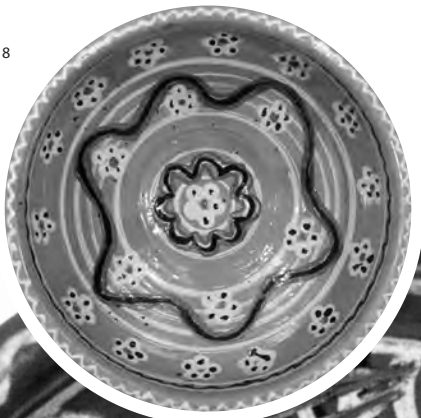

5 6

7 8

9

10

Микола Пошивайло.

1. Тиквасти глечик (а)
та глек (б).

32,5х24, 36,5х18 см.

2. Тиква (фрагмент).
30х25 см.

Опішне. 1982 (1, а),
1980-ті роки (1, б), 1985 (2).

Глина, гончарний круг,
ліплення, мальовка,
ангоби, полива.

Національний музей-
заповідник українського
гончарства в Опішному,
Центр досліджень
українського гончарства,
інв.№КН-3913/К-3488 (1,
а), КН-4276/К-4073 (1, б),
КН-446/К-417 (2).

Фото Юрка Пошивайла.
Публікуються вперше

1

2

1

2

3

4

Микола Пошивайло.

1. Глечик. 24х16,5 см.

2. Глечик. 20,5х18 см.

3. Глечик. 32,5х16,5 см.

4. Ринка. 14х23,5 см.

5. Репатник. 18х30,5 см.

6. Репатник (фрагмент). 15х27 см.

Опішне. 1980-ті роки (1-3, 5-6),
1980-ті роки (4).

Глина, гончарний круг, ліплення, мальовка,
ангоби, поливка.

Приватна збірка родини Пошивайлів (1, 3).

Національний музей-заповідник українського
гончарства в Опішному, Центр досліджень
українського гончарства, інв.№КН-12430/
К-11940 (2), КН-12428/К-11938 (4), КН-12468/
К-11980 (5), КН-12467/К-11979 (6).

Фото Юрка Пошивайла.

Публікуються вперше

5

6

Микола Пошивайло.

1. Супник. Опішне. Друга половина 1980-х років. 16x27 см.

2. Зливушник. Опішне. Перша половина 1990-х років. 16,5x16 см.

3. Барильце. Опішне. 1974. 29,5x29,5 см.

4. Кухоль та «монетка». Опішне. 1980-ті роки. 6,5x10 (а), 7x9,5 (б), 13,5x16 (г), 6,5x7 (д) см.

Глина, гончарний круг, ліплення, мальовка, ангоби, полива. Національний музей-заповідник українського гончарства в Опішному, Центр досліджень українського гончарства, інв.№КН-12429/К-11939 (1), КН-12427/К-11936 (2), КН-4456/К-4217 (3), КН-12181/К-11973 (4, а), КН-12463/К-11975 (4, б), КН-12461/К-11971 (4, г), КН-12179/К-11933 (4, д).

Фото Юрка Пошивайла. Публікуються вперше

1 2

3

4

1

Микола Пошивайло.

1. Супник-риба. Опішне. 1979. 15х32 см.

2. Супник. Опішне. 1986. 22х39 см.

3. Посудна композиція

«Сова з совенятами» (фрагмент).

Опішне. 1993. 9,5х7,5, 9,5х8, 35х22 см.

4. Супник. Опішне. 1992. 23,5х36 см.

Глина, гончарний круг, ліплення, мальовка, ангоби, полива.

Національний музей-заповідник українського гончарства в Опішному, Центр досліджень українського гончарства, інв.№КН-3879/К-3329 (1), КН-457/К-428 (2), КН-7173/К-6706 (3, а), КН-7173/К-6707 (3, б), КН-6856/К-6433 (3, в), КН-7149/К-6679 (4).

Фото Юрка Пошивайла.

Публікуються вперше

2

3

4

1-4. Микола Пошивайло.
Посудина для напоїв «Індик». Опішне. 1980-ті роки (1), 1993 (2),
друга половина 1970-х років (3), друга половина 1980-х років (4).
23х16,5 (1), 32х25 (2), 45х24 (3, фрагмент), 32,5х20,5 (4)см.

Глина, гончарний круг, ліплення, мальовка, ангоби, полива.
Національний музей-заповідник українського гончарства
в Опішному, Центр досліджень українського гончарства,
інв.№НД-7339 (1), КН-7156/К-6688 (2).

Приватна збірка родини Пошивайлів (3-4).
Фото Юрка Пошивайла. Публікуються вперше

ВАСИЛЬ ОМЕЛЯНЕНКО: короткий життєпис і бібліографія

**Василь
Омелянєнєко**

(03.08.1925 р.н.; Опішне)

Життєпис

© Олесь Пошивайло (Опішне), 2005

Василь Онуфрійович Омелянєнєко народився 3 серпня 1925 року в містечку Опішному Полтавської області в селянській родині. Самотужки навчився гончарству: спочатку опанував техніку виготовлення глиняної іграшки, а з часом освоїв основні прийоми роботи за гончарним кругом.

Упродовж 1950–1985 років працював на Опішненському заводі «Художній керамік» гончарем, а згодом майстром творчої лабораторії. На початку 1960-х років почав виставляти свої роботи на обласних і республіканських виставках декоративно-ужиткового мистецтва. Майже на всіх із них представлені глиняні твори відзначали нагородами. Неодноразово був лауреатом престижних республіканських і всесоюзних художніх виставок, конкурсів, фестивалів. Гончарні вироби майстра широко представляли мистецтво України на міжнародних виставках у Бельгії, Канаді, Японії, Болгарії, Югославії, Польщі, США, Норвегії, Великобританії та інших країнах світу. Вони зайняли почесні місця в найбільших і найпрестижніших музейних зібраннях України та деяких країн Європи.

Багаторічна творча праця, набуті майстерність і громадське визнання в Україні та за її межами дозволили стати членом Спілки художників України. За визначний внесок у розвиток українського

народного мистецтва 1976 року відзначено почесним званням «Заслужений майстер народної творчості України». 1995 року став лауреатом Премії імені Данила Щербаківського. 1998 року прийнято до Спілки майстрів народного мистецтва України. 1999 року став лауреатом Державної премії України імені Тараса Шевченка.

Нині перебуває на пенсії, але продовжує плідно працювати, створює традиційні глиняні вироби. Підтримує тісні зв'язки з музеями України, бере активну участь у традиційних «Днях гончаря».

Творчість Василя Омеляненка – визначне явище українського мистецтва. Роботи художника є класичними зразками сучасної народної кераміки. Майстер у творчій роботі віддає перевагу декоративній зооморфній скульптурі: виготовляє традиційний для гончарства Опішного посуд у вигляді левів, биків, баранів, козлів. Раніше цей посуд був ритуальним і використовувався в різноманітних народних звичаях і обрядах як місткість для міцних напоїв. У руках гончаря вони перетворилися на унікальні скульптури зі складними, лише їм притаманними декоративними системами образотворення. На цій ниві Василь Омеляненко виявив себе прекрасним інтерпретатором давніх традицій глиняної пластики Опішного, значною мірою доповнив її численними технічними прийомами декорування посуду, передачі характеристичних рис тварин. Вони вражають своєю художньою довершеністю – точністю співвідношення скульптурних мас, красою силуета, пластичною досконалістю ліпленого декору й підкресленою повнозвучністю кольорів. Кожен його твір неповторно оригінальний за художньо-образним змістом, за індивідуально-емоційною виразністю. Мистець має багату фантазію й бездоганно володіє широким арсеналом художньо-виражальних засобів. При відносно обмеженому асортименті виробів (лев, баран, бик, козел) він ніколи не повторюється. Кожен новий твір – це справжня творча знахідка. Майстер вишукує нові композиційні рішення, найбільш придатні пластично-виражальні засоби для творення народних з оригінальним художнім баченням творів.

Останніми роками Василь Омеляненко часто звертається до виготовлення декоративної скульптури малих форм та сюжетних композицій на теми народного побуту. Серед його доробку з'явилася багато теракотових виробів – майстер усе частіше віддає перевагу неполив'яним скульптурам, що характерно для багатьох опішненських гончарів на схилі літ.

Дипломант I Республіканського симпозиуму гончарства «Традиції та сучасність» (1989). Яскравою творчою індивідуальністю заявив себе на першому регіональному симпозиумі монументальної керамічної скульптури «Поезія гончарства на майданах і в парках України» (1997). Уперше в історії українського народного гончарства звернувся до теми монументальної керамічної скульптури, виготовивши величезного «Лева при двох головах». Для його творення автору довелося розробляти оригінальний внутрішній каркас, вирішувати проблеми роботи із шамотом, висушування твору просто неба та випалювання великої за розміром роботи. Подолавши всі труднощі, майстер створив унікальний твір – своєрідний оберег українських земель від Карпат до Дону, від Полісся до Чорного й Азовського морів, за що отримав другу премію Симпозиуму гончарства.

Кілька років тому, задумавши з групою найвідоміших опішненських гончарів створення циклу гончарних творів «Дивотворіння Опішного – Україні XXI сторіччя», Василь Омеляненко зосередився на виготовленні традиційного як для його творчості, так і для народного гончарства Опішного, зооморфного посуду (леви, бики, барани, козли). Таким чином з'явилася унікальна авторська серія «Опішне декоративне», яка фактично підсумовує його особистий творчий шлях і є вершинним явищем не тільки його мистецької біографії, а й в цілому українського гончарства. Його серія є своєрідною енциклопедією народних технік роботи з матеріалом, своєрідним каталогом прийомів декорування виробів, підтвердженням необмежених виражальних можливостей кераміки.

Серія Василя Омеляненка увібрала в себе всі найкращі риси, притаманні опішненській кераміці: глибокий зв'язок з історичними мистецькими традиціями українського народу, довершеність, «класичність» форм глиняних виробів. При цьому автор утвердив у опішненському гончарстві свій

власний творчий почерк, унаслідок чого його вироби чітко вирізняються з-поміж інших. Жоден інший гончарний центр України не дає нам такого розмаїття форм зооморфної скульптури, як у Василя Омеляненка.

Дослідники мистецтва відзначають підкреслену декоративність, бароковість, монументальність, надзвичайну пластичність форм творів Василя Омеляненка. Ним уперше розроблено і введено в практику народного гончарства багато нових прийомів декорування глиняних виробів, побудови форм скульптур за допомогою виготовлених вручну або на гончарному крузі посудин. Усі його твариноподібні скульптури позначені глибоким психологізмом створених образів. Леви, бики, барани Василя Омеляненка – лагідні, добродушні, «людяні», позбавлені звіриної сутності. Вони справляють враження невід’ємного елементу повсякчасного життя сучасної людини.

Нині, незважаючи на похилий вік, талановитий майстер самовіддано працює в домашній маленькій майстерні, має невелике горно. І ніщо надовго не може відволікати його від ліплення. Для нього його праця – це його світ, його радість, його життя.

Творчість Василя Омеляненка є одним із найвидатніших досягнень опішненського гончарства останньої третини XX – початку XXI століття, а окремі твори автора стали своєрідною візитною картою українського гончарства.

Василь Омеляненко.
Декоративна скульптура «Бик».
Опішне. 1980-ті роки.
Глина, гончарний круг,
ліплення, полива, 45х59,5 см.
Національний музей-заповідник
українського гончарства в Опішному,
Центр досліджень українського
гончарства, інв.№КН-628/К-582.
Фото Юрка Пошивайла.
Публікується вперше

КОРОТКА БІБЛІОГРАФІЯ ПУБЛІКАЦІЙ про Василя Омеляненка (з нагоди 80 річчя від дня народження)

1. Андрієць Ярослав. Опішне відкриває молоді таланти // Український керамологічний журнал. – 2002. – №1. – С.110-111.
2. Антипович Т. Обертання світу // Зоря Полтавщини. – Полтава, 2000. – №125. – 8 серпня. – С.3.
3. Антипович Тарас. Щоб наші вогнища розганяли темряву // Полтавська думка. – Полтава, 1997. – №29. – С.7.
4. Афонина А. Давайте познавать, оберегать, приумножать // Киевский вестник. – 1999. – №19. – 20 февраля. – С.4.
5. Бабіченко Д. Художні промисли України // Образотворче мистецтво. – 1979. – №1. – С.17.
6. Борисенко В. Сорочинський ярмарок // Народна творчість та етнографія. – 1980. – №1. – С.80-85.
7. Бочарова Світлана. Полтавська організація Національної спілки художників України // Національна спілка художників України. – К.: Видавничий дім «Карандаш», 2002. – С.116-117.
8. Василь Омеляненко // Виставка Національного конкурсу художньої кераміки: Каталог. – Опішне: Українське Народознавство, 2000. – С.7, 17, 45, 65.
9. Василь Омеляненко. Монументальна скульптура «Український лев при двох головах». 1997 // Опішне. Вітання з Гончарської Столиці України!: Листівка. – Опішне: Українське Народознавство, 2002. – 1 листівка.
10. Велігоцька Н. Сучасне українське народне мистецтво. – К.: Мистецтво, 1976. – С.87, 101.
11. Визнання і квіти вдячності // Зоря Полтавщини. – Полтава, 2001. – №119-120. – 24 серпня. – С.8.
12. В.Омеляненко. «Весілля» // Сучасне українське народне мистецтво: Живопис. Килими, тканини, вишивки. Кераміка, фарфор, скло. Художні вироби з дерева. – К.: Мистецтво, 1976. – С.87.
13. В.О.Омеляненко. Декоративна посудина «Лев». 1980 // Художні промисли України: Полтавщина: Комплект листівок. – К.: Мистецтво, 1981. – 1 листівка.
14. В.О.Омеляненко. Декоративна фігурка. Кераміка. Опішня Полтавської області: Фото // Народна творчість та етнографія. – 1978. – №3. – С.32.
15. В.О.Омеляненко. Жбани «Козлики» // Художні промисли України: Опішня: Комплект листівок. – К.: Мистецтво, 1986. – 1 листівка.
16. В.О.Омеляненко (нар. 1925 р.). Фігурна посудина «Баран». 1974 // Майоліка Опішні: Комплект листівок. – К.: Мистецтво, 1975. – 1 листівка.
17. Гайденок Богдан. Легка крилатість пензля // Українська культура. – 2000. – №4. – С.28.
18. Галерея: Каталог виставки «Подих століть і ритми сучасності». – Полтава: Галерея мистецтв, 1999. – С.56.
19. Галян Г. Галерея мистецтв у Полтаві // Образотворче мистецтво. – 2000. – №1-2. – С.82-84.

20. Ганжа Л. Краса на своєму місці // День. – 1999. – №27. – 13 лютого. – С.8.
21. Ганжа П.О. З досвіду першого республіканського симпозиуму гончарства в Опішні // Народна творчість та етнографія. – 1990. – №2. – С.77-82.
22. Гирман В. Опішнянська кераміка подивує киян // Молода громада. – Полтава, 1999. – №4. – 22 січня. – С.1.
23. Глина співає. Звичайно ж у гончарській столиці – Опішні на Полтавщині... // Зубанич Ф. Довколосвітня мандрівка у пошуках України. – К.: ПП.Горобець, 2003. – С.273-276.
24. Глинняні звірі // Данченко О.С. Народні майстри. – К.: Радянська школа, 1982. – С.91-104.
25. Гончарні світи України: Опішне. Полтавщина // Українське Гончарство: Національний культурологічний щорічник. За рік 1994. – Опішне: Українське Народознавство, 1995. – Кн.2. – С.482, 489.
26. Гончарство: Омеляненко Василь Онуфрійович // Ювілейна художня виставка, присвячена 800-річчю м.Полтави: Каталог. – Полтава, 1974. – С.26.
27. Гончарська столиця України // Краєзнавство. Географія. Туризм. – Київ, 2000. – №47. – Грудень. – С.2.
28. Горобець І. Перлини народного мистецтва. – К.: Мистецтво, 1972. – С.42-43.
29. Групова виставка творів майстрів опішнянської кераміки родини Пошивайлів: Каталог. – Полтава: Полтавський краєзнавчий музей, 1980. – С.5.
30. Гурин Т. Вісті з Колегіуму мистецтв // Голос Зіньківщини. – Зіньків, 1999. – №1. – 1 січня. – С.3.
31. Данилейко В. А «український лев – при двох головах!»; В патріарших руках – гончарний круг; Світовий розгоłos кераміки Китриша // Зоря Полтавщини. – Полтава, 1999. – №37. – 10 березня. – С.3.
32. Данилейко В. Блакитний шарм Полтавського артізму: До 30-ліття Полтавської організації НСХУ // Образотворче мистецтво. – 2001. – №3. – С.50-53.
33. Данилейко В. Три портрети Шевченківських лауреатів // Голос Зіньківщини. – Зіньків, 1999. – №22. – 20 березня. – С.2.
34. Данилейко В. Український лев при двох головах // Народне мистецтво. – 2000. – №1-2. – С.16.
35. Данченко Л. Народні майстри. – К.: Радянська школа, 1982. – С.26-27, 95.
36. Декоративно-прикладное искусство: Омеляненко Василий Онуфриевич // Всесоюзная художественная выставка «Страна Советов», посвящённая 70-летию Великого Октября: Дополнения к каталогу. – М.: Советский художник, 1988. – С.14.
37. Дениско Г. На побачення з Опішнею – в «Український дім» // Молодь України. – 1999. – №22. – 27 лютого. – С.1.
38. Дениско Т. Музей як прихисток національної пам'яті // Зоря Полтавщини. – Полтава, 2004. – №133. – 21 серпня. – С.4.
39. Дениско Т. Разом творили гончарне диво // Зоря Полтавщина. – Полтава, 1997. – №161. – С.4.
40. Дивотворення Опішного – Україні ХХІ сторіччя // Киевский вестник. – 1999. – №19. – 20 февраля. – С.1.
41. Дмитренко Олексій. Весло: Повісті, оповідання, нариси. – К.: Радянський письменник, 1973. – С.83, 89, 95.
42. Дмитренко О. Зорі світають із рідних криниць, або «психологія передухіддя» до шевченківського храму // Народна армія. – Київ, 1999. – №35. – 24 лютого. – С.6.
43. Долина Т. За тямущість, за вміння // Молода громада. – Полтава, 1996. – №9. – 23-29 лютого. – С.2.

44. Дубінкі В. Маршрут сяброўства: «Івянец – Апошня»... // Літаратура і мастацтва. – Мінск, 1973. – №17. – С.11.
45. З Шевченком у серці: До 190-ї річниці від дня народження Тараса Шевченка // Образотворче мистецтво. – 2004. – №4. – С.2-7.
46. Земляки – лауреати // Голос Зінківщини. – Зінків, 1999. – №21. – 17 березня. – С.3.
47. Зіноўеў А. Песні ганчарнага круга // Беларусь. – Мінск, 1973. – №9. – С.18.
48. Зубань В. Кому, як не дітям, відроджувати національні традиції // Голос Зінківщини. – Зінків, 2000. – №38. – 17 травня. – С.3.
49. Качкан Володимир. Жива глина: Мандрівка в минуле та сьогоднішнє Опішного. – Опішне: Українське Народознавство, 1994. – С.50, 54, 155-160.
50. Кераміка: Омеляненко Василь Онуфрійович // Виставка произведений художников РСФСР, Украинской ССР и Белорусской ССР, посвященная 1500-летию г.Киева: Каталог. – К.: Союз художников РСФСР, Союз художников УССР, Союз художников БССР, 1982. – С.48.
51. Кераміка: Омеляненко Василь Онуфрійович // Ленінським шляхом: Республіканська художня виставка, присвячена 60-річчю Великої Жовтневої Соціалістичної революції: Каталог. – К.: Реклама, 1979. – С.84.
52. Кераміка: Омеляненко Василь Онуфрійович // Республіканська художня виставка, присвячена XXIV з'їзду КПРС та XXIV з'їзду КП України: Каталог. – К.: Реклама, 1972. – С.79.
53. Кераміка: Омеляненко Василь Онуфрійович // Республіканська художня виставка, присвячена XXVII з'їзду КПРС та XXVII з'їзду КП України: Каталог. – К.: Реклама, 1987. – С.44.
54. Кераміка: Омеляненко Василь Онуфрійович // Республіканська художня виставка «Земля і люди»: Каталог. – К.: Реклама, 1986. – С.58.
55. Кераміка: Омеляненко Василь Онуфрійович // Республіканська художня виставка, присвячена 100-річчю від дня народження Лесі Українки: Каталог. – К.: Реклама, 1972. – С.60.
56. Кераміка: Омеляненко Василь Онуфрійович // Фізична культура і спорт: Республіканська художня виставка: Каталог. – К.: Реклама, 1981. – С.21.
57. Кириченко Т. Лев при двох головах щасливо вибрався із горна // Полтавська думка. – Полтава, 1997. – №44. – 31 жовтня. – С.8.
58. Кисельова Нонна. В чийх руках доля народного мистецтва? // Образотворче мистецтво. – 1990. – №4. – С.6-8.
59. Кисельова Нонна. Специфіка творчої праці в художніх промислах // Образотворче мистецтво. – №3. – С.22.
60. Клименко Олена. Василь Омеляненко. 75. (н. 3.VIII.1925, с.Опішня, Полтавщина) // АНТ: Вісник археології, мистецтва, культурної антропології. – Київ, 2002. – №7-9. – С.115.
61. Клименко Олена. «Корито опішнянських слив» і гордість національної культури // Краєзнавство. Географія. Туризм. – Київ, 2000. – №47. – Грудень. – С.4-5.
62. Клименко Олена. Опішня сьогодні // Образотворче мистецтво. – 1988. – №1. – С.14-17.
63. Клименко Олена. Творчість Ганни Діденко // Народне мистецтво. – 2004. – №3-4. – С.42.
64. Клименко О.О. Опішня: сучасні проблеми гончарного промислу // Мистецтво та народна творчість кінця XX століття: Збірник матеріалів конференції молодих вчених. – К.: Інститут мистецтвознавства, фольклору та етнографії імені Максима Рильського, 1990. – С.20.
65. Козельська Ганна. Світ Божий, як Великдень... // Вечірня Полтава. – Полтава, 2002. – №18. – 1 травня. – С.1.

66. Козленко Тетяна. Екскурсія по столиці гончарства // Голос Зіньківщини. – Зіньків, 2002. – №143-144. – 11 вересня. – С.3.
67. Козленко Тетяна. Митець великої душі // Зоря Полтавщини. – Полтава, 2001. – №43. – 28 березня. – С.3.
68. Козленко Тетяна. Скарби столиці українського гончарства // Зоря Полтавщини. – Полтава, 2001. – №68-69. – 18 травня. – С.4.
69. Косинська Ю. Шевченківська премія 1999 року: лауреатів названо // Молодь України. – 1999. – №18. – 18 лютого. – С.1.
70. Крутенко Наталя. Гончарство України: минуле й сьогодення // Образотворче мистецтво. – 1989. – №5. – С.12-15.
71. Курочка Т. Опішнянським талантам – жити довечно! // Молода громада. – Полтава, 1999. – №8. – 19 лютого. – С.2.
72. Лауреатів визначено // Урядовий кур'єр. – 1999. – №31-32. – 18 лютого. – С.2.
73. Лупій С.П. Українське декоративно-прикладне мистецтво: Курс лекцій. – Львів: Львівський державний інститут прикладного та декоративного мистецтва, 1993. – С.44.
74. Лашук Юрій. Створено народними талантами // Образотворче мистецтво. – 1989. – №2. – С.20-24.
75. Мазурик Михаил. Сад глиняных фигур // День. – 2000. – №119. – 7 июля. – С.6-7.
76. Майба Ліна. Опішненські чародії // Сільський час. – Київ, 1999. – №16-18. – 12 лютого. – С.15.
77. Майоліка: Омеляненко Василь Онуфрійович // Республіканська виставка українського народного декоративного мистецтва: Каталог. – К.: Спілка художників УРСР, 1973. – С.85.
78. Майстер художньої кераміки // Вечірня Полтава. – Полтава, 2002. – №31. – 1 серпня. – С.4.
79. Максименко З. Вони прославили наш край (зіньківчани – лауреати Національної премії України ім.Т.Г.Шевченка) // Голос Зіньківщини. – Зіньків, 2001. – №19. – 7 березня. – С.2.
80. Матеріали розширеного засідання науково-методичної ради Музею гончарства в Опішні 18 червня 1988 р. // Українське Гончарство: Національний культурологічний щорічник: Науковий збірник за минулі літа. – Київ-Опішне: Молодь-Українське Народознавство, 1993. – С.461, 469.
81. Мельник Людмила. Пошуки нових форм // Образотворче мистецтво. – 1985. – №4. – С.13-15.
82. Метка Людмила. Росте молода зміна // Голос Зіньківщини. – Зіньків, 2001. – №93. – 28 листопада. – С.2.
83. Мироненко З. У галереї – Решетилівка й Опішне // Полтавський вісник. – Полтава, 2001. – №34. – 24 серпня. – С.16.
84. Мистецтвознавчі студії // Українське Гончарство: Національний культурологічний щорічник. За роки 1996–1999 / За редакцією доктора історичних наук Олеса Пошивайла. – Опішне: Українське Народознавство, 1999. – Кн.4. – С.148-149.
85. Мистецький липень в Опішні // Думська площа. – Одеса, 2004. – №37. – 17 вересня. – С.12.
86. Міфопоетичні уявлення про гончарів // Пошивайло Ігор. Феноменологія гончарства: Семіотико-етнологічні аспекти. – Опішне: Українське Народознавство, 2000. – С.123.
87. Мотрій В. «Дивотворіння Опішного – Україні ХХІ сторіччя» // Голос Зіньківщини. – Зіньків, 1999. – №17. – 3 березня. – С.3.
88. Мотрій В.І. 3 історії української народної іграшки // Етнічність в історії та культурі: Матеріали і дослідження. – Одеса: Гермес, 1998. – С.79-81.

89. **Найден Олександр.** Українська народна іграшка. Символі та образні основи // Образотворче мистецтво. – 1991. – №3. – С.27-30.
90. **Намакштанська І.Є.** Від Опішного до Великих Сорочинців // Меркурій. – Донецьк, 2004. – №11. – С.68-70.
91. **Намакштанська І.Є.** Опішня – центр українського гончарства // Меркурій. – Донецьк, 2001. – №10. – Октябрь. – С.48, 50.
92. **Національний симпозиум гончарства. Творчий практикум: Програма.** – Опішне: Українське Народознавство, 2000. – С.7-8, 53.
93. **Олійник Н. Де леви при двох головах...** // Україна і світ сьогодні. – Київ, 2000. – №32. – 12-18 серпня. – С.14.
94. **Олійник Н. Де ходять леви при двох головах** // Голос Зінківщини. – Зінків, 2000. – №61. – 5 серпня. – С.2.
95. **Олійник Наталя. Де ходять леви при двох головах** // Молодь України. – 2000. – №102. – 8 серпня. – С.3.
96. **Олійник Наталя. Не їдьте в тридцять царство** // Краєзнавство. Географія. Туризм. – Київ, 2000. – №47. – Грудень. – С.6.
97. **Олійник Наталя. У столиці гончарів** // Українська культура. – 2001. – №7. – С.13.
98. **Олійник Наталя. Чому літо на благословенній землі є особливим** // Краєзнавство. Географія. Туризм. – Київ, 2000. – №47. – Грудень. – С.5-6.
99. **Олтаржевська Л. Шевченківські лауреати – ну просто ходячі легенди** // Україна молода. – 1999. – №32. – 19 лютого. – С.13.
100. **Омельяненки** // Ханко Віталій. Словник мистців Полтавщини: (Архітектори, будівничі, гравери, графіки, декоратори, дослідники й популяризатори мистецтва, керамісти, майстри народного мистецтва, ікономайяри, живописці, мистці гобелена, порцеляни й фаянсу, скульптури): Середина XVII – початок XXI ст. – Полтава: ВАТ «Видавництво «Полтава», 2002. – С.141-142.
101. **Омельяненко Василь Онуфрійович** // Виставка образотворчого мистецтва Української РСР, посвяченна 325-літтю возз'єднання України з Росією, із музеїв УРСР і РСФСР: Каталог. – К.: Мистецтво, 1979. – С.98.
102. **Омельяненко Василь Онуфрійович** // Каталог виставки произведений самодеятельных художников и мастеров декоративно-прикладного искусства Полтавщины, экспонируемой в г.Велико Тырново (Болгария). – Полтава: «Полтава», 1982. – С.15.
103. **Омельяненко Василь Онуфрійович** // Долінська М. Майстри народного мистецтва Української РСР: Довідник. – К.: Мистецтво, 1966. – С.118.
104. **Омельяненко Василь. Народний майстер в Опішному: вчора, сьогодні, завтра** // Українська керамологія: Національний науковий щорічник. 2002 /За редакцією доктора історичних наук Олеся Пошивайла. – Опішне: Українське Народознавство, 2002. – Кн.2. – С.367-369.
105. **Омельяненко Василь** // Національний симпозиум гончарства «Опішне-2000»: Творчий практикум: Програма. – Опішне: Українське Народознавство, 2000. – С.7.
106. **Омельяненко Василь Онуфрійович** // Виставка народного декоративного мистецтва Української РСР, присвячена 50-річчю утворення СРСР: Каталог. – К.: Реклама, 1974. – С.66.
107. **Омельяненко Василь Онуфрійович** // Довідник Національної спілки художників України. – К.: Національна спілка художників України, 2005. – С.421.

108. **Омеляненко Василь Онуфрійович** // Довідник членів Спілки художників СРСР по Українській РСР. – К.: Спілка художників України, 1986. – С.143.
109. **Омеляненко Василь Онуфрійович** // Довідник членів Спілки художників України. – К.: Спілка художників України, 1996. – С.124.
110. **Омеляненко Василь Онуфрійович** // Довідник членів Спілки художників України. – К.: Спілка художників України, 1998. – С.109.
111. **Омеляненко Василь Онуфрійович** // Каталог виставки «Портрет на межі тисячоліть». Галерея мистецтв: 14 лютого – 16 березня. – Полтава: Редакція обласної газети «Зоря Полтавщини», 2001. – С.28.
112. **Омеляненко Василь Онуфрійович** // Мистецтво України: Біографічний довідник. – К.: «Українська енциклопедія» імені М.П.Бажана, 1997. – С.450.
113. **Омеляненко Василь Онуфрійович** // Митці України: Енциклопедичний довідник /За редакцією А.В.Кудрицького. – К.: «Українська Енциклопедія» імені М.П.Бажана, 1992. – С.433.
114. **Омеляненко Василь Онуфрійович** // Обласна художня виставка «Ми будуємо комунізм»: Каталог. – Полтава: Облполіграфвидав, 1981. – С.10.
115. **Омеляненко Василь Онуфрійович** // Республіканська художня виставка «Наш радянський спосіб життя»: Каталог. – К.: Реклама, 1988. – С.39.
116. **Омеляненко Василь Онуфрійович** // Республіканська художня виставка, присвячена 60-річчю утворення СРСР, «СРСР – наша Батьківщина»: Каталог. – К.: Реклама, 1984. – С.64.
117. **Омеляненко Василь Онуфрійович** // Республіканська художня виставка «40 років Великої Перемоги», присвячена перемозі радянського народу у Великій вітчизняній війні 1941–1945 років: Каталог. – К.: Реклама, 1986. – С.57.
118. **Омеляненко Василь Онуфрійович** // Українська радянська енциклопедія. – К.: Українська Радянська Енциклопедія, 1982. – Т.8. – С.15.
119. **Омеляненко Василь Онуфрійович** // Український радянський енциклопедичний словник. – К.: Українська Радянська Енциклопедія, 1987. – Т.2. – С.574.
120. **Омеляненко Василь Онуфрійович** // Художня виставка «Слава праці», присвячена XXV з'їзду Компартії України: Каталог. – К.: Реклама, 1977. – С.63.
121. **Омеляненко Василь Онуфрійович** // Шевченківські лауреати. 1962-2000: Енциклопедичний довідник /Автор-упорядник М.Г.Лабінський. – К.: Криниця, 2001. – С.400.
122. **[Омеляненко Василь]** // Пошивайло Олесь. Фотонарис І. Творчий практикум // Український керамологічний журнал. – 2002. – №1. – С.45.
123. **Омеляненко Людмила. Опішнянська іграшка** // Початкова освіта. – Київ, 2003. – №24. – Червень. – С.1-27.
124. **Онищенко Володимир. Багатозначна пауза...** // Українське слово. – Київ, 2002. – Ч.30. – 25-31 липня. – С.13.
125. **Онищенко Володимир. Боже, яке диво!** // Українське слово. – Київ, 2003. – Ч.4. – 23-29 січня. – С.13.
126. **Онищенко Володимир. Виставки** // Українське слово. – Київ, 2002. – Ч.2. – 10-16 січня. – С.13.
127. **Онищенко Володимир. [Мистецька хроніка]** // Образотворче мистецтво. – 2003. – №2. – С.93.
128. **Онищенко Володимир. Народна забавка** // Шлях перемоги. – Київ, 2004. – №6. – 29 січня – 4 лютого. – С.13.

129. **Онищенко Володимир. Незалежне мовчання** // Робітнича газета. – Київ, 2002. – №110. – 31 липня. – С.4.
130. **Онищенко Володимир. Феномен народної забавки** // Образотворче мистецтво. – 2004. – №1. – С.76.
131. **Онищенко Володимир. Феномен народної забавки** // Українське слово. – Київ, 2003. – Ч.1-2. – 1-14 січня. – С.10.
132. **Онищенко Володимир. Феномен української народної забавки** // Культура і життя. – 2004. – №7-8. – 25 лютого. – С.5.
133. **Опішня** // Полтавщина: Енциклопедичний довідник /За редакцією А.В.Кудрицького. – К.: «Українська Енциклопедія» імені М.П.Бажана, 1992. – С.618.
134. **Опішня** // Шаров І. 100 визначних місць України. – К.: Преса України, 2003. – С.293.
135. **Опішнянський музей гончарства** // Полтавщина: Енциклопедичний довідник /За редакцією А.В.Кудрицького. – К.: «Українська Енциклопедія» імені М.П.Бажана, 1992. – С.619.
136. **Опошня. Решетилівка: Фотоальбом.** – К.: Мистецтво, 1972. – С.11, 19, 25, 32, 42-43, 90-91.
137. **Опошнянская керамика** // Народное искусство: Художественные промыслы СССР. – М.: Планета, 1987. – С.114-115.
138. **Педченко Світлана, Соломаха Світлана. Сьогодення Колегіуму мистецтв в Опішному** // Мистецтво та освіта. – 2003. – №2. – С.61-62.
139. **Печорний Петро. II Національний симпозіум гончарства «Опішне-2001», 25 червня–5 серпня 2001** // АНТ: Вісник археології, мистецтва, культурної антропології. – Київ, 2002. – №7-9. – С.41.
140. **Погуляйло Світлана. Гончарська Мекка України** // Жінка. – 2006. – №9. – С.33.
141. **Полтавська область** // Народні художні промисли УРСР: Довідник. – К.: Наукова думка, 1986. – С.129.
142. **Полтавщина. Історичний нарис.** – Полтава: «Полтава», 2005. – С.455, 504, 518.
143. **Пономаренко А. Диво Опішні** // Українська культура. – 1999. – №6. – С.38.
144. **Пошивайло Ігор. Семіотика гончарних виробів (обрядово-культові аспекти)** // Українське Гончарство: Національний культурологічний щорічник. За роки 1996–1999 /За редакцією доктора історичних наук Олеса Пошивайла. – Опішне: Українське Народознавство, 1999. – Кн.4. – С.119, 129.
145. **Пошивайло Олесь, Зіненко Тетяна, Олійник Наталя. Мистецьке свято в Опішному** // Голос Зіньківщини. – Зіньків, 1999. – №50. – 26 червня. – С.3.
146. **Пошивайло Олесь. «Із опішненської глини твориться наша історія»** // Український керамологічний журнал. – 2003. – №1. – С.165.
147. **Пошивайло Олесь. Народне мистецтво України на XII Всесвітньому фестивалі молоді і студентів** // Народна творчість та етнографія. – 1986. – №3. – С.90-92.
148. **Пошивайло Олесь. Плекаймо древо духовності** // Образотворче мистецтво. – 1990. – №1. – С.12-13.
149. **Пошивайло Олесь. Рукопис книги Людмили Омеляненко «Опішненська іграшка»** // Українське Гончарство: Національний культурологічний щорічник. За рік 1994. – Опішне: Українське Народознавство, 1995. – Кн.2. – С.518.
150. **Пошивайло С. Виставка опішненської кераміки** // Голос Зіньківщини. – Зіньків, 1999. – №5. – 20 січня. – С.3.
151. **Пошивайло С. Дивотворіння Опішні в «Українському домі»** // Зоря Полтавщини. – Полтава, 1999. – №18. – 3 лютого. – С.1.

152. Про Шевченківську премію // Голос Зіньківщини. – Зіньків, 1999. – №14. – 20 лютого. – С.1.
153. Програма Першого республіканського симпозиуму гончарства «Традиції і сучасність». – Опішня: «Полтава», 1989. – 16 с.
154. Прядка В. Велети опішнянської кераміки // Вечірній Київ. – 1999. – №30. – 10 лютого. – С.5.
155. Прядка В. Велети опішнянської кераміки // Наше слово. – Варшава, 1999. – Ч.2. – С.8.
156. Прядка В. Всеукраїнська виставка «Народне мистецтво-2000» // Народне мистецтво. – 2000. – №3-4. – С.5-7.
157. Прядка Володимир. 10-річчю Незалежності України присвячено // Народне мистецтво. – 2001. – №3-4. – С.2-5.
158. Прядка В. Звіт стипендіатів // Народне мистецтво. – 1999. – №3-4. – С.48.
159. Прядка В. Шляхи розвитку українського народного мистецтва // Народна творчість та етнографія. – 1989. – №4. – С.56-59.
160. Рахно Костянтин. Слід нав'їв // Край. – Полтава, 2004. – №8. – Грудень. – С.14-15.
161. Республіканська художня виставка «Наш радянський спосіб життя»: Каталог. – К.: Реклама, 1981. – С.79.
162. Самарський В. Заврожаїлось на премії // Зоря Полтавщини. – Полтава, 1996. – №21. – 15 лютого. – С.1.
163. Самарський В. Лауреати з Опішні // Голос Зіньківщини. – Зіньків, 1996. – №15. – 24 лютого. – С.2.
164. Селівачов Михайло. Новий погляд на старі проблеми // Образотворче мистецтво. – 1987. – №6. – С.14-15.
165. Серед лауреатів – опішненські керамісти // Зоря Полтавщини. – Полтава, 1999. – №27. – 19 лютого. – С.1.
166. «Симфонія Полтавського краю» – 10-річниця Незалежності України // Гадяцький вісник. – Гадяч, 2001. – №5. – 17 січня. – С.1.
167. Скиба С. Закономірності формування народних традицій (На матеріалі дослідження гончарства Полтавщини) // Традиційне й особисте у мистецтві. Колективне дослідження за матеріалами Четвертих Гончарівських читань. – К.: УЦНК «Музей Івана Гончара», 2002. – С.174-178.
168. Скиба Світлана. Містечко майстрів // Дитяча академія. – Київ, 2003. – №8. – С.3.
169. Сучасне українське народне мистецтво: Альбом. – К.: Мистецтво, 1976. – С.87, 101.
170. Титаренко Валентина. Традиційні народні ремесла Полтавщини // Слов'янський збірник. – Полтава: Слов'янський клуб, 2003. – Вип.2. – С.137-143.
171. Титаренко В.П. Традиційні народні ремесла Полтавщини. – Полтава: Верстка, 2003. – С.8, 60-61, 356.
172. Указ Президента України «Про присудження Державних премій України імені Тараса Шевченка 1999 року» // Літературна Україна. – 1999. – №10-11. – 18 березня. – С.1.
173. Українська керамологія: Національний науковий щорічник. 2001 / За редакцією доктора історичних наук Олеся Пошивайла. – Опішне: Українське Народознавство, 2001. – Кн.1. – С.177.
174. Українська народна кераміка // Українське народне мистецтво: Кераміка і скло. – К.: Мистецтво, 1974. – С.10, 27.
175. Фурман В.С. Полтавські самоцвіти. – Харків: Прапор, 1982. – С.64.
176. Ханко Віталій. Осередки гончарства на Полтавщині // Українське Гончарство: Національний культурологічний щорічник: Науковий збірник за минулі літа. – Київ-Опішне: Молодь-Українське Народознавство, 1993. – С.416.

177. Ханко Остап. Явище українського образотворення // Образотворче мистецтво. – 1998. – №1. – С.8.
178. Художественная керамика: Омеляненко Василий Онуфриевич // Виставка произведений художников Полтавщины. – Велико-Тырново: Обласной дом народного творчества, 1976. – С.14.
179. Художественная керамика: Проспект. – М.: Внешторгиздат, 1977.
180. Художні промисли України: Альбом. – К.: Мистецтво, 1979. – С.8, 15, 101, 105.
181. Художня кераміка: Омеляненко Василь Онуфрійович // Виставка творів професійного та самодіяльного образотворчого і декоративно-прикладного мистецтва (Полтава, Кременчук, Лохвиця): Каталог. – Полтава: Полтавський художній музей, 1975. – С.21.
182. Художня кераміка, скло і метал // Антонович Є.А., Захарчук-Чугай Р.В., Станкевич М.Є. Декоративно-прикладне мистецтво. – Львів: Світ, 1992. – С.205.
183. Черкас Валерій. «Творча юність та історичне коріння» // Зоря Полтавщини. – Полтава, 2003. – №184. – 25 листопада. – С.4.
184. Чаркасава Дзіяна. Не багі гаршки лепяць // Голас Радзімы. – Мінск, 1973. – №28. – Ліпень. – С.3.
185. Чернова Світлана. Випалена глина незнищенна // Полтавська думка-2000. – 2002. – №31. – 2-8 серпня. – С.3.
186. Чернова Світлана. Невмируще мистецтво Опішного – на столичних вернісажах // Зоря Полтавщини. – Полтава, 2002. – №119. – 30 липня. – С.3.
187. Чижов О. Кожна пригода – до мудрості дорога! // Харківський університет. – Харків, 1999. – №11-12. – 31 серпня. – С.7.
188. Чисте джерело // Урядовий кур'єр. – 1999. – №30. – 17 лютого. – С.2.
189. Шейко М., Довженко О. Часточка вічного // Українська культура. – 1999. – №8-9. – С.24-25.
190. Шулик Н. Прощавай, фестиваль! // Голос Зіньківщини. – Зіньків, 2006. – №46. – 15 червня. – С.1.
191. Щербак В. Невідкладні завдання // Образотворче мистецтво. – 1971. – №6. – С.20.
192. Щербак В. Сучасна українська майоліка. – К.: Наукова думка, 1974. – С.69.
193. Щербань Олена, Щербань Анатолій. Життя, окрилене творчістю // Зоря Полтавщини. – Полтава, 2002. – №132. – 21 серпня. – С.3.
194. Якобенко Інна. Горшки ліплять не боги, а майстри професіонали // Вечірня Полтава. – Полтава, 1998. – №29. – С.2.
195. Omeljanenko Vasilij Onufrijevič // Izložba. Dekorativno-primijenjene umjetnosyi SSR Ukrajine. Etnografski Muzej Zagreb. – Socijalističkoj Repvblici Hrvatskoj, 1979. – P.13.
196. Omeljanenko, Vasilij // Ukraina – Norge tradisjon i utvikling. – Oslo, 1990. – S.6, 9.
197. Ukrainische Volkskunst. – Leningrad: Avrora-Kunstverlag, 1982. – S.50.

Твори

Василь Омеляненко.

1-2. Декоративна скульптура «Бик».
Опішне. Перша половина 1990-х років (1), 1996 (2).
60х55 (1), 63х66 (2, фрагмент) см.

3. Декоративна скульптура «Козел».
Опішне. Кінець 1970-х років. 55х49 см.

Глина, гончарний круг, ліплення, риткування, полива.
Національний музей-заповідник українського
гончарства в Опішному,
Центр досліджень українського гончарства,
інв.№НД-4263 (2), КН-909/К-863 (3).
Фото Юрка Пошивайла. Публікуються вперше

Василь Омеляненко.

1-3. Декоративна скульптура «Лев».
Опішне. 1975 (1), 1976 (2),
перша половина 1980-х років (3).
58х58 (1), 49х47 (2), 57х50 (3) см.

Глина, гончарний круг, ліплення,
ритування, полива.

Національний музей-заповідник
українського гончарства в Опішному,
Центр досліджень українського
гончарства, інв.№КН-214/К-219 (1),
КН-5/К-5 (2), КН-631/К-585 (3).

Фото Юрка Пошивайла.

Публікуються вперше

Василь Омеляненко.

1-3. Декоративна скульптура «Козел».

Опішне. 1990 (1), 1978 (2), 1960-ті роки (3).

30х23 (1), 63х46 (2, фрагмент), 48х38 (3) см.

Глина, гончарний круг, ліплення, риткування, полива.

Національний музей-заповідник українського гончарства в Опішному,

інв.№КН-4984/К-4687 (1), КН-6/К-6 (2), КН-906/К-860 (3),

Центр досліджень українського гончарства.

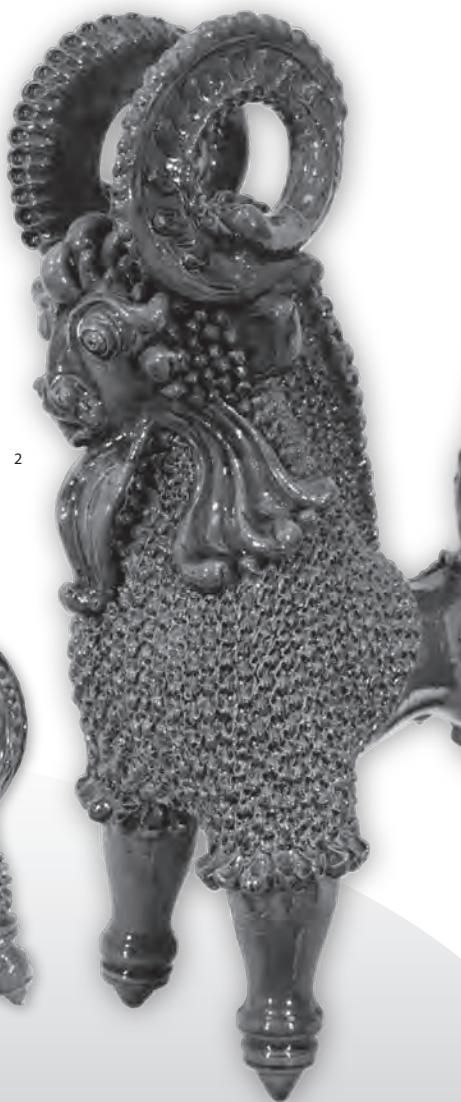
Фото Юрка Пошивайла. Публікуються вперше

1

3

2

Василь Омеляненко.

1-3. Декоративна скульптура «Баран».

Опішне. 1980 (1), 1970-ті роки (1-2).

46х44,5 (1), 26х24,5 (2), 38,5х32,5 (3) см.

Глина, гончарний круг, ліплення, риткування, полива.

Національний музей-заповідник українського

гончарства в Опішному, Центр досліджень

українського гончарства,

інв.№КН-187/К-187 (1), КН-988/К-942 (2),

КН-1046/К-1000 (3).

Фото Юрка Пошивайла.

Публікуються вперше

ГОНЧАРСЬКА КНИГОЗБІРНЯ УКРАЇНИ: каталоги колекційних книг із приватних бібліотек

Колекція книг із приватної бібліотеки поета й літературознавця Петра Ротача*

(24.01.1925 – 13.06.2007; Полтава)

Миттєнис

Народився 24 січня 1925 року в с.Слобідка Талалаївського району Чернігівської області (колишній Роменський повіт Полтавської губернії) в селянській родині, розкуркулений під час колективізації. У довоєнний час навчався в сільській школі. Упродовж 1942–1945 років перебував у Німеччині в таборі невільників. Служив у армії. Після повернення в Україну вступив до Рівненського учительського інституту, але був позбавлений права навчатись як «нерадянська людина» і загнаний до колгоспу. У 1950-роках закінчив у Полтаві учительський та педагогічний інститут. Упродовж 1951–1985 років працював учителем, методистом культурно-освітньої роботи, бібліотекарем, учителем-консультантом заочної школи, старшим викладачем Полтавського інженерно-будівельного інституту, де викладав курс не української, а російської мови та літератури (1969–1985). Від 1947 року і до розпаду СРСР був під наглядом КДБ, від якого отримав налічки «націоналіст» і «антирадянщик». Обмежувався в правах, зокрема праві вільного друку своїх творів.

Друкувати твори почав 1940 року в районній та обласній газетах. З табору оstarбайтерів посилав вірші й прозові твори про голод 1933-го й розкуркулення в Україні до журналу «Пробоем» (Прага, 1943) та інших україномовних видань («Дозвілля», «Земля»). Обходячи цензуру й чорні списки піднаглядних, яким не дозволялося друкуватись, час від часу публікував свої твори в різних виданнях. Упродовж 1965–1971 років надрукував у журналі «Архіви України» біобібліографічний словник «Літературна Полтавщина» (близько 600 статей), який було кваліфіковано як ворожий змістом і духом і на останній подачі обірвано. Спільно з професором С.А.Крижанівським підготував «Повне зібрання творів Л.Боровиковського», яке вийшло 1968 року. Петро Ротач був членом авторського колективу «Української літературної енциклопедії». Після проголошення України як незалежної держави видав такі книги й брошури: «Світло рідної хати» (1989), «Апостол правди і науки» (1991), «По духу брат Тараса» (1992), «Колоски з літературної

* Книги передано на постійне зберігання до Гончарської книгозбірні України Петром Ротачем 1994 року

ниви» (1993), «Біля гнізда соловейка» (1994), «Що збулось, що не збулось» (1998), «Розвіяні по чужині: полтавці на еміграції» (1999), «Дух минувшини: Збірка поезій» (1999), «Від Удаю до Орелі: Т.Г.Шевченко і Полтавщина» (2000), «І слово, і доля, і пам'ять...» (2000), «Священні місця Полтавщини: Дві літературні поїздки» (2003), «Полтавська Шевченкіана: Спроба обласної (крайової) шевченківської енциклопедії: У двох книгах» (2005). Дві книги Петра Ротача побачили світ у видавництві «Українське Народознавство» Національного музею-заповідника українського гончарства в Опішному: «Іван Котляревський у листуванні» (1994), «Грудочка любимой землі: Василь Симоненко і Полтавщина» (1995). Ними було започатковано видавничу серію «Полтавська родина».

З доробком Петра Ротача знайомі читачі Польщі (газета «Наше слово», альманах «Український календар», Варшава), Югославії (журнал «Венац», Белград), Росії («Альманах библиофила», Москва), України (збірники «В сім'ї вольній, новій», «Літературна панорама», «Поезія», журнали «Слово і час», «Український засів»). У 1970-ті роки Петро Ротач включили до списків авторів, які не могли друкувати свої твори в Україні, що завадило досліднику-літературознавцю захистити свого часу кандидатську, а згодом і докторську дисертації.

З 1985 року – на пенсії. 1992 року прийнято до Спілки письменників України.

Використано матеріали:

- Літератори Полтавщини: Довідник /Упорядник Анатолій Дяченко. – Полтава: ІВА «Астрей», 1991. – С.47.
- Полтавщина: Історичний нарис. – Полтава: Дивосвіт, 2005. – С.342, 351, 411, 449.
- Мистецтво України: Бібліографічний довідник /За редакцією А.В.Кудрицького. – К.: «Українська енциклопедія» імені М.П.Бажана, 1997. – С.514.
- Письменники України: Довідник /Упорядник Д.Г.Давидюк, Л.Г.Кореневич, В.П.Павловська. – Дніпропетровськ: ВПОП «Дніпро», 1996. – С.256-257.
- Ротач Петро. І слово, і доля, і пам'ять...: Статті, дослідження, спогади. – Полтава: Верстка, 2000. – С.470.
- Ротач Петро. Що збулося, що не збулося...: Пізня лірика. – Полтава: Верстка, 1998. – С.3.
- Ротач Петро. Іван Котляревський у листуванні. – Опішне: Українське Народознавство, 1994. – Супербклядинка.
- Ханко Віталій. Словник мистців Полтавщини. – Полтава: ВАТ Видавництво «Полтава», 2002. – С.166.

КАТАЛОГ

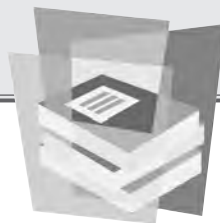
1. Андріївська церква. — К.: Мистецтво, 1970. — 24 с.: іл.
2. Археологічний збірник Полтавського краєзнавчого музею. — Полтава: Полтавський краєзнавчий музей, 1992. — Вип.2. — 10 с.
3. Батракові байки. — Харків: Державне видавництво України, 1930. — 68 с.
4. Бельчиков Н.Ф. Пути и навыки литературоведческого труда. — М.: Высшая школа, 1975. — 240 с.
5. Березовський І.П. Українська радянська фольклористика: Етапи розвитку і проблематика. — К.: Наукова думка, 1968. — 344 с.
6. Бібліотекознавство та бібліографія. — Харків: Вища школа, 1974. — 157 с.
7. Білан О.І. Військова хитрість. — Полтава: ІВА Астрія, 1992. — 48 с.
8. Бобир М.П. Дугі авторитети. — Полтава: ІВА Астрія, 1992. — 32 с.
9. Бобров Н.С. В сердце Руси Северной. — Вологда: Вологодское книжное издательство, 1959. — 232 с.
10. Бондар М.М. Минуле Канева та його околиць. — К.: Видавництво Київського державного університету, 1971. — 104 с.
11. Бористен. — 1993. — №1, 3, 5, 7.
12. Бриль М.Н. Шлях у світ чудес. — Харків: Редакційно-видавничий відділ Книжкової палати УРСР, 1972. — 120 с.
13. Брюсов В.Я. Вибрані поезії. — К.: Дніпро, 1973. — 264 с.
14. Василевська Є.Є. Крелевецький рушник. — Харків: Прапор, 1972. — 23 с.
15. Веселовский А.Н. Историческая поэтика. — Ленинград: Художественная литература, 1940. — 648 с.
16. Винниченко В. Записна книжка: Оповідання. — Харків: Література і мистецтво, 1931. — 24 с.
17. Винниченко В. Солдатики. — Київ-Харків: Дзвін, 1971. — 20 с.
18. Воронов В. Народная резьба. — М.: Государственное издательство МСМХЛ, 1925. — 37 с.
19. Гофман М.Л. Поэзия Боратынского: Историко-литературный этюд. — Петроград: Государственная Типография, 1915. — 29 с.
20. Гребенюк І.Ф. Проліски цвітуть узимку: Повість. — Львів: Каменяр, 1968. — 292 с.
21. Гришко В. Москва сльозам не вірить: Народовбивство по-кремлівськи. — К: Юніверс, 2003. — 246 с.
22. Грінченко Б., Драгоманов М. Діалоги про українську національну справу. — К.: Інститут української археографії НАН України, 1994. — 286 с.
23. Грынчык М.М. Фальклорныя традыцыі ў беларускай дакастрычніцкай паэзіі. — Мінск: Навука і тэхніка, 1969. — 296 с.
24. Державність. — 1991. — №3.
25. Діяння Всеукраїнського Православного Церковного Собору в м.Києві 14-30 жовтня н.с. 1921р. — Новий Ульм, Німеччина: Українське православне братство імені Митрополита Василя Липківського, 1965. — 60 с.
26. Добромисл. — 1992. — №1; 1994. — №3-4.
27. Жнивварські пісні. — К.: Музична Україна, 1971. — 272 с.
28. Журавлик. — 1994. — №1.
29. Загальні питання культури. — К.: Державна республіканська бібліотека УРСР імені КПРС, 1989. — 44 с.
30. Запорожець М. Є ще порох у порохівничах. — Варшава: Українське суспільно-культурне товариство, 1989. — 29 с.

31. Зіневич С.Є. Пан Штукаревич. – К.: Друкарня 1-ї Київської Друкарської Спілки, 1910. – 64 с.
32. Инбер В.М. Вдохновение и мастерство. – М.: Советский писатель, 1957. – 108 с.
33. Ібаньєс Б. Сумна весна: Новелла з іспанського життя. – К.: Друкарня 1-ї Київської Друкарської Спілки, 1911. – 16 с.
34. Ісакова О.П. З історії розвитку української народної вишивки. – К.: Українське товариство охорони пам'яток історії та культури, 1970. – 16 с.
35. Казидуб М.В. Любов веде крізь хуртовини. – Полтава: Полтавський літератор, 1993. – 84 с.
36. Карасев Г., Стопкевич П., Треус В. Аскания-Нова. – Одеса: Маяк, 1965. – 64 с.
37. Квітка-Основ'яненко Г. Шельменко-денщик. – Х.: Печатнік, 1918. – 68 с.
38. Квливидзе М.Г. Давид из Сагурамо: Повесть. – М.: Детская литература, 1972. – 128 с.
39. Київ. – 1991. – №1, 2, 5, 6, 7.
40. Книжник. – 1992. – №3.
41. Козак Мамай: Художній календар на 1992 рік. – К.: Мистецтво, 1991. – 12 с.
42. Кулик І. Щоденник помилок: Сатира. Гумор. – Полтава: Астрей, 1992. – 84 с.
43. Литературная Харьковщина: Методические рекомендации по литературному краеведению в школе. – Харьков: Харьковский областной институт усовершенствования квалификации учителей, 1972. – 27 с.
44. Літературна панорама. 1988. – К.: Дніпро, 1988. – 272 с.
45. Лукницкая В. Из двух тысяч встреч. – М.: Правда, 1987. – 64 с.
46. Майстренко Я.В. Веління серця. – К.: Радянський письменник, 1965. – 232 с.
47. Майстренко Я.В. П'єси. – К.: Дніпро, 1975. – 224 с.
48. Малярство і скульптура. – К.: Мистецтво, 1936. – 32 с.
49. Марія Приймаченко: Альбом. – К.: Мистецтво, 1971. – 67 с.: іл.
50. Марцинкявичюс Ю. Миндаугас. Собор. – М.: Искусство, 1978. – 208 с.
51. Матвієнко О. Клясове коріння українського пуризму. – К.: б/в, 1931. – 132 с.
52. Модели одежды и художественной вышивки: Виставка работ Стефании Кульчицкой. – Рига: Латвийский этнографический музей под открытым небом, 1974. – 8 с.: илл.
53. Народні пісні з голосу Дніпрової Чайки та в її записах. – К.: Музична Україна, 1974. – 216 с.
54. Наука і суспільство. – 1988. – №2.
55. Наукові записки. – Мюнхен: Український Вільний університет, 1958. – Ч.2. – 83 с.; 1963. – Ч.6. – 160 с.
56. Научные записки Полтавского государственного литературно-мемориального музея В.Г.Короленко. – Полтава: Областное книжно-газетное издательство, 1961. – Вып.1. – 151 с.
57. Ніженець А.М. Г.С.Сковорода: Заповідні місця на Харківщині. – Харків: Прапор, 1969. – 64 с.
58. Озеров Л.А. Мастерство и волшебство: Книга статей. – М.: Советский писатель, 1976. – 504 с.
59. Павло Матвійович Горобець: Виставка живопису і графіки: Каталог. – К.: Реклама, 1973. – 28 с.
60. Пам'ятники України. – 1987. – №2, 3, 4; 1988. – №1, 2, 4; 1991. – №3.
61. Панів А. Вечірні тіні: Поезії. – К.: Плужанин, 1927. – 64 с.
62. Первомайський Л. Околиці. – Харків: Український робітник, 1929. – 160 с.
63. Песков В.М. Путешествие с молодым месяцем. – М.: Молодая гвардия, 1969. – 416 с.
64. Петров-Водкин К.С. 1878–1939: Каталог выставки. – Ленинград-Москва: Советский художник, 1966. – 48 с.: илл.

65. Писаржевский О.Н. Ферсман: Повесть. – М.: Советский писатель, 1967. – 400 с.
66. Пісні революції. – К.: Мистецтво, 1968. – 255 с.
67. Полежаев А.И. Стихотворения и поэмы. – М.: Московский рабочий, 1981. – 288 с.
68. Полтавський краєзнавчий: Сторінки історії та колекції: Збірник наукових праць. – Полтава: Полтавський краєзнавчий музей, 1991. – 155 с.
69. Прищеп І. Брехати не вміє. – Полтава: Астрей, 1992. – 56 с.
70. Проблемы хронологии, авторства и реставрации текста «Слово о полку Игореве»: Учебные задания для студентов-филологов. – Сумы: Сумской государственной педагогический институт имени А.С.Макаренка, 1975. – 20 с.
71. Програма науково-теоретичної конференції «Народне мистецтво Полтавщини», присвяченої 70-річчю Полтавського художнього музею. – Полтава: Полтавський художній музей, 1989. – 4 с.
72. Програма обласного огляду-конкурсу сільської художньої самодіяльності Полтавщини, присвяченого 150-річчю з дня народження Т.Г.Шевченка. – Полтава: Обласний будинок народної творчості, 1964. – 64 с.
73. Програма республіканської ювілейної наукової конференції, присвяченої 200-річчю від дня народження І.Котляревського. – Полтава: Полтавський літературно-меморіальний музей І.П.Котляревського, 1969. – 10 с.
74. Радянське літературознавство. – 1969. – №10.
75. Райдужними мостами. – К.: Дніпро, 1968. – 492 с.
76. Рідне слово. – К.: Наукова думка, 1974. – Вип.8. – 113 с.
77. Розбудова держави. – 1992. – №1, 2.
78. Ротач П. Дух минувшини: Збірка поезій. – Полтава: Археологія, 1999. – 48 с.
79. Ротач П.П. Апостол правди і науки. – Гадяч: Гадяцька друкарня, 1991. – 28 с.
80. Ротач П.П. Біля гнізда соловейка. – Полтава: Полтавський літератор, 1993. – 161 с.
81. Ротач П.П. Колоски з літературної ниви. – Полтава: Полтавський літератор, 1993. – 120 с.
82. Ротач П.П. Котляревський у листуванні. – Опішне: Українське Народознавство, 1994. – 336 с.: іл.
83. Ротач П.П. По духу брат Тараса. – Полтава: Криниця, 1992. – 36 с.
84. Ротач Петро. І слово, і доля, і пам'ять...: Статті, дослідження, спогади. – Полтава: Верстка, 2000. – 472 с.
85. Ротач Петро. Полтавська Шевченкіана: Спроба обласної (крайової) шевченківської енциклопедії: У двох книгах. – Кн.1. А-К. – Полтава: Дивосвіт, 2005. – 432 с.
86. Ротач Петро. Священні місця Полтавщини: Дві літературні поїздки. – Полтава: Верстка, 2003. – 64 с.
87. Ротач Петро. Що збулось, що не збулося...: Пізня лірика. – Полтава: Верстка, 1998. – 56 с.
88. Русанівський В.М. Чи правильно це написано?. – К.: Знання, 1972. – 48 с.
89. Самотній Петро. Струн поетичних дивні звуки: Переклади. – Полтава: Верстка, 2001. – 48 с.
90. Селиванова С.Д. Над пушкинскими рукописями. – М.: Наука, 1980. – 128 с.
91. Симоненко Василь. Избранная лирика. – М.: Молодая гвардия, 1968. – 32 с.
92. Сиповский В. В. История русской словесности. – СПб: Издание бр. Башмановых, 1909. – 336 с.
93. Софія Київська /Автор упорядник О.Д.Радченко. – К.: Мистецтво, 1970. – 24 с.
94. Степаненко М.О. Вибрані праці. – Полтава: Просвіта, 1994. – 132 с.
95. Степовик Д.В. Видатні пам'ятники українського граверства XVII століття. – К.: Українське товариство охорони пам'яток історії та культури, 1970. – 20 с.
96. Степовик Д. Скринька див. – К.: Молодь, 1971. – 88 с.

97. Степовик Д.В. Українська мистецька класика. Болгаристика. – К.: Добровільне товариство любителів книги, 1988. – 58 с.
98. Сторожа. – 1991. – №1.
99. Судаков В. Жизни короткое лето. – Полтава: Крыныця, 1993. – 33 с.
100. Сухомлинський В.О. Бібліографія творів. – К.: Радянська школа, 1978. – 112 с.
101. Сучасність. – 1980. – Ч.12; 1985. – Ч.9.
102. Так что-же нам делать? – Б/м., б/в., б/р. – 102 с.
103. Театр І.П.Котляревського: Матеріал на допомогу лектору. – К.: Знання, 1969. – 28 с.
104. Театральные страницы: Сборник статей. – М.: Искусство, 1979. – 224 с.
105. Україна. – 1989. – №16, 41, 44, 47.
106. Українська культура. – 1991. – №1, 2, 4, 5, 6, 7, 9.
107. Український засів. – 1993. – №5.
108. Устименко М.А. Поетичні твори. – Миргород: Друкарня Ш.В.Шик, 1917. – 72 с.
109. Фесенко Н. У хвилях життя: Проза. Поезія. П'єси. – Полтава: Видавництво «Полтава», 1997. – 272 с.
110. Фесенко Н.М. Чужинка. – Полтава: Полтавський літератор, 1993. – 144 с.
111. Франко І. Без праці: Казка. – К.: Друкарня Петра Барського, 1904. – 152 с.
112. Церковь Ризположения: Путеводитель. – М.: Изобразительное искусство, 1980. – 18 с.
113. Червоні зорі: Революційні пісні /Упорядник В.Таловиря. – К.: Мистецтво, 1968. – 255 с.
114. Чехівський В.М. За церкву, христову громаду, проти царства тьми. – Нью-Йорк: Українська Автокефальна Православна церква, 1974. – 51 с.
115. Чехов А.П. О литературе. – М.: Госиздат, 1955. – 403 с.
116. Чехов и его среда: Сборник /Под редакцией Н.Ф.Бельчикова. – Ленинград: ACADEMIA, 1930. – 466 с.
117. Чурмаева Н.В. Ф.И.Буслаев: Книга для учащихся. – М.: Просвещение, 1984. – 112 с.
118. Шевченко і Сумщина: Тези доповідей та повідомлень науково-теоретичної конференції, присвяченої 175-річчю від дня народження Т.Г.Шевченка. – Суми: Сумський художній музей, 1989. – 76 с.
119. Шестаков В. Що не під силу Каттані: Сатира та гумор. – Полтава: Полтавський літератор, 1993. – 32 с.
120. Шмит Ф.И. Исторические, этнографические, художественные музеи. – Харьков: Союз, 1919. – 103с.
121. Шолохов М. Рассказы. – Ленинград: Художественная литература, 1975. – 256 с.
122. Щоголів Я.І. Чередничка: Вибрані твори. – К.: Веселка, 1968. – 212 с.
123. «Я зробив, що міг...»: Листи проф. П.Митропана з Югославії до П.Ротача у Полтаву. 1965–1988 рр. – Полтава: Верстка, 2000. – 212 с.
124. Vilnius. – М.: Прогресс. – 46 с.
125. Goethe. Faust. – Berlin: Derlag Martin Mafchler. – 406 s.
126. Pakauskas Romualdas. Vilties šviesa: Fotonovelės. – Vilnius: Vaga, 1983. – 159 p., il.
127. Pravoslávny cirkevny kalendár 1979. – Bratislava: Pravoslávna cirkev v Československu, 1978. – 194 š.

ГОНЧАРСЬКА КНИГОЗБІРНЯ УКРАЇНИ ТА КЕРАМОЛОГІЧНА БІБЛІОТЕКА УКРАЇНИ ЩИРОСЕРДНО ДЯКУЮТЬ СВОЇМ ДОБРОДІЙНИКАМ

Банк «Аваль» (Алла Китриш, Опішне)

- Гашек Я. Пригоди бравого вояка Швейка. – К.: ДП «Видавництво «Оріяни», 2003. – 686 с.

Державний комітет телебачення і радіомовлення України (Київ)

- Саєнко Ніна. Олександр Саєнко: до становлення і розвитку українського монументально-декоративного мистецтва ХХ століття: Книга-альбом. – К.: Видавництво імені Олени Теліги, 2003. – 560 с.

Донецький обласний краєзнавчий музей (Донецьк)

- Греки Призов'я: 3 колекції Донецького обласного краєзнавчого музею. – Донецьк: ВД «Кальміус», 2005. – 10 лист.

Запорізький державний обласний краєзнавчий музей (Запоріжжя)

- Ляшко С.Н., Попандопуло З.Х., Дровосоєва О.В. Курганні могили Дніпровського Надпорож'я (Ясиноватое, Дніпровка, Петро-Михайловка). – Запоріжжя: Дикое Поле, 2004. – 178 с.
- Музейний вісник: Науково-теоретичний щорічник. – Запоріжжя: Запорізький обласний краєзнавчий музей, 2002. – Вип.2. – 140 с.
- Музейний вісник: Науково-теоретичний щорічник. – Запоріжжя: Запорізький обласний краєзнавчий музей, 2003. – Вип.3. – 148 с.
- Музейний вісник: Науково-теоретичний щорічник. – Запоріжжя: Запорізький обласний краєзнавчий музей, 2004. – Вип.4. – 134 с.

Інститут народознавства НАН України (Степан Павлюк, Львів)

- Герус Людмила. Українська народна іграшка. – Львів: Інститут народознавства НАН України, 2004. – 264 с.
- Горбань Ірина. Фольклор і фольклористика болгар в Україні. – Львів: Інститут народознавства НАН України, 2004. – 256 с.
- Моздир Микола. Володимир Лупійчук – співець українського козацтва. – Львів: Інститут народознавства НАН України, 2005. – 144 с.
- Народознавчі зошити. – 2002. – №1-2.
- Народознавчі зошити. – 2003. – №5-6.
- Народознавчі зошити. – 2004. – №1-2; №3-4.
- Народознавчі зошити. – 2005. – №3-4.
- Никорак Олена. Українська народна тканина ХІХ–ХХ ст.: типологія, локалізація, художні особливості. – Львів: Інститут народознавства НАН України, 2004. – Ч.І. – 584 с.
- Селівачов Михайло. Лексикон української орнаментики (іконографія, номінація, стилістика, типологія). – К.: Редакція вісника «АНТ», 2005. – 400 с.

- Худаш Михайло. Українські карпатські і прикарпатські назви населених пунктів (утворення від відапелятивних антропонімів). – Львів: Інститут народознавства НАН України, 2004. – 536 с.

Координаційне бюро Енциклопедії Сучасної України НАН України (Микола Железняк, Київ)

- Енциклопедія Сучасної України. – К.: Координаційне бюро Енциклопедії Сучасної України НАН України, 2001. – Т.1. – 824 с.; 2003. – Т.2. – 872 с.; 2004. – Т.3. – 696 с.

Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП) (Київ)

- Бадзьо Ю. Підпільна нація. Нове завоювання України. – К.: Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП), 2003. – 104 с.
- Бондар Юрій. Свобода слова: вибір-2004. – К.: Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП), 2005. – 128 с.
- Бондар Юрій. Свобода слова: українська мірка. – К.: Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП), 2004. – 144 с.
- Видатні постаті України: Біографічний довідник. – К.: Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП), Книжкова палата України, 2004. – 872 с.
- Володський І. Витоки зла (Таємниця комунізму). – К.: Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП), 2003. – 64 с.
- Глазовий П.П. Архетипи: Гумор. Сатира. – К.: Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП), 2003. – 234 с.
- Голодомор 1932–1933 років як величезна трагедія українського народу: Матеріали Всеукраїнської наукової конференції. Київ, 15 листопада 2002 р. – К.: Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП), 2003. – 280 с.
- Діалог цивілізацій: нові принципи організації світу: Матеріали Всесвітньої конференції. Київ, 24 травня 2002 року. – К.: Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП), 2002. – 232 с.
- Діалог цивілізацій: протиріччя глобалізації: Матеріали Другої Всесвітньої конференції. Київ, 23 травня 2003 року. – К.: Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП), 2003. – 376 с.
- Діалог цивілізацій: роль і місце латентних структур в управлінні світом: Матеріали Третьої Всесвітньої конференції. Київ, 28 травня 2004 року. – К.: Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП), 2005. – 368 с.
- Кому був вигідний голодомор?: Статті. – К.: Міжрегіональна Академія управління персоналом, 2003. – 56 с.
- Кращі науково-педагогічні працівники ВНЗ України. – К.: Український видавничий консорціум, 2004. – Вип.І. – 159 с.
- Кузьменко В. Наука за біологічним принципом, або дещо про академічну мафію. – К.: Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП), 2004. – 160 с.
- Лапікура В., Лапікура Н. Дві шістки з блакитної колоди: Публіцистика. – К.: ТОВ «Видавництво Аратта», 2003. – 52 с.
- Лапікура Валерій, Лапікура Наталя. Кагал 2004. – К.: Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП), 2004. – 80 с.
- Лук'яненко Левко. Злочинна суть КПРС-КПУ. Нюрнберг-2. – К.: Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП), 2005. – 124 с.
- Лук'яненко Левко. Національна ідея і національна воля. – К.: Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП), 2003. – 296 с.
- Лук'яненко Левко. Незнищеність. – К.: Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП), 2004. – 88 с.
- Людство і віра: Всесвітня історія народів і релігій /Автор-укладач Г.Щокін. – К.: Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП), 2005. – Т.2. – 640 с.
- Людство і віра: Навчально-методичний посібник /Автор-укладач Г.Щокін. – К.: Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП), 2002. – Т.1. – 576 с.

- Маевская Л.Б. Осторожно, экстремизм! – К.: Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП), 2004. – 104 с.
- Малий етнополітичний словник. – К.: Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП), 2005. – 288 с.
- Матусевич М. Слово на захист жидів: Спроба полеміки з професором В.Яременком («Сільські вісті», 30.09.2003). – К.: Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП), 2004. – 44 с.
- Мицик В.Ф. Воїнська могила: Тужіння. Пісні років війни. – К.: Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП), 2005. – 108 с.
- Міжнародний проект «Мости дружби. Україна-Росія». – К., 2004. – Кн.1. – 207 с.
- «Персонал» против сионизма: Статті. – К.: Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП), 2002. – 136 с.
- Православні духовні цінності в контексті формування сучасного світу: Матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції. Київ, 26 березня 2004 року. – К.: Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП), 2005. – 348 с.
- Сенченко М.І. «Культурна революція» в Україні, або Управління деградацією. – К.: Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП), 2004. – 212 с.
- Сенченко М.І. Україна: шляхом незалежності чи неоколонізації? – К.: Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП), 2003. – 120 с.
- Сенченко М.І. Фінансовий інтернаціонал. – К.: Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП), 2002. – 56 с.
- Сенченко Н.И. Общество истребления – стратегическая перспектива «демократических реформ». – К.: Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП), 2004. – 224 с.
- Тласс М. Маца сіону. – К.: Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП), 2004. – 248 с.
- Франко І. Поема про сотворення світу. – К.: Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП), 2003. – 120 с.
- Франко Іван. Zur judenfrage (до юдейського питання): Статті. – К.: Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП), 2002. – 40 с.
- Шевченко Т.Г. Кобзар. – К.: Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП), 2005. – 472 с.
- Шестопап М. Євреї на Україні: (Історична довідка). – К.: Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП), 2002. – 240 с.
- Щокін Г. Український консерватизм як сутність національної ідеї. – К.: Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП), 2005. – 64 с.
- Яременко Василь. Україна в лещатах сіонізму. – К.: Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП), 2005. – 192 с.

Національна бібліотека імені Володимира Вернадського (Київ)

- Георгій Васильович Щокін: Біобібліотечний показник /Укладачі Л.О.Бродська, І.А.Ігнатюк. – К.: Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП), 2004. – 360 с.
- Гетман Николай. ГУЛАГ: Коллекция картин. – Вашингтон: The Jamestown Foundation, 2001. – 131 с.
- Магомедов Б.В., Абашина Н.С., Солтис О.Б. Пам'ятки черняхівської культури в Київській області. Археологічна карта. – К.: Видавничий дім «Академперіодика» НАН України, 2003. – 118 с.
- Пламеницька О. Кам'янець-Подільський. – К.: Абрис, 2004. – 256 с.
- Рудницький Г.А. Тарас Шевченко і Крим: Енциклопедичний довідник. – Сімферополь: Таврія, 2001. – 288 с.
- Скиба Л.Є. Пирогівський могильник зарубинецької культури. – К.: Інститут археології НАН України, 2001. – 182 с.

- 100 законів из Талмуда: Из книги О.Платонова «Терновый венец России»: Загадка сионистских протоколов: Историческая памятка. – К.: Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП), 2003. – 92 с.
- Хто є хто на Тернопільщині. Видатні земляки: Довідково-біографічне видання. – К.: Українська академія геральдики, товарного знаку та логотипу, 2004. – Вип.1. – 224 с.
- Хто є хто на Харківщині. Видатні земляки: Довідково-біографічне видання. – К.: Українська академія геральдики, товарного знаку та логотипу, 2004. – Вип.1. – 176 с.
- Хто є хто. Партії та політики ХХІ століття. – К.: Український видавничий консорціум, 2004. – Вип.2. – 239 с.
- Юрківський В.М. Регіональна економічна і соціальна географія. Зарубіжні країни: Путівник. – К.: Либідь, 2001. – 416 с.

Національна спілка майстрів народного мистецтва України (Володимир Титаренко, Київ)

- Олександр Ганжа (1905–1982): До 100-річчя від дня народження славного українського гончаря: Альбом. – К.: Народні джерела, 2005. – 28 с.: іл.

Одеський історико-краєзнавчий музей (Одеса)

- Вісник Одеського історико-краєзнавчого музею. – Одеса: Астропринт, 2005. – 100 с.
- Немцы Причерноморья: Каталог. – Одеса: Астропринт, 2003. – 120 с.
- Одесский историко-краеведческий музей: Путеводитель. – Одеса: Оптимум, 2001. – 64 с.
- Українські сорочки кінця ХІХ – початку ХХ ст. у зібранні Одеського історико-краєзнавчого музею: Комплект листівок. – Одеса: Астропринт, б/р. – 18 лист.

ПП «Центра-Інвест» (Київ)

- «Газети України»: Довідник. – К.: ЕКС-ОБ, 2005. – 184 с.
- Эмоциональное влияние в стратегическом маркетинге: Учебник-справочник: Каталог «Журналы Украины 2005». – К.: Веди Арт ПРИНТ, 2005. – 226 с.

Регіональний науково-дослідний центр «Рятівна археологічна служба» Інституту археології НАН України (Львів)

- Археологічні дослідження Львівського університету. – Львів: Львівський національний університет імені Івана Франка, 2004. – Вип.7. – 418 с.
- Войнаровский В., Конопля В., Филипчук М. Лукаші. Багатошарова пам'ятка археології на Брідщині. – Львів: Рятівна археологічна служба, 2005. – 112 с.

Редакція журналу «Музеї України» (Київ)

- Музеї України. – 2005. – №5.

Український центр народної культури «Музей Івана Гончара» (Тетяна Пошивайло, Київ)

- Григорій Ксьондз: Каталог. – К.: Родовід, 2005. – 84 с.
- Шевченків край: Історико-культурологічні нариси. – К.: Український центр народної культури «Музей Івана Гончара», 2005. – 520 с.

Центральний музей збройних сил України (Київ)

- Військовий музей: Науково-методичний збірник. – К.: Центральний музей Збройних сил України, 2005. – Вип.6. – 216 с.

Чернігівський історичний музей імені Василя Тарновського (Чернігів)

- «До тебе прихильна, дарма, що кавалергард»: Листи Є.І.Милорадович до Г.О.Милорадовича (1860–1865 рр.). – Чернігів: Чернігівські обереги, Сіверянська думка, 2002. – 104 с.
- Немеркнутий світ давнини: Старожитності Василя Тарновського у Чернігівському історичному музеї. – Чернігів: Чернігівський історичний музей, б/р. – 8 с.
- Скарбниця української культури: Збірник наукових праць. – Чернігів: Сіверянська думка, 2002. – Вип.2. – 140 с.; 2002. – Вип.3. – 170 с.; 2004. – Вип.4. – 92 с.; 2005. – Вип.5. – 108 с.

Бобринський Олександр (Москва, Росія)

- Сарасвати Б. Культуры изготовителей керамики и индийская цивилизация. – Нью-Дели: б/и, 1979. – 32 с.

Борисенко Валентина (Київ)

- Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка: Історія. – К.: Київський національний університет імені Тараса Шевченка, 2004. – Вип. 74-76. – 174 с.

*Дяк бібліотеці
Тарасівку
16.08.05*

Бурбела Віктор (Київ)

- Видання Секції суспільних і гуманітарних наук Національної академії наук України. 1998–2003: Бібліографічний покажчик. – К.: Національна бібліотека України В.І.Вернадського, 2003. – 754 с.

*Бібліотеці Інституту
керамології — від
Відділення АНН.*

- Грушевський М.С. Твори: У 50 томах. – Львів: Світ, 2004. – Т.6. – 696 с.
- Дзюба Іван. Пастка. Тридцять років зі Сталіним. П'ятдесят років без Сталіна. – К.: Криниця, 2003. – 144 с.

29.04.05 В.Б.

- Звіт про діяльність Національної академії наук України у 2004 році: Проект. – К.: Національна академія наук України, 2005. – Ч.1. – 332 с.

- Історія українського правопису XVI–XX століття: Хрестоматія. – К.: Наукова думка, 2004. – 583 с.

*Бібліотеці Інституту керамології — від
Відділення літератури, мови
та мистецтвознавства НАН України.*

- Історія української культури: У 5 томах. – К.: Наукова думка, 2005. – Т.4. – Кн.2. – 1293 с.

2.12.2005 р. В.Б.

- Курас І.Ф., Геєць В.М., Онищенко О.С., Дзюба І.М. Розвиток соціогуманітарних досліджень у Національній академії наук України. 1999–2003: До 85-річчя Національної академії наук України. – К.: Національна бібліотека України імені В.І.Вернадського, 2003. – 208 с.
- П'янов В.Я. На струнах вічності: Нарис та есеї. – К.: Український письменник, 2002. – 217 с.
- Сербин Р. За яку спадщину. – К.: б/в., 2002. – 144 с.
- Українська Громадська Група сприяння виконанню Гельсинських угод: У 4 томах: Документи і матеріали. Серпень 1976 – 10 грудня 1978. – Харків: Фоліо, 2001. – Т.3. – 240 с.
- Юридична енциклопедія: У 6 томах. – К.: Українська енциклопедія, 1998. – Т.4. – 720 с.
- Юридична енциклопедія: У 6 томах. – К.: Українська енциклопедія, 2003. – Т.5. – 736 с.
- Юридична енциклопедія: У 6 томах. – К.: Українська енциклопедія, 2004. – Т.6. – 768 с.

Вінковський Вячеслав (Ужгород)

- Декоративне мистецтво Закарпаття: Каталог виставки. – Ужгород, 2005. – 20 с.

Гейко Анатолій (Опішне)

- Археологический словарь каменных орудий. – М.: Институт археологии АН СССР, 1991. – 38 с.

*Гончарівська
спадщина
України
2005 р. Г.Б.*

- Ванцак Б.С., Козюра В.М. Рідний край: Навчальний посібник з історії Лубенщини для учнів шкіл, училищ і технікумів. – Лубни: Спілка журналістів України, 1993. – 104 с.

- Пам'ятки науки і техніки в Україні: історія, проблеми, дослідження і збереження: Збірник наукових статей. – К.: Центр пам'яткознавства НАН України і УТОPIK, 2002. – 146 с.

*Голубець
Орест Михайлович
б/р. Навчальн. посібник
20.01.05*

Голубець Орест (Львів)

- Голубець Орест Михайлович. Мистецьке середовище Львова другої половини ХХ століття (соцреалізм і свобода творчості): Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня доктора мистецтвознавства. – К.: Інститут мистецтвознавства, фольклористики та етнології імені Максима Рильського НАН України, 2003. – 31 с.

Горлач Степан (Київ)

- Горлач Степан. Перша ніч: Повість. – К.: Ярославів вал, 2003. – 143 с.

Дзюба Іван (Київ)

- Дзюба Іван. З криниці літ: Тритомник. – К.: Обереги, Гелікон, 2001. – Т.II. – 848 с.

Денисенко Сергій (Васильків)

- Васильків. 1000 років: Фотоальбом. – К.: Мистецтво, 1993. – 104 с.
- Васильків: Фотоальбом. – К.: Мистецтво, 1997. – 104 с.
- Дацюк Галина. Благослови душе моя, Господа... – К.: Жіночий центр «Спадщина», 1997. – 20 с.

*В знак шлюбної поваги
Денисенко С.М.
8 квітня 2005р.*

Дяченко Людмила (Опішне)

- Лабскір В.М., Любієв А.Г., Юшко О.В., Курило С.І., Копієвська Л.А. Туристичні об'єкти України: Навчальний посібник. – Харків: НТУ«ХПІ», 2002. – 176 с.

Китриш Михайло (Опішне)

- Програма на Втория международен семинар по антична балканска керамика. – Велико Търново: б/в, 1979. – 8 с.
- Учаснику другого республіканського свята народної творчості, присвяченого 70-річчю Великої Жовтневої соціалістичної революції. – Полтава: Видавництво «Полтава», 1987. – 12 с.

Козуб Володимир (Полтава)

- Видавництва України від «А» до «Я». – К.: Український видавничий консорціум, 2003. – Вип. 2. – 120 с.
- Українське законодавство: засоби масової інформації. – К.: IREX Y-Медіа, 2004. – 368 с.

Колибенко О.В. (Переяслав-Хмельницький)

- Наукові записки з української історії: Збірник наукових статей. – Переяслав-Хмельницький: Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди, 2005. – Вип.16. – 340 с.

*В бібліотеку
історичну етнології
28.11.05.*

С.М.

Колодійчук Євген (Київ)

- Колодійчук Євген. Диво зцілення: Розповіді з народознавства. – К.: Український письменник, 1993. – 208 с.

*Зміст книги
гончарів: мистецтво
і життя.*

*Євген Колодійчук
4.10.2005 р.*

Корнієнко Павло, Сиченко Олександр (Лубни)

- Корнієнко П.Г., Сиченко О.В. Дорога добра та надії (з історії Лубенської медицини). – Полтава: АСМІ, 2003. – 180 с.

*ОА
'гончарські' українські
книгозбірці авіатори
з нового
21.02.2005 р. О. Сиченко*

Костур Леонтій (Суми)

- Костур Леонтій. Теракота: Каталог. – Суми: Дом-музей, 2005. – 12 с.

*Національному музею
заповіднику українського
гончарства
от автора Костура
Леонтія*

Кочережко Нарцис (Київ)

- Закарпатські кольори. Живопис. Графіка: Каталог. – К.: Центральний державний архів-музей літератури і мистецтва України, 2004. – 12 с.

А. Кочережко

Суми

8.10.2005 р.

Левків Тарас (Львів)

- Тарас Левків: Каталог. – К.: ТОВ «Нікітін та партнери», 2005. – 14 с.
- Художники України: Тарас Левків. – 2005. – №17. – 13 жовтня. – 16 с.

Лініченко Юрій (Київ)

- Юрій Лініченко. Каталог. – К.: Редакція журналу «Образотворче мистецтво», 2005. – 28 с.

Мельничук Лідія (Вінниця)

- Мельничук Лідія Семенівна. Гончарство Поділля в системі етнокультури українців (друга половина XIX–XX століття): Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня доктора історичних наук. – К.: Київський національний університет імені Тараса Шевченка, 2004. – 32 с.

Миронець Надія (Київ)

- Олена Теліга. Листи. Спогади. – К.: Видавництво імені Олени Теліги, 2004. – 400 с.

*Збірку листів
Олени Теліги
до українських
друзей*

19.11.2005 р.

*Станіславський
гончарознавцям
з великою повагою
за ту плідну
справу великої душі
українства. У щасті, як
ви працюєте.
В. Моргун*

Моргун В. (Полтава)

- Моргун Федір. Рішуче «ні!» – сталінізму і сепаратизму. – Полтава: Полтавський літератор, 2005. – 31 с.

5.08.2005 р.

Наулко Всеволод (Київ)

- Всеволод Іванович Наулко: До 65-річчя від дня народження та 40-ї річниці науково-педагогічної діяльності: Біобібліографія. – К.: Інститут української археографії та джерелознавства імені Михайла Грушевського НАН України, 1998. – 60 с.

Онищенко Володимир (Київ)

- Александр Бородай. Монументальная живопись, графика, эмали: Каталог. – Днепропетровск: Днепропетровская организация Союза художников УССР, 1983. – 30 с.
- Аннинский Л. Лесковское ожерелье. – М.: Книга, 1982. – 189 с.
- Антологія аргентинської поезії ХХ століття. – Луцьк: Ініціал, 1998. – 192 с.
- Артемов В. Светлый всадник. – М.: Современник, 1989. – 127 с.
- Басория Э. И говорили они до утра: Рассказы. Повести. – М.: Советский писатель, 1986. – 256 с.
- Білаш Олександр. Мелодія: Поезії. – К.: Молодь, 1997. – 72 с.
- Богдан Сорока. Графіка: Каталог виставки. – К.: Державний музей Тараса Шевченка у Києві, 1990. – 20 с.
- Борис Тулін. Графіка. Живопис: Каталог. – Б/м: б/в, б/р. – 24 с.
- Боролич Ю. Жили собі... – К.: Веселка, 1969. – 83 с.
- Братислава – столица ССР: Проспект. – Братислава: Городской музей, 1978. – 32 с.
- Бровко Петрусь. И молодость и зрелость: Стихи и поэмы. – М.: Советский писатель, 1979. – 280 с.
- Брозин Г.Ю. Атака на неизведанное. – М.: Знание, 1977. – 104 с.
- В мире науки. – 1983. – №12. – 112 с.
- Валерій Франчук. Живопис: Каталог. – К.: Головне управління культури Київської міськдержадміністрації, 1995. – 24 с.
- Варец Валентин Іванович. Вареца Ляшя Ахтямовна. Пространство-время: Каталог работ 1989–1992. – Минск: Белорусский Дом печати, 1992. – 40 с.
- Великий весняний вернісаж київських галерей «Творчість без меж». – К.: Головне управління культури Київської міської державної адміністрації, 1996. – 24 с.
- Виставка графіки: Каталог. – Б/м: б/в, б/р. – 5 лист.
- Віктор Козик: Каталог. – К.: Нове творче об'єднання, 1994. – 24 с.
- Вісім десятиліть творчості. 1920–2000. – К.: Освіта, 2000. – 120 с.
- Вітрила: Альманах. – К.: Молодь, 1967. – 208 с.
- Вітрила-68: Альманах. – К.: Молодь, 1968. – 229 с.
- Вітрила-69: Альманах. – К.: Молодь, 1969. – 254 с.
- Вітрила-79: Альманах. – К.: Молодь, 1979. – 200 с.
- Вітрила-81: Альманах. – К.: Молодь, 1981. – 184 с.
- Вітрила-87: Альманах. – К.: Молодь, 1987. – 136 с.
- Вітрила-88: Альманах. – К.: Молодь, 1988. – 144 с.
- Воеводин Е. Семейное дело: Роман-диалогия. – Ленинград: Советский писатель, 1982. – 662 с.
- Гайдар А. Школа: Повести, рассказы. – Симферополь: Таврия, 1978. – 544 с.
- Галерея сучасного мистецтва «Вернісаж»: Каталог. – Харків: Ілюзіон, б/р. – 32 с.
- Галич Александр. Я верил в чудо: Песни и стихи. – М.: ПО «Периодика», 1991. – 240 с.
- Гаршин В.М. Красный цветок: Рассказы. – К.: Дніпро, 1986. – 260 с.

- Геврик Тит. Втрачені архітектурні пам'ятки Києва. – Нью-Йорк-Київ: Мале підприємство: «Пам'ятки України», 1991. – 64 с.
- Гончарівські читання (другі). Українська народна творчість у поняттях міжнародної термінології. – К.: Музей Івана Гончара, 1995. – 12 с.
- Горький Максим. Рассказы. – М.: Художественная литература, 1982. – 63 с.
- Гросзова С. За рулем женщина: Напутствия начинающему водителю. – М.: Транспорт, 1984. – 287 с.
- Грушас Ю. Карьеристы: Роман и рассказы. – М.: Советский писатель, 1986. – 318 с.
- Гурулев С.А. Что в имени твоём, Байкал. – Новосибирск: Наука, 1982. – 110 с.
- Гюнтекин Р. Зелена ніч. – К.: Молодь, 1971. – 214 с.
- Давичо О. Песня: Роман. – М.: Прогресс, 1979. – 620 с.
- Далеке-близьке сучасне португальське мистецтво з колекцій мистецьких фондаций. – К.: Співка художників України, 1998. – 32 с.
- Двинянинов С. Подробное описание редких монет, марок, фарфора, старинных вещей. – Казань: Типо-литография М.А.Семенова, 1913. – 128 с.
- День Ксенії: Каталог. – К.: Арт-фойє, 1996. – 8 с.
- Диорама «Битва за Днепр». – К.: Промінь, 1976. – 14 с.
- Для дому і сім'ї. – К.: Реклама, 1979. – 136 с.
- Дни Российской Федерации в Мексике: Каталог. – М.: Министерство культуры РСФСР, 1986. – 44 с.
- Думберс Л. Календарь Артура Спуря: Роман. – М.: Молодая гвардия, 1981. – 223 с.
- Жизнь происходит из жизни. – Можайск: Бхактиведанте Бук Траст, 1991. – 208 с.
- Загребельний П.А. Левине серце: У 2 в. – К.: Дніпро, 1978. – Вип.1. – 168 с.
- Загребельний П.А. Левине серце: У 2 в. – К.: Дніпро, 1978. – Вип.2. – 136 с.
- Заплатин М. Весной там поют глухари. – М.: Всесоюзное бюро пропаганды киноискусства, 1986. – 143 с.
- Запорізького краю нев'янучий цвіт. – Запоріжжя: Обласний центр народної творчості, 2001. – 12 с.
- Заслужені майстри народної творчості України (Північне Причорномор'я): Каталог. – Одеса: Українське товариство «Лелека», 1991. – 12 с.
- Збанацький Ю. Таємниця Соколиного бору. – К.: Веселка, 1985. – 319 с.
- Зеленов А. Второе дыхание: Повести и рассказы. – М.: Советский писатель, 1981. – 381 с.
- Золотий птах: Димлена кераміка: Присвячується 10-річчю творчості Лідії та Андрія Ульяницьких. – Б/м: б/в, б/р. – 4 с.
- Игнатавичюс Э. Тишина прокозов: Рассказы. – М.: Советский писатель, 1980. – 214 с.
- Каменева Е. Волшебная глина. – М.: Малыш, 1983. – 24 с.
- Камінний цвіт Луганської землі: Альбом. – Київ-Луганськ: Редакція журналу «Образотворче мистецтво», 2002. – 96 с.
- Каталог виставки творчих робіт випускників дитячих художніх шкіл та художніх відділень шкіл мистецтв м.Києва. – К.: Головне управління культури Київської міськдержадміністрації, 1995. – 30 с.
- Каталог персональної виставки скульптури Петра Капшученка (США). – К.: Національний музей імені Тараса Шевченка, 1996. – 50 с.
- Керамика: Стиль и мода. – 2003. – №2.
- Керамика: Стиль и мода. – 2004. – №2, №3.

- Клейнер И. Судьба Сухово-Кобылина. – М.: Наука, 1969. – 127 с.
- Кожевникова Н. Внутренний двор: Рассказы и повести. – М.: Советский писатель, 1986. – 377 с.
- Коровин Константин. Краски России: Очерки, воспоминания, рассказы. – Ленинград: Детская литература, 1986. – 112 с.
- Краткое руководство для собирателей фарфора: Из календаря «Дамский мир» на 1912 г. – СПб.: «Кобза-Интернешнл», 1912. – 16 с.
- Крип'якевич І., Дольницький М. Історія України. – Львів: Меморіал, 1991. – 352 с.
- Куликова И.А. Музыкальная молодежная эстрада США и стран Запада. – М.: Знание, 1978. – 47 с.
- Куліш М.Г. 97: П'єса на чотири дії. – К.: Мистецтво, 1970. – 116 с.
- Левін Борис. Веселий мудрець: Повісті. – К.: Радянський письменник, 1978. – Кн.2. – 389 с.
- Лермонтов М.Ю. Стихотворения. Герой нашего времени: Роман. – К.: Веселка, 1982. – 200 с.
- Логвин Ю. Колір для неба. – К.: Радянський письменник, 1978. – 183 с.
- Лучанінов Д.В. Доля генерала Джона Турчина: Роман. – К.: Дніпро, 1976. – 358 с.
- Люстрова З., Скворцов Л., Дерягин В. Дружьям русского языка. – М.: Знание, 1982. – 159 с.
- Майданович Т. Голубий криштал: Поезії. – К.: Молодь, 1980. – 56 с.
- Майерова М. Шахтерская баллада. – М.: Художественная литература, 1980. – 150 с.
- Марцінкявічюс Ю. Поезії. – К.: Дніпро, 1981. – 135 с.
- Матенадаран имени Маштоца: Путеводитель. – Ереван: б/и, 1980. – 60 с.
- Мистецтво XIX–XX століть: Твори українських та російських художників представляє Національний банк України: Каталог. – Б/м.: б/в, б/р. – 8 с.
- Міняйло В. Молоді літа Олександра Сокола. – К.: Дніпро, 1981. – 214 с.
- Муранов Олександр. Великі, могутні, живі... – К.: Веселка, 1984. – 262 с.
- Мушкетик Ю.М. Вернися в дім свій: Роман. – К.: Дніпро, 1982. – 309 с.
- Мушкетик Ю.М. Позиція: Роман. – К.: Дніпро, 1979. – 283 с.
- МХАТ СССР имени М.Горького. – М.: б/и, 1970. – 28 с.
- Николай Соколов. Живопись: Каталог. – К.: Ведином, б/г. – 4 с.
- Олена Рябініна. Виставка творів: Каталог. – К.: Галерея центру мистецтв «Славутич», 1998. – 20 с.
- Олійник Борис. Дума про місто: Поема. – К.: Молодь, 1982. – 48 с.
- Осінній вернісаж «Культура і місто»: Каталог. – К.: Галерея «Лавра», 1996. – 20 с.
- Островский Николай. Рожденные бурей: Роман. – К.: Молодь, 1985. – 192 с.
- Павличко Ярослава. Вежі: Поезії. – К.: Молодь, 1971. – 40 с.
- Панчук Н. На обрії – гори: Поезії. – Ужгород: Карпати, 1980. – 64 с.
- Пашек М. Карнавал у Марокко: Роман. – К.: Молодь, 1976. – 327 с.
- Поцюс А. Вкус тмина: Рассказы. – М.: Советский писатель, 1981. – 408 с.
- Програма Першого республіканського симпозіуму гончарства «Традиції і сучасність» 10.05 – 11.06.1989 р. – Полтава: Видавництво «Полтава», 1989. – 16 с.
- Пуйманова М. Люди на перепутье. Игра с огнем. – М.: Правда, 1981. – 688 с.
- Пушкін О.С. Твори. – К.: Держлітвидав, 1949. – 848 с.
- Ракитный М. Деревенские новеллы. – М.: Советский писатель, 1972. – 327 с.
- Республіканська виставка дитячого екслібриса: Каталог виставки. – К.: Добровільне товариство любителів книги УРСР, 1985. – 80 с.
- Ресторани і кафе Києва: До послуг гостей та киян. – К.: Управління громадського харчування виконкому Київської міської ради, 1969. – 108 с.

- Родригес У. Суррогат счастья: Новеллы. – М.: Художественная литература, 1977. – 397 с.
- Родригес Ф. Серебряный колокол: Стихотворения и рассказы. – М.: Художественная литература, 1972. – 220 с.
- Раман А. Полное практическое руководство для собирания старинных и дорогих русских монет. – Рига: Печатали Кальнин и Дейчман, 1904. – 64 с. – (Репринтне видання).
- Салури Рейн. Рыба в лесу: Повести. – Таллин: Ээсти раамат, 1985. – 144 с.
- Скірська Галина. Нічні хризантеми: Лірика. – Львів: Academy, 1996. – 48 с.
- Слепцов В.А. Трудное время: Очерки. Рассказы. Повесть. – М.: Современник, 1986. – 494 с.
- Смеречинська-Мартинюк Оксана. Дерево життя: Кераміка. Графіка. Живопис: Каталог. – К.: Національна спілка майстрів народного мистецтва України, б/р. – 20 с.
- Смолич Ю.К. Дитинство; Наші тайни; Вісімнадцятилітні: Трилогія. – К.: Веселка, 1979. – 765 с.
- Созаев А. Летящие окна: Стихотворения. Поэма. – М.: Советский писатель, 1985. – 104 с.
- Соловей Василь. Перезва: Вірші. – К.: Просвіта, 2004. – 144 с.
- Солович Ян. Меридіан. – М.: Прогресс, 1978. – 265 с.
- Соллогуб В.А. Повести и рассказы. – М.: Правда, 1988. – 444 с.
- Судакская крепость: Путеводитель. – Симферополь: Кооператив «Память о Крыме», 1991. – 16 с.
- Тактика нічного польоту: Каталог. – К.: Галерея «Триптих», 1996. – 4 с.
- Таммсааре А.Х. Оттенки: Новеллы и повести. – Таллин: Ээсти раамат, 1979. – 496 с.
- Тарновський М. Горіння. – Львів: Каменяр, 1983. – 109 с.
- Тетяна Яблонська. Вікна: Каталог. – К.: Київський музей російського мистецтва, б/р. – 24 с.
- Тимофій Ляшук: Каталог персональної виставки. – К.: Спілка художників Української РСР, 1977. – 56 с.
- Тихонов Н. Кавалькада: Повесть. – М.: Советский писатель, 1980. – 205 с.
- Тичина Павло. Подорож до Іхтімана: Поема. – К.: Радянський письменник, 1969. – 128 с.
- Тублин В. Покидая эдем: Роман. – Ленинград: Советский писатель, 1978. – 223 с.
- Туринский драматический театр. Италия. – М.: Искусство, 1966. – 12 с.
- Україна від Трипілля до сьогодення в образах художників. – К.: Видавництво «Софія-А», 2004. – 108 с. – 32 с.
- Український театр. – 1975. – №6.
- Ушаков Н. Сочинения: В 2-х томах. – К.: Дніпро, 1979. – Т.2. – 389 с.
- Финкель В. Портрет трещины. – М.: Металлургия, 1989. – 192 с.
- Чайковский П. Лебединое озеро: Балет в 4-х действиях. – Фрунзе: Киргизский государственный академический театр оперы и балета, 1978. – 12 с.
- Чаплін С. День сардини: Роман. – К.: Дніпро, 1973. – 247 с.
- Чехов А.П. Повести и рассказы. – М.: Художественная литература, 1981. – 96 с.
- Чехословацкая керамика 1948–1978: Каталог. – Прага: Внешнеторговое объединение, 1978. – 32 с.
- Чивиліхін В. Срібні рейки. – К.: Молодь, 1967. – 461 с.
- Чудний Валентин. Пробудження: Публіцистична поезія. – К.: Національна спілка композиторів України, 2001. – 84 с.

*Тонгарний книгозбірня
виг. Вол. Омишеня
20.01.05р
Київ.*

- Эдберг Р., Яблоков А. Трудный путь к воскресенью: Диалог на пороге третьего тысячелетия. – М.: Прогресс, 1988. – 160 с.
- Экслибрис – знак книги: Методические рекомендации и библиография в помощь активистам и организациям Общества книголюбів. – К.: Добровольное общество любителей книги Украинской ССР, 1987. – 36 с.
- Югославия: Путеводитель. – Б/м: б/в, б/р. – 12 с.
- Юнгер Б. Улыбнись, малыш! – К.: Мистецтво, 1980. – 158 с.
- Buczkowa Irena. Kaplica Zamkowa w Lublinie. – Lublinie: Muzeum Okregowe, 1972. – 15 s.
- Gang: O.Lytwynenko, P.Bewza, P.Lebedynets, O.Pintscnuk: Katalog. – К.: Такі справи, 1997. – 12 с.
- Janrbuch der Ukrainekunde. – München: ARBEITS UND FÖRDERUNGSGEMEINSCHAFT DER UKRAINISCHEN WISSENSCHAFTEN e.V, 1988. – 24 s.
- OFFICE. – 1998. – №3. – 96 с.
- Ottaviani. – Italy: б/в, б/р. – 16 s.
- Vestdijk Simon. Plata pieczęć. – Warszawa: Państwowy instytut wydawniczy, 1970. – 472 s.
- Žukauskas Albinas. Atodangos: Eilėrašėiai. – Vilnius: Б/в, 1971. – 164 s.

Павленки Валер'ян та Раїса (Київ)

- Августиник А.И. Керамика. – Ленинград: Стройиздат, 1975. – 592 с.
- Аркина Н. Языком танца. – М.: Знание, 1975. – 56 с.
- Барановський М.Й. Ремонтуйте самі. – К.: Будівельник, 1984. – 144 с.
- Бардина Р.А. Изделия народных художественных промыслов и сувениры (товароведение и организация торговли): Учебное пособие для средних ПТУ. – М.: Высшая школа, 1986. – 320 с.
- Белинский В.Б. Открытие Великороссии: Роман-исследование. – К.: Диокор, 2004. – 240 с.
- Беляев В. Старая крепость. – К.: Радянська школа, 1985. – 573 с.
- Боньковська С.М. Ковальство на Україні (ХІХ – початок ХХ ст.). – К.: Наукова думка, 1991. – 110 с.
- Броуэр Луи. Фармацевтическая и продовольственная мафия. Последствия ее деятельности: дискредитация алопатической медицины и серьезные проблемы состояния здоровья населения Запада. – К.: ООО «Издательство «Аратта», 2004. – 280 с.
- Брюсов В.Я. Стихотворения. – К.: Дніпро, 1990. – 302 с.
- Буша: Історико-краєзнавчі нариси. – Хмельницький: Хмельницький редакційно-видавничий відділ, 1991. – 149 с.: іл.
- В стране Гефион: Слово о Дании. – М.: Молодая гвардия, 1990. – 253 с.
- Валеев Д.Н. Три лика. – М.: Мысль, 1990. – 269 с.
- Вебстер Неста Х. Всемирная революция. Заговор против цивилизации /Пер. с англ. Н.Н.Сенченко. – К.: Серж, 2001. – 290 с.
- Від ремесла до творчості: Збірник. – К.: Час, 1990. – 152 с.
- Вовчок Марко. Рассказы из русского народного быта. – Симферополь: Таврия, 1977. – 135 с.
- Гейне Г. Твори. – К.: Молодь, 1974. – 319 с.
- Гете И.В. Театральное призвание Вильгельма Мейстера. – Ленинград: Наука, 1984. – 295 с.
- Гинзбург В.П. Керамика в архитектуре. – М.: Стройиздат, 1983. – 199 с.
- Гоголь Н.В. Тарас Бульба. – М.: Детская литература, 1971. – 176 с.
- Голицын Сергей. Слово о мудром мастере: Повесть. – М.: Детская литература, 1977. – 190 с.
- Головащук С.І. Словник наголосів: Понад 20000 слів. – К.: Наукова думка, 2003. – 320 с.

- Гончар Олесь. Собор. Твоя зоря. – М.: Художественная литература, 1990. – 653 с.
- Горький М. В.И. Ленин. Мать. – Днепропетровск: Промінь, 1975. – 356 с.
- Горький М. Литературные портреты. – М.: Молодая гвардия, 1963. – 574 с.
- Грибоедов А.С. Горе от ума. – К.: Дніпро, 1981. – 182 с.
- Григулевич Й.Р. Папство століття ХХ. – К.: Політвидав України, 1988. – 543 с.
- Грин А. Бегущая по волнам: Романы. Повесть. Рассказы. – Симферополь: Таврия, 1974. – 432 с.
- Грин А. Блистающий мир: Повесть. Роман. Рассказы. – Симферополь: Таврия, 1974. – 482 с.
- Гришко Василь. Москва сльозам не вірить: Народовбивство по-кремлівськи. – К.: ЮНІВЕРС, 2003. – 247 с.
- Дени Ги, Дассвиль Люк. Все танцы. – К.: Музична Україна, 1983. – 344 с.
- Державна наукова медична бібліотека. – К.: ЮМА-ПРЕС, 2000. – 20 с.
- Джанберідзе Н., Алібегашвілі Г. Художники Грузії: 10 творчих портретів. – К.: Мистецтво, 1982. – 207 с.
- Диккенс Ч. Домби и сын. – К.: Дніпро, 1978. – 501 с.
- Дойль Артур Конан. Маракотова бездна: Повесть, рассказы. – Симферополь: Таврия, 1989. – 304 с.
- Еврейское равноправие или русское порабощение? – К.: Лито-типография Товарищества И.Н.Кушнерев и К^о, 1906. – 139 с.
- Езопові байки. – К.: Веселка, 1972. – 124 с.
- Жуків Б. Нищення церков на Холмщині в 1938 р.: 3 25 ілюстраціями – Краків: Українське видавництво, 1940. – 30 с.
- 3 української старовини: Альбом. – К.: Мистецтво, 1991. – 316 с.
- Иванов Борис. Домашним волшебникам: Научно-популярная книга. – К.: Веселка, 1986. – 120 с.
- История русского дореволюционного драматического театра. – М.: Просвещение, 1989. – Ч.1. – 335 с.
- Калашников Ю. Театральная этика Станиславского. – М.: Всероссийское театральное общество, 1972. – 72 с.
- Карнабіда А.А. Чернігів: архітектурно-історичний нарис. – К.: Будівельник, 1980. – 124 с.
- Книга Мормона: Новые Свидетельства об Иисусе Христе. – Солт Лейк-Сити: Издательство Церкви Иисуса Христа Святых Последних дней, 1988. – 616 с.
- Ковінька О. Згадую і розгадую. – К.: Дніпро, 1970. – 135 с.
- Кому був вигідний голодомор? – К.: Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП), 2004. – 64 с.
- Крепак Б. Художники Білорусії: 10 творчих портретів. – К.: Мистецтво, 1976. – 163 с.
- Лещенко Г.І. Зінків: Путівник. – Харків: Прапор, 1987. – 96 с.
- Логвиненко О. Дзвін тиші: Українська література наприкінці II тисячоліття в діалогах із письменниками. – К.: Просвіта, 2003. – 240 с.
- Лук'яненко Л. Вірую в Бога і в Україну. – К.: МП «Пам'ятки України», 1991. – 317 с.
- Марксистская этика. – М.: Политиздат, 1976. – 334 с.
- Мелентьев Ю. Не за три моря. – М.: Молодая гвардия, 1979. – 288 с.
- Мокрий В. Церква в житті українців. – Львів-Краків-Париж: Просвіта, 1993. – 108 с.
- Мороз И.И., Комская М.С., Олейникова Л.Л. Справочник по фарфорово-фаянсовой промышленности. – М.: Легкая индустрия, 1980. – 352 с.

- На пошану Лесі Українки. – Торонто: Друкарня Видавництва «Гомін України», 1980. – 190 с.
- Нечуй-Левицький І. Микола Джеря. Кайдашева сім'я. – Донецьк: Донбас, 1979. – 268 с.
- Охріменко Г.В., Кучинко М.М., Кубицька Н.В. Розвиток керамічного виробництва на Волині: (археологічний, етнографічний, мистецький аспекти). – Луцьк: Волинська обласна друкарня, 2003. – 247 с.
- Памятные книжные даты. 1981. – М.: Книга, 1981. – 284 с.
- Пушкин А.С. Поэмы. – К.: Веселка, 1977. – 191 с.
- Пушкин А.С. Цыганы. Медный всадник. Борис Годунов. Маленькие трагедии. – К.: Дніпро, 1975. – 200 с.
- Республіканська виставка дитячого екслібриса: Каталог виставки. – К.: Добровільне товариство любителів книги УРСР, 1985. – 80 с.
- Рідна мати моя: Творчість працівників охорони здоров'я. – Черкаси: Відлуння-Плюс, 2004. – 192 с.
- Розанов В. Сочинения. – Ленинград: Васильевский остров, 1990. – 574 с.
- Сергійчук Володимир. Як нас морили голодом. – К.: Українська Видавнича Спілка, 2003. – 252 с.
- Сергійчук Тарас. Окремі високі дерева: Поезії. – К.: «Вік ЛТД», 1998. – 129 с.
- Силін Олесь. Народ мій є! Народ мій завжди буде! – К.: Кобза, 2003. – 560 с.
- Скрамтаев Б. Строительные материалы. – М.: Госстройиздат, 1952. – 675 с.
- Скрынников Р.Г. Самозванцы в России в начале XVII века. Григорий Отрепьев. – Новосибирск: Наука, 1987. – 218 с.
- Слабошпицький М. Чи далеко до Африки?: Оповідання та казки – К.: Ярославів Вал, 2003. – 160 с.
- Слабошпицький Михайло. Норвезький кіт у намісті: Оповідання та казки. – К.: Веселка, 1996. – 128 с.
- Словарь-справочник по новой керамике. – К.: Наукова думка, 1991. – 275 с.
- Смирнов А. Лес. – М.: Детская литература, 1969. – 128 с.
- А.Б.Меледин, Ю.И.Журба, Г.В.Анцев, Н.Д.Панфилов, М.В.Меледина, Е.Л.Котляревский. Справочник фотографа. – М.: Высшая школа, 1989. – 288 с.
- Справочник членов Союза художников СССР. – М.: Советский художник, 1982. – А-Л. – 798 с.
- Справочник членов Союза художников СССР. – М.: Советский художник, 1982. – М-Я. – 774 с.
- Стежка Івана Франка: Фотопутівник по художньо-меморіальному комплексу. – Львів: Каменяр, 1984. – 64 с.
- Стейвис Б. Светильник, зажженный в полночь и другие пьесы. – М.: Прогресс, 1980. – 286 с.
- Сто памятных дат: Художественный календарь. – М.: Советский художник, 1979. – 349 с.
- Сухомлинский В.А. Как воспитать настоящего человека: (Советы воспитателя). – К.: Радянська школа, 1975. – 236 с.
- Тагор Р. Оповідання. – К.: Дніпро, 1972. – 150 с.
- Толстой Л. Воскресение. – К.: Молодь, 1977. – 491 с.
- Україна від Трипілля до сьогодення в образах сучасних художників: Каталог. – К.: Софія А, 2004. – 108 с.
- Умлі руки. – К.: Молодь, 1955. – 408 с.
- Усова Александра. Маленький гончар из Афин: Историческая повесть. – Москва: Детгиз, 1962. – 176 с.
- Успенский Г. Рассказы и очерки. – М.: Правда, 1986. – 480 с.

- Фingarет С.И. Искусство Древнего Египта в собрании Эрмитажа. – Ленинград: Аврора, 1970. – 64 с.
- Флоровский Г. Пути русского богословия. – Париж: YMCA-PRESS, 1983. – 600 с.
- Хвилювий Микола. Україна чи Малоросія?: Памфлети /За редакцією М.Г.Жулинського. – К.: Смолоскип, 1993. – 291 с.
- Человек, предмет, среда. – М.: Изобразительное искусство, 1980. – 254 с.
- Чернышевский Н.Г. Что делать? – К.: Дніпро, 1976. – 463 с.
- Черток М.Ю. Повесть о глине. – М.: Наука, 1968. – 112 с.
- Чобіт Дмитро. Громовідвід, або «Справа Лазаренка». – Броди: Просвіта, 2003. – 208 с.
- Экслибрис – знак книги: Методические рекомендации и библиография в помощь активистам и организациям Общества книголюбів. – К.: Добровольное общество любителей книги УССР, 1987. – 36 с.
- Энгельс Ф. Диалектика природы. – М.: Политиздат, 1982. – 357 с.
- Энциклопедия молодой женщины. – М.: Прогресс, 1985. – 414 с.
- Эпперсон А.Ральф. Невидимая рука: Взгляд на историю как на заговор. – К.: 000 «Издательство Аратта», 2003. – 488 с.
- Я дитина українська: Літературно-історична читанка. – Тернопіль: Тернопіль, 1993. – 272 с.

Петраускас Андрій (Київ)

- Петраускас А.В. Ремесла та промисли сільського населення Середнього Подніпров'я в IX–XIII ст.: Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата історичних наук. – К.: Інститут археології НАН України, 2003. – 20 с.

на зборі згаду
взяв автора
Е.І.І.

Пошивайло Ігор (Київ)

- Другий всеукраїнський молодіжний симпозіум гончарного мистецтва «Чигирин-2004»: Альбом-каталог. – К.: Народні джерела, 2005. – 54 с.: іл.
- Contempo Art Ukraine. – Washington, 2005. – №1. – 64 с.

Гончарський книгозбірня
України
від Національного
співки мистецтв
народного мистецтва
України
3 підтримкою
Полтавщини
08.08.2005, [підпис]

Пошивайло Олесь (Опішне)

- Історичні місця та постаті Полтавщини: Буклет. – Полтава: Артполіграфсервіс, 2004. – 12 лист.

Пошивайло Світлана (Опішне)

- «ВІК» – II Всеукраїнська виставка в пам'ять І.П.Котляревського. – Полтава: АСМІ, 2004. – 48 с.: іл.

Гончарський
книгозбірня України
з катковими
підписками
02.08.2005 р.
[підпис]

Пошивайло Тетяна (Київ)

- Україна й українці (типажі, краєвиди, побут):
Набір з 30 подарунково-поштових листівок
із фондів УЦНК «Музей Івана Гончара». –
К.: Музей Івана Гончара, 2005. – 32 с.
- Україна й українці: Із збірки УЦНК «Музей Івана Гончара»:
Календар. – К.: Музей Івана Гончара, 2005. – 12 с.

*Днепродзирин
Гончарівська
вул.
УЦНК МІТ*

Роготченко Олексій (Київ)

- Міст: Мистецтво, історія, сучасність,
теорія. – К.: ВХ[Студіо], 2005. –
Вип. 2. – 326 с.

*Містам відзначенням гуртом
випуск і мистецтва
сфери в ролі мистецтва
від Голубово-Васильова
збірник мистецтва
Гончарівська вул. 2*

Саєнки, родина (Київ)

- Анушкин Александр.
Тайны старопечатной книги:
Поиски, находки, загадки. –
Симферополь: Таврия, 1972. – 128 с.
- Бродский Александр. Радость жизни моей:
Из наблюдений писателя. – К.: Радянський письменник, 1977. – 152 с.
- Горбаневский М.В. В мире имен и названий. – М.: Знание, 1983. – 192 с.
- Дрюбин Герман. Книги, восставшие из пепла. – М.: Книга, 1966. – 184 с.
- Котов А.А. Мастерство. – М.: Советская Россия, 1975. – 224 с.
- Листая вечные страницы: Писатели мира о книге, чтении,
библиофильстве. – М.: Книга, 1983. – 272 с.
- Сухотин А. Парадоксы науки. – М.: Молодая гвардия, 1980. – 240 с.

*підписав 2005р
Олексій-Київ.
А. Саєнки*

Самойленко Раїса (Полтава)

- Книга скорботи України: Полтавська область. –
Полтава: Полтавський літератор, 2002. – Т.1. – 400 с.
- Книга скорботи України: Полтавська область. –
Полтава: Полтавський літератор, 2003. – Т.2. – 628 с.

Селівачов Михайло (Київ)

- Лексикон української орнаментики
(іконографія, номінація, стилістика, типологія). –
К.: Редакція вісника «АНТ», 2005. – 400 с.

*Полтавський літератор
у Львівському
з архівом
Київський літератор
Михайло Селівачов*

Скорий Сергій (Київ)

- Скорый Сергей. Кленовый звон (стихи разных лет). –
К.: Корвин-Пресс, 2004. – 56 с.

*до загальної книгозбірні
України з українським
поближеним*

Сергій Скорий

22.02.2005р.

Соловйов Олександр (Київ)

- Прощай, оружие: Каталог выставки. – К.: Благотворительный фонд Виктора Пинчука «Современное искусство в Украине», 2004. – 169 с.

*Бібліотека
Музею Гончарства
в Києві
9.10.07*

Спілник Вікторія (Опішне)

- Душа вещей: Журнал предметного искусства и антиквариата. – 2005. – №1. – 68 с.

*Гончарський
книгозбірні України
з найкращими
костянтинівцями*

Степаненко Неля (Донецьк)

- Меркурий. – 2005. – №10. – 84 с.

*Васильченко-Коваленко Неля Олександрівна!
Завжди раді публікувати твої
статті, інтерв'ю, відеозаписи, фотографії
із великим задоволенням викладаю
твої статті, доповіді, огляди
наших умінь з сучасного та сучасного
мистецтва українського гончарства.
З новими і старими
мистецтвом*

Віт. рід. педрич

Титаренко Володимир (Київ)

- Олександр Ганжа (1905–1982): До 100-річчя від дня народження славного українського гончаря: Альбом. – К.: Народні джерела, 2005. – 28 с.: іл.

Ткаченко Віктор (Переяслав-Хмельницький)

- Музеї України. – 2004. – №3. – 20 с.
- Переяслав-Хмельницький державний історико-культурний заповідник: Археологічний відділ. – К.: Реклама, 1980. – 24 с.
- Сікорський Михайло. Музеї землі Переяславської. – Ніжин: Аспект-Поліграф, 2004. – 40 с.

Чечель Жанна (Опішне)

- Актуальні проблеми історії, теорії та практики художньої культури: Збірник наукових праць. – К.: Державна академія керівних кадрів культури і мистецтв, 2001. – Вип. VII. – Ч. II. – 266 с.
- Вісник Державної академії керівних кадрів культури і мистецтв. – 2005. – №1. – 134 с.
- Обертинська Людмила. Відкритий до співпраці. – Полтава: Дивосвіт, 2003. – 136 с.
- Професійно-художня освіта України: Збірник наукових праць. – Київ-Черкаси: Видавництво «Черкаський ЦНТЕІ», 2003. – Вип. II. – 313 с.
- Українсько-польські культурні взаємини XIX–XX століття: Наукове видання. – К.: Видавництво М.П.Коця, 2003. – 293 с.

*Гончарський
книгозбірні України
від Жанни Чечель
2005 рік*

Чопенко Ніна (Полтава)

- Полтавський національний технічний університет імені Ю.Кондратюка: Проспект. – Полтава: Полтавський національний технічний університет імені Ю.Кондратюка, 2004. – 36 с.

Шукайло Василь (Київ)

- Шукайло Василь. Журавлина пора: Лірика, гумор, сатира. – К.: Вітчизна, 2004. – 204 с.

*Гончарський книгозбірник
в Опішному –
від автора з любов'ю
поставлено і щирою увагою
18 січня 2005 року.*

Щербань Анатолій (Опішне)

- Щербань А.Л. Прядіння і ткацтво у населення Лівобережного Лісостепу України VII – початку III ст. до н.е. (за керамічними матеріалами): Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата історичних наук. – К.: Інститут археології НАН України, 2005. – 20 с.

*У Гончарську книгозбірницю України
від автора
10.04.2005р.*

Інформація

І Національний
музей-заповідник
українського гончарства
в Опішному

Мандруймо
Гончарською столицею України!

www.opishne-museum.narod.ru

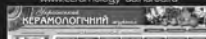

Опішне, Полтавщина, 38164, Україна
Тел: (+ 38 05353) 42415, 42416, 42417
Факс (+ 38 05353) 42416

E-mail: opishne_museum@poltava.ukrtel.net

Музей відчинено щодня з 9-00 до 17-00 год.

www.ceramology-ua.narod.ru

Павло Гнеч, Мандрівка Україною, Галицький замок, Івано-Франківськ, 2004, 24 стор. 24 стор. Малі Будинки, Полтавщина, Київська 2004-періодик XX століття
© Всеукраїнський Національний Музей-заповідник українського гончарства в Опішному, 2005, © Арт-Полтавщина, Арт-Амстер, 2006

Опішне

ІСТОРИЧНА ДОВІДКА

Нині селище Зіньківського району Полтавської області; близько 6 тисяч жителів. Постановою Кабінету Міністрів України від 26.07.2001 №878 селище включено до «Списку історичних населених місць України». Один із наймогутніших і найславніших центрів культурної самобутності українців, загально визнана столиця українського гончарства.

На території містечка досліджено городище скіфського часу «Кардашів вал» (IV–III ст. до н.е.), городище роменської археологічної культури (VIII ст.). Неподалік знаходиться одне з найбільших городищ скіфського часу – Більське. 1737 року в Опішному утворилася перша в Україні й тривалий час найбільша в Російській імперії Опішненська компанія селітроварних підприємств. У добу середньовіччя в містечку збудовано розгалужену систему підземних ходів, які плануються музеєфікувати.

У XIX столітті Опішне стало одним із найбільших і найвизначніших гончарним осередком України. У місцевому гончарстві на початку XX століття було зайнято більше тисячі осіб. Вироби гончарів продавалися не лише в українських губерніях, а й у багатьох країнах європейського та американського континентів. 1894 року в Опішному було відкрито першу в Лівобережній Україні земську губернську навчально-показову гончарну майстерню. (Донині зберігся один із будинків майстерні, зведений 1916 року за проектом всесвітньо відомого українського мистця Василя Кричевського в стилі українського модерну). Опішне – єдиний в Україні осередок традиційного гончарства, де вже більше століття розвивається гончарне шкільництво.

В Опішному функціонували найбільші в Україні гончарний завод «Художній керамік», що знаходився в системі «Укрхудожпром», та гончарний завод «Керамік», підпорядкований «Укоопспільці». Завод «Художній керамік», заснований 1929 року, був найстарішим і найзнаменитішим гончарним підприємством в Україні. Нині тут діють приватні гончарні художні майстерні відомих українських мистців, заслужених майстрів народної творчості України – Михайла Китриша, Василя Омеляненка, Миколи Пошивайла та багатьох молодих майстрів кераміки. Дванадцять гончарів стали членами Співки художників України. Творчість 8 гончарів відзначено почесним званням «Заслужений майстер народної творчості України», трьох (єдиних з гончарів України!) – Державною премією України імені Тараса Шевченка, одного – Всеукраїнською літературно-мистецькою премією імені Івана Нечуя-Левицького.

Опішненська кераміка стала своєрідним етнічним символом української культури XX століття. (Найбільш влучно про це сказав, побувавши в Опішному, колишній посол Польщі в Україні Ежи Бар: «Я думав, що глину побачу, а побачив народ»). Саме тому усвідомлення україноствордуючого покликання Опішного і дбайливе плекання головного дійства в цьому священному куточку України – гончарства – мають стати наріжним каменем культурної політики Української Держави.

З гончарством Опішного пов'язана творча доля знаменитих українських мистців: гончарів – Федора Чирвенка, Остапа Ночовника, Івана Гладиревського, Василя Поросного; художників-керамістів – Юрка Лебішака, Осипа Білоскурського, Петра Вауліна; художників – Василя Кричевського, Сергія Васильківського, Миколи Самокиша, Опанаса Сластьона, Єлизавети Трипільської, Леоніда Позена; письменників – Андрія Заливчого, Якова Майстренка, Василя Вражливого-Штанька, Олександра Косенка, історика літератури Назара Фіялковського; археолога Івана Зарецького; етнографів – Віктора

Василенка, Михайла Русова, Федора Вовка, Якова Риженка, Костянтина Мощенко; керамолога й мистецтвознавця Юрія Лашука; публіциста й політичного діяча української діаспори Івана Майстренка.

Містечко стало місцем проведення Установчого з'їзду Українського керамічного товариства (2000). Тут знаходиться постійнодіючий виконавчий орган УКТ – Правління.

В Опішному нині функціонують три заклади державного значення: Національний музей-заповідник українського гончарства в Опішному (на пострадянському просторі, у країнах Центральної і Південної Європи аналогів немає), Державна спеціалізована художня школа-інтернат I-III ступенів «Колегіум мистецтв у Опішному» (на пострадянському просторі, в інших країнах Європи аналогів немає), Інститут керамології – відділення Інституту народознавства НАН України (на пострадянському просторі аналогів немає). Сформувався чисельний науковий колектив, інтелектуальний потенціал якого в сфері дослідження гончарства не має рівних в Україні.

**На буревійних шляхах історії містечко не раз доценту спалювали чужинці,
але воно, немовби Фенікс із попелу, знову й знову воскресало,
щоразу постаючи ще потужнішим Осердям Народної Духовності.**

**Занепали скіфські, праслов'янські городища, завмерло середньовічне козацьке
містечко, проте не зник на приворсклянських нагорбах Божий Дар Плекання Краси.**

**У найтрагічніші і найзастійніші часи вогневітне мистецтво Опішенських
Гончарів утверджувало Непоборність Народного Духу.**

**Нерукотворний Духовний Храм протистояв імперським намаганням
зруйнувати Генотип Національної Свідомості.**

**Інтенсивність нівелювання Основ Етнобуття – прямо пропорційна стану гончарства:
чим більше воно занепадає, тим помітніше деградує суспільство,
тим глобальніші катастрофи загрожують планеті.**

**Та обставина, що Опішне й сьогодні лишається одним із найбільших осередків
ГОНЧАРСТВА в Україні, виявляє його месіянську роль для Українського Суспільства.**

**Саме тому усвідомлення сакрального покликання Опішного і дбайливе плекання
головного дійства в цьому священному куточку України — ГОНЧАРСТВА —
поступово стають наріжним каменем культурної Політики Української Держави.**

**Спрагло припадить до цього Предковичного джерела Духовності Нації,
звідки незлічними струмочками розтікається в широкий світ,**

у батьківські і чужинецькі краї потужна енергетика Космічної Гармонії!

Пізнайте Благодать Спілкування з Предивним Світом Немітної Краси!

Гончарство – індикатор Духовного Здоров'я Нації.

**Кожний Гончар – Творець, і чим більше таких Особистостей, тим щільнішу
світлоносну Ауру Суспільства вони вибудовують, тим потужніше остання
протистоїть деструктивним космічним силам, Антидуху.**

Гончарство – наймогутніша, хоча і найутаємниченіша Твердиня

Самозбереження Нації, джерело її Поступу.

Як не пригадати тут особливе обожнення гончарства японцями!

**Чи не в цьому одна з передумов становлення й розвитку
авангардної нації сьогоднішня?**

**У поруйнованому й сплюндрованому Українському
Світі утаємничений Духовний Потенціал Опішного**

постає Великоднім Камертоном,

за яким найтонші почування й діяння

**Українців налаштовуються
на гармонійний лад**

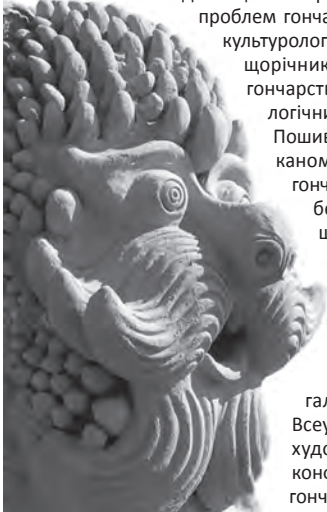
**З дня на день, через літа у віки творить Опішне
гончарний літопис українського буття.
Таїна його Величі – за сімома замками Історії.
Джерела її Сили – лише для Посвячених у Апостоли Народного Духу.
Опішне творитиме Україну і хвилюватиме нас доти, доки залишатиметься
нерозгаданою таїна його наснаги, допоки на сторожі його джерел поставатимуть
світлоносні гончарі – чарівники-царі неосяжних вершин
Людського Животворящого Вогню, провідники Космічного Ладу.
Їхніми заповітними руками Опішне промовляє до Нас
Великомудрістю Предків.
Вслухаймося разом!**

НАЦІОНАЛЬНИЙ МУЗЕЙ-ЗАПОВІДНИК УКРАЇНСЬКОГО ГОНЧАРСТВА В ОПІШНОМУ

11 березня 1986 року в Опішному, за дорученням Ради Міністрів України, засновано Музей гончарства. Через три роки (03.11.1989) прийнято постанову про формування на його базі Державного музею-заповідника українського гончарства – етномистецького науково-дослідного і культурно-освітнього закладу, національної гончарної скарбниці України. Враховуючи виняткове значення музею-заповідника в справі збереження, вивчення й популяризації гончарної спадщини, а також його роль у розвитку національно-культурних традицій українського народу, Указом Президента України від 29.03.2001 року №220/2001, закладу надано статус національного.

Діяльність музею-заповідника спрямовано на збирання польових матеріалів, формування колекцій, наукове дослідження й популяризацію українського гончарства. У його структурі функціонують: Гончарська книгозбірня України, яка має найбільшу в Україні збірку літератури з проблем українського та світового гончарства; Національний архів українського гончарства; видавництво «Українське Народознавство», яке готує до видання літературу з проблем гончарства та українського народознавства, зокрема національний культурологічний щорічник «Українське гончарство», національні наукові щорічники «Українська керамологія», «Бібліографія українського гончарства», національний науковий часопис «Український керамологічний журнал»; Меморіальні музеї-садиби гончарської родини Пошивайлів та гончарки Олександри Селюченко, в яких у недоторканому вигляді збереглися інтер'єри жител, предмети побуту, гончарні твори та декоративні мальовки, вишивки, народні картини, безліч фотографій та багата епістолярна спадщина (листи, щоденники тощо). Найголовніше багатство музею – фондова колекція гончарних виробів, на сьогодні найбільша в Україні, яка щороку поповнюється.

Музей ініціював проведення в Опішному Всеукраїнських симпозіумів монументальної кераміки «Поезія гончарства на майданах і парках України», Національних симпозіумів гончарства, у результаті яких з'явилася унікальна Національна галерея монументальної кераміки, розміщена просто неба; Всеукраїнських гончарських фестивалів, Національних конкурсів художньої кераміки, Всеукраїнських науково-практичних конференцій і семінарів з проблем гончарства, свята утвердження гончарних традицій – «День гончаря».

ІНСТИТУТ КЕРАМОЛОГІЇ – ВІДДІЛЕННЯ ІНСТИТУТУ НАРОДОЗНАВСТВА НАН УКРАЇНИ

На базі Науково-дослідного центру українського гончарства Національного музею-заповідника українського гончарства в Опішному 2000 року було засновано нову академічну наукову установу – Інститут керамології як відділення Інституту народознавства НАН України. За короткий проміжок часу, що минув відтоді, Інститут керамології став провідним в Україні у галузі керамології, ствердивши пріоритетні позиції України в розвитку цієї новітньої наукової дисципліни. Головною метою діяльності Інституту керамології є комплексне вивчення гончарства як феномена людської діяльності; проведення фундаментальних наукових досліджень, спрямованих на одержання нових знань про закономірності виникнення й розвитку гончарства, його роль і місце в традиційно-побутовій і сучасній культурі українців та інших народів світу; проведення прикладних наукових досліджень, спрямованих на одержання нових знань про глини та вироби з них, їх використання для примноження національного багатства Української Держави. Вчені Інституту вивчають гончарство на території України від найдавніших часів до наших днів; проводять польові керамологічні, археологічні та лінгвістичні експедиції в різних регіонах країни; формують Національний інформаційний банк даних про гончарство, вивчають і узагальнюють світові досягнення в галузі керамології.

Нині ведеться підготовка фундаментальної багатотомної енциклопедії «Українське гончарство», «Національного словника українських гончарів» та інших наукових праць.

ДЕРЖАВНА СПЕЦІАЛІЗОВАНА ХУДОЖНЯ ШКОЛА-ІНТЕРНАТ І-ІІІ СТУПЕНІВ «КОЛЕГІУМ МИСТЕЦТВ У ОПІШНОМУ»

1997 року в структурі Державного музею-заповідника українського гончарства в Опішному було створено перший і єдиний в Україні подібного типу спеціалізований навчальний мистецький заклад – Колегіум мистецтв у Опішному. 04.12.2001 року його було реорганізовано в Спеціалізовану художню школу-інтернат І-ІІІ ступенів «Колегіум мистецтв у Опішному». З 2004 року – це Державна спеціалізована художня школа-інтернат І-ІІІ ступенів «Колегіум мистецтв у Опішному», підпорядкована Міністерству культури і туризму України.

Мета закладу: здобуття загальної середньої освіти, національне художньо-естетичне виховання дітей і підлітків, усебічний розвиток їх таланту, природних здібностей; виховання високоосвічених, фізично здорових, духовно розкутих і вільних людей, з прагненням до правди, добра і краси, здатних на незалежні судження й оцінки, з широким світоглядом, які турбуються про розвиток і збереження своєї культури, поважають інші народи; творення гармонійно розвиненої особистості з високим культурним потенціалом, розвиненим почуттям прекрасного, усталеними художніми смаками, готовним до практичної творчої діяльності. Колегіум спеціалізується на опануванні гончарства.

Мистецький заклад став творчою базою Всеукраїнських гончарських фестивалів та Міжнародних молодіжних гончарських фестивалів.

ПРО КЕРАМОЛОГІЧНІ ВИДАННЯ

Мистецька крамниця

Національного музею-заповідника українського гончарства
в Опішному пропонує літературу з проблем гончарства та керамології

Плату за книги в гривнях (+ 20 % поштових витрат) просимо перераховувати
на рахунок №35229004001018 в ГУДК у Полтавській області, МФО 831019, код ЗКПО 13939138

Поштові замовлення приймаються за адресою:

вул. Партизанська, 102, Опішне, Полтавщина, 38164; тел./факс (05353) 42416;
e-mail: opishne_museum@poltava.ukrtel.net

- **Бібліографія українського гончарства. 1999:**
Національний науковий щорічник. – Опішне: Українське Народознавство, 2000. – Вип.1. – 120 с.: іл. ◀ 12 грн.
- **Бібліографія українського гончарства. 2000:**
Національний науковий щорічник. – Опішне: Українське Народознавство, 2001. – Вип.2. – 120 с.: іл. ◀ 15 грн.
- **Бібліографія українського гончарства. 2001:**
Національний науковий щорічник. – Опішне: Українське Народознавство, 2003. – Вип.3. – 136 с.: іл. ◀ 15 грн.
- **Бібліографія українського гончарства. 2002:** Національний науковий щорічник.
– Опішне: Українське Народознавство, 2003. – Вип.4. – 144 с.: іл. ◀ 15 грн.
- **Бібліографія українського гончарства. 2003:** Національний науковий щорічник.
– Опішне: Українське Народознавство, 2004. – Вип.5. – 144 с.: іл. ◀ 20 грн.
- **Бібліографія українського гончарства. 2004:** Національний науковий щорічник.
– Опішне: Українське Народознавство, 2007. – Вип.6. – 248 с.: іл. ◀ 48 грн.

- Альбом «Микола Вакуленко». – Опішне: Українське Народознавство, 2002. – 72 с.: іл. ◀ 17 грн.

В альбомі представлена творчість відомого українського кераміста, заслуженого майстра народної творчості України Миколи Вакуленка (нар. 1948 року). Оригінальні теракотові твори мистця відтворюють образи українського фольклору, міфології, літературних творів. Вони неодноразово експонувалися на всеукраїнських і міжнародних художніх виставках, увійшли до експозицій провідних вітчизняних та деяких зарубіжних музеїв.

Для керамологів, мистецтвознавців, краєзнавців, усіх, хто цікавиться сучасною культурою і мистецтвом України.

- Гавриш Петро. Населення скіфського часу басейну Середнього Псла: Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата історичних наук. – Київ, 1996. – 25 с. ◀ 6 грн.

- Гейко Анатолій. Виробництво ліпленого посуду в племен скіфського часу Дніпровського Лісостепового Лівобережжя: Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата історичних наук. – Київ, 2008. – 20 с. ◀ 6 грн.

- Генинг Владимир. Древняя керамика: методы и программы исследования в археологии. – К.: Наукова думка, 1992. – 188 с. ◀ 20 грн.

В монографії освещаются вопросы совершенствования системы познания социоисторических проблем в археологии. Излагается процедура формализации исходных данных наиболее массовой категории археологических источников керамики и последующей их обработки формализованно-статистическими методами. Включение археологических комплексов в процесс социоисторического исследования обосновывается разработанной автором фундаментальной археологической теорией, на базе которой создано несколько стандартных проблемно-целевых программ: определения культурной (этнической) принадлежности, хронологического упорядочения и этнического состава древнего населения по данным керамики. Предложен ряд новых методов археологического исследования, в том числе расчеты среднестатистического коэффициента сходства комплексов керамики, относимых к одной археологической культуре.

Для археологов, историков, преподавателей и студентов археологических факультетов.

■ **Голубець Орест. Львівська кераміка.**

– К.: Наукова думка, 1991. – 120 с.: іл. ◀ 25 грн.

У монографії висвітлюється розвиток львівської професійної школи декоративної кераміки у період з 40-х по 80-ті роки XX ст. Розглядаються основні тенденції і перспективи розвитку цього традиційного виду декоративно-прикладного мистецтва, доробок сучасних художників-керамістів.

Для мистецтвознавців, художників, архітекторів, викладачів та студентів вузів.

■ **Керамологічне трикнижжя «Гончарний здвиг Донбасу»** ◀ 200 грн.

Книга 1.

Олесь Пошивайло. Гончарна велич і трагедія Макарового Яру доби Розстріляного Відродження.

– Опішне, Українське Народознавство, 2008. – 240 с.: іл.

Дослідження відомого українського вченого про події та уроки гончарного здвигу Донбасу – національного феномена розвитку гончарства в селі Макарів Яр, що в Луганщині, за доби Розстріляного Відродження (1917–1933). Подано ґрунтовну історіографію діяльності Макарово-ярівської керамічної кустарно-промислової школи (1927–1935), з'ясовано її значення в літописів української культури. Проаналізовано окремі аспекти розвитку вітчизняного гончарного шкільництва впродовж 1920-х – початку 2000-х років, визначено його досягнення, недоліки й існуючі проблеми. Охарактеризовано подвижницьку постать завідувача макарово-ярівської гончарної школи, художника-кераміста Павла Дубинського (1888–1938). Виявлено напрямки творчої співпраці полтавського та луганського гончарства.

Також про етноцид щодо українського народу, трагізм життєвих доль талановитої молоді за окупаційного режиму, концептуальні напрацювання гончарної освіти 1920-х років та їх значення для сьогодення, проблему створення українських підручників з історії та технології гончарства. Книга вшановує подвижництво залюблених у гончаротворення мистців, які свої мрії й прагнення, дії й звершення поклали на вівтар звеличення національної культуротворчої спроможності.

Монографія є першою книгою наукового трикнижжя «Гончарний здвиг Донбасу» і постає своєрідним прологом до наступного дослідження керамолога Людмили Овчаренко «Макарово-ярівський осередок гончарної освіти в Україні». Завершує унікальну трилогію збірник документів і матеріалів «Гончарство Макарового Яру кінця XIX – середини XX століття» – найповніший нині корпус опублікованих польових, архівних і речових матеріалів про найбільший гончарний осередок на межі Слобідської України й Донщини.

Для керамологів, етнологів, істориків, мистецтвознавців, музеєзнавців, краєзнавців, мистців, викладачів, учителів, учнів та студентів мистецьких навчальних закладів.

Книга 2.

Людмила Овчаренко. Макарово-ярівський осередок гончарної освіти в Україні.

– Опішне, Українське Народознавство, 2008. – 160 с.: іл.

Уперше в українській керамології здійснено наукове дослідження ролі й місця єдиної в Луганщині гончарної школи регіонального значення – Макарово-ярівської керамічної кустарно-промислової школи (1927–1935) – у системі гончарної культури України першої половини XX століття. З'ясовано передумови відкриття спеціалізованого закладу та заходи Слов'яносербського повітового земства, спрямовані на підтримку гончарного промислу в с.Макарів Яр (1902–1915).

Проаналізовано основні напрямки діяльності школи, її вплив на гончарний промисел Луганщини. Встановлено прізвища учнів; відтворено життєвий шлях завідувача – Павла Дубинського, викладача – Валентини Васильєвої, інших викладачів і вихованців закладу. Проаналізовано навчальний план і навчальні програми, склад учнівського та викладацького колективів; матеріально-технічне забезпечення навчального процесу й кошториси.

Книгу проілюстровано рідкісними фотографіями учнів, викладачів та їх виробів. Зроблено висновки щодо ефективності функціонування гончарної школи, її значення як у системі української художньої освіти кінця 1920-х – початку 1930-х років, так і в національному відродженні українства в регіоні, об'єктивних причин згортання діяльності закладу у взаємозв'язку з суспільно-економічним життям країни. Окремий розділ містить спогади сучасників про гончарний навчальний заклад. Дослідження здійснено на основі чисельних архівних документів, польових матеріалів автора, які вперше вводяться до наукового обігу, публікацій у друкованих органах земств.

Монографія є другою книгою наукового трикнижжя «Гончарний здвиг Донбасу» і постає своєрідним продовженням дослідження-прологу керамолога Олесь Пошивайла «Гончарна велич і трагедія Макарового Яру доби Розстріляного Відродження». Завершує унікальну трилогію збірник документів і матеріалів «Гончарство Макарового Яру кінця XIX – середини XX століття» – найповніший нині корпус опублікованих польових, архівних і речових матеріалів про найбільший гончарний осередок на межі Слобідської України й Донщини.

Для керамологів, етнологів, істориків, мистецтвознавців, педагогів, усіх, хто займається відродженням чи заснуванням гончарних навчальних закладів, кого цікавить історико-мистецька й етнопедагогічна спадщина українського народу.

Книга 3. Гончарство Макарового Яру кінця XIX – середини XX століття: Документи і матеріали / Упорядник і автор переднього слова Олесь Пошивайло, пошукач Людмила Овчаренко.

– Описне, Українське Народознавство, 2008. – 400 с.: іл.

Найповніший нині корпус опублікованих польових, архівних і речових матеріалів про крайній східний український гончарний осередок на межі Слобідської України й Донщини – село Макарів Яр (нині Пархоменко Краснодонського району Луганської області). Це перше у вітчизняній керамології документальне видання, що висвітлює тривалий період розвитку гончарства та діяльність регіональної гончарної школи в одному окремо взятому гончарному осередку.

Подано репринти публікацій кінця XIX – початку XX століття зі згадками про гончарство Макарового Яру, архівні матеріали про діяльність Макарово-ярівської керамічної кустарно-промислової школи, кримінальну справу, особисті документи й рукописи членів родини завідувача гончарної школи Павла Дубинського та його вихованців. Уперше публікується значна частина збереженої гончарної спадщини Макарового Яру з фондів колекцій музеїв України та добірка фотографій, що відображають сучасний стан колишнього гончарного осередку.

Видання завершує унікальне наукове трикнижжя «Гончарний здвиг Донбасу» і постає своєрідним документальним підґрунтям двох попередніх книг сучасних українських керамологів – монографії Олесь Пошивайла «Гончарна велич і трагедія Макарового Яру доби Розстріляного Відродження» та монографії Людмили Овчаренко «Макарово-ярівський осередок гончарної освіти в Україні».

Для керамологів, етнологів, істориків, мистецтвознавців, музеєзнавців, краєзнавців, мистців, викладачів, учителів, учнів і студентів мистецьких навчальних закладів.

- **Качкан Володимир. Жива Глина: Мандрівка в минуле та сьогодишнє Опішного.** – Опішне: Українське Народознавство, 1994. – 232 с.: іл. ◀ 25 грн.

У документальній книзі письменник і вчений, доктор філологічних наук, професор, лауреат республіканської премії в галузі публіцистики продовжує тему своїх попередніх книг «Барви веселки», «Гори і доли», «Дивосвіти», «Світло високого дня», «Чари верховинської книги», «Краси невянуче пелюстя», «Каштанове свічадо» та ін., в яких простежує спадкоємність традицій народного мистецтва України.

Пропонований твір – це своєрідна мандрівка в минуле Опішного, роздуми про його день сьогоднішній і майбутній. Уперше так повно, правдиво і щиро розповідається про класика українського гончарства, заслуженого майстра народної творчості України Олександру Селюченко. Читачі пізнають також таїну творчої лабораторії багатьох інших майстрів старовинного гончарного центру.

Книга розрахована на учнів і вчителів шкіл та училищ, викладачів, студентів технікумів і вузів, мистецтвознавців, художників, літераторів та широкі кола шанувальників українського народного мистецтва.

- **Коваленко Оксана. Глиняні люльки XVII–XVIII століть (за матеріалами Полтавщини).** – Опішне: Українське Народознавство, 2008. – 144 с.: іл. (Керамологічне двокнижжя «Людська в історії та гончарстві України», книга 1) ◀ 40 грн.

Під час археологічних досліджень у нашаруваннях XVII–XVIII століть часто трапляються глиняні люльки. Вони рясно представлені в музейних і приватних збірках України. Незважаючи на численність публікацій, присвячених цій категорії історичних пам'яток, донині залишається чимало нез'ясованих питань щодо їх виробництва і побутування.

Дослідження сучасного українського вченого – керамолога, археолога, історика й музеолога – є першим у нашій країні монографічним вивченням термінології, типології, технології виготовлення, особливостей форм і декору люлек, віднайдених у Полтавщині. Воно також містить екскурс у історію поширення тютюнного цеху на дослідженій території, схему опису люлек, прислів'я та приказки зі згадками про вироби для тютюнопаління.

Монографія є першою книгою унікального керамологічного двокнижжя «Людська в історії та гончарстві України». Її продовженням є дослідження відомого українського керамолога, етнологіста й музеолога, доктора історичних наук Олеси Пошивайла «Людська – історичний символ тютюнової колонізації України (концепт етнологіста)».

Книга започаткувала видавничу академічну серію «Українські керамологічні студії», яка висвітлюватиме найважливіші наукові здобутки сучасних українських учених у галузі культурної керамології.

Для керамологів, археологів, етнологів, істориків, мистецтвознавців, музеологів, краєзнавців, викладачів і студентів вищих навчальних закладів, аспірантів і здобувачів наукових ступенів, усіх, хто цікавиться минулими рідного краю.

■ **Лашук Юрій. Покутська кераміка.**

– Опішне: Українське Народознавство, 1998. – 160 с.: іл. ◀ 25 грн.

У класичній спадщині українського народного мистецтва почесне місце належить кераміці Покуття, в якій виділяються три яскраві осередки: Коломия, Пистинь та Косів. Кожен з них представлений низкою самобутніх творчостістих мистецьких явищ. Оскільки досі в їх оцінці переважали історико-етнографічні аспекти, автор книги аналізує творчу спадщину гончарів з позицій емоційно-естетичної функції виробів, встановлення ролі та вкладу до розвитку й прогресу духовної культури людності цього регіону української етнографічної території.

Для мистецтвознавців, етнографів, істориків, краєзнавців, усіх, хто цікавиться мистецькою спадщиною українців.

■ **Лашук Ю.П. Українські кахлі IX–XIX ст.**

– Ужгород, 1993. – 81 с.: іл. ◀ 10 грн.

Книга розрахована на художників, краєзнавців, широке коло любителів народного мистецтва. У ній йдеться про зародження та розвиток художньо-стильових особливостей яскравої галузі українського керамічного мистецтва – пічні кахлі та окремі види облицювальної кераміки періоду IX–XIX століть, які створювалися здебільшого міськими (цеховими) ремісниками.

Вершиною даного виду національного мистецтва вважаються пічні кахлі XIX століття. Їх художньо-декоративні та фольклорно-побутові особливості розглядаються під час аналізу таких провідних осередків виробництва кахель, як Ічня на Чернігівщині, Сунки на Київщині, Косів та Пистинь на Підкарпатті, Сокаль на Львівщині. Окремо розглядаються рельєфні теракотові кахлі, створювані на Полтавщині, Слобожанщині та на півдні Київщини.

Для довідок найрізноманітнішого характеру використовувалися матеріали державних історичних архівів та державних музеїв України і чужоземних країн, праці відомих українських та чужоземних учених.

■ **Мишанин Віктор. Північна група малих осередків гончарства Опішненського гончарного району (друга половина XIX–XX століття).** – Опішне: Українське Народознавство, 2006. – 304 с.: іл. ◀ 35 грн.

Монографія є першим в українській керамології комплексним дослідженням малих осередків гончарства. В її основу покладено матеріали, зібрані автором у польових керамологічних експедиціях, у бібліотеках та архівах упродовж 1994–2005 років.

Наукова праця відтворює історичний розвиток гончарних осередків, що знаходяться в Зінківському районі Полтавської області, на північ від гончарської столиці України – Опішного, а саме – Безруків, Глинського, Лазьків, Малих Будищ, Старих Млинів і Хижняківки. Відтворено місцеву технологію виготовлення глиняних виробів та способи їх збуту, професійні звичаї гончарів. Повернено із забуття десятки імен місцевих майстрів.

Для керамологів, істориків, етнографів, мистецтвознавців, краєзнавців, музеєзнавців, усіх, кого цікавить історія рідного краю, духовні надбання українців.

- **Мішанин В.Д. Гончарство північної групи малих осередків Опішненського гончарного району (друга половина XIX–XX століття):** Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата історичних наук. Спеціальність 07.00.05 – етнологія. – Інститут українознавства ім.І.Крип'якевича НАН України, Інститут народознавства НАН України, Львів: 2007. – 20 с. ◀ 6 грн.

Про історичний розвиток гончарства в малих осередках – Безруки, Глинське, Лазьки, Малі Будища, Старі Млини, Хижняківка Зіньківського району Полтавської області, домашній побут майстрів; досліджено соціально-економічний розвиток промислу впродовж другої половини XIX–XX століття, основні етапи технологічного процесу виготовлення глиняних виробів, їх асортимент та способи збуту, професійні знання і звичаї гончарів, особливості місцевого піchnикуння, домашній побут ремісників; з'ясовано місце й роль народної кераміки в системі традиційно-побутової культури Полтавщини; вивчено формування гончарських династій та родоводів, відтворено життєвий і творчий шлях близько 200 гончарів.

- **Мішанин Віктор. Словник гончарів Глинського, Малих Будищ, Старих Млинів, Хижняківки.** – *Опішне: Українське Народознавство*, 1999. – 368 с.: іл. ◀ 25 грн.

Полтавський державний педагогічний інститут імені Володимира Короленка, Управління культури Полтавської облдержадміністрації та Державний музей-заповідник українського гончарства в Опішному цим виданням започатковують серію словників про гончарів окремих осередків і регіонів України, майстрів гончарної справи української діаспори. Це перший крок до створення Національного словника «Українські гончарі».

Наукове дослідження відтворює історичні шляхи розвитку гончарних центрів, що знаходяться в Зіньківському районі Полтавської області, поблизу Опішного, а саме – Глинського, Малих Будищ, Старих Млинів і Хижняківки. Словникові статті подують відомості про гончарів цих осередків від 1850-х років XIX ст. до наших днів із зазначенням дат і місць народження та смерті майстрів, їх короткого родооводу, життєпису, гончарської спеціалізації, асортименту виробів та місць їх збуту тощо.

Для істориків, етнографів, мистецтвознавців, музейних працівників, краєзнавців, усіх, хто цікавиться духовною спадщиною нашого народу, історією рідного краю.

- **Петрашенко Валентина. Слов'янська кераміка VIII–IX ст. правобережжя Середнього Подніпров'я.** – *К.: Наукова думка*, 1992. – 140 с.: іл. ◀ 20 грн.

У монографії розглядається слов'янська кераміка VIII–IX ст. одного з найважливіших і цікавих регіонів у вирішенні проблеми етнічної історії слов'ян напередодні утворення Давньоруської держави.

Всестічно аналізуються всі види керамічних виробів, особлива увага приділяється найбільш масовій категорії посуду – горщикам. На основі статистичного методу дослідження, вперше застосованого при вивченні кераміки цього району, отримані дані про хронологію, культурні взаємозв'язки окремих регіонів Середнього Подніпров'я. Розглянуто також деякі аспекти гончарного виробництва. На керамічному матеріалі, а також інших археологічних даних реконструюються етнокультурні процеси цього періоду.

Для істориків, археологів, етнографів, музейних працівників, викладачів, студентів історичних факультетів.

- **Пошивайло Ігор. Феноменологія гончарства: семіотико-етнологічні аспекти.** – *Опішне: Українське Народознавство, 2000. – 432 с.: іл. ◀ 40 грн.*

Величними свідками людського поступу є речі, виготовлені з глини. Непідвладні стихії історичних колізій, вони постають правдивою хронікою минувшини. Чим спричинене первісне уречевлення доквілля людини мислячої – пасіонарністю духу, естетизмом душі чи прагматизмом тілесності? Що виображує гончар своїм образотворенням? У чому полягає феномен гончарства? Пошуку відповіді на ці та багато інших запитань присвячена ця книга.

У монографії висвітлюються семіотико-етнологічні аспекти гончарства. Це перше в українській науці комплексне дослідження світового гончарства як полісемантичного комплексу культурних знаків. На основі широких загальнокультурних узагальнень, вивчення численних писемних джерел, пам'яток культури та археологічних знахідок автор з'ясовує ступінь проникнення первісної людини в таїну світобудови, реконструює сакральні функції гончарства в традиційно-побутовій культурі різних етносів.

Книга розрахована на етнологів, археологів, культурологів, мистецтвознавців, фольклористів, істориків, мистців, студентів, усіх шанувальників народної культури.

- **Пошивайло Олесь. Гончарство Лівобережної України XIX – початку XX століть і відображення в ньому основних духовних настанов української народної свідомості.** – *К.: Молодь, 1991. – 282 с. ◀ 20 грн.*

В монографії досліджується гончарство як суттєвий компонент, семіотичний феномен народної культури; аналізуються етнографічні особливості гончарства Лівобережної України (Гетьманщини), визначаються його місце й роль у системі традиційно-побутової культури українського народу. Вивчається генезис гончарських традицій, народних поглядів на гончарство і гончарів, виявляються принципи функціонування механізму створення гончарних виробів і реалізації їх поліфункціональності в побуті.

Для етнографів, істориків, краєзнавців, усіх, хто цікавиться культурою українського народу.

- **Пошивайло Олесь. Етнографія українського гончарства: Лівобережна Україна.** – *К.: Молодь, 1993. – 410 с.: іл. ◀ 25 грн.*

Гончарство – це Боже Одкровення людській цивілізації, стверджує автор. Уперше в народознавчій літературі він узагальнює міфологічні уявлення про гончарів, розповідає про роль глини в житті українського народу, про гончарні цехи, професійні свята майстрів, святих – патронів гончарного ремесла, звичаї гончарювання і продажу гончарних виробів, самотню гончарську метрологію, домашній побут гончарів, символічну роль посуду, традиційні правила поведінки з ним та використання в родинній і календарній обрядовості, народній медицині, замовляннях і ворожінні, магічній практиці.

Пропонована книга – своєрідна етнографічна енциклопедія про гончарство колишньої Гетьманщини.

- **Пошивайло Олесь. Ілюстрований словник народної гончарської термінології Лівобережної України (Гетьманщина).** – Опішне: Українське Народознавство, 1993. – 280 с.: іл. ◀40 грн.

Національний музей-заповідник українського гончарства в Опішному відроджує започатковану в другій половині XIX ст. діяльність земських статистів і етнографів по збиранню ремісничої лексики, що має завершитися підготовкою «Словника народної гончарської термінології України». Укладання етнолексикографічної праці розглядається як одна з форм осягнення сутності стародавнього ремесла, всебічного пізнання цього феномена людської цивілізації. Шлях до неї проляже через збирання матеріалів і впорядкування термінологічних словників історико-етнографічних зон України і територій компактного розселення Українців поза межами країни.

Пропонований корпус гончарської термінології включає в себе лексику, пов'язану з гончарним промислом, предметами його виробництва й особливостями застосування, яка побутувала в Лівобережній Україні (Гетьманщині) в XIX–XX ст. Це своєрідний путівник у царині лівобережного гончарства.

Для істориків, етнографів, мистецтвознавців, мовознавців, музейних працівників, краєзнавців, усіх, хто цікавиться духовною спадщиною українського народу.

- **Сморж Леонід. Гончарівна (одержима керамікою).**

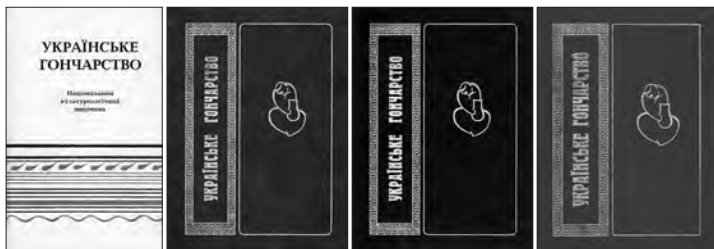
– Опішне: Українське Народознавство, 2005. – 304 с.: іл. ◀30 грн.

Про життєвий і творчий шлях славетної української Гончарки, заслуженого майстра народної творчості України Олександри Селюченко (1921–1987). Філософський аналіз життєпису мисткині побудовано на її щоденникових записах, листуванні, спогадах сучасників та особистому спілкуванні з нею автора книги. Видання проілюстровано рідкісними фото із життя Олександри Селюченко та творів з її гончарської спадщини.

Для керамологів, мистецтвознавців, філософів, музейних працівників, краєзнавців, усіх, хто цікавиться духовною спадщиною українців

- **Спанатій Любов. Гончарна лексика в говорах української мови:** Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук. – Ужгород, 1997. – 23 с. ◀6 грн.

- **Українське Гончарство: Національний культурологічний щорічник: Науковий збірник за минулі літа.** – Київ-Опішне: Молодь-Українське Народознавство, 1993. – Кн.1. – 520 с.: іл. ◀ 30 грн.
- **Українське Гончарство: Національний культурологічний щорічник. За рік 1994.** – Опішне: Українське Народознавство, 1995. – Кн.2. – 576 с.: іл. ◀ 40 грн.
- **Українське Гончарство: Національний культурологічний щорічник. За рік 1995.** – Опішне: Українське Народознавство, 1996. – Кн.3. – 576 с.: іл. ◀ 40 грн.
- **Українське Гончарство: Національний культурологічний щорічник. За роки 1996-1999.** – Опішне: Українське Народознавство, 1999. – Кн.4. – 656 с.: іл. ◀ 66 грн.
- **Українська Керамологія: Національний науковий щорічник. 2002.** – Опішне: Українське Народознавство, 2002. – Кн.2. – 480 с.: іл. ◀ 40 грн.

- **Український керамологічний журнал.** – 2002. – №3. – 160 с.: іл. ◀ 22 грн.
- **Український керамологічний журнал.** – 2002. – №4. – 160 с.: іл. ◀ 22 грн.
- **Український керамологічний журнал.** – 2003. – №1. – 192 с.: іл. ◀ 24 грн.
- **Український керамологічний журнал.** – 2003. – №2-4. – 192 с.: іл. ◀ 24 грн.
- **Український керамологічний журнал.** – 2004. – №1. – 192 с.: іл. ◀ 24 грн.
- **Український керамологічний журнал.** – 2004. – №2-3. – 192 с.: іл. ◀ 24 грн.
- **Український керамологічний журнал.** – 2004. – №4. – 192 с.: іл. ◀ 24 грн.
- **Український керамологічний журнал.** – 2005. – №1-4. – 336 с.: іл. ◀ 36 грн.

- **Українці:**
Історико-етнографічна монографія у двох книгах. Книга 1.
– Опи́шне: Українське Народо́знавство, 1999. – 528 с.: іл. ◀ 70 грн.
- **Українці:**
Історико-етнографічна монографія у двох книгах. Книга 2.
– Опи́шне: Українське Народо́знавство, 1999. – 544 с.: іл. ◀ 70 грн.

Колективна монографія у двох книгах порушує проблеми української прадавнини, етнічної історії та розселення у світі українців; розповідає про галузі господарства, громадський побут, традиції дошлюбного спілкування, шлюбні звичаї, весільну обрядовість (1-ша книга); висвітлює особливості народного житла, традиційного одягу, народного харчування, етнічної символіки, народного мистецтва, фольклору; подає відомості про народні знання та вірування, календарні звичаї і обряди, народний етикет, храмове мистецтво (2-га книга).

Для всіх, хто не байдужий до історико-культурної спадщини рідного народу, прагне глибше пізнати особливості традиційно-побутової культури українців.

- **Щербань Анатолій. Прядіння і ткацтво у населення Лівобережного Лісостепу України VII – початку III століття до н.е. (за глиняними виробами).** – К.: Молодь, 2007. – 256 с.: іл. ◀ 43 грн.
Монографія є першим комплексним дослідженням прядіння і ткацтва населення Лівобережного Лісостепу України VII – початку III століття до н.е. До аналізу залучено значну кількість керамологічних, археологічних та етнографічних джерел. У підсумку відтворено технологію виготовлення ниток, тканин та глиняних виробів, пов'язаних з прядінням і ткацтвом, показано їх роль і місце в житті тогочасного суспільства.
Для археологів, керамологів, етнологів, мистецтвознавців, краєзнавців, усіх, хто цікавиться минулиною рідного краю.

Пошивайло Олесь

УКРАЇНСЬКА АКАДЕМІЧНА КЕРАМОЛОГІЯ XXI СТОРІЧЧЯ.

Теорія, історія, сучасний ужиток, майбутній поступ.

Книга 1 (2001–2005).

– Опішне: Українське Народознавство, 2007. – 776 с.: іл. ◀105 грн.

Монографія провідного українського вченого-керамолога є першим в Україні дослідженням про предмет і завдання української керамології, українські керамологічні джерела, основи збереження гончарної спадщини, методи керамологічних досліджень, українську керамологію й суміжні науки, а також про становлення, організаційне структурування та сучасний розвиток української керамології як науки, досягнення Інституту керамології – відділення Інституту народознавства НАН України впродовж 2001–2005 років. Висвітлено основні напрямки наукових студій новітньої академічної установи загалом та індивідуальні дослідницькі зацікавлення вчених зокрема; подано основні відомості про сучасних українських керамологів. Систематизовано публікації співробітників Інституту зазначеного часового проміжку. Основне тематичне спрямування анотованих матеріалів – археологія, історія, етнографія, мистецтво та термінологія гончарства. Узагальнено також інформацію про зміст опублікованих номерів (книг, випусків) друкованих органів Інституту керамології – національного наукового часопису «Український керамологічний журнал» та національних наукових щорічників «Українська керамологія» і «Бібліографія українського гончарства».

Книга започаткувала видавничу серію «Українська академічна керамологія», яка висвітлюватиме найважливіші досягнення вітчизняних учених-керамологів за кожні п'ять років.

Для керамологів, етнологів, істориків, археологів, мистецтвознавців, краєзнавців, музеєзнавців, бібліотечних працівників, викладачів і студентів вищих навчальних закладів, аспірантів та здобувачів наукових ступенів

DESIDERATA!

ЕПОХАЛЬНЕ КЕРАМОЛОГІЧНЕ ТРИКНИЖЖЯ «ГОНЧАРНИЙ ЗДВИГ ДОНБАСУ»

ФальшКонцептЕтноцидТрагізмМоральКнижністьФеноменРеалітіПам'ять

Макаріа ЯР
Макаріа ЯР
Макаріа ЯР
Макаріа ЯР
Макаріа ЯР
Макаріа ЯР
Макаріа ЯР

N. V. : NENT

СЛОВА ВІДЛІТАЮТЬ,
НАПИСАНЕ ЛИШАЄТЬСЯ!

AD REM! ПО СУТІ СПРАВІ!

ЧИТАЙТЕ ПРО:

- **націозначущий феномен** розвитку гончарства в крайньому східному гончарному осередку на політичному й етнічному пограниччі України і Росії;
- **героїчну спробу мистців** утвердити на сході України форпост творення й поширення української культури;
- **про втрачені перспективи** перетворення **Макарового Яру** в гончарну столицю Донбасу й провідний світовий центр художньої кераміки!

STATIM!

ОДРАЗУ!

ДІЗНАЙТЕСЯ ЯК

окупаційна влада брутально знищувала
гончарне шкільництво в Україні!

SOS!

РЯТУЙТЕ

ЗАДУМАЙТЕСЯ, ЧОМУ

в Незалежній Україні **тотально занепадає** традиційне гончарство, **знищено** найбільші гончарні заводи, **знищено** майже всі фарфоро-фаянсові підприємства, **знищено** Львівську кераміко-скульптурну фабрику!

BASTA!

ДОСИТЬ!

НЕ ДОЗВОЛЯЙТЕ ЗНИЩУВАТИ РІДНЕ!
ОБЕРІГАЙТЕ своє, УКРАЇНСЬКЕ!

Олесь Пошивайло
ГОНЧАРНА
ВЕЛМЧ І ТРАГЕДІЯ
МАКАРОВОГО ЯРУ
ДОБИ
РОЗСТРІЛЬНОГО
ВІДРОДЖЕННЯ

Людмила Овчаренко
МАКАРОВО-ЯРІВСЬКИЙ
ОСЕРЕДОК
ГОНЧАРНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

ГОНЧАРСТВО
МАКАРОВОГО ЯРУ
КІНЦЯ ХІХ - СЕРЕДИНИ ХХ СТОЛІТТЯ.
Документи і матеріали

ШВИДКО! СІТО! КУПУЙТЕ РАРТЕТ!

Видавництво «Українське Народознавство» Національного музею-заповідника українського гончарства в Опішному: вул.Партизанська, 102, Опішне, Полтавщина, 38164, Україна, тел./факс (+38 05353) 42416, 42175, 42415; e-mail: opishne_museum@poltava.ukrtel.net; www.opishne-museum.gov.ua, www.ceramics.gov.ua

Майстерня
КНИГИ
Опшніа

„KeFoKe”	Національна академія наук України Інститут керамології – відділення Інституту народознавства НАН України Міністерство культури і туризму України Національний музей-заповідник українського гончарства в Опішному Редакція «Українського керамологічного журналу»	„KeFoKe”	„KeFoKe”	„KeFoKe”
„KeFoKe”	ПОЛОЖЕННЯ про Національний конкурс публікацій на теми керамології, гончарства, кераміки в Україні	„KeFoKe”	„KeFoKe”	„KeFoKe”
„KeFoKe”	Метою Конкурсу є визначення рейтингу публікацій в Україні з означеної проблематики, заохочення науковців до активних досліджень вітчизняного та світового гончарства, до започаткування й участі в керамологічних дискусіях, написання ґрунтовних рецензій та критичних статей; заохочення популяризації знань про давнє й сучасне гончарство і його мистців.	„KeFoKe”	„KeFoKe”	„KeFoKe”
„KeFoKe”	До участі в Конкурсі запрошуюються вчені (керамологи, історики, археологи, етнологи, мистецтвознавці, філологи і т.д.), краєзнавці, журналісти, письменники, усі, хто пише на конкурсну тематику.	„KeFoKe”	„KeFoKe”	„KeFoKe”
„KeFoKe”	За основу оцінювання беруться публікації, вміщені в національному науковому щорічнику «Бібліографія українського гончарства». Цей реєстр не є вичерпним, а тому може бути доповнений матеріалами, що не ввійшли до нього.	„KeFoKe”	„KeFoKe”	„KeFoKe”
„KeFoKe”	Основа списку номінантів у кожній номінації формується за спільним рішенням учених рад Інституту керамології – відділення Інституту народознавства НАН України та Національного музею-заповідника українського гончарства в Опішному.	„KeFoKe”	„KeFoKe”	„KeFoKe”
„KeFoKe”	Списки надсилаються членам Національної експертної керамологічної ради для визначення рейтингу номінантів. Експерти мають право доповнювати списки відсутніми в них публікаціями з обов’язковим письмовим обґрунтуванням свого рішення. На основі висновків експертів фундатори визначають переможців Конкурсу в кожній номінації. З переможців у номінаціях №I, II III, IV, V, VI, VII, IX Вчені ради Інституту керамології – відділення Інституту народознавства НАН України та Національного музею-заповідника українського гончарства в Опішному на спільному засіданні визначають володаря Гран-прі Конкурсу.	„KeFoKe”	„KeFoKe”	„KeFoKe”
„KeFoKe”	„KeFoKe”	„KeFoKe”	„KeFoKe”	„KeFoKe”

Конкурс проводиться за такими номінаціями:

- I. Краща монографія.
- II. Кращий альбом, каталог.
- III. Кращий збірник наукових праць
(щорічник, матеріали конференції, часопис, збірник).
- IV. Краща наукова стаття.
- V. Краща науково-популярна, публіцистична стаття.
- VI. Краща резонансна публікація.
- VII. Краща публікація документальних матеріалів.
- VIII. Краща публікація з окремими сюжетами на теми керамології, гончарства, кераміки в Україні.
- IX. Краща рецензія.
- X. «КерамГАНДЖ».

Критерії оцінювання публікацій:

I номінація:

- 1. Порушення нової теми.
- 2. Використання матеріалів польових досліджень.
- 3. Використання нових архівних джерел.
- 4. З'ясування дискусійних питань.
- 6. Використання зарубіжних порівняльних матеріалів.
- 7. Наявність оригінальних, уперше опублікованих ілюстративних матеріалів.

II номінація:

- 1. Наявність уперше опублікованих керамологічних матеріалів.
- 2. Використання керамологічних колекцій державних і приватних музеїв України, інших країн.
- 3. Повне атрибутування опублікованих керамологічних матеріалів (час, авторство, регіон, осередок, місце виготовлення та зберігання).
- 4. Наявність фахового рецензування чи супроводжуючих статей фахівців.
- 5. Упорядкування видання науковцями.
- 6. Рівень художнього оформлення та поліграфічного виконання.

III номінація:

- 1. Наявність більшості фахових статей на теми керамології, гончарства, кераміки.
- 2. Фаховість висвітлення проблем керамології, гончарства.
- 3. Використання матеріалів польових досліджень та чужоземних порівняльних матеріалів.
- 4. Наявність оригінальних, уперше опублікованих ілюстративних матеріалів.
- 5. Фахове атрибутування опублікованих керамологічних матеріалів.
- 6. Використання сучасної керамологічної термінології.

IV номінація:

- 1. Порушення нової теми.
- 2. Розробка й застосування нових методів дослідження.
- 3. Уведення до наукового обігу нових матеріалів (терміни, визначення, фото, документи тощо).
- 4. Наукові відкриття.
- 5. Аналітичність.
- 6. Розробка пріоритетних напрямків розвитку керамології.

V номінація:

1. Об'єктивне висвітлення проблем керамології, гончарства.
2. Популяризація сучасних знань про керамологію, гончарство, кераміку.
3. Зацікавлення громадян країни сучасними досягненнями керамології, гончарства.
4. Доступність викладу наукових знань.

VI номінація:

1. Сенсаційне наукове відкриття.
2. Найбільша кількість опублікованих відгуків про публікацію.
3. Проведення дискусії в періодичних виданнях.

VII номінація:

1. Використання та опублікування нових архівних матеріалів, документів, рукописів, фотографій.
2. Фахові коментарі до опублікованих матеріалів.
3. Фахове атрибутування опублікованих керамологічних матеріалів.

VIII номінація:

1. Наявність уперше опублікованих керамологічних матеріалів.
2. Фаховість висвітлення проблем керамології, гончарства.
3. Фахове атрибутування опублікованих керамологічних матеріалів.
4. Використання сучасної керамологічної термінології.
5. Популяризація керамологічних знань.

IX номінація:

1. Фаховість оцінки рецензованої роботи.
2. Висловлення власного бачення вирішення наукової проблеми.
3. Використання для доказування висловлених думок аналітичних матеріалів інших авторів.
4. Залучення до аналізу широкої бази наукових знань.

X номінація:

1. Нефахове висвітлення проблем керамології, гончарства.
2. Відсутність фахового атрибутування керамологічних матеріалів.
3. Фальсифікація фактів.
4. Крайній суб'єктивізм, несумісний з науковою істиною.
5. Кон'юктурність.

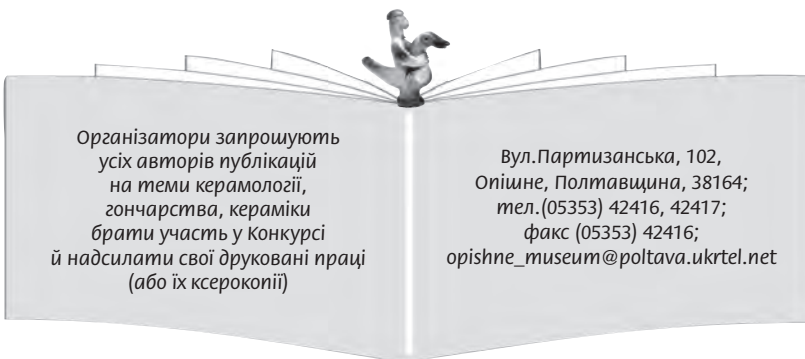
Конкурс проводиться в кілька етапів:

1. Опублікування інформації про початок чергового Конкурсу (*січень*).
2. Опублікування чергового випуску національного наукового щорічника «Бібліографія українського гончарства» за конкурсний рік (*червень*).
3. Розсилання примірників «Бібліографії українського гончарства» членам Національної експертної керамологічної ради (*1-10 липня*).

4. Отримання експертних висновків фахівців (11 липня – 20 вересня).
5. Систематизація експертних висновків. Прийняття рішення на спільному засіданні Вчених рад Інституту керамології – відділення Інституту народознавства НАН України та Національного музею-заповідника українського гончарства в Опішному (21-30 вересня).
6. Нагородження переможців та активних учасників Конкурсу грошовими преміями, заохочувальними призами, дипломами (Опішне або Київ, жовтень).
7. Опублікування результатів Конкурсу в «Українському керамологічному журналі» та інших виданнях видавництва «Українське Народознавство» Національного музею-заповідника українського гончарства в Опішному (листопад-грудень) **.

*** В Україні подібні Конкурси вже проводилися**, проте вони не мали регулярного характеру. Так, 1989 року, в рамках Республіканського симпозиуму гончарства «Опішне–1989» було проведено перший в Україні конкурс на кращу публікацію 1988 року на тему гончарства. Започаткована традиція не набула сталості, оскільки націленість симпозиуму на відродження національних традицій українців налякала владні структури, які зробили все для того, щоб вони більше не проводилися. Конкурс було відновлено 2000 року в рамках I Національного симпозиуму гончарства «Опішне–2000» і продовжено наступного, 2001, року. Кращими публікаціями в Україні на тему гончарства тоді було визнано монографії Віктора Міщанина «Словник гончарів Глинського, Малих Будиш, Старих Млинів, Хижняківки» (Опішне, 1999) та Ігоря Пошивайла «Феноменологія гончарства: Семіотико-етнологічні аспекти» (Опішне, 2000). Правильність рішень Жюрі симпозиумів підтвердили найпрестижніші в Україні книжкові конкурси, зокрема VI і VII Форуми видавців у Львові, на яких зазначені книги теж стали лауреатами. Проте й тоді безперервності традиції не було дотримано, бо Національний музей-заповідник українського гончарства в Опішному припинив проведення гончарних симпозиумів. Фундатори новітнього Національного конкурсу сподіваються, що захід стане довготривалим.

**** Інформацію про переможців минулих конкурсів «КеГоКе» дивіться на сайті:** www.ceratology.gov.ua

Класифікаційні ознаки сучасного українського КЕРАМОЛОГА

**Науковці Інституту керамології –
відділення Інституту народознавства НАН України
та Національного музею-заповідника
українського гончарства в Опішному
вперше в українській науковій практиці сформулювали
класифікаційні ознаки сучасного українського керамолога.**

**У результаті проведених численних дискусій,
вони прийшли до спільної думки,
що керамологом слід вважати вченого,
який відповідає більшості з таких визначальних
для наукового фаху професійних ознак:**

- Повна вища освіта за напрямком керамологічних досліджень.
- Володіння базовими знаннями з археології, історії, етнографії, мистецтва й технології гончарства (культурна керамологія) та з хімії, фізики, матеріалознавства тощо (технічна керамологія).
- Сфера наукових зацікавлень пов'язана з проблематикою культурної чи технічної керамології.
- Робота над кваліфікаційним керамологічним дослідженням через аспірантуру або через прикріплення до науково-дослідної установи.
- Проведення керамологічних досліджень не менше 4-х років.
- Наявність керамологічних праць у наукових виданнях, у тому числі у фахових виданнях Інституту керамології – відділення Інституту народознавства НАН України, Національного музею-заповідника українського гончарства в Опішному чи інших керамологічних науково-дослідних установ, – не менше 3-х керамологічних статей або монографії.
- Стала участь з науковими доповідями чи повідомленнями в керамологічних симпозиумах, конференціях, семінарах.

ПОЛОЖЕННЯ

про атрибутування глиняних виробів експертною комісією Інституту керамології – відділення Інституту народознавства НАН України

Заявки на атрибутування глиняних виробів приймаються від юридичних і фізичних осіб. Для атрибутування глиняних виробів замовник подає заявку та твір, який потрібно атрибутувати.

Кераміка приймається виключно від замовника (або за дорученням юридичної особи). Дирекція Інституту керамології відповідає за зберігання переданих творів.

Під час передачі кераміки для атрибутування складаються:

- акт на тимчасове зберігання творів із обов'язковим зазначенням назви, короткого опису (матеріал, техніка, розміри), історії походження предмета; наявних облікових позначень, стану збереження твору;
- договір на атрибутування.

Власники можуть застрахувати свої твори на випадок пошкодження їх під час перебування на тимчасовому зберіганні в Інституті керамології.

Твори, передані на тимчасове зберігання для атрибутування, власники забирають не пізніше зазначеного в акті терміну тимчасового зберігання предмета, після закінчення якого Інститут керамології не несе відповідальності за збереження твору.

Оплата атрибутування глиняних виробів проводиться згідно з кошторисом, затвердженим дирекцією Інституту керамології. Власник сплачує аванс у розмірі 50% від кошторисної вартості атрибутування. За умови припинення дії договору за вимогою власника після початку виконання робіт сплачена сума авансу не повертається.

Для атрибутування окремих творів можуть залучатися фахівці інших науково-дослідних, музейних установ та закладів. Вартість робіт, що виконуватимуться ними, враховується в загальному кошторисі атрибутування.

Після проведення атрибутування видається письмовий «Сертифікат про результати атрибутування глиняного виробу експертною комісією Інституту керамології – відділення Інституту народознавства НАН України» і акт на виконані роботи, затверджені директором Інституту керамології.

Один примірник «Сертифіката про результати атрибутування глиняного виробу експертною комісією Інституту керамології – відділення Інституту народознавства НАН України» зберігається в архіві Інституту керамології.

Інститут керамології набуває право використання фотографій атрибутованої кераміки та результатів її дослідження в наукових студіях і публікаціях своїх співробітників.

Вул.Партизанська, 102, Полтавщина, Опішне, 38164, УКРАЇНА

Тел./факс (05353) 42175

e-mail: ceramology_inst@poltava.ukrtel.net

www.ceramology-inst.gov.ua

The National Academy
of Sciences of the Ukraine

The Ceramology Institute – the branch
of the Ethnology Institute of the National
Academy of Sciences of the Ukraine

The Ministry of Culture and Tourism
of the Ukraine

The National Museum of Ukrainian
Pottery in Opishne

THE POTTERY LIBRARY OF THE UKRAINE
THE CERAMOLOGICAL LIBRARY OF THE UKRAINE

«Materials for the Chronicle of Ukrainian Pottery» • The Lexicographic Series • Issue 11

THE BIBLIOGRAPHY OF UKRAINIAN POTTERY 2005

The National Scientific Yearbook
Issue 7

Edited by Oles Poshyvailo

.....

The national scientific yearbook embraces the published works on Ukrainian pottery, ceramics, ceramology in 2005. The subject matter comprises the archaeology, the history, the ethnology, and the art of pottery. Books, pamphlets, journals, magazines, leaflets, articles, notices, which have been received by the Pottery Library of Ukraine, the National Archives of Ukrainian Pottery of the National Museum of Ukrainian Pottery in Opishne as well as the Ceramological Library of Ukraine and the Ukrainian Ceramological Archival Holdings of the Ceramology Institute – the branch of the Ethnology Institute of the National Academy of Sciences of Ukraine, are registered there. All the bibliographical units have summaries and continuous pagination, starting with the first issue. The added 2004 published works, ceramological literature reviews and surveys; an information on new arrivals to the Pottery Library of Ukraine and the Ceramological Library of Ukraine; the bibliography of published works on a poet and literary critic Petro Rotach with his biography; the short bibliography of published works by a ceramologist Aleksandr Bobrinskiy, Doctor of History; the short bibliography of published works on Honored Folk Art Workers, potters Mykola Poshyvailo and Vasyl Omelyanenko; the list of benefactors are published too.

The book is intended for ceramologists, historians, archaeologists, art critics, the researchers of local culture and history, librarians, university professors and students.

.....

«The Ukrainian Ethnology»
The Publishing House

of the National Museum of Ukrainian Pottery in Opishne

Contents

5.....	The 2005 Ceramological Bibliography	
7.....	The 2005 Published Works on Ukrainian Pottery, Ceramics, Ceramology (Periodicals, Books etc.)	
111.....	The Appendix of the 2004 Published Works on Ukrainian Pottery, Ceramics, Ceramology in (Periodicals, Books etc.)	
125.....	Index of Persons	
135.....	Index of Places	
140.....	The List of Used Periodicals and Serials	
142.....	Surveys and Reviews of Some Ceramological Works, Published in 2005 (2004)	
	* Taras Levkiv [in:] Painters of Ukraine	142
	* The Second All-Ukrainian Youth Symposium of Pottery Art <i>Chyhyryn-2004: Catalogue</i>	143
	* The Best 2005 Work. Ukrainian Folk Art. The All-Ukrainian Folk Art Exhibition and Competition for the Best Work of the Year	145
	* Byero, Georgiy. Catalogue	147
	* United Ukraine: the All-Ukrainian Symposium of Studio Pottery / Slovyansk, 2005: Catalogue	148
	* Slobodyan, Oleh. Pistyn Ceramics of the 19th – First Half of the 20th Centuries	150
	* Tkachuk, Taras. The Symbolic Systems of Trypillya-Cucuteni Cultural and Historical Community (the Painted Pottery of the Periods BII – CII - γII) Tkachuk, Taras, Melnychuk, Yaroslav. The Semiotic Analysis of Trypillya-Cucuteni Symbolic Systems (Painted Pottery)	153
	* The Glazed Pottery of Mediterranean and Black Sea Region of the 10th – the 18th Centuries: The Collection of Scientific Articles	155
	* Davydyuk, Viktor. The Primitive Mythology of Ukrainian Folklore	157
	* Shmahalo, Rostyslav. Art Education in Ukraine of the Mid-19th – the Mid-20th Centuries: Structure, Methodology, and Artistic Positions. A Monograph	160
	* Kalinin, A.T. Russian and Foreign Tricky Vessels.....	165
	* <i>The Unreclaimed Heritage</i> as a Square for Political Hucksterage.....	170

	* Shcherban, Anatoly. Spinning and Weaving among the Population of the Left-Bank Forest-Steppe of Ukraine in the Seventh – Early Third Centuries BC (on the Basis of Ceramic Materials). The Thesis for the Obtaining of the Scientific Degree of the Candidate of History.....	172
	* Shmahalo, Rostyslav. Art Education in Ukraine of the Mid-19th – the Mid-20th Centuries: Structure, Methodology, and Artistic Positions. The Thesis for the Obtaining of the Degree of the Doctor of Art Criticism	179
	* Oleksandr Ganzha (1905-1982): Commemorating the Centenary of the Birth of the Famous Ukrainian Potter	186
	* Goberman David. Motives of the Hutsul Pottery Painting	194
207	Some Ceramological Arrivals to the Pottery Library of Ukraine and the Ceramological Library of Ukraine	
209	Aleksandr Bobrinsky: His Short Biography and the Bibliography of Ceramological Published Works	
	* Biography	209
	* The Bibliography of Ceramological Works by a Famous Ceramologist Aleksandr Bobrinsky, Doctor of History (in Commemoration of the 75th Anniversary of His Birth)	212
217	Mykola Poshyvailo: His Short Biography and Bibliography	
	* Biography	217
	* The Bibliography of Published Works on Mykola Poshyvailo (in Commemoration of the 75th Anniversary of His Birth)	220
	* Art Works	230
237	Vasyl Omelyanenko: His Short Biography and Bibliography	
	* Biography	237
	* The Bibliography of Published Works on Vasyl Omelyanenko (in Commemoration of the 80th Anniversary of His Birth)	240
	* Art Works	249
253	The Pottery Library of Ukraine: the Catalogues of Collection Books from Private Libraries: The Collection of Books from the Private Library of a Poet and Literary Critic Petro Rotach	
	* Biography.....	253
	* Catalogue.....	255
259	The Pottery Library of Ukraine and the Ceramological Library of Ukraine Thank Their Benefactors Sincerely	
277	Information	

ISSN 1810-4827
ББК 85.125 (4Укр) я1
Б59

БІБЛІОГРАФІЯ УКРАЇНСЬКОГО ГОНЧАРСТВА. 2005: Національний науковий щорічник /За редакцією доктора історичних наук Олеся Пошивайла
– Опішне: Українське Народознавство, 2008. – Вип.7. – 304 с.: іл.

Національний музей-заповідник
українського гончарства в Опішному

Вул. Партизанська, 102, Опішне, Полтавщина, 38164, Україна;
тел./факс (05353) 42416, 42415; e-mail: opishne_museum@poltava.ukrtel.net;
www.opishne-museum.gov.ua
Свідоцтво: серія ДК, №1458 від 08.08.2003

Інститут керамології
– відділення Інституту народознавства НАН України

Вул. Партизанська, 102, Опішне, Полтавщина, 38164, Україна;
тел./факс (05353) 42175; e-mail: ceramology_inst@poltava.ukrtel.net;
www.ceramology-inst.gov.ua
Свідоцтво: серія ДК, №1411 від 02.07.2003

«Українське Народознавство»

Видавництво Національного музею-заповідника
українського гончарства в Опішному

Вул. Партизанська, 102, Опішне, Полтавщина, 38164, Україна;
тел./факс (05353) 42416, 42415; e-mail: opishne_museum@poltava.ukrtel.net;
www.ceramology.gov.ua
Свідоцтво: серія ДК, №1458 від 08.08.2003

Перша сторінка обкладинки:

Колаж із фотографій:

1. Славетний опішненський гончар Василь Омеляненко гончарює на урочистостях з нагоди його 80-ліття. Опішне. 07.08.2005;
2. Подвір'я Національного музею-заповідника українського гончарства в Опішному. 2007.

Фото Олеся Пошивайла (1), Юрка Пошивайла (2).

*Національний музей-заповідник українського гончарства в Опішному,
Національний архів українського гончарства. Публікується вперше (1)*

Четверта сторінка обкладинки:

Славетний опішненський гончар Василь Омеляненко гончарює на урочистостях з нагоди його 80-ліття. Фрагмент. Опішне. 07.08.2005.

Фото Олеся Пошивайла.

*Національний музей-заповідник українського гончарства в Опішному,
Національний архів українського гончарства. Публікується вперше*

Формат 60х90/16
Гарнітура OfficinaSans
Умовн. друк. арк. 19,0
Тираж 300 прим.

Надруковано в друкарні ДП «ХМЗ «ФЕД»:
вул.Сумська, 132, Харків, 61023, Україна,
тел./факс (0572) 196782, 402251,
e-mail: printing_fed@bars.net.ua